

ÉRTEKEZÉSEK

A TÖRTÉNETI TUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

Első kötet. — Második kötet. — Harmadik kötet. — Negyedik kötet. — Ötödik kötet. — Hatodik kötet.

Hetedik kötet.

I. Szám. Nagyvárad elvesztése 1660-ban. *Deák Farkas* l. tagtól. 20 kr. — II. Szám. Adatok a »Nagy« Csáky István életéből. *Deák Farkas* l. tagtól. 20 kr. — III. Szám. Tanulmányok Erdély XVIII. századbéli jogtörténetéből. *Jakab Elek* l. tagtól. 40 kr. — IV. Szám. Ludányi Tamás egri püspök. *Baldassy Ferencz* l. tagtól. 20 kr. — V. Szám. I. Rákóczy György és a diplomácia. *Szilágyi Sándor* rendes tagtól. 50 kr. — VI. Szám. Gr. Prokesch-Osten Antal m. t. akad. kültag emlékezete és Mátyás király könyvtára maradványainak felfedezése. *Ipolyi Arnold* igazg. és r. tagtól. 40 kr. — VII. Szám. Erdélynek Honter János által készített térképe 1859-ből, egy térképpel. *Fabricius Károly* lev. tagtól. 20 kr. — VIII. Szám. A Wesselényi család őseiről. *Deák Farkas* lev. tagtól. 30 kr. — IX. Szám. Thurzó Zsigmond, János, Szaniszló és Ferencz, négy egykoru püspök a Botlenfalvi Thurzó családból. 1497—1540. *Wenzel Gusztáv* r. tagtól. 40 kr. — X. Szám. Szilágyi Ferencz emlékezete. *Szabó Károly* r. tagtól. 20 kr.

Nyolczadik kötet.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

I. Szám. A helynevek és a történelem. *Pesty Frigyes* r. tagtól. 40 kr. — II. Szám. Erzsébet Anglia királynője és Ausztria. 1563—68. Adat a XVI. század vallási történelméhez. Kiadatlan kútfők nyomán. *Wertheimer Edeltől.* 30 kr. — III. Szám. A királyi könyvek a egyes házakbeli királyok korszakában. *Hajnik Iván* lev. tagtól. 10 kr. — IV. Szám. Az első hazai hírlap. 1705—1710. *Thaly Kálmán* lev. tagtól. 30 kr. — V. Szám. Dobó István Egerben. Székfoglaló értekezés. *Gyárfás István* lev. tagtól. 50 kr. — VI. Szám. Szalay Ágoston emlékezete. *Deák Farkas* l. tagtól. 10 kr. — VII. Szám. Északnyugati utam. *Römer Flóris* rend. tagtól. 10 kr. — VIII. Szám. Béli Mátyás. Székfoglaló értekezés. *Haas Lajos* r. tagtól. 40 kr. — IX. Szám. Tata fénykora. (1412—1542.) *Wenzel Gusztáv* r. tagtól. 40 kr. — X. Szám. A körömezi régi kamara és grófjai. *Kriszko Páltól.* 40 kr.

Kilenczedik kötet.

I. Szám. A tervezett négyes szövetség Ausztria-, Orosz-, Francia- és Spanyolország közt. 1787—1790. (Adalék Ausztria keleti politikájához.) Kiadatlan források alapján írta *Wertheimer Ede.* 50 kr. — II. Szám. A Limes Dacicus első része. *Torma Károly* r. tagtól. 90 kr. — III. Szám. Jelentés a gyulafehérvári káptalan levéltárában tett kutatásokról. *Szilágyi S.* r. tagtól. 10 kr. — IV. Szám. A kalendáriumokról. *Jakab Elek* l. tagtól. 40 kr. — V. Szám. Az aquinumi amphitheatrum északi fele. (Jelentés az ottani ásatásokról.) *Torma Károly* l. tagtól. Nyolcz éremszettel s tizenöt fénynyomatu táblával. 1 frt. — VI. Szám. A zámí és bháti apátságok. *Baldassy Ferencz* l. tagtól. 30 kr. — VII. Szám. Nápolyi Péter. Egy diplomata a XVII. század elejéről. *Szilágyi S.*

KÖRÖSMEGYE

A XV-İK SZÁZADBAN.

(SZÉKFOGLALÓ ÉRTEKEZÉS.)

(Olvastatott a II. osztály 1892. évi április 4-ki ülésén.)

DR. CSÁNKI DEZSŐ

LEV. TAGTÓL.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1893.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

Tekintetes Akadémia!

A hála és kétség érzelmei közt lépek e helyre, hogy kötelességemhez képest elfoglaljam akadémiái széket. Hálás vagyok a megtiszteltetésért, melyre hazánk e legmagasb tudományos testülete méltatott; fogadják érte a Tekintetes Akadémia s a mélyen tisztelt osztály őszintén érzett köszönetemet. De elfog a kétség, mert érzem, hogy e megtiszteltetés eddigi munkálkodásommal arányban mégsem áll. S azért előlegnek, a bizalom buzdító jelének veszem azt a jövőre nézve, melyet erőmből képest még csak ezután kell megérdemelnem. Ezt az erőt, bármily csekély is, és igyekezetemet, melyet amamál nagyobbak érezek, ajánlom fel némi viszonzásul szaktudományom s a Magyar Tudományos Akadémia szolgálatára.

S engedje meg a m. t. osztály, hogy ez alkalommal is abból a körből válasszam tárgyamat, melyvel megbízásukból naponként foglalkozom: hazánk középkori földrajzából.

Ez a tudomány-ág nálunk aránylag még igen fiatal; levéltári és kritikai alapon való művelése jóformán csak Pesty Friggyessel kezdődik. Ezért igen sok a homályos pontja, főleg a déli vidéken, a tengertől a szász földig, de különösen a Szörénységig, hol ha mostani ismereteink alapján meg akarnék rajzolni a középkori Magyarország térképét, annyi lenne azon a fehér folt, mint akár belső Afrikáén. Mielőtt tehát »Magyarország történelmi földrajza« című művemnek e része az épp közölt¹⁾ terv szerint megjelenhetnék, hazánk régi földrajzának egyik leghomályosabb fejezetét, legalább vázlatos kidolgozásban — kívántam megvilágosítani.

E fejezet a régi Körösmegye helyrajzáról szól.

¹⁾ Akad. Értesítő. 1892. márcziusi füzet.

I.

Mindenekelőtt nagyjából tájékozódnunk kell az eddig ismeretlen területen: hogy nevezték s kik bírták ekkor — legalább főbb pontjait, vidékeit.¹⁾

Nyugot felől a legszélső két uradalom a rakonoki (rakonoki) és a vrboveczi vagy orbóczyi. Amaz a mai Rakovacznak felel meg, Belovármegyében, Körös várostól dny. felé; emez pedig Vrbovecznek, Rakovactól kelet-délre.

Rakonok vára már az Árpád-korból (1244.) ismeretes;²⁾ a Hunyadiak s főleg Korvin János idejében meg éppen hírhedtté válik. Mikor a XV. században szemünk elé kerül, egyéb, főleg varasdmegyei uradalmakkal együtt a Czilleieké. Az Ulrik

¹⁾ Dolgozatom alábbi része annak idején megjelenik ugyan Magyarország tört. földr. illető kötetében, de más czél szerint, tehát más alakban is, jelesül hol rövidebb, hol hosszabb kidolgozásban, s még kétség kívül csak hosszabb idő múlva. Azért előadását itt sem mellőzhetem. Az ez alkalommal előforduló, főleg szláv helynevek ortográfiájára nézve legyen szabad ezenkívül még a következőket megjegyezmem. A *kimondás helyessége* kedvéért a régi helyneveket úgy írom, a mint azokat, az illető oklevelekben előforduló betűkből ítélve, a középkorban kimondhatták; a *mai helyneveket* pedig, a mint azokat ma Horvát-Szlavonországban ejtik, de magyaros helyesírással. A mi pedig különösen az *-ovecz*, *-evcz* (-ouch, -euch, -owch, -awch, -ewch stb.) végzetű középkori helyneveket illeti, ezeknek ily (-ovecz, -evcz) ortográfiáját meghagyandónak véltem, részint mivel a legtöbbször ilyen (és nem *-ócz*, *-ecz*, vagy *-ovczy*, *-evczy*, vagy *-ovecz*, *-ovacz*, *-evecz* stb.) alakban fordulnak elő, részint mivel e tájakon ez az írásmód bizonyos magyaros szokásnak felel meg, mely a *»v«* betűt e szláv helynév-képzőben gyakran *»l«* betűvel helyettesíti (-olcz-, -elcz stb.). De lehetetlen is minden egyes helynévnél eldönteni, vajjon a mai horvát-szlavon nyelvhasználatnak megfelelőleg az: *-ovacz*, *-ovecz*, *-evacz*, *-evecz*, *-ovczy*, *-evczy* stb. alakok közül melyik a helyesebb. Véleményem szerint, a ki a régi száva-óráva-közi helynevek írásmódjában következetes akar maradni, kénytelen e logikához ragaszkodni. A térképre természetesen ugyanez elvnek megfelelőleg az illető helység stb. ily módon megalkotott régi nevét raktam fel. (Nem mint pl. a pápai tized-lajstrom magyarázatahoz mellékelte térképeken látható, a hol a régi helyek föltüntetésére a mai elnevezések használtak, a melyek pedig ez alkalommal semmit sem magyarázna és teljesen jogosulatlanok.)

²⁾ 1244: Haz. okmt. VII. 30.

özvegye, Katalin 1461-ben Jan zagorjai grófnak és Weiss-princh testvéreknek veté zálogba.³⁾ 1464-ben Frangepán István kapta kir. adományul, (zágrábmegyei) Medve várával.⁴⁾ Néhány év múlva (1469.) azonban már a laki Thuz János kezén találjuk,⁵⁾ majd, mikor laki Thuz János 1481-ben Velenczébe költözött, ismét a király vette birtokába, azzal a kötelezettséggel, hogy Thuz-nak kárpótlást fog adni érte.⁶⁾ Ebből a kárpótlásból semmi sem lett; a várat azonban Mátyás király mégis eladományozta, előbb Viktorin cseh hercegnek (ki pl. 1486-ban is bírta) majd Korvin Jánosnak (1489.), a ki meg 1490 táján Lábatlani Andrásnak zálogosítá el, hogy 1491-ben ismét visszavegye.⁷⁾ Ez újabb birtokosok aztán folytonos zaklatásoknak voltak kitéve a Thuz-ok részéről. Különösen Korvin Jánosnak gyúlt meg velök a baja, főleg mikor atyja meghalt, a ki míg élt, mindenféle vihart el tudott háritani szülőtte fejéről. 1498-ban bitorlónak ítették, sőt a birtoklása által a Thuz-oknak okozott károk megtérítésében is elmarasztalták Korvint. Mindezek mellett 1507-ben még mindig a Korvin János özvegyének birtokában találjuk Rakonok várát.⁸⁾

Tartozékai legnagyobb részt közvetlen környékén, vagy odább dk. felé, Vrbovecz táján terültek el. Az utóbbi csoport kissé távolabb esett tőle és az ú. n. rako(l)noki felső kerületet alkotta. Az alsó kerület azonban,⁹⁾ mely sokkal közelebb Rakonokhoz dél felé terjedt, már nem tartozott Rakonok várához, hanem köznemes családoké volt. E családok eleinte, jelesül a XIV. század folyamán, úgy látszik együtt véve mind a Rako(l)noki

³⁾ Dl. 33869.

⁴⁾ Körmendi hg. Batthyány lt. Miscell. Németárv. 2. 41. n. 219.

⁵⁾ Dl. 33886.

⁶⁾ Dl. 33896., Huny. kora. XII. 176. 178.

⁷⁾ Körmendi lt. í. h. 2. 43. szám. nélk.

⁸⁾ 1489: Münchener áll. lt. Ung. Doc. XIV. 81; 1490: Dl. 19657; 1494: Galgóczi lt. lađ. 68. f. 1. n. 18; 1497: Dl. 36049; 1498: Kismart. lt. 43. D. 59; 1499: Dl. 33009. 33829; 1507: Dl. 33013.

⁹⁾ Cives et iobagiones de inferiori et superiori provincia Rakonok. (1460: Dl. 35627.) Az *alsó kerület* alatt a mai Rakovactól dél, felé: Brezane, Szamoborecz, Peszkovecz és Pirakovecz helységek, — a *felső kerület* alatt pedig az odább kelet felé eső: Vrbovecz, Czeline, Polyana és Pavlovecz helységek vidéke értendő.

nevet viselték, de a XV. század második felében egyik águk már Pucsity,¹⁾ a másik Ujhelyi másképp Rako(D)uoki, a harmadik meg Bikszádi vagy szintén Rakolnoki néven szerepel. Az utóbbi két családnak Mátyás uralkodása végén magva szakadván, birtokait (1489-ben) részben szintén a Pucsity-ok örökölték. Különben ennek a két rokon, kihalt családnak név-adó birtokai is e vidéken terültek el, az egyik: *Bikszád*, a mai Biszág a Felső-Lónya völgyében, már Varasdmegyében; a másik: *Ujhely* vagy egyházáról *Ujhely-Szent-Péter* pedig szintén e tájon valahol.²⁾

Bikszádról és a Bikszádiakról több mondani valónk is van. György 1445-ben al-bán volt. Talán az ő fia az a Péter, a kinek 1474-ben Mátyás király megengedte, hogy birtokait bárkinek elidegeníthesse. Péter, nővérének: Annának, sz.-léleki Kasztelláni Miklós özvegyének és fiának Györgynek adta, mint látszik — pénzért. Az ő halála után azonban, 1484 táján; Gerebeni (Hermanfi) László pörösködött a Kasztelláni-rokonsággal e város és a benne épült kastély birtokáért, jogot tartván azokhoz előde: Ulkoszló fia Hektor után, a ki (1331 táján) Bikszádot rokonának (unokájának?): Mikesnek, az említett Bikszádi Péter ősenek adta. Bikszád azonban végkép a Kasztellántiaké maradt.³⁾ Kétségtől ők voltak urai a Mátyás halála utáni zavaros időkben is, mikor a németek az országot elárasztották és erre felé is kalandoztak, s tőlök való feltétele az egész vidék az itteni kastély alá hajtotta lábás jószágait.⁴⁾

Említők, hogy a Rako(D)uok várához tartozott felső kerület a mai *Vrbovecz* tájékán terült el. Azonban valamint e kerü-

¹⁾ Puchitz (1460), Puczech (1486), Pichich (1489), Puchych (1497). Mai horvát kiejtés szerint: Pucsity. (V. ö. 1439: Dl. 35876; 1393: Dl. 35510; 1412: Dl. 35389; 1435: Dl. 33789; 1460: Dl. 35627; 1464: Dl. 35645; 1486: Dl. 35720; 1489: Dl. 35722; 1497: Dl. 35750.)

²⁾ V. ö. Dicalis conscr. Orsz. Lítár, Tom. LXI. fol. 440.

³⁾ 1331—1488; Körmendi lt. Alm. V. l. 2. n. 196; 1429: U. o. Alm. IV. l. 2. n. 82; 1445: Dl. 34787; 1474—88; Körmendi lt. Alm. V. l. 2. n. 198; 1488: U. o. n. 195; 1490 után: Poksonyi kápt. orsz. lt. 28. 6. 35; 1550: Körmendi lt. i. h. n. 200.

⁴⁾ Ugyanez időtájt Rakonok város is meg volt erősítve. (Fortificatum et munitum. 1495: Dl. 20280. — V. ö. e városra nézve 1497-hez: Dl. 35750.)

let illető helységei általában, ez a város is csak részben képezte Rakonok vár tartozékát. A többi része szintén köznemesi birtok volt, még pedig: a terszteniczei vagy vrboveczi (orbóczyi) Borotva (másképp: Britvity) családé, mely itteni jószágait 1472-ben az odább északra birtokos, hontmegyei eredetű litvai Horvátoknak adta el.¹⁾

Észak felé két nagyobb királyi uradalom következik. Egyik, melyről a megye is nevét vette volt: a *körösi*, középtűt Körös várával és városával, csak kevésbé ismeretes ez időszakból, hihetőleg mert sorsa is állandóbb; a másik, a *kemleki* (ma Kaluik), már ismertebb. Körös vára igen korán föltűnik. Már 1225-ben s az óta is gyakorta említik Körös városával együtt, mely e nagykiterjedésű megye, sőt (pl. egy 1419. évi oklevél szerint) egész Szlavonia törvénytevő gyűléseinek is székhelye volt.²⁾ Minthogy földesuraikról ez időszakban soha sem tesznek említést, fel kell tennünk, hogy a királyok, illetve az ő nevükben a báni hivatal birtokai voltak.³⁾ Különben még a XV. században is egy praedialis vagy vár-nemesi kerületnek képezték központját, melyhez tudunkra hat,⁴⁾ hihetőleg azonban jóval több helység tartozott.

Kemlek vára szintén Árpád-kori.⁵⁾ A XIV. század közepe óta és a XV. század folyamán pedig két ily nevű vár áll fenn

¹⁾ A Borotva család előbb bizonyára szintén Vrboveczi nevet viselt. Másik birtoka: Tersztenicze nem e vidéken feküdt, hanem inkább a mai Pozsegamegye dny. részében (de azért hajdan szintén Körösmegyében), mint látszik, a Biela vagy a Pakra folyó vidékén. — V. ö. 1412: Dl. 35389; 1472: Dl. 32850; 1486: Dl. 35720; 1499: Dl. 36043.

²⁾ 1225: Árpádk. új okmt. XI. 181; 1268: U. o. VIII. 190, 203; 1362: Dl. 35873; 1384: Dl. 35271; 1395: Dl. 35901; 1411: Dl. 35373; 1412: Dl. 33683; 1419: Kukuljević. Jura regni Croatiae. I. 89. és köv. II.; Wenzel: Árpádk. új okmt. XII. 287. — V. ö. 1439: Kukuljević i. h. II. 1. 19.

³⁾ 1430-ban világosan írják: Generaciones Prelsa, Hegen, Mathews et Czweza appellatae, *nobiles iobagiones scilicet castri Crisiensis, ad banatum regni Sclavoniae. . . . pertinentes.* (Gr. Zay es. lt. D. 37.)

⁴⁾ Gosztovity (1268, 1366.), Jalsovez (? 1362.), Diankovez (1384—1435.), Mindszent (? 1411.), Pavsincz (? 1415.) és Raven. (1421.)

⁵⁾ 1243: Fejér. XI. 399; IV. 1. 289; 1245: U. o. IV. 1. 384; 1270: U. o. VII. 2. 12.

egymás közelében, ú. m. Kis- és Nagy-Kemlek. Állandóan azonban csupán Nagy-Kemlek szerepel. 1270-ig királyi vár, ekkor V. István a Rátold-nemből való Roland bánnak adja, kinek nemzetsége bírja 1283-ban is.¹⁾ Mikor újra fölmerül,²⁾ már ismét királyi vár s szintén központja egy várjobbágyoktól vagy várnemesektől lakott kerületnek. (1352. 1385.) A XV. század második tizedében egy ideig Borbála királyné (mind a két Kemlek várat) bírta, aztán Szemóvit mazovia herceg és testvérei (Kázmér és Ulászló) kapták zálogul a királytól 12.600 forintban. Később Garai János kezére került, a ki meg János zágrábi püspöknek adta át. Utóbbi 1428-ban 14.000 aranyért végkép megvásárolta (Nagy-Kemleket) a királytól, bár még mindig a kiváltás kikötésével; 1432-ben pedig végrendeletében a zágrábi egyháznak hagyta. Halála után Tallóczy Matkó, a püspökség kormányzója (1433.), utóbb részben a zágrábi káptalan (1435.) vette birtokába. 1461-ben már a Czillei Ulrik özvegyének Katalin asszonynak kezén találjuk (mind a két Kemleket) zálogban, kétségkívül a királytól. Épp tanúi vagyunk a mint János zajorjai grófnak és a Weisspriach testvéreknek zálogba veti, testvérével István rácz despotával egyetértőleg. Később azonban megint csak visszakerült a koronához. 1480-ban Mátyás király tartozékaival együtt Egervári László dalmát-horvát-szlavon bánnak zálogosítá el 4000 aranyért, majd 1487-ben bajnai Both András kir. udvarnoknak és testvéreinek, szintén ez összeg fejében. 1490-ben Korvin János tartá kezén, kapta a farkashidai egyezségben, majd később királyi adományul is. Ő aztán a Both-okkal 1494-ben lépett egyezsége a vár birtokára nézve. — Pesty szerint a nagy-kemleki vár a Kalnik hegy magaslatán fekszik (Körösmegyében, Köröstől ény.), »Kis-Kalnikon pedig falazott várats van«. Nagy- és Kis-

¹⁾ 1283: Árpádk. új okmt. XII. 382.

²⁾ 1343: Anjouk. okmt. IV. 303; 1346: U. o. IV. 566; 1349: U. o. V. 284; 1350: U. o. 392; 1352—85: Fejér, X. 1. 212; 1385: Fejér, X. 1. 212; 1402: Dl. 35908; 1409: Dl. 35911; 1409: Dl. 35912, 35913; 1417: Dl. 10607; 1427: Dl. 11939; 1428: Fejér, X. 6. 924; 1432: U. o. X. 7. 436; 1436: Múz. It.; 1461: Dl. 33809; 1480: Dl. 18415; 1487: Act. neoaquist. commiss. f. 1. n. 11. az Orsz. Litárban; 1490: Dl. 19657; 1494: Act. neoaqu. c. f. 1. n. 8. stb.

Kemlek várakat különben a legrégibb ismert (1528. évi) térkép is megkülönbözteti.

Nagy-Kemlek vár tartozékait 1480-ban sorolják föl (egy mezőváros és 17 falu); ezenkívül azonban előbbi időkből több (mintegy 13) helységet is ismerünk, melyek kétségkívül (valamelyik) Kemlek várhoz tartoztak, vagy a melyekben kemleki várnemesek laktak. Mind e helységek közül a régi Brezovicza város a mai Kalniknak felel meg.¹⁾ a Kalnik hegy tövében; tőle k. dk.-d. felé a mai Kamesnieza, Potok, Zsibirinovecz, odább d.-dk. Gregurovecz, innen nyugotnak Zaisztovecz, északnyugotnak Gyurinovecz és Preszečno, s nem messze innen a Lónya völgyében és mellék-völgyeiben Vinicsno, Radesity és Viskoko helységek s a Krasevacz patak, végre Kalniktól ény. a szomszédos Bednya-völgyben Ljubiesicza helységek jelölik a kalniki uradalom (kerület vagy ispánság) határát, a mai Körös és Varasd megyék határszélén.²⁾

A körösi és kemleki uradalmak és várnemesi kerületek közé egy kisebb nemesi jószág ökelődik be: a *kustyerolczy*, melynek fejét a hasonló nevű kastély vagy erősség képezé. Ez az erősség csak a XV. század második feléből ismeretes. Úgy látszik ez idő tájt építették a szent-ernei Kustyer-ek. E család Nagy Lajos királytól kapta (s pl. 1370-ben is bírta) Szent-Ernőt, melyről aztán nevezte is magát az egész XIV. század folyamán. A XV. század elején veszi föl állandóan a Kustyer nevet s ettől fogva Szent-Ernő helység is mindinkább Kustyerolcz-czá vagy Kustyerovecz-czá változik át,³⁾ mely alakban, mint: Gustyerovecz maradt fenn korunkra is. (Körös várostól ny.-é. felé) 1467-ben Kustyer Máté királyi engedéllyel osztályos atyafiává fogadta benne a somogyi eredetű Korotnai János nádori ítélő-mestert és testvérét, kik — úgy látszik — bírták is e jószágokat, a Kustyerok többi birtokaival

¹⁾ Brezonicha sub castro Kemlak. (1349: Anjouk. okmt. V. 284.) Oppidum Brezovicza. (1480: Dl. 18415.)

²⁾ Az ekkép bejárt területen azonban csupán Bogacseva-t (ma Bogacsevo puszta, Szveti-Petar mellett) ismerjük, mint Kemlek vár tartozékát.

³⁾ Bár e nevet (Kwsthyerolcz al. nom. Zenthernyh) már 1390-ben viseli. (Dl. 33360.)

együtt, mert valamikor 1475 előtt egyik tartozékának (Kamecsnicza) részeit a litvai Horvátoknak eladták. Ettől fogva a Horvátoké, de nem sokáig. Péter már 1490-ben tovább adta Gyulai Jánosnak, a kinél szintén kevés ideig maradt, 1502-ben már a Pek(e)ri Lajosé. — 1475-ben hét falu, összesen 93 j.-telekkel tartozott hozzá.¹⁾

Láttuk, hogy a kemleki uradalom, bár kisebb részben, túl terjeszkedett a Kemlek vagy Kalnik hegységen, egyfelől a Bednya, másfelől a Lónya folyók völgyeibe, melyek ma már a varasdmegyei területhez tartoznak. Még mélyebben nyomult e tájon Körösmegye a mai Varasdmegye testébe Kalniktól nyugot-észak felé, egész az Ivanscsicza hegység lábáig, a hol *Greben*, vagy *Gereben* vára állt.

Ez a vár a XIV. század elején merül föl, a mikor is (1322. 1333.) az Ulkoszló fiai Punik és Hektor birtoka.²⁾ 1360-ban a Punik fia Péter mesteré, ki nagy költséggel és vére hullásával szerezte vissza a királytól*. Ugyanő és szintén Punik fia Loránd kapja 1369-ben kir. új-adományul, s az ő utódai — mint Gerebeniek — bírják később is. Az említett Lorándtól származik Herman, tőle pedig László, ki később al-nádor lett, rendszerint g(e)rebeni Hermanfi vagy Herman nevet viselt, Battyáni Boldizsárt fiává fogadta (1481.) s ez által megveté alapját a Battyáni család hatalmának és gazdagságának. 1452-ben azonban a Gerebeni család egyik ága³⁾ e várbán bírt részét Bitovecz Jan szlavoniai al-báznak és körösmegyei ispánnak adta el, majd 1456-ban maga Hermanfi László is, 1466-ban pedig megint Gerebeni János fia Pál. Ettől fogva — úgy látszik — állandóan Bitovecz és fiai: György és János grófok bírták Grebent.⁴⁾ Később a Korvin János kezére került. 1492-ben tőle kapják vissza Battyáni Boldizsár és Hermanfi László, előbbi jelesül, mint a Korvin várának Kőszegnek vitéz kapitánya, érdemei jutalmául. — Varasd-, zágráb-

és körösmegyei helységek tartoztak hozzá; Körösmegyéből 1492-ben egy mező-város, t. i. Magyarlak és négy falu. Romjai Varasdtól délre porladoznak, közel Magyarovo faluhoz, mely a hajdani Magyarlak m.-várossal ugyanegy.⁵⁾

Greben vidékétől, illetve a Kljucs táján levő merész völgy- és folyó-kanyarulatától kezdve a Bednya völgye már varasdmegyei terület a középkorban is, föl egész Ludbreg tájáig, mely várostól délre a mai Raszinya felé az egész hegyvidék, északra pedig föl a Dráváig az egész síkság — melyek ma legnagyobb részt szintén Varasdmegyéhez számítatnak — hajdan Körösmegyének tették alkotórészét.

Ludbreg város és vár mintegy 1342 óta a Pécz nemből való Csuz (Csuzovity) avagy Ludbregi családé volt, melynek egyik tagja György, 1461-ben a király jóváhagyásával Bitovecz Jan zagoriai grófnak adta el e városban és tartozékaiban bírt részeit, 1464-ben azonban Túróczy Benedek kir. ajtónállómester és fia György (mint a kiknek Ludbregi György már előbb szintén zálogba vetette) kapták kir. adományul. Ettől fogva a ludbregi Túróczyaké a következő századokban is. 1464-ben e környéken 28 helység tartozott hozzá.²⁾

Ugyancsak Ludbreg város vidékétől ék. felé egész a Dráváig, a bednyai Lausinger és Erdnohar családok uralkodtak, mintegy 11 falu részeiben, de az ismeretes nyomok szerint csupán a XV. század végén, II. Ulászló király idejében.³⁾

Az ő uradalmukat déli irányban egy hármás jöszágtest határolja, Gut-Keled nemzetség egy ide szakadt ágának (Apaj utódainak) birtokában, mely a XV. században raszinya-kereszturi Apaj-fi és Bocskai (Bocskafi vagy éppen Bocska) nevet viselt.

Középtűt terült el *Raszinya-Keresztur* avagy egyszerűen csak Raszinya város. Ennek részei a XV. század közepén,

¹⁾ 1370: DL 3884; 1373: DL 6144, 8289; 1397: DL 8266; 1411: DL 35973; 1467: DL 33559; 1473: DL 33359; 1475: DL 17554; 1477: DL 17998; 1490: DL 33860; 1502: DL 32884.

²⁾ Kőrmendi lt. Alm. IV. lsd. 4. n. 25.

³⁾ A Miklós fia János, valamint az ő fiai: István és László.

⁴⁾ Pl. 1484-ben kétségtelenül.

¹⁾ 1360: DL 33967; 1368: DL 33974; 1369: DL 5765; 1381—1415: Kőrmendi lt. Alm. IV. lsd. 1. n. 26; 1452—92: U. o. n. 42; 1456—66: U. o. n. 31, és 32; 1481: U. o. Misc. Németújv. f. 102. n. 74; 1484: U. o. Alm. IV. lsd. 1. n. 43; 1492: U. o. n. 44.

²⁾ 1461: Haz. Okmánytár, IV. 403; 1464: Kőrmendi lt. Majorát. I. 17. n. 23; 1482: U. o. Alm. I. lsd. 9. n. 76; 1503: Starine, V. 141.

³⁾ 1496: DL 33301; 1497: Kőrmendi lt. fam. misc. n. 26; 1502: DL 21782, és 22548.

mintegy 17 faluval együtt zálogban a Szelezci család kezére kerültek, mely aztán 1462-ben hasonló czímen a nádasi Darabosoknak adta tovább.¹⁾ Ugyanitt a Bocskaiaknak a Mátyás uralkodása végén — úgy látszik — erősségük is volt.²⁾ A hozzá tartozó falvak Raszinya város vidékétől észak-kelet felé egész a Dráváig húzódtak, és a Dráva vidékén ugyane rokonságnak másik — mintegy hat faluból álló — birtok-csoportjához csatlakoztak, melynek feje 1450 körül a mai Gyeklevecz és Légrád vidékén feküdt *Kedhely* kastély és helység volt.³⁾

Az ellenkező irányban, t. i. Raszinyától nyd. felé, a hegyvidéken *Apaj-vára* feküdt, csupán két falura terjedő tartományával.⁴⁾ E vár fekvésére nézve a mai Apatovecz igazíthat el, (Kapronczától nyugot felé), bár e helység a XIV. század elején a (Zalamegyei) jürlei (türjei) prépostságé volt.⁵⁾ Kétségtelen azonban, hogy e tájon terültek el a XIII. században Apaj (Opoj) bán birtokai.⁶⁾

Raszinyával szomszédos volt és sokáig ezt a nevet is viselte: *Herbortya*. E helység mintegy 20—27 faluval együtt ⁷⁾ birtoka az Osl-fi, Ost-fi vagy Ost(h) család egyik ágának, (mely rendszerint Herbortyáról nevezte magát) később pedig a csebi Pogányoknak, kikre az Ostfiakról szállt át leány-ágon, (1470. táján.) Utóbbiaknak a Mátyás király uralkodása vége felé Os(1)oveczon és Herbortyán kastélyuk is állt.⁸⁾

¹⁾ 1462: DL 35991; 1465: DL 16223; 1502: DL 22548. srb. — V. ő. 1248: Árpádk. új okmt. VII. 264.

²⁾ *Domus seu castrum* Johannis, Petri et Sigismundi Bochkay de Razyna in comitatu Crisiensi. (1490—5: csebi Pogány család lt.)

³⁾ *Castellum Kedhel.* (1450: DL 33353. — V. ő. 1353: Múz. ltár, elhelyezve az 1464. évhez; 1462: DL 35991; 1502: DL 22548.)

⁴⁾ *Castrum Apsywara.* (1450: DL 33353.)

⁵⁾ Jogilag 1628-ban is: *Spomenici Hrvatske krajine*. II. 152. l. a *Monum. Slav.* meríd. XVI. kötetében. — V. ő. 1303: Zalam. okl. I. 121; 1322: U. o. 158.

⁶⁾ V. ő. 1248. 1296: Árpádk. új okmt. VII. 264.; X. 220. — Valamint 1251: U. o. VII. 328; 1258: U. o. 485.

⁷⁾ 1458-ban egy oklevél Herbortya némely tartozékait *Csözszma*-megyébe helyezi, a mi világos tévedés Körösmegye (Crisiensis) helyett. (Haz. okmt. V. 258.)

⁸⁾ Csebi Pogány cs. lt. — Lásd különben Herbortyához: 1248:

Apatovecz és Poganez szomszédságában nyugot és nyugot-dél felé legközelebb *Pösahegyet* érjük, mellék-uradalmával: *Czerova borda*-val, melynek sorsa azonos volt a megye közepe táján feküdt Orbonáéval.¹⁾

Mintegy 12—20 helység és puszta tartozott hozzá időnként a XV. században. Ezek közül azonban ma csupán egyetlen-egyet találunk meg, t. i. Oszeket vagy Oszeget, (*ma Oszeg*) Köröstől északra, Glogovnicza mellett. Utóbbi Glogoneza néven, 1370-ben szintén előfordul Czerova-borda tartozékai között. Ez a Czerova-borda a mai Veliko-brdo-nak látszik megfelelni, Oszek mellett északra, átellenben a Glogovnicza patak partján elterülő Gradez hegygyel, mely épp ily viszonyban, egyik XIII. századi határjáró-oklevélben is előfordul.²⁾

A Bocskaiak, Ostfiak és Pogányok birtokait a Dráva felé a *kapronczai és kövári* kettős uradalom érinté, melyben a XIV. és XV. században Kövár, Kö-Kaproncza vagy Kaproncza vára állt, alján a később — úgy látszik — Kapronczába olvadt Kövár(-alja) városával. A XV. század közepén azonban Kövár vára már romban fekszik, s mint omladék Kaproncza várához tartozik, mely kétségkívül bent Kaproncza városában épült.

Kö-Kapronczát 1354-ben István, Szlavonia, Horvátország és Dalmatia hercege mondja magáénak, 1355-ben pedig Margit, ugyane tartomány hercegnője.³⁾ A mi alatt kétségkívül azt kell érteniünk, hogy Kö-Kaproncza királyi vár volt. A XV. század elején ezdegei Besenyő Pál és rokonai kapták, a kiktől azonban Zsigmond király 1409-ben visszacsereélte.⁴⁾ 1417-ben Kövár néven még mindig a királyé.⁵⁾ Később a Czilleiek sze-

Árpádk. új okmt. VII. 264; 1330: Anjouk. okmt. II. 461; 1394: Sopronmegye okl. I. 518. és számos okl. a csebi Pogány cs. ltárában a m.-sziget lyceumban.

¹⁾ Ma Obrovnicza, Belovärmegyében, Belovártól dk. (L. különben alább.)

²⁾ 1253: Árpádk. új okmt. XI. 391; 1417: DL 10607; 1422: DL 34113; 1465: DL 33418; 1465: Körmenői lt. Alm. I. l. ad. 1. n. 5. és 6; 1476: DL 33428; 1478: DL 18011; 1491: DL 33450.

³⁾ *Fejér*. IX. 2. 327.

⁴⁾ DL 16132., 16134., 16135. és Haz. okl. 349.

⁵⁾ DL 34844. — V. ő. 1423: DL 11337.

rezték meg, kik közül Ulrik 1444-ben és 1445-ben is bírta, utóbbi után pedig özvegye Katalin asszony, kinek birtokában találjuk 1458-ban is.¹⁾ Közben azonban a Borbála királyné és János zágrábi püspök kezén is megfordult.²⁾ 1478-ban (Kaproncza néven) a csáktornyai Ernuszt Zsigmond pécsi püspöké s minden bizonynyal testvéréé: Jánosé is, kik pl. 1494-ben szintén rendelkeznek róla.³⁾ Tartozékainak kiterjedését nem ismerjük; csupán azt tudjuk 1423-ból, hogy szintén tartoztak hozzá várnemesek.⁴⁾

Ezzel eljutottunk a hajdani Körösmegye egyik legnagyobb latifundiumához, mely Kaproncza szomszédságában kezdődve, dk. felé a Bilo hegység és a Dráva folyó közt elterülő sík vidéknek mintegy fele részét foglalta el. Ez a *szent-györgy-vári* uradalom, melynek központját ma is jelzi Gyurgyevacz helység, a régi Szent-György vagyis Szent-György-vára.

A XIV. század második felében az Ákos nemből való Mikes bán utódai bírták, kik 1383-ban az itteni váron és a hozzá tartozó 74 falun osztozkodtak.⁵⁾ Ugyancsak az övék volt 1395 - 6-ban is, a mikor már Prodaviezi és prodaviezi Ördög néven szerepelnek.⁶⁾ Ők azonban a XIV. század végén sok más e vidéki családokkal együtt hűtlenségbe esvén, e birtokukat is elvesztették. Mint 1401-ben megtudjuk,⁷⁾ Szent-György-vára a pelsőezi Bebek Detre nádor kezére került, előbb zálog ezímen, majd adományúl, Zsigmond királytól, 1401-ben a nádor, e vár hat tartozékának fele részét, hálából, hogy ez uradalom megszerzésénél kezére járt, szerdahelyi Derzs Márton al-nádornak adta, a ki 1417. előtt csakugyan magának Szt.-György vár részeinek is, 1420-ban pedig némely tartozékainak még mindig ura volt.⁸⁾ De már 1420-ban megint a

¹⁾ Dl. 34786., 34809.

²⁾ 1426: Dl. 34855.; 1429: Dl. 12156., 34862.; 1432: Fejér, X. 7. 436.

³⁾ Dl. 34926. és gr. Zay es. II. Pesty Frigyes okl. más. nyomán.

⁴⁾ *Prediales et iobagiones castri de Kwar.* (1423: Dl. 11337.)

⁵⁾ Dl. 7023.

⁶⁾ Dl: 34041.

⁷⁾ Dl: 33376., 33377.

⁸⁾ Dl: 10602., 12826.

király mondja magáénak Sz.-György várát, s 1425-ben szintén.¹⁾ Az utóbbi évben egy m.-városból, 82 faluból és egy pusztából álló tartozékaival együtt, eszerében némely pestmegyei birtokért, prodaviezi Ördög (István fiának) Miklósnak adta. Ekkép Sz.-György vára ismét a Mikes bán utódainak kezére került. Miklós aztán nem is késett a szerdahelyi Derzsektől négy falujok részeit elfoglalni, melyeket azonban 1426-ban azok kezébe ismét visszabocsátott; úgyhogy a Derzsek is megtartották e vár tartozékaiban bírt régi részüket.²⁾ Az Ördögök azonban most sem maradtak meg sokáig e vár birtokában. Elitétetvén, Szent-Györgyöt a király nevében Czillei Herman szlavyon bán foglalta el, majd a Tallóczyi testvérek (Matkó, Frank, Péter és János) vették zálogba, 13,000 forintért. (1435.) Ugyanők Albert királytól 1439-ben kir. adományúl is megszerezték, két m.-várossal és 73 helységgel együtt.³⁾ Az ezután beült zavaros időkben a Czillei Ulrik szlavyon bán emberei kerítették hatalmukba e birtokokat, Sz.-György várával együtt, melyet rendes ostrommal vettek meg. Ettől fogva úgy látszik a Czilleiek bírták, pl. 1454-ben és 1461-ben is, a midőn felét az Ulrik özvegye Katalin és testvére István rácz despota, mint zálogos birtokukat Bitovecz János zagorjai grófnak és a Weisspriach testvéreknek adták.⁴⁾ Nem sokkal ezután, 1465-ben a király tartja ostrom-zár alatt; 1477-ben pedig már csáktornyai Ernuszt János szlavyon bán rendelkezik vele oly formán, hogy végrendeletében az e vár eladásából befolyó összeget adósságai törlesztésére utalja. De továbbra is az Ernusztok kezén maradt, az egész század folyamán.⁵⁾

Tartozékainak legnagyobb része elpusztult. Hírnemőül csak néhány helység maradt meg korunkra s a folyók, melyeknek vidékén elterült. E helységek: az említett Gyurgyevacz, a régi Szent-György (a mai Belovár-Körös megye határszélén),

¹⁾ Múz. Itár az 1426. évhez.

²⁾ Birták — legalább részben — pl. 1466-ban is. (Dl. 33293., 32843., 33815.)

³⁾ Dl. 34066—7; Huny. kora. X. 56. és 64.

⁴⁾ Dl. 33791., 33802., 17193., 15581., 33809.

⁵⁾ Károlyi okl. II. 371; Zalam. okl. II. 605; Dl. 34926., 19408., 19758., 32855.

mely bár valósággal az uradalom központja volt, kelet felé — úgy látszik — egyik szélső pontját tevő annak; továbbá Hot(o)va falu, mely Sz.-Györgytől nyugot-déli irányban, a Hot(o)va f. mentén feketett (a mai Humpovicza táján); odább ny.-é. felé Javorevecz, mely a hajdani Javorovec-nak, Moszti, mely a régi Mosztyancz-nak (magyarul régen: Két-híd-közi), — közelében Szredicze, mely tán a régi Szerdahely-nek felel meg. Innen egyenesen északra a mai Bukovicsza hihetőleg a régi Bakolcza-val, mellette Bregi a hajdani B(e)reg-gel és Jedusevecz a középkori Jedusovec-czal; ettől észak felé Szigetecz a régi Szigettel és dk. Molve a régi Molna-val azonos, Molve táján feküdt ez uradalom másik fő-helye Prodavicz is.¹⁾ Mind e helyek nagyjából szélső pontjait is mutatják e hatalmas jószág testének, mely az 1383. évi osztálylevelél kissé részletesebb adatai szerint a Kaproncza,²⁾ Kamarcza,³⁾ Lonka,⁴⁾ Hatva vagy Hotva⁵⁾ és Dráva folyók mentén terjeszkedett szét, s nyugot-dél felé tán a Bilo hegység völgyeibe is benyomult. Némely részei (pl. Gorbonokfő) inkább a mai Gyurgyevacztól déli irányban terültek el.

A szentgyörgy-vári síkon odább kd. felé a *gorbonoki* uradalom jó sorban, melynek feje Gorbonok helység később (1506.) m.-város, — a mai Kloster. E helység újabb nevét az itteni minorita-kolostortól vevé, mely már az Árpádkor végén fönnállt,⁶⁾ Földesurai a XVI. század elejéig a hihetőleg rokon Gorbonokiak és Dombaiak,⁷⁾ s általok több más e vidéki család. Ugyanitt 1461-ben és 1501-ben erősséget is találunk.⁸⁾ 1506-ban 25

¹⁾ V. ö. főleg: Árpádk. új okmt. VIII. 163. és 277. s DL 14467. Prodaviczon 1494-ben a esáktornyai Ernusztoknak kastélyok is volt. (Gr. Zay cs. lt.)

²⁾ Ma Koprivnicza s folytatása a Bisztra csatorna, Belovármegyében, Kaproncza vagyis Koprivnicza felől jöve.

³⁾ Ma Komarnicza.

⁴⁾ Ma e néven nem ismeretes, de sorrend szerint a Zdelya-nak felel meg.

⁵⁾ Ma Hotova, Szent-György vagyis Gyurgyevác vidékén, Belovármegye határszélén.

⁶⁾ DL 33148., 33655. (L. alább a tized-lajstrom tárgyalásánál is.)

⁷⁾ A somogymegyei Barcs vidéki Dombáról.

⁸⁾ DL 35989., 34125.

helység tartozott hozzá, melyek közül azonban ma már egyetlenegy sem ismerünk.¹⁾

A Bilo hegységen túl (duy. irányban) egész sora következik a kisebb-nagyobb jószágoknak, melyek közé már sűrűbben ékelődnek apróbb köznemesi birtokok. Az elgazodás e tájakon sem éppen könnyű, különösen a pozsegamegyei határ felé a mai Belovármegyében; de főképp a Csázma folyó és mellékvizei: a Velika, Kon(y)szka, Plavnicza s odább kd. a Ribnyaeska és Gryvevicza segítségével nagyjából mégis csak lehetséges.

Abban a zugban, melyet a körösi, kö-kapronczai és szentgyörgy-vári uradalom fognak körül, a Bilo hegység délnyugoti lejtőjén, a Velika folyó mentén, két nagyobb jószág tárol élénk. Az egyik a *rojcsai*, már igen korán, a XIII. század első, — a másik pedig: a *tapalovezi*, a XIV. század utolsó felében. A mi időszakunkban: a XV. század folyamán mindenik a szerdahelyi Derzsűké volt, még pedig Rojesa 1393., Tapalovec pedig 1398 óta.²⁾

A kettő közül a tapalovezi a kisebb, bár a hozzá tartozó falvakat név és szám szerint nem ismerjük. Ez uradalomnak azonban erős vára is volt, mely 1409-ben merül föl először az ismert oklevelekben. Hihetőleg már a Derzsűiek építettek. Tapalovec helység különben előbb szintén a Mikes bán utódaié: a prodaviczi Ördögöké volt, kik ezt a birtokukat is hűtlenségük miatt veszítették el. Ma Topolovacz helység mutatja fekvését.³⁾

Minden tekintetben jelentékenyebb a *rojcsai* uradalom, — a Kon(y)szka és Velika folyók vidékén, két várossal, t. i. Rojesával és Kereszturral azaz Velike-Kereszturral élén. Rojesának (melyet Rinesa, Rinese, Reucsa, Reucse, Riese, Récse

¹⁾ 1337: Anjouk. okmt. III. 325; 1403: DL 8901; 1431: Haz. okmt. IV. 298; 1453: DL 35604; 1496: Körmendí lt. Anyos n. 18.; 1468: DL 33884; 1472: DL 17319; 1485: DL 34239; 1487: DL 32833; 1504: Körmendí lt. Alm. III. tad. 5. n. 34; 1506: U. o. n. 36.

²⁾ 1393: DL 33468., 33371; 1398: DL 8360., 33649.

³⁾ Körös várostól kelet felé. — V. ö. 1387: Haz. okmt. V. 172; 1406: DL 9228.; 1409: DL 33694; 1418: DL 33510; 1444: DL 13762; 1471: DL 17193.; 1501: Kismart. lt. 35. C. 51.

és Rőcse néven is emlegetnek), a mai Rovistye felel meg, a Kon(y)szka mellett; Velike-Keresztturnak pedig minden bizonytalansággal a mai Krizs, a Velika egyik mellék-ága mentén, Belovár től ny-é. és é-ny. felé.¹⁾ Rojesa előbb királyi vár és város, s központja egy nagy területű praedialis nemesi kerületnek, melyet 1393-ban szintén megkaptak a Derzsfiek.²⁾

Topolovac szomszédságában azonban a szerdahelyi Derzsfieknek (a XV. század eleje óta) még másik két mezővárosuk is volt. Ezek egyike Szent-Benedek, mely előbbi földesurairól a Besenyőkről: *Besenyő-Szent-Benedek* s horvátosan: Besenócz nevet is viselt és országos-vásáros hely volt. — 1403-ban jutott a Derzsfiek birtokába. Ma már e néven hasztalan keressük e tájon.³⁾ — A másik m.-város: *Sztreza*, melynek nevét olykor *Sztrozatincz*-nek vagy *Sztrozetincz*-nek is ejtik. Egyike a megye legnevezetesebb pontjainak, melyet a középkorban sokat emlegettek. A XIV. század második felében a Besenyő családé volt, s ennek magvaszakadtával, szintén 1403-ban jutott a szerdahelyi Derzsfiek birtokába. Ők után állandóan bírták, de csak részeit, jobban mondva csak az egyik ily nevű helységet, mert a másik rész vagyis a másik Sztreza az itteni pálos kolostoré volt, melyet Minden-Szentelek és főképp Szent-Margit tiszteletére 1379 előtt Besenyő János alapított. A Derzsféle Sztreza 1465-ben heti és országos vásárok tartására is engedélyt nyert a királytól s így tulajdonképp ez volt a mező-város, melynek közelében, a városon kívül állt a pálosok kolostora. — E kolostor emlékét őrzi a mai

¹⁾ Kereszturhoz lásd: 1270: Árpádk. új okmt. VIII. 327; 1391: DL 33282; 1397: DL 33373; 1398: DL 33374; 1419: Kukuljević, Jura regni Croatiae, I. t. 93; 1420: DL 9229; 1423: DL 11428; 1462: DL 33392; 1503: DL 21225.

²⁾ 1232: Fojér. III. 2. 286; 1255: Árpádk. új okmt. VII. 395. és 396; 1265: Haz. okmt. VII. 94; 1343: Körmenji lit. Himfyana n. 746; 1351: Anjouk. okmt. V. 530; 1366: DL 33663; 1380: DL 33370; 1409: DL 33694; 1417: DL 10602; 1421: DL 33383, 34844; 1423: DL 11428, 33473; 1429: Károlyi es. oklt. II. 123; 1453: DL 14861; 1464: DL 35791; 1473: DL 32851; 1489: DL 19483; 1491—1503: DL 21225. és a V.-Kereszturnál id. többi okl.

³⁾ 1403: DL 8872; 1425: DL 25929; 1430: DL 34863; 1458: DL 15272, 15274; 1493: DL 19958; 1501: Kismart. lit. 35. C. 51.

Pavlin Kloster falu, mely kétségkívül a régi Sztreza helyén támadt, Belovártól egyenesen észak felé, a Bilo hegység déli lejtőjén.⁴⁾

E tájon feküdt *Tulova* helység is, hol 1492-ben Kamarczai Jánosnak kastélya állt.⁵⁾

Innen dél felé egész a Császa folyóig: *Kon(y)szka*, *Kon(y)szka-melléke*, *Plavnicza(-melléke)*, *Plavnicza-Szent-Benedek*, *Klokocovec*, *Gudovec* és *Koren* helységek, odább nyugot felé pedig *Čersztvecz-Szent-Péter* és *Subnicza-Sz.-Iván* vezérnek beemléket, mint a melyeknek nagyjából ma is hasonló falvak vagy legalább folyók felelnek meg. Mind e helységek legnagyobb részben köz-nemesi birtokok voltak a XV. század folyamán.⁶⁾

Ezzel eljutottunk a mai Belovárig, mely a középkorban hihetőleg *Bélavár* nevet viselt s vásáros hely volt. Többet azonban részéről nem tudok róla.⁴⁾ A szomszédságában fekvő mai Szredicze velike a régi *Jákó-Szerdahely* m.-várossal azonos, melynek a XV. században a *Jákó-szerdahelyi*, *Simonfi* és *Briga* — hihetőleg rokon — családok a földesurai.⁵⁾

¹⁾ 1366—72: DL 5517; 1379: DL 34640; 1427: DL 34858; 1465: DL 33749; 1467: DL 34997; 1469: DL 33392; 1500: DL 20982.

²⁾ Castellum Thwlowa. (DL 32856.)

³⁾ *Kon(y)szkára* név: 1232: Fojér. III. 2. 284; 1266: Haz. okmt. VII. 95; 1274: DL 806; 1389: DL 33857; 1380: DL 33370; 1404: DL 24705; 1501: Kismart. lit. 35. C. 51. — *Konszka-mellékre*: 1418: DL 34846—7; 1419: DL 34775; 1441: DL 34784. — *Plavnicza-mellékre*: 1366: DL 34936—7; 1382: DL 8015; 1418: DL 34848; 1442: Tört. Társ. letét.; 1458: DL 15250; 1462: DL 34890; 1467: DL 34907; — *Plavnicza-Sz.-Benedekre*: 1381: DL 34645; 1422—3: DL 34851; 1462: DL 34896. — *Klokocoveczra* (mely másképp Mikesevez nevet is viselt): 1422—3: DL 34851; 1451—63: DL 34877; 1477: DL 34923. — *Gudoveczra*: 1471: DL 17193; 1485: DL 33442; 1489: DL 19483. — *Korcovec*: 1451: DL 34878; 1461: DL 34888; 1489: DL 35722; 1495: Szentmiki. Pongrácz es. lit. — *Cs.-Sz.-Péterre*: 1492: DL 32855; 1493: DL 19956; 1497: DL 35747. — *S.-Sz.-Ivánra*: DL 32047.

⁴⁾ 1420-ban Rojesi-vel (a mai Rovistye-vel kapcsolatban) hatalmaskodás alkalmával említik a bélavári vásárt. (DL 10971.) Hihető, hogy a mai Belovárt és nem a somogymegyei Dráva-menti mai Bélavárt kell értenünk; bár előbbi többé sohasem kerül szemem elé az ezernyi oklevélben.

⁵⁾ 1387: DL 7233; 1398: DL 35907; 1399: DL 8418; 1422: DL

E tájon kereshetjük: *Cse(s)zmiczét*, melyet a Mátyás király idejében egy idevaló nemes család európai nevű tagja: Janus Pannonius, a világias költő főpap tett előttünk hírnevessé. A XV. században azonban egyik Cseszmicze (-Alsó) az Egerváriaké volt; hajdan, az Árpádok idejében pedig vár is állt itt, mely terjedelmes kerületnek volt a központja.¹⁾

Szerdahelylyel Szobocsina vagy *Szlobocsina* város is határos volt, melynek egyik tartozékában *Szobovezon* kastély is állt.²⁾ Nem nagy terjedelmű uradalom lehetett, mert csak 4—8 falu és pusztta tartozott hozzá időnként; története azonban elég változatos. A XIV. század végén a Csornarekai majd Segvári vagy Esegvári (Veszprémmegyéből) családé. 1414-ben már a Szobocsinai Selk(-fi) János részére járják meg határát. Jánosban családjának fi-ágon magva szakadván, leánya Erzsébet örökölte volna ez uradalmat, de Albert király a Tallóczyiaknak adományozta, egyszersmind a Selk János és Tallóczyiak közt már előbb létrejött szerződésnek megfelelőleg is. A 40-es években a Tallóczyiak jogutódai: a (sopronmegyei) Czirákiak és Selk(-fi) Erzsébet közt e birtok miatt pör támadván, e pörben Erzsébet asszony, Pjers Györgyné — lett nyertes. Tőlük és leányaiktól részint rokoni kötelek alapján, részint vétel vagy zálog czímen: Szobocsinai máskép Gradeczi János (kir. kancelláriai jegyző), Bitovecz Jan. az Ervenceziek, Oreszjai Mihály, Mileinczi (Porkoláb) Demeter, Bontusovezi Fülöp, brezovezi Horvát György, sz.-erzsébeti Forster György, Maeskási (Párnok) Péter, Doroszlai István, a vecseszlavezi Vecseszlavity-ok, végül (1480 óta) gerebeni Hermanfi László és utána: Battyáni

34852; 1454: DL 34075; 1458: DL 32845; 1474: DL 34922; 1494: Körmenői lt. Alm. V. tad. 8. n. 279.

¹⁾ 1244: Árpádk. új okmt. VII. 153, 154; 1245: U. o. 339; 1383: DL 7023; 1395—6: DL 34041; 1454: DL 34075; 1486: DL 19210; 1479: DL 18211; 1524—27: szentmikl. Pongrácz es. lt. — Itt megjegyezhetjük, hogy a János név a Cseszmiczei családban csaknem állandó a mohácsi vészig.

²⁾ Kútízi Körmenőben vannak, a hercegi levéltárban: Acta antiqua Alm. IV. leginkább az 5. sz. lapulában, de ezenkívül a 2., 6. és 8. számúban és a Misc. Németujváriana cz. gyűjteményben is. — V. ő. 1424: DL 34060.

Boldizsár kezére kerültek ez uradalom egyes részei; Battyáni aztán a 90-es években az egészet megszerezte családjának.

Töszomszédja volt Sz(l)obocsinának *Otnya* vagy *Otnya-Szent-Pál* helység, mely máskép: Galovecz és Herisincz nevet is viselt.¹⁾ Megfelel a mai Galovacz-nak és Pavlyani-nak a Csázma folyó északi partja mentén, Belovártól déli irányban. Sorsa a XIV. században Orbonáéval azonos. A XV. században a Herissa vagy Herisity családé, tőle a csázmai káptalané; továbbá a Bitovecz Jan-é és — a gerebeni Hermanfi Lászlóé, vétel czímen a Rogoznaiaktól,²⁾ a kiknek elődei már a század elején (1415.) is jogot tartottak e helységhez.

Innen délkelet felé, a Csázma folyó egyik mellék-völgyében fekszik ma Obrovnicza. E helység hajdan *Orbona* vagy *Orbova* néven szintén orsz. vásáros hely és: oppidum volt, központja egy nagyobbaska uradalomnak. 1370-ben Jakab, János esztergomi érsek rokona és Orbonai János fia Miklós osztokodnak rajta.³⁾ Utóbbinak leányát: Margitot, Surdisi Ferencz fia Jakab feleségét még I. Lajos király fiasította. Ez a Jakab aztán — mint Olasz Jakab — fölvette az orbonai előnevét. De családjának (Lászlóban) csakhamar magva szakadt. Birtokait a király 1422-ben Maróti János macsói bárnak adta zálogba, majd 1424-ben adományul is. A Marótiak birták aztán 1475-ig, a midőn az egész uradalmat gerebeni Hermanfi Lászlónak, «mint a kít az jogosan megillet», engedték át. Utóbbit 1476. elején csakugyan be is iktatták ez uradalom birtokába a tulajdonjogát — a Maróti Mátyus halálával és magvaszakadtával — maga a király is elismerte, de csak ideiglenesen, a míg írásait fölmutatja.⁴⁾ Ez azonban úgy látszik nem

¹⁾ 1272: Árpádk. új okmt. VIII. 405; 1361: DL 33968; 1362: DL 33969; 1366: Körmenői lt. Alm. IV. tad. 6. n. 104. A.; 1376: DL 34639; 1415: Múz. lt.; 1424: DL 34050; 1454: DL 34075; 1456: Körmenői lt. i. h. tad. 5. n. 1. 2. 8.; 1463: U. o. n. 3. B.; 1490: U. o. tad. 1. n. 45. és tad. 2. n. 173.

²⁾ Rogozna szintén e tájon feküdt. (Megjegyzendő azonban, hogy a régi Körösmegyében több ilyenű helység is volt.)

³⁾ 1244: Árpádk. új okmt. VII. 153. — V. ő. a. o. VIII. 358; 1370: DL 33409; 1395: DL 33410; 1417: DL 10607; 1422: DL 11211; 34113; 1424: DL 24715.

⁴⁾ 1476. ápril 20.

történt meg, mert még ugyanez évben (1476.) mint urafogyott birtokot adta a király alsó-lendvai Bánfi Miklósnak, Pósahegy-Szent-Mártonnal és Czerovabordával (Czere-bordával) együtt, melyeknek már előbb is egy sorsuk volt Orbonáéval.¹⁾ A Bánfiak aztán meg is tartották e jószágokat; jogukat 1481-ben Hermanfi László szintén elismerte. — Orbonához magához mintegy 12—13 falu tartozott, melyek kétségkívül a Csázma, a beléje ömlő Csernecz (és más kisebb vizek) mentén terültek el. E helységek közül azonban ma csupán kettőt határozhatunk meg némi biztossággal, s ezek: Tegla, mely a mai Czeglénával és Szent-Tamás, mely a mai Tomasz-sal látszik azonosnak. (Belovártól kd.)

A régi oklevelek világosan írják, hogy Orbona *Megyurecsével* határos. Obrovnicza szomszédságában dél felé, közelebb a Csázma folyóhoz, meg is találjuk ma Megyuracsát. E helység nevét hajdan: *Megyurecsa-nak*, *Megyurecse-nek* ejtették s vizközött értettek alatta, a mint hogy Megyuracsá csakugyan három folyó között fekszik.²⁾ Földesurai köznemesek voltak, kik e birtokukról neveztek magokat. Mindamellett Megyurecse mezővárosi kiváltságokat élvezett, hol, mint a régi Körösmegyének nagyjából földrajzi középpontján, több ízben tartotta gyűléseit e megye.³⁾

Szomszédságában *Racsá* (hajdan is e néven) szintén mezőváros volt. Zsigmond király (1396. előtt) 8000 friban Prodaviczí (Ákos fiának) Mikcsnek zálogosította el, a kinek halálával (szintén 1396. előtt) özvegye: Bebek Orsolya⁴⁾ és általa (1396. után) jegyese majd férje: a lengyel Meszicziczí (Przedpelko fia) Juga s gyermekeik: János és Moszicz birtokába jutott, előbb ugyan csak zálog, majd 1406-ban kir. új-adomány czímén is.

¹⁾ Ezekről már fentebb szóltunk. L. 1465: Köröndi lt. Alm. I. lad. 1. n. 5. és 6.; 1477: Dl. 37913., 33434.; 1478: Dl. 34926.; 1481: Dl. 35436.; 1501: Dl. 21058. — Itt megjegyezzük, hogy Orbonát 1409-ben egy oklevél: Orbowa-nak írja. (Dl. 33539.)

²⁾ E folyók (mai nevükön): a Csázma, Bedenieska és Racsacska.

³⁾ 1392—6: Kismart. lt. 47. Z. 11.; 1414: Dl. 33780.; 1462: Dl. 35079.; 1465: Múz. lt.; 1476: Dl. 33427.; 1481: Dl. 34311.; 1485: Dl. 34240.

⁴⁾ Imre leánya.

Az Orsolya asszony özvegyesége idejében azonban a hozzá tartozó uradalom egy részét a király másoknak adományozta. Raesai (máskép: szent-erzsébeti) Juga(-fi) János magtalanul elhalván, 1453-ban e város és uradalma felét Hunyadi János kapta kir. adományul. De már 1457-ben az Ujlaki Miklósé, bár hogy egészen-e vagy csak felében. — nem tudjuk. 1459-ben Mátyás király, midőn Ujlaki Miklóssal kibékült, egyebek közt e várost is e főúr birtokában hagyta, ki aztán később is bírta azt. (1465. 1471.) Utóm 1479-ben egyik leányát: Katalint, a Korbaviai János gróf feleségét, iktatták Raesának — s egyszerűsmond most már a benne épült kastélynak is — birtokába zálog czímen, minden bizonynyal Ujlaki Lőrincztől, a ki Raesa várost, illetve kastélyt pl. 1492-ben és 1500-ban, még mindig bírta. — Tartozékait név szerint nem ismerjük; de azt tudjuk, hogy „kerülete” dél felé a Csázmaig; a mai Ploscsicza (sztara) helységig, kd. felé pedig Grgyaviczá vidékéig ért.¹⁾

Raesa és Orbona vidékén feküdt egy *Palicsna* vagy — egyházáról: *Palicsna-Szent-Péter*²⁾ nevű nagyobbcska helység, melyet a Palicsnai vagy Palicsna-szent-péteri családon kívül a Pataki, palicsna-szt.-péteri Zaverski, Lengyel vagy Polyák, Török, Pohárnok, Szabó (Sartor), Derzsivoity, Kopesinuity, Kosovecz, Horvát, Miksity (Mikesevity) Z(l)ögléd, kamarczai Vitéz s ezek egyike vagy másika révén a XV. század elején a Maróti, végén pedig a Megyuracsai, zelnavári Biczkele, garigniczai Pozsegai cs. s főkép a gerebeni Hermaufi L. és a Battyániak kezén találunk.

Következik e tájon: *Musina* (Musinya) vára, melyet

¹⁾ 1245: Arpádék. 6j. okmt. XI. 339.; 1265: Haz. okmt. VII. 98.; 1334: Anjouk. okmt. III. 85.; 1384—92: Dl. 33525.; 1389—92: Dl. 33526.; 1392—1406: Kismart. lt. 47. Z. 11.; 1399: Dl. 34049.; 1406: Dl. 33539.; 1407: Dl. 34054.; 1453: Müncheneri dl. lt. Ung. doc. VIII. 41., XI. 52. és 53.; 1458: Dl. 15272., 15274.; 1457: Dl. 15201.; 1459: Köröndi lt. Alm. I. lad. 1. n. 4.; 1465: U. o. n. 5. és 6.; 1471: U. o. n. 7.; 1479: U. o. Alm. V. lad. 5. n. 32.; 1492: U. o. Alm. I. lad. 1. n. 8.; 1500: U. o. Alm. V. lad. 5. n. 56.

²⁾ 1388: Dl. 34651.; 1406: Dl. 33539.; 1431: Dl. 35054.; 1438: Dl. 35060.; 1463: Köröndi lt. Alm. V. lad. 2. n. 129.; 1485: U. o. n. 138.; 1495: U. o. lad. 1. n. 84., lad. 6. n. 78.; 1500: U. o. lad. 8. n. 266. és 279. stb.

1406-ban és 1418-ban a Pécz nembeli Berzenzei vagy berzenzei Lorántfi György (Somogy megyéből) kapott új-adományul, a nyest-adó alól való mentességgel együtt. Később is ő és rokonai bírták, olykor Musinai (Mosinai) majd (pl. 1491-ben) musinai Sándorfi (Sandorfy) néven, legalább a helységet és uradalmát,¹⁾ melynek részei azonban 1477-ben a szent-erzsébeti Forster György²⁾ birtokába jutottak. — 1406—18-ban mintegy 19 falu tartozott hozzá, melyek azóta nyomtalanul eltűntek. Hol terült el tehát ez uradalom, ma már csak hozzátevéleg határozhatjuk meg. Kétségtelen, hogy a mai Belovármege területén, Raacsától ék. irányban terjeszkedett.³⁾

Musina szomszédságában feküdt Gordva vagy *Gordova* város, mely »kerület«-ével, és a XV. század közepén (1455.) a benne épült várral együtt a Fancs (azaz Fancs-fi, olykor Fancsi) család régi adományos birtoka volt. Megfelel a mai két Grgyevacz helységnek, a Grgyevicza folyó völgyében, Belovártól kissé távolabb dk. felé.⁴⁾

Egy másik eltűnt, szintén jelentékenyebb hely, 1453-ban és 1503-ban mezőváros: *Grubisincz* ugyan e vidéken kereshető. Hihetőleg azonos a Grgyevacz-tól nem messze ddk. felé fekvő mai Grubisnopolyé-val. Különben az Ujlakiaké volt.⁵⁾ Szomszédságában a mai Grbavacz a hajdani *Korborva*-nak felel meg, mely a Korbovai vagy korbovai Vidfi családé volt.⁶⁾

S ezzel egy ismertebb uradalomhoz jutottunk, mely máig

¹⁾ Mert az erősségről később nincs szó.

²⁾ Szintén Somogy megyéből.

³⁾ 1245: Árpádk. új okmt. XI. 339; 1334: Anjouk. okmt. III. 85; 1406—18: Dl. 9198.; 1439: Huny. kora. X. 59; 1427: Dl. 11923; 1465: Dl. 15881; 1477: Huny. kora. XII. 14; 1479: Dl. 32881., 33135; 1491: Dl. 33454.

⁴⁾ 1244: Árpádk. új okmt. VII. 154; 1280—1498: Dl. 12800; 1363: Dl. 24806; 1407: Dl. 34054; 1411: Dl. 9850; 1455: Dl. 14952; 1464: Dl. 15940. — Megjegyezhetjük, hogy 1435-ben még csak várhely (locus castris) volt e helységben, a mi alatt gyakran lakatlan erősséget, várrmot is értenek. A mint hogy éppen Gordován már az Árpádkok korában is volt erősség. (Castrum. 1244.)

⁵⁾ 1457: Dl. 15201; 1458: Dl. 15273—3; 1463: Dl. 15884; 1503: Dl. 32834.

⁶⁾ 1423: Dl. 35487; 1457: Dl. 15200; 1476: Dl. 34083.

megtartotta nevét. Ez: *Zdenecz* ma Zdenecz (veliki és mlaki), hajdan várral, melyet már a XIII. században említenek¹⁾ s később is a XIV. és XV. század folyamán szakadatlanul.²⁾ E várat 1365-ben a (Moróczbida) Morócz fia Simon birtokában találjuk, ki Zdenecz helységnek már két évvel előbb földesura. Később is az ő ivadékaie. 1476-ban pedig a velök egyeredetű meggyes-aljai Moróczoké. Utánok, az 1490-ben kötött szerződés szerint a Bátoriak örökölték Zdenecz várát, Alsó- és Felső-Zdenecz városokkal együtt.³⁾ — 1495-ből ismerünk vagy 10 falut, melyek minden valószínűség szerint e várhoz tartoztak, de a melyek az óta mind eltűntek e vidékről.

Közel hozzájuk dny. felé a mai Palesnik a régi *Palisna*-val vagy *Palicsna*-val látszik azonosnak.⁴⁾ E helységet 1382-ben Kőrögyi Fülöp fia István kapta Zsigmond királytól, mint a hűtlen Palisnai János és rokonai birtokát, két más faluval együtt. Mindezeket azonban a király nemsókára visszacserélte Kőrögyitől és Zdenecz (azaz: meggyes-aljai Morócz) Jánosnak adta. De csak részeit, mert más részei a hűtlen Pali(c)suai János vránai perjel rokonainak kezén maradtak. Hihetőleg e rokonságból valók a XV. század folyamán sűrűn emlegetett Sós, Terzsek, Kustyer, Zöld, és Mikulás (vagy Mikulasity) családok. Különben később a Moróczok sem földesurak itt; 1418-ban már a királyné Palicsna eme része. 1425-ben pedig Zsigmond király a szolgálatában állt de már elhalt bosnyák vagy horvát Rauf rokonságának adta 5622 forintban. Ezóta a Rauf vagy Rap, a Horvát, a kristallovezi Török vagy Józsafi és Tarkó, s a Szentandrásai és sz.andrásai Györkfi családok — a Rauf oldal-

¹⁾ 1272: Haz. okmt. VI. 185.

²⁾ 1300: Dl. 33746; 1316—18: Zichy okmt. I. 160; 1365: Dl. 33746; 1397: Dl. 8216; 1424: Dl. 11517; 1476: Dl. 34033; 1490: Dl. 19676., 19742; 1495—7: Dl. 32859.

³⁾ 1495-ben már a Bátoriak bíriják. — Lásd 1244: Árpádk. új okmt. VII. 159; 1353: Dl. 33408; 1363: Dl. 24806; 1378: Dl. 35258; 1399: Dl. 8485; 1430: Dl. 34863; 1465: Dl. 35114; 1478: Múz. llt.; 1481: Dl. 34229; 1492: Dl. 19791.

⁴⁾ 1382—7: Dl. 33215; 1398: Dl. 35299; 1399: Dl. 35300; 1415: Fajér. X. 8. 560; 1406: Dl. 33539, 33776; 1414: Dl. 33780; 1416: Dl. 34843; 1427: Dl. 11923; 1477: Körmendli llt. Alm. IV. lal. 1. n. 34; 1497: Dl. 35746.

ági vagy egyenes leszármazói — bírják Palicsna városnak e részeit, tőlök pedig vétel útján a gerebeni Hermanfi László és fogadott fia Battayáni Boldizsár kezére kerültek a XV. század vége felé.¹⁾

Palicsnától dél felé *Berivoj-Szent-Ivánt* érjük. Ma már nyoma sincs e vidéken, de hajdan, tán a mai Kajgana táján, város és kastély — melyet olykor Jalsovecznak is neveznek — állt fönn itt e néven.²⁾ Részben a Berivoj-szent-iváni vagy Szent-iváni rokonságé volt (köztük a Czigány-oké, Tegzeseké, a Szabóké, kik egy másik birtokukról Botkaföldi nevet vagy előnevet is viséltek). 1465-ben az ő részüket, mely Bod Mártonnál volt zálogban, az utóbbinak hűtlensége miatt, Kenderesi Balásznak adta a király; bár úgy látszik, minden fogadatot nélkül. Állandóan befészkeltek azonban magokat e város birtokába a gerebeni Hermanfiak és sz.-leleki Kasztellánok, még pedig női ágon: az orbonai Olasz Jakab két leánya révén, a kik atyjok után a berivoj-sz-iváni Czigány Tamás itteni birtokait (a kastély részeivel együtt) kapták ítéletileg 1422-ben. Kívülök a tapoleza-szent-györgyi Pósa(fi) vagy Povsity családnak voltak itt némi részei 1477-ben és 1481-táján. Tartozékai közül föl kell említenünk Me(k)esenicze (máskép Tamasovecz) és Ujegyház nevű helységeket, melyek már túl fekszenek az Ilova folyón, a mai Pozsegamegye területén.³⁾

E városokkal ismét a Garity hegység vidékére, az ősrégi comitatus-okhoz értünk, melyek közül *Gerzenecze* (Grezenecze, vagy Grezen(ice)za) dél felé épp szomszédos volt a hajdani Palicsnával. Már Pesty kideríté, hogy ennek a Gerzenecze nek a mai Garesnicza felel meg, a hasonló nevű és az Ilova folyók között. Hajdan várispúsnágnak szolgált székhelyül, majd (1277.) a zágrábi püspöké lett, de a XIV. század közepe óta

¹⁾ 1425—29: Körmenői lt. Alm. V. lad. 8. n. 267; 1439: U. o. Alm. IV. lad. 4. n. 63; 1478: U. o. Alm. V. lad. 2. n. 132; 1482: U. o. Alm. IV. lad. 1. n. 41. stb.

²⁾ Az oklevelek Körmenőden. Leginkább: Acta antiqua. Alm. V. lad. 1., 2., 3., 7. és 8., továbbá Alm. IV. lad. 6—7. a. V. ö. 1262; Árpádk. új okmt. VIII. 30; 1393: Dl. 33410; 1418: Haz. okmt. III. 313; 1448: Dl. 38798; 1465: gr. Károlyi es. oklt. II. 371; 1512: Dl. 34163.

³⁾ L. alább Me(k)esenicze helys. a. külön is.

úgy látszik köz-nemesi birtokká vált.⁴⁾ Ettől meg kell különböztetnünk egy más ily nevű helységet, mely a monoszlai Csuporoké volt s a mai Gracsenicza-nak felel meg, odább duy, felé, nem messze a Lónya folyótól.⁵⁾

Utóbbinak észak felé Moszlavina a szomszédja. E helység hajdan mezővárosi kiváltságokat élvezett és *Monoszló* nevet viselt. Fészke volt az említett hírneves és épp Mátyás király korában nagy szerepet vitt Csupor-oknak, kiknek itt (a XV. század végén) várak és kastélyuk is állt s ehhez képest Monoszló egy része Váralja nevet viselt.⁶⁾ Különbösen e család birtokai a Lónya, azon túl a Száva vidékeig terjedtek, sőt délen a Száván túl, északon pedig a Csázma folyóig is értek. Közülök csupán mintegy 24 falunak nevét ismerjük, levéltárunk azonban kétségekívül még sokkal többnek nevét őrizte meg.⁷⁾

Monoszlótól dk. felé a mai Kutina Belovármegye dk. zugának főhelye. Hajdan mező-város volt, 1494-ben kastélyllyal, s rendszerint Kotena, Kotenya, *Kutena* néven fordul elő.⁸⁾ Már a XIII. század közepe óta állandó birtoka a décei Roh(fi) családnak, mely odább észak felé Berslyanicza, Disnik stb. táján *Décese* m.-várost.⁹⁾ még odább északra Polositi-

¹⁾ 1256: Árpádk. új okmt. VII. 424, 426; 1257: U. o. XI. 437; VII. 453—5; 1265: Haz. okmt. VII. 92, 94; 1273: U. o. 139; 1361: Dl. 35221; 1365: Dl. 35233; 1369: Dl. 35240; 1; 1381: Dl. 35264; 1414: Dl. 35407; 1429: Dl. 12156. — V. ö. Pesty, Előnt r. vii. I. 257.

²⁾ 1257: Haz. okmt. VII. 64. és u. o. 68; 1273: U. o. 146; 1391: Dl. 35284—8; 1399: Dl. 35301; 1426: Dl. 35307; 1430: Dl. 35048; 1439: Dl. 13561., 13309; 1463: Dl. 35091; 1464: Dl. 35099; 1465: Dl. 35107, 25093; 1467: Dl. 35125; 1492: Dl. 35727.

³⁾ 1247: Haz. okmt. VII. 34; 1257: U. o. 75; 1262: U. o. 82; 1316—18: Zichy okmt. I. 166; 1381: Dl. 35264; 1408: Dl. 35339; 1439: Dl. 35561; 1463: Dl. 35091., 25093; 1465: Dl. 35097., 35107; 1466: Dl. 35118; 1491: Dl. 35725; 1492: Dl. 35727.

⁴⁾ Jelenleg, ha részben is, Galgócson, az Erdődy grófok birtokában. — V. ö. a Lónya folyóra nézve 1404: Dl. 33327—8; 1417: Dl. 35459; 1426: Dl. 35507.

⁵⁾ 1256: Árpádk. új okmt. VII. 426; 1257, 1264: Haz. okmt. VII. 72, 92; 1273: U. o. 139; 1391: Dl. 35288; 1469: Dl. 34505; 1478: Dl. 35695; 1487: Dl. 32833; 1494: Körmenői lt. Misc. Németújv. 2. 41. szám nélkül.

⁶⁾ Máskép: Décsa. — 1265: Haz. okmt. VII. 100; 1273: U. o.

cza vagy Polosnicza¹⁾ helységet is bírta. Ez a falu Plos-
esicza sztara néven máig fennmaradt, közel a Csázma folyó-
hoz, Racsatól és Megyuracsától nem messze dél felé. Mind e
birtokokat még IV. Béla korában szerezte Roh (Ruh) ispán,
a kitől e család leszármazott.

Kutena helységben a Berstyanoveziaknak is volt részük.
(1478.) Az ő fészük különben e tájon *Berstyanovec* vára²⁾
volt; melynek ma két Berslyanicza helység is őrzi emlékét, szin-
tén nem messze Kutinától, észak felé. E várat 1363-ban I. Lajos
királytól cserében kapta Latk (Laczk) Ulkoszló fia, a kinek
utódai — már Berstyanovezi néven — bírják 1380-ban is.
1394-ben (a pozsegamegyei) nevni Trentel Jánost iktatják e
vár birtokába, Pécsi Pál és a Berstyanovezi család ellenmondása
ellenére. A Treutelek bírják aztán 1415-ben és 1417-ben is.

Azonban a Latk-ok vagy Latk-fiak is benne maradtak e
vár egy-harmad részének birtokában. Latkó Miklós fia Mihály
— kiből családjának fi-ágon magva szakadt — 1481-ben még
a Berstyanovezi nevet viseli. A Treutelek részei pedig magvok-
szakadtával királyi (hihetőleg előbb zálog, majd) adomány
czimén az olasz eredetű János és Miklós volt pratai comes-ek
s utánok a Miklós fia Tolobertus vagy Tulbertus kezére jutot-
tak, a kiról a család a XV. század vége óta a Berstyanovezi
név mellett a: Tulberti, Tulberti, Tulbertity stb. nevet is
fölvette.

Berstyanicza-val észak felé ma Disnik helység szomszédos,
mely kissé megváltozott alakjában szintén egy régi körösmegyei
helységnek nevét rejtegeti. S ez: *Desnicze* (Desnicza), vár és

140; 145; 1279; U. o. 171; 1400; U. o. V. 193; 1423; DL 35491; 1464;
DL 35098; 1487; DL 32833.

¹⁾ 1250; Haz. okmt. VII. 39; 1278; U. o. 140; 1396; Kismart,
Hl. 47. Z. 11; 1464; DL 32846.

²⁾ 1363; Körmenđi Hl. Alm. IV. lad. 8. n. 245. R.; DL 35227;
1380; DL 35262; 1381; DL 35264; 1394; DL 7977; 1408; DL 35346;
1409; DL 33356; 1415; DL 35415; 1417; DL 35447.; 35455; 1438;
DL 35063; 1439; Körmenđi Hl. i. h. n. 275; 277.; 1444; DL 35381. —
V. 3. 1257; Árpádk. új okmt. VII. 424. 454; 1369; DL 35240; 1405;
DL 35333; 1409; DL 35331—3; 1481; Körmenđi Hl. Alm. IV. lad. 8.
n. 264; 1483; DL 34527; 1484; Körmenđi Hl. u. o. n. 275; 1494; U.
o. n. 264. stb.

város. névadó birtoka a Kapitányi családnak, mely 1465-ben e
tájon még vagy 20 helységnek ura volt. 1482-ben a hatalmas-
kodó András itteni részeit gerebeni Hermanfi Lászlónak és
Battyáni Boldizsárnak adta Mátyás király, miután előbb Baty-
tyánival a desniczei kastélyt kiostromoltatta.³⁾

Desnicze környékéről tünt el egy másik, a Hunyadiak
kora óta sokat emlegetett falu is: *Zredna*, máskép *Zredna-*
melléke vagy helyesebb kiejtéssel: *Szrednya*, *Szrednyamelléke*.
szrednyai Vitéz János szülő-hazája. E kitünő humanista főpap
családi neve igazában *Szrednyai*, még helyesebben *szrednyai*
Gyeletity, *Gelefd* vagyis *Gilétfi*. E néven kapja 1437. nov. 27-én,
még mint »discretus notarius nostre maiestatis« új-adományúl
Zsigmond királytól *Szrednya-mellékét*.⁴⁾ Ugyaninnen valók még
a *Bangota* vagy *Bangotity*,⁵⁾ és a *Povl(y)ak*, *Povlako(v)ity* vagy
Palacsity családok is.⁶⁾ Utóbbiak a szomszédos *Beketincz*-ről
is gyakran nevezik magokat.⁷⁾

E vidéken s följebb az *Hova* menti mai *Garesniczától*
egyenesen észak felé a Csázma folyó vidékeig, több kisebb-
nagyobb jelentékeny birtoktestet találunk még.

Garesnicza és *Berslyanicza* táján fekiúdt *Szent-András*
vagy *Raven-Szent-András* helység, melyet a Körös város

³⁾ A Kapitányiak előbb *Desniczei* néven szerepelnek. — 1250; Haz.
okmt. VII. 53; Árpádk. új okmt. VII. 424; 1257; U. o. 454; 1370;
Zichy okmt. III. 411; 1413—7; DL 10135; 1439; DL 35560; 1462;
DL 35079; 1465; DL 35112; 1475; DL 35692; 1478; Körmenđi Hl.
Alm. V. lad. 1. n. 84; 1480; U. o. Misc. Németútv. 2. 43. szám nélkül,
1482—4; U. o. Alm. IV. lad. 8. n. 264—311; 1488; Haz. okmt. V. 306.
— Itt megjegyezhetjük, hogy 1465-ben egyszerre két ily nevű falu merül
fö, minek megfelelőleg ma is két *Disnik* áll közel egymáshoz.

⁴⁾ DL 35058. — V. 5. pl. 1257; Árpádk. új okmt. VII. 455; 1400;
DL 35303; 1403; DL 34667; 1408; DL 35347; 1438; DL 35554; 1452;
DL 35064; 1455; DL 35615; 1460; DL 35623., 35625. stb.

⁵⁾ 1438; DL 3554; 1460; DL 35625.

⁶⁾ 1439; DL 35555; 1471; DL 35669; 1490; DL 35742.

⁷⁾ V. 5. 1423; DL 35491; 1439; DL 35560; 1465; DL 35168.

Ettől a *Beketincz*től azonban meg kell különböztetnünk két más hasonló
nevű körösmegyei falut. Ezek egyike részben a kutyerolci erősséghez
tartozott s a mai *Beketincz*-nek felel meg, *Köröstől* nyug. (1471; DL
33357; 1490; DL 33360.), másika pedig *Asszuagy* város tartozéka volt s
annak kerületében fekiúdt. (L. ott. 1481; DL 18482.)

közeliében délnyugatra ma is meglevő Ravenről, mint 1421-ben várnemesek (líhetőleg körösi várnemesek) bírtokától¹⁾ még kell különböztetnünk. Raven Szent-András a rokon: Ujudvari, Szent-andrási (Raven-szent-andrási), a sz-andrási vagy raven-sz-andrási Ro(z)secz másképp Preszeka-sz-andrási, és a temenniczi vagy szent-andrási Stefekfi (Stefek) családoké volt s 1503-ban mint mező-város merül föl.²⁾

Ugyanitt 1472-ben, majd 1492-ben és később kastély is állt, melynek 1472-ben törvény rendelte el lerombolását. A neve: Sz-András, Szerenezi vagy Temennicza, Földesurai a Stefekfiék, 1492. óta leginkább a Battyániak.³⁾

Itten tájon, a mai Garesnicza folyó vidékén, kell keresnünk *Kamarját* vagy *Kamarja-Szent-Mártont* is (a Kamarja folyó mentén), melyben többen, ú. m. a Raven-szentandrásiak (Kamarjaiak), Ujudvariak (általok a décei Rohok), temenniczi Stefekfiék (általok a gerebeni Hermanfiak), a kristalloveczi Törökök és Szaraczénok s általában Szent-András kastély urai, továbbá a kamarjai Szerk, Mikecz, Szabó, Prokop, Vitéz (Vitézi vagy Viteszity), Krajaesity (Kamarjai), Sós, Baccalarius vagy Baksity családok rész-birtokosok.⁴⁾

Valamivel föntebb, a mai Disnik és Palesnik közötti tájakon terült el az *újudvari* uradalom, vár és kastély. Már a XIV. század 30-as éveiben a Párisfiaké, valamint e század végén is. E törzsből származtak az Ujudvariak és ujudvari Asztalnokok, kik a XV. században a rokon Szentandrási, Pongracsovezi vagy

¹⁾ Dl. 35935.

²⁾ 1385: Körmenői It. Alm. IV. lsd. 9. n. 384; 1409: U. o. n. 336; 1439: U. o. Misc. Németújv. 2., 43. szám nélkül; 1476: Dl. 33427; 1503: Körmenői It. i. h. n. 375. és 376. stb.

³⁾ 1472. évi törv. az Újhelyi cs. Ittban, 1492: Körmenői It. Alm. IV. lsd. 9. n. 351; 1501: U. o. n. 379; 1502: U. o. n. 373.

⁴⁾ 1351: Körmenői It. Alm. IV. lsd. 9. n. 379; 1405: U. o. lsd. 6. n. 103; 1408: U. o. lsd. 9. n. 338; 1414: Dl. 35405; 1417: Körmenői It. Alm. IV. lsd. 9. n. 337; 1423: Dl. 35486; 1427: Körm. It. Alm. IV. lsd. 5. n. 13; 1447: U. o. Alm. V. lsd. 8. n. 266; 1462: U. o. Alm. IV. lsd. 5. n. 355. és Dl. 35081., 35082., 35083; 1464: Dl. 32846; 1475: Dl. 32781; 1411: Körmenői It. Alm. V. lsd. 3. n. 260; 1493: U. o. Misc. Németújv. 2. 41. szám nélkül; 1503: U. o. Alm. IV. lsd. 9. n. 375.

pongracsovai Melles családokkal együtt bírtokolnak itt, bár a Szent-andrásiakat és származékaikat nem követhetjük följebb ez uradalomban az 1430-as éveknél. Zálogban vagy testvérré fogadás útján a décei Rohok, a gerecei (kristalloveczi) Szaraczénok és Törökök, továbbá a Megyureseseiek és Bitovecz Jan is szereztek itt jogokat, de csak ideiglenesen; a század végén ide is gerebeni Hermanfi László és fog. fia: Battyáni Boldizsár fészkeltek be magokat, összevásárolván a fi- és leányági birtokosoktól az egész, időnként: 11, 20, 26 faluból vagy pusztából álló uradalmat, melyhez még a Csázma folyó vidékén is tartoztak némely függelékek.¹⁾

Ujudvarral észak felé *Mogor* kastély szomszédos. E kastély *Szobocsina* nevű helységben állt, melyet földesurairól *Latkoviná*-nak is nevezték. Hozzá tartozott Toresecz vagy Szent-Tamás m.-város is, mely kétségtelenül megfelel a mai Tomaszczának, közel az Ilovához és a mai pozsegamegyei határhoz. Garesniczától ék. Történetüket 1428 óta összefüggően ismerjük, bár a szobocsinai Latkfiak fonadán fölnyújthatjuk egész a Latkfiaknak e tájakon 1363-ban történt megjelenésükig.²⁾ 1428-ig az egész uradalom a Pek(ér)ieknél vagy Pökör(é)ieknél volt zálogban, a kik ekkor tulajdonosának: szobocsinai Latkfi Lászlónak³⁾ bocsátották vissza. Vérség és kir. adomány révén ugyanez időtájt (1430.) a dobrakucsai Nelepeczek⁴⁾ szereztek itt jogokat, állandóbban azonban a gerebeni Hermanfiak, jelesül az említett László és utána fia: Battyáni Boldizsár, Hermanfi, e nagy birtok-szerző, már 1468-ban kir. adományul kapta e kastélyt és minden tartományát,⁵⁾ az esetre, ha szobocsinai Latkfi László fia Mihály fi-maradék nélkül hal el. 1490-ben

¹⁾ 1396—8: Körmenői It. Alm. IV. lsd. 4. n. 53. a minthogy ez uradalomra vonatkozólag a legtöbb oklevél u. itt Alm. IV. lsd. 4. található. Ezenkívül u. o. lsd. 1., 6., és 8. Alm. V. lsd. 1. és 3. és a Misc. Németújv. című gyűjteményben is szép számmal vannak érdekes oklevelek. V. ö. 1453: Dl. 34072.

²⁾ L. föntebb Berstyanovecz-nál.

³⁾ A Miklós fiának, a ki egykor elzalogosította.

⁴⁾ Mint a Latkfiak, szintén a bosnyák eredetű Ulkoszló ivadécai.

⁵⁾ Időnként: 10, 11, 13 város, falu vagy pusztá tartozott hozzá, e vidéken.

az utolsó Latkfit, a Mihály hátrahagyott leányát is kielégítő.¹⁾ Ugyanez évben vajk-kereszturi Vajkfi vagy Vojkfi Miklós kir. kancelláriai jegyző kapta Mogort Mátyás királytól. Hermanfi azonban ellene mondott a beiktatásnak. A dolog pörre került, de már 1491-ben egyezséggel végződött: Vajkfi valami csekély részt kapott a tartozékokból. Különben: hogy mily alkalomból kaphatta ez utóbbi Mogort adományul, nem tudom.

Mogorral odább é.-ény. felé *Garignicza* volt határos, szintén erősség²⁾ és város, valahol a mai Trnovitika táján, Belovármegyében. (Belovártól kissé távolabb dél.). E helynek egész hosszú története van. 1422-ben tűnik föl s az 1430-as években kezd sűrűbben szerepelni.³⁾ 1436-ban Maróti László volt macsói bán adja a Pek(e)rieknek, eszerében az asszuági uradalom⁴⁾ részeiért. A Pekeriek révén, kik e birtokukról olykor Garigniczaiaknak is neveztetnek, a Goriczaiak (ugyan- csak Körösmegyéből), szent-mártoni Nagy Simon, a décei Roh-ok, a Czillei Ulrikkal bekerült Peszinger (Peszinger, Paszinger vagy Pauszinger) Kristóf, a gordovai Fancsok, a szent-ernei Kustyerék és Konzakaiak bírták egyes részeit vagy pörösködtek egymással miatta. Időközben Bitovecz Jan foglalta el s tartotta kezén. 1466-ban a Paszinger K. halálával: Karai László veszprémi prépost, Debreczeni Mihály váci olvasó-kanonok, Szerdahelyi János kir. kamarás valamint álta-

¹⁾ A kútfők Mogorra nézve is Körmenden vannak; főleg Acta antiqua nevű törzs-gyűjtemény Alm. IV. l. 7. alatt. Ezenkívül u. o. l. 6. és 8., valamint Alm. V. l. 1. és 2. s végül a Miscellanea Német-újváriana ez. dűsgazdag csomagokban.

²⁾ 1454-ben kapta az engedélyt az uradalom egyik birtokosa; Peszinger vagy Pauszinger stb. Kristóf V. László királytól, hogy garigniczai birtokán levő curiáját megerősíthesse. («Curiam suam . . . ex operibus lignis . . . ad modum fortalicij construendi»). Ez óta állandóan főnáll e kastély, egy 1491. évi oklevél szerint Garignicza város közelében.

³⁾ T. i. az egy csomóban Körmenden levő, előttem ismeretes oklevelekben. Legnagyobb tömegben az Acta antiqua gyűjt. Alm. V. l. 1. és 2. ezenkívül u. o. l. 3. és 8., az Alm. IV. l. 4. 5. 6. 8. és a Misc. Németújv. című gyűjteményben található a garigniczai iratok. V. 6. 1422; DL. 11232.

⁴⁾ L. alább.

lok a László prépost testvére: Karai Lőrincz és rokonai: Osztopán Imre és Márton, s a Mihály kanonok testvérei: János, Miklós és András kapták kir. adományul. A Debreczeniek azonban jogaikról 1470-ben a többi adományosok javára lemondtak. 1476-ban az említett Karai László, ekkor már mint budai prépost és kir. személynöki kancellár, valamint rokonai az Osztopáni vagy osztopáni Bom család (Somogy-megyéből) tagjai kapták¹⁾ kir. új adományul, mint a gyilkosság miatt elítélt Pozsegai Miklós volt szlaven al-bán birtokát. Ez a Miklós a Paszinger Kristóf leányának (Honának) férje volt s ily minőségben, de egyszersmind zálog címen is — jutott Garignicza részeinek birtokába. Ettőlfogva az Osztopáni rokonságot találjuk pörben Pozsegaival, a ki mellett sógora Paszinger Kristóf fia: Garigniczai János, is föl-föltűnik. Pozsegai 1481 táján elhalván, Garigniczát desncizei Kapitányi András foglalta el,²⁾ az ő kezéből azonban 1482-ben a király parancsára Battyáni Boldizsár kiesikarta. Ekkor aztán az olasz Sabatinus (Viola), Beatrix királyné udvari embere, 1489-ben pedig az ő neje, a királyné volt dajkája: Nardella asszony és fia Ferencz kapták kir. adományul. Nemes Garigniczai vagy garigniczai Viola Ferencz azonban alig hogy Mátyás király meghalt, sietett eladni e birtokát Battyáni Boldizsárnak, a ki ez úton a néhai Pozsegai Miklós részét megszerezte. A másik részt — mint látszik — állandóan bírták a Paszinger utódok, tőlök és jogutódaiktól azonban a Battyániak 1501-ig szintén megszerezték. 16—19—28—38 helységet vagy pusztát sorolnak föl időnkint tartozékában.

Garignicza mellett terült el a szent-jakabi uradalom, *Szent-Jakab* kastély és város körül.³⁾ Zsigmond király 1401-ben Kövágóörsi Györgynek, a Battyániak ősnének adományozta

¹⁾ 15 faluval s némely zálogos részekkel: Botkafölde, Palicsna-Sz. Péter és Csezmicze helységekben.

²⁾ Neki t. l. némely birtokai Pozsegainál voltak zálogban.

³⁾ Kútói szintén Körmenden, a hercegi levéltárban, Acta antiqua leginkább: Alm. V. l. 9., valamint u. o. l. 5. és 8.; továbbá Alm. IV. l. 1. és 8. végül a Miscell. Németújváriana gyűjteményben.

A Battyániaké aztán 1415-ben és 1426-ban is; 1447-ben azonban már a Geszti (Mihályfi László fia) János kezén találjuk, a ki, utódaival együtt, később (1451., 1477., 1480.) is bírja. 1482-ben azonban Geszti Ferencz már pörben áll miatta a Battyániakkal, kiknek, név szerint Boldizsárnak (fratri suo patruei) 1492-ben át is adta. A század első felében 8 falut említenek tartozékául. Ma Belovártól dél felé, túl a Császsma folyón, Ruskovacz és Simlyanicza falvak mellett egy Szv.-Jakob nevű hegy őrzi emlékét.

Mindemez uradalmak kelet felől mintegy fél-fyben körítik a *Garity* (Garié) hegységet, melynek méhében a hasonló-névű vár állt s áll ma is, — romjaiban. E vár s a hasonló-névű helység vagy város hol a zágrábi püspök, hol a király, hol pedig a királyné birtokában tűnik föl, pl. 1429-ben és 1496-ban mint kétségtelen körösmegyei birtok.¹⁾ *Garity* (város) különben a mai Garesnicza helységnek látszik megfelelni, s megkülönböztetendő: *Garity-aljától*, mely a mai Podgarity faluval azonos.²⁾

Ily módon, miként látjuk, a *mai Belovármegye* a XV. század folytán legnagyobb részében Körösmegye szerves részét képezé. De ehhez tartozott ugyanekkor a *mai Pozsegamegye egész nyugoti fele* is. Az a vidék, melyet észak és nyugot felől az Ilova, dél felől a Száva folyó, keleten pedig, — *nagyjából* — egy Uj-Gradiskától és Czerniktől³⁾ képzeletben északra az Ilováig húzott vonal bezár.

E tájakon eligazodni olykor még bajosabb, mint odább nyugot felé. Falvak, városok, várak tűntek el itt is, s folyók

¹⁾ V. ö. Pesty, *Eltűnt r. vm.* II. 249. Ujabb adatok: 1380-ban »Castrum Garygh« a királyé (Körmend. It. Alm. IV. lad. 9. n. 338.); 1415-ben »opidum Garyg« a királynéé (Körmend. Alm. IV. lad. 8. n. 311.); 1418-ban a »comes de Garigh« a királyné embere (Körmend. Miscell. Németújv. 2. 41. szám nélk.); 1429. előtt »possessio Garygh« a királynéé *voll.* (Dl. 12156.); 1460-ban, 1495-ben és 1496-ban: »Castrum Garyg(h)« a zágrábi püspöké. (Körmend. Misc. Németújv. f. 105. n. 212. és Acta antiqua. Alm. V. lad. 8. n. 264.; 1496: Prot. Commiss. Neoaquist. az Orsz. Litárban 537. l.)

²⁾ V. ö. alább, a plébániánknál.

³⁾ Pozsegamegyében, nem messze a Szávától.

és hegyek megváltoztatták nevüket; pedig oly vidéken, hol a pusztulás a helységeket nem kimélte, a folyók leghűségesebb vezetőink. Szerencsére e tájék fő folyójának, az Ilovának nevével nem bírt az enyészet; másoknak pedig inkább csak elferdíté régi elnevezését s ekként valamennyi itteni nagyobb közep-kori víznek fekvését meghatározhatjuk.

De csak ovatosan, lépésről lépésre kell haladnunk.

Mihamar észreveszszük, hogy az *Ilova* nem mindig vagy nem egész hosszában viselte hajdan e nevet. Eleinte, az Árpádok és Anjouk korában, csupán alsó részét nevezték így, közép és főleg felső folyásában pedig Szaploneczá-nak is, mely elnevezés különben inkább csak legfelső, a régi Szaplonecza vár és város határán elfolyó ágára, a mai Rieka-ra vagy Riecska-ra illik.

Párhuzamosan haladt a Szaploneczával és Ilovával az alább délnyugaton (a mai Marino szelő táján) beléje ömlő *Topliceza*, mely némiképp megváltozott alakban — mint *Toplicza* — máig is megtartá egykori nevét. Bár nem valami nagy víz, segítségével mégis, főleg felső folyása mentén a mai Daruvárnál, a hajdani Körösmegyének több, előkelő pontját s épp a mai Daruvár régi nevét is meghatározhatjuk.

A Topliczába ömlik ma a Csavlovicza. Szintén kicsiny folyó, de megfejtése mégis nagy haszonnal jár az Ilova és Száva közti *egész* vidék helyrajzára nézve. Mert ennek alapján egyszerre régi nevén nevezhetjük az odább délre folyó Bielát és Pakrát is. — Az Árpádok korából több határjáró-levélünk van e tájakra, de ezekben Csavlovicza vagy ehhez hasonló nevet hasztalan keresünk; viszont hiába kutatunk a mai térképeken bizonyos *Moesen(i)ceze* (Meesenicza) folyó után, melyet pedig azok a határ-levelek sokat emlegetnek. Alig lehet kétség tehát, hogy ez a két elnevezés egy-ugyanazon vizet jelöli, sőt egy legujabban kiadott 1353. évi határ-levél a legkisebb kételyt is eloszlatta.¹⁾

Ezek után, szintén a már említett Árpád-kori oklevelek nyomán, nem nehéz eldönteni, hogy a régi *Peker* a mai Biela-

¹⁾ Anjoukori okmt. VI. 2. és köv. lapokon.

nak, attól a ponttól pedig, a hol ez a Pakra-val egyesül, a mai Pakra-nak is, a régi *Pekrecz* pedig a mai Pakra többi (felső) részének felel meg, melynek mentén ma Pakrácz városát találjuk. Odább délre a (Veliki) Sztrug hajdan is e nevet viselé.¹⁾

S ezzel, hogy a legfőbb folyókkal tisztába jöttünk, ismét folytathatjuk tájékoztató útunkat a középkori uradalmakban.

Kezdjük délen, a Száva mentén. E tájon, a mai Belovár-megyével határos vidék *Velika* vagy *Velike* várát uralta. E vár vagy olykor inkább csak kastély a XV. század elején még királyi birtok. 1427-ben Zsigmond király Maróti Jánosnak és fiának Lászlónak adományozta,²⁾ s ettől fogva a Marótiak birták, egész 1476-ban történt kihalásukig, a mikor is Egervári László dalmát-horvát-szlavon bán kapta kir. adományul. A XV. század végén (1497.) a Kanizsaiak fészkeltek magukat beléje s tartottak hozzá jogot (zálog czímen) 1507-ben és 1512-ben is.³⁾ 1476-ban és 1512-ben Velike városon kívül mintegy 35 helység és 3 pusztá tartozott hozzá, melyek közül ma alig találunk meg egyet is. Fekvésüket azonban nagyjából meghatározhatjuk. Mert maga Velike vagy Velika 1528-tól kezdve valamennyi régi térképen megtalálható: Velica, Velica regalis majd *Kraljeva Velika* néven, a hol ma is fekszik: Pozsegamegye délnyugoti határszélén, közel a Lónya, Ilova és Pakra folyók egyesüléséhez és a Szávához. Magát a várát még egy 1803. évi térkép is mint szigeten fekvő hatalmas erősséget tünteti föl. — Tartozékai szintén e tájon kereshetők. 1496-ban következő részekre oszlik az uradalom, ú. m. pekeri villicatus, Rogozna, Benedek (Benetke), Zadar (Zador), Szibenik, a szávai

¹⁾ A többi e vidéki folyók vagy folyócskák pontosabb meghatározása vagy nem szükséges jelen vázlatunkhoz, vagy pedig nem is lehetséges az előttünk fekvő oklevelek nyomán. — L. a fentebbiekre nézve: Árpádok, új okmt. VI. 457., 459., 507.; VII. 39., 159., XI. 307.; továbbá Haz. okmt. VI. 185. és DL. 35386., 35388., 4879., 4880., 33746.

²⁾ Mint eddig János zágrábi püspök által zálogban bírt jószágot.

³⁾ 1403: DL. 34667; 1405: DL. 34669; 1427: DL. 11918. és Neoreg. Act. fasc. 1521. n. 5; 1465: Körmenyi lt. Alm. I. lad. I. n. 5. és 6; 1476: DL. 34033; 1497: DL. 34235; 1507: DL. 34262—3; 1512: DL. 34165. és Haz. okmt. V. 409.

villicatus, a velikai (városi) villicatus; tehát az egész birtoktest részben a vár és város környékén, a mai Sztara Szubocza felé, részben a Száva, a Peker (a mai Pakra alsó folyása) és a Lónya folyó mentén terült el.

Odább kelet felé a Tibold bán nemzetségének ivadéka: a Szencseiek uralkodnak. Fő-birtokuk: *Szencse* (Szencse-Szent-Márton) és (*Szencse*)-*Szent-Demeter*, e nemzetség más-más ágának birtokában levő két, de egymással szomszédos helység, később város. A XIV. század végén más, nagyobb urakkal együtt a Szencseiek is hűtlenségbe esvén, e birtokaikat egyidőre elvesztették. Később Zsigmond király megkegyelmezett a Tibold fiának Jánosnak, s e jószágát vissza is adta neki. (1405.) Ettől fogva aztán megint a nevezett János utódai birják Szencsét, de sokat pörösködnök a szent-léleki Kasztellánfiakkal, kik 1389-ben Szencse részeit is új-adományul kapták s később is jogot formáltak azokhoz. Utóbb megint hűtlenségbe estek a Szencseiek, de (1454.) újra kegyelmet nyertek. Mátyás uralkodása végén azonban itteni birtokaik nagy része mégis idegen kézbe ment át: a grabarjai Beriszlókéra, mint később megtudjuk: királyi adomány czímén, tehát ismét vagy hűtlenség vagy pedig magszakadás alapján. — Szencsén a XIV. század végén (1392. 1393.) vár, a XVI. század elején (1502.) kastély állott;¹⁾ Szent-Demeteren pedig Sz.-Demeter tiszteletére épült templom. Utóbbi helységnek országos vásárai is voltak s azért a mezővárosok közé sorolható. Ma nincs meg sem egyik sem másik. Kétségtelen azonban, hogy a Száva mentén feküdtek, még pedig nem messze Velikától (dk. felé), a Veliki Sztrug környékén. Ezt a folyót Sztrug (Zthrough) néven 1489-ben említik Szencse egyik tartozékával: Peklenicza-vel kapcsolatban, mely a mai Paklenicza-val ugyanegy, Pakracztól dny. a hegység lábánál. Meghatározásunk tehát a mai Pozsegamegye d.-ny. részén Jasenovacz és Puszka helységekhez vezet, melyek táján az 1528. évi térkép közel egymáshoz: »S. Demeter« és »Zenisce« nevű jelentény helyeket sorolja föl. Későbbi XVI. századi térképeken csupán Szent-Demeter áll e ponton.²⁾

¹⁾ Tartozékait azonban nem ismerjük.

²⁾ 1343: Anjouk. okmt. IV. 362., 365., 366; 1389: Múz. ltár;

A Tibold-ivadékoké volt *Szombathely* (Szobota vagy Sabaria) város is, Szombathely várral együtt. Kétségtelen, hogy Szombathely város a mai Pozsegamegye ny.-d. vidékén Kraljeva Velika táján feküdt s így a mai Sztara Szuboczka-nak felelhet meg, Kr.-Velika szomszédságában. De hogy Szombathely vár is itt állt-e, bajos volna állítani.¹⁾ Sőt valószínűbb, hogy e vár a mai Szuboczki-gráddal ugyanegy, szintén Pozsegamegyében, Pakracztól dny., bent a hegységben, a mint hogy: castrum — mely alatt hegyi várat szoktak érteni — nem is igen épülhetett a síkon fekvő Szombathelyen.

Ugy látszik ugyane nemzetségre (a Szencseieké) volt e tájon *Granicze* kastély is, mely egy ízben 1476 körül merül föl meglehetősen homályba burkoltan.²⁾

A Száva és a Strug mentén kereshetjük a *szent-lászlói* és a *majkovezi* erősségeket is. Előbbi 1448-ban a Pak(o)siaké volt;³⁾ utóbbit 1486-ban Ráskai Balázs tartá kezén.⁴⁾ Majkovez kastély később elég változatos sorsban részesült. 1489-ben Traui János szobrász kapta adományul Mátyás királytól. Aztán a Várad (Adorjani) Máté⁵⁾ birtokába jutott, a ki 1498-ban 1200 forintért grabarjai Beriszló Ferencznek adta el; 1503-ban pedig a mohammedán hitről keresztény hitre tért Hadar vajda kapta II. Ulászló királytól.⁶⁾

A Száva és a vele párhuzamos hegység közti síkon a mai Pozsegamegye nyugat-déli részében alig találunk ma több falut, melyet a régi irások is emlegetnének. Talán egyedül Rozsdanik azonosítható egy régi, meglehetősen emlegetett falu-

1392: Dl. 7766; Fejér. X. 2. 54; 1392—3: Dl. 7770; 1405: Dl. 34300; 1421: Dl. 11123; 1423: Dl. 11400; 1454: Múz. llt.; 1487: Dl. 32833; 1502: Dl. 21084, és számos oklevél a M. N. Múzeumban, a Történelmi Társulat gyűjteményében.

¹⁾ 1442: Tört. Társ. letét, 1486: Dl. 19,210.

²⁾ Tört. Társ. letét, i. h. — 1577-ben a pakerczei szandzsákban fordul elő: *Granitzay* alakban. (Mon. hist. Slav. merid. 15. Spomenici Hrvatske krajine. I. 45.)

³⁾ U. o. — E család tolnamegyei.

⁴⁾ Dl. 19210.

⁵⁾ Péter kalocsai érsek testvére.

⁶⁾ 1489: Haz. oklt. 440; 1497—1503: Dl. 34317. V. 5. Sztarine V. 228.

val: *Rosacsnik*-kal, mely 1474-ben hat más helységnek képezte központját s a melyben ugyanekkor erősségnek való hely (locus castelli) is volt. Eme kisebb uradalom eleinte szintén a Szencseiek birtoka, 1388—9. óta pedig a szentléleki Kasztellánfiaké. Más részeit mindig köz-nemesi családok bírták, kik e helységről nevezték magokat.¹⁾

Pakracztól délre, a Száva felé nyílik ma a Szlobostina völgye, felső részében egyebek közt Bjelasztina és Bjelanovacz helységekkel. Itt állt hajdan *Fejérkő* vára, horvátosan: Bjelasztina. Mintegy 13—20 falu tartozott hozzá időnkint, köztök Fejérkő, 1504-ben oppidum, mely az említett mai Bjelasztinával, és Belanovacz, mely kétségkívül a szomszédos mai Bjelanovaczsal ugyanegy. Története hosszú ideig szintén a Tibold nemzetség ivadékaival kapcsolódik, kik olykor Szencsei máskor Fejérkövi néven bírták. A XIV. század végén történt notáztatásuk alkalmával e birtokukat is elvesztették, de később vissza tudták szerezni a szentléleki Kasztellánoktól, kik annak idején ezt is adományba kapták. 1453-ban és 1456-ban azonban már Hunyadi János kapja V. Lászlótól, több más birtokok közt a besztercei grófsággal együtt. 1476-ban, mikor ismét szemünk elé kerül, már a Vok (Kölpényi) rácz despota birtoka, 1490-ben pedig az ő özvegyéé, Borbála asszonyé, ki később grabarjai Beriszló Ferenczhez menvén nőül, e várban bírt jogait — Korvin János, majd II. Ulászló király beleegyezésével — új férjére ruházta át. (1504—8.) A Korvin János beleegyezésére azért volt szükség, mert a vele 1490-ben kötött egyezés szerint e várnak, ha legközelebb adományozás alá kerül, szintén Korvin Jánosra kellett volna szállania. 1521-ben a király a Battyániak kezébe adatta.²⁾

E tájaktól északi irányban a Pakra és Biela völgye következik, melyek mentén több első rangú uradalom terült el ekkor.

¹⁾ A Rosacsniki és r. Török cs. — 1388: Fejér. X. 8. 292; 1389: Múz. lltár.; 1405: Dl. 34300; 1436: Dl. 34394; 1474: Dl. 34515; 1476: Tört. Társ. letét.

²⁾ 1368: Dl. 5714; 1391: Dl. 7685; 1392—3: Dl. 7770; 1413—4: Dl. 10135; 1486: Münchener áll. llt. Ung. Doc. XI. 53; 1476: Tört. Társ. letét; 1490: Dl. 19657, 19683; 1504—8: Dl. 34319—34322; 1522: Dl. 34331.

Nézzük először is azokat, melyeknek meghatározása kevesebb nehézséggel jár.

Nyugat felé, a hol az említett két folyó már egyesült, Velika város szomszédságában (északra) állt *Megyericse* vagyis *Vas-Megyericse* város, melynek emlékét az idők nehéz viharai után ma is őrzi Megyurity helység, nevének megfelelőleg két folyó: az Ilova és Pakra (hajdan: Pekar) között.¹⁾ — Földesurai a XV. század elejéig a Megyericseiek, kik közül Demeter és Gergely szintén nőtába estek ez időben. Megyericsét, jelesül az itteni kastélyt 1403-ban a hú Berencsi István királyi sáfár és özdegei Besenyő Pál bán s rokonai kapták. A század közepe táján (1448.) azonban e kastélyt is a Marótiak²⁾ kezén találjuk s 1465-ben szintén. Egy 1486. évi tanúvallatás szerint »hihetőleg«³⁾ Zsigmond királytól kapták. 1476-ban, hogy a Marótiaknak magyok szakadt. Mátyás király e kastélyt és uradalmát bélteki Drágfi Bertalanak és rokonainak adományozta. De a Drágfiak már 1479-ben túladtak e birtokukon, elcserehvén azt a szabolcsmegyei Halász helységért és 2300 aranyforintért a tolnamegyei Pakosiakkal és pakosi Szemerékkal, kiknek — mint láttuk — előbb is volt már jószáguk e tájkon.³⁾ Utóbbiaknak azonban csakhamar meggyűlt a bajok a Pek(e)riekkel, kik azt állították, hogy már a Drágfiak sőt a Marótiak is jogtalanul kérték föl és kapták Megyericsét, s azért pört kezdtek az új tulajdonos ellen. A pör 1484-ben és 1486-ban is javában folyt. Végre is a Pakosiak megelégtettek s a magok részéről szintén — mint látszik: szavatolási — pörbe fogták a Drágfiakat. (1487.) Ennek a vége 1489-ben az lett, hogy az 1479. évi cserét a Pakosiak és Szemerék egy részről, a Drágfiak másrésztől fölbontották s utóbbiak ismét birtokba vették a megyericsei uradalmat, a Pekar pörrel együtt, mely aztán folyt 1492-ben is. Végre 1497-ben a Drágfiaknak sikerült e távoli, kelleetlen birtokukat örökre elcserehni a Kani-

¹⁾ 1577-ben egy ízben *Selassnay* Medynatschay alakban merül föl. (Mon. hist. Slav. merid. 15. Spomenici Hrvatsko krajine, I. 45.)

²⁾ László fia: Lajos és Mátyus.

³⁾ Szent-László.

zaiakkal, bizonyos hevesmegyei jószágért. Ettől fogva aztán a Kanizsaiaké Megyericse, pl. 1520-ban is.⁴⁾

A XV. század második felében (1476., 1489.) összesen három város, ú. m. *Megyericse*, *Mi(k)holcz* és *Szerdahely* másként *Pekar* vagy *Pekar-Szerdahely* s vagy 45 falu és 16 pusztá képezte uradalmának hatalmas testét, a Pekar folyó mindkét oldalán. A három mező-város közül Megyericse híven követte a benne épült kastély sorsát, Mikholcz-ot 1486-ban részben a szentléleki Kasztellánfiak bírták, Pekar-nek vagy Pekar-Szerdahely-nek pedig részben külön története volt. E város a XIII. század elején (1228.) a Tétény nemzetségé, melyből a Pekariek és Asszuágiak is eredtek. 1403-ban Maróti János maesói bán kapta némely hűtlen Asszuági, 1437-ben pedig fia László némely hűtlen Pek(e)ri itteni részeit. Ugyanesak Maróti László 1441-ben I. Ulászlótól ismét kapja Pekert vagy Pökört, mint az Asszuági Benedek és Frank birtokát, még pedig kárpótlásul bizonyos bácsmegyei birtokokért, tehát nem új-adományul. Három év múlva (1444.) ugyanő cserébe adja a Pekarieknek⁵⁾ ez uradalom egy részét, az ú. n. Petrovina-ban, melyet a Pekar vize választott el az uradalomnak a Marótiak kezén (egészben) maradt másik részétől: Paulovinától. Ez a két elnevezés a Tétény nemzetségbeli Péter és Pál nevű két ősről maradt. A Petrovina a Pekertől északra, a Paulovina pedig a Pekertől délre eső területet jelenté. Előbbiben feküdt Pekar-Szerdahely, részben a Pekarieknek is állandó birtoka (hol sírboltjuk is volt), kétségtelven a mai Szegyani, a Biela (régén: Pekar) partján, a hol e folyó mintán egyszer már délnek tartott, megint északra kanyarodik, hogy aztán újra délnek vágjon.⁶⁾

⁴⁾ 1485-ben Tornaí Szylvester fia: Benedek és János s rokonai (kétségtelenül az 1403. évben említett Berencsi István ivadéka) e kastélyban bírt jogukat csepei Zoltán Jánosnak adták. De hogy utóbbi érvényesítetté volna jogait, semmi nyoma. — 1403: DL. 33378; 1448: DL. 34116; 1465: Körmenői lt. Alm. I. lad 1. n. 5. és 6.; 1476: DL. 34076., 34053; 1479: DL. 18293; 1485: DL. 34140; 1486—92: 33495; 1489: Kismart. lt. 43. D. 58. et NB. v. 6. DL. 19556; 1497: DL. 20521; 1500 körül: DL. 34148; 1520: DL. 36984.

⁵⁾ Lőrincz fiainak: Domonkosnak és Mihálynak.

⁶⁾ V. ő. 1228: Haz. okmt. VIII. 21., 1286: U. o. 256; 1290: U. o. 286.; továbbá 1257: Árpádk. új okmt. VII. 454; 1437: DL. 13091;

Ugyane vidéken, Daruvártól dény. felé, a mai Hrasztovac helység környékén állt hajdan: Dianföldre vagy Dian-Váralja (Dianovszтина) m.-város, *Dianvára* vagy *Dianovez* vár aljában.¹⁾ Egyik fő-félszke volt az előkelő décei Roh család-
nak, mely, miként láttuk, szemközt, az Ilova tulsó oldalán és a Császma vidékén szintén tekintélyes birtokoknak ura volt. Dianvára hihetőleg ugyanegy az e család tulajdonában 1412-ben említtett Vezelye várával.²⁾

E tájon, Megyuritytól kelet felé a régi Pekrecez (ma Pakra) mentén jóformán csak egyetlen helységet ismerünk a régi idők-
ből s ez Bujovicza, mely minden valószínűség szerint az 1500 körül fölmerülő *Bujovez* m.-városnak felel meg.³⁾ Egyebet azonban erről sem tudunk.

Odább keletre a Pakra völgyének s egyszersmind a mai Pozsegamegyének is egyik legfőbb helye Pakrácz, hajdan *Pekrecez* vagy *Pekercz*, a jeruzsálemi Sz.-János-lovagok, jelesül a vránai perjelség birtoka, a benne pl. 1421-ben és 1476-ban emelkedő várral együtt.⁴⁾ Közeliében feküdt valahol e perjelség *Csáktornya* nevű vára (és városa) is, tán a mai Csaklovacz táján, a hol (Pakrácztól k.-é.) a hegységben ma is találunk várromot.⁵⁾

1441: Dl. 13613; 1444: Dl. 13810, és gr. Toldalagi Victor lt.; 1476: Dl. 34078; 1486: Dl. 33495, L. Smičiklas, i. m. 256. l.

¹⁾ V. ö. 1250: Haz. okmt. VII. 39., 1263: U. o. 90. — L. 1358: Anjouk. okmt. VI. 3. l.; 1465: Dl. 35114. A többi okl. Körmenden. Acta antiqua, Alm. IV. lad. 6. és 8. s Alm. V. lad. 8. valamint a Miscell. Németújv. ez. gyűjteményben.

²⁾ Körmendi ltár. Alm. IV. lad. 8. n. 289. Ezenkívül ugyancsak az Ilova vize környékén még két más várat, ó. m. Nerluk és Plodin várat említik e család birtokában. (Előbbit a körmendi lt. id. laduláiban; utóbbit Fraknoi. egész röviden, a Bakocs T. birtokszerzeményeiben. (Századok, 1888. évf. 110. l.) De hogy hol feküdtek ezek, s mennyiben azonosak esetleg Dianvárával avagy Décsével, a Roh-ok másik törzsbirtokával, csupán a gr. Erdődyek galgóczi levéltárában rejlő adatok dönthetnek el, de a melyekhez én, sajnos, közbejött akadályok miatt nem juthattam hozzá.

³⁾ Oppidum Bwyowez. (1500 körül: Dl. 34148.)

⁴⁾ 1421: Dl. 11157; 1476: Dl. 17875; 1486: Dl. 33495; 1487: Dl. 32833.

⁵⁾ 1421: Dl. 11157; 1495: Csáky es. lt. Lőcsén, f. 3. n. 17.

Pakrácztól északra, a Biela völgyében, a mai Szirács helység a következő biztos pont, melyhez homályos topographiai ismereteinket csatolhatjuk. Hajdan *Szírcs* nevet viselt s ha nem is mint helység, de mint vár előkelő állást foglalt el e vidéken, főleg a török világban. A XIV. század végeig ez is a Szencseieké volt, majd midőn ezek 1388—9-ben nótába kerültek, a szentléleki Kasztellánfiaké lett, kiknek birtokában aztán meg is maradt.¹⁾

Szíracstól nem messze ék. felé a mai Biela falu a régi *Béla* helység és vár emlékét őrzi, melyeknek ura a Szűz-Mária tiszteletére szentelt itteni benezés apátság volt. Úgy látszik azonban már Mátyás király a jাজczi bánok vagyis kapitányok ellátására utalta, 1485-ben legalább a jাজczi bán kezén találjuk, valamint olykor később is.²⁾ Ugyanez az apátságé volt *Oporovez* vagy *Aparo(v)ez* kastély is, mely 1500 körül tűnik föl és hihetőleg szintén ezen a vidéken feküdt.³⁾

Szíracshoz délnyugatra, a Biela völgyében, nem messze Szregyani-tól találjuk ma Badlyevinát. Nem vélem merésznek a hozzávetést, hogy e faluban a régi *Bagyanovez*-czal van dolgunk, mely 1427-ben az Alsáni Jánosé, 1476-ban mint erősség a litvai Horvátoké, 1479-ben s utóbb pedig a Szapolyaiaké volt. A Horvátok közül főleg Demjén bán többfelé szerzett ekkor birtokot Szlavoniában.⁴⁾

Végül még egy, ma már ismeretlen kastélyt és várost helyezünk e tájakra, i. i. *Szentlélek*-et, a Kasztellánfiak törzsbirtokát.⁵⁾ E család alapítója a XIV. század első felében bizo-

¹⁾ 1343: Anjouk okmt. IV. 367; 1404: Dl. 34383; 1405: Dl. 34300; 1423: Dl. 11400; 1436: Dl. 34394; 1439: Tört. Társ. letét; 1469: Dl. 34505; 1512: Dl. 34162. — V. ö. Smičiklas, i. b. 253. l.

²⁾ 1454: Múz. lt.; 1469: Körmendi lt. Misc. Németújv. f. 104. n. 151; 1485: Dl. 19054; 1487: Dl. 32833; 1500: szentmiklósi Pongrácz es. lt.; 1505: Tört. Társ. letét; 1508: Dl. 34425. — V. ö. Knauz. Magyar Sion. IV. 913.

³⁾ 1500: szentmikl. Pongrácz es. lt.; 1500 körül: Dl. 34148; 1523—7: Haz. okmt. II. 425., 437., 439.

⁴⁾ 1427: Körmendi lt. Misc. Németújv. 2. 41. szám nélk.; 1475: Dl. 17554; 1476: Dl. 17875; 1479: Körmend, i. h.; 1484: U. o. Acta antiqua, lad. 2. n. 191.

⁵⁾ 1378: Dl. 35253; 1384: Dl. 34673; 1404: Dl. 34383; 1424:

nyos Péter várnagy (Petrus dictus castellanus), kihez mint nem-nemes és birtoktalan emberhez, a Tétény nem-beli előkelő Pek(e)ri Pál, leányát Annát hozzá adta.¹⁾ 1361-ben már ennek a Péternek utódai (fiai vagy unokái): László és Ádám vagy Áde szerepelnek, kik a család két fő ágát a Kasztellánfi vagy Kasztellán és az Ádefi vagy Áde ágat megalapították.²⁾ Láttuk hogy ilyen vagy olyan czímen Rosacsnikba, Szencsébe, Sziresbe, Mikholezba stb. is be tudtak férközni; ezenkívül a Garity melletti *Podgorja* (*Podgorja-Szent-Mihály*) részeit is megszerették s néha nevezték is magukat e helységről.³⁾ Egyes részeit (tölök) időnkint a Somogy megyéből való szerdahelyi Dancs-ok, gerebeni Hermanfi L. és a Lónyaiak is bírták. Hol feküdt? — inkább csak nagyjából határozhatjuk meg. Kétségtelen ugyanis, hogy nem messze esett Szirestől, de közel feküdt Kristallovczhoz is, mely a mai Krestelovacz-czal ugyanegy, Daruvártól ny.-nyd. felé.

A Kasztellánfiak kisebb-nagyobb birtokai sorából kiválik még Dimicskfölde; 1489-ben: opidum; ⁴⁾ továbbá kiválik *Fenyőalja*, horvátosan: *Podbor* vagy *Podborje*. E helységek már a mai Daruvár vidékére vezetnek bennünket, a melynek részeivel Fenyőalja kétségtelenül azonosnak vehető. Ma ugyanis Daruvár három részből áll, melyek mindenike külön helység: ú. m. Daruvár város, Daruvár gornye és Daruvár dolnye falvak. Fenyőalja ezek valamelyikével ugyanegy.⁵⁾

Mi felel meg a másik két Daruvárnak, szintén elég biztosan meghatározhatjuk. Mert Fenyőalja tőzsomszédságában éppen két jelentékeny helység szerepel állandóan a régi idők-

DL. 35496; 1486: DL. 34394; 1454: DL. 22493; 1472: Körmendi lt. Alm. V. lad. 8. n. 270; 1489: U. o. n. 279; DL. 19556; 1497: DL. 35753.

¹⁾ E házasság révén a Kasztellánfiak még 1424-ben is jogot tartottak a Pekeri vagyon némely részéhez.

²⁾ Különben később, főleg II. Ulászló idejében e család egyszerűbben Szentléleki néven ismeretes.

³⁾ DL. 35288.

⁴⁾ Körmendi lt. Alm. V. lad. 8. n. 266.

⁵⁾ 1404—5: DL. 33389; 1405: DL. 34309; 1436: DL. 12864; 1438: DL. 34395; 1440: DL. 35567; 1469: DL. 34505. Meglehet azonban, hogy Dimicskfölde város (olykor: Micskfölde, Dimicskovina) a mai Daruvár gornye vidékén feküdt. Itt e tájon, a Toplicza déli partján, ma egy Micskevina nevű erdőszeg terül el.

ben, ú. m. *Csötörtökhely*, melyet már 1469-ben opidum-nak czímeznek, és *Hévíz*, mely bár még a XV. század közepén túl is csak egyszerű »possessio», 1486-ban és 1508-ban már szintén mezővárosi kiváltságokat élvez.¹⁾ E két város oly közel feküdt egymáshoz, hogy egy 1527. évi oklevél egynek veszi őket.²⁾ Hévízen 1476 körül és később kastély is állott, melyet *Kövár* néven a dobra-kucsai Nelepeczek és — tán zálogban — a keményfalvi Törökök együttesen, később (1481., 1484., 1500.) pedig a Szapolyaiak egyedül bírtak; Csötörtökhely szomszédságában pedig Szent-László király tiszteletére szentelt kolostor, melyet gerebeni Hermanfi László, 1490-ben kelt végrendeletében: Szent-Lászlóról czímzett Bor alatti minorita kolostornak nevez. Különben mind Csötörtökhely, mind Hévíz a hegyek közt nem messze fekvő Dobrakuesa várához tartozott a XV-ik század folyamán.³⁾

Ez a *Dobrakuesa vár* a XIV. század első felében (1335.) kezd föltűnni. A XV. században a boszniai eredetű Nelepeczeké,⁴⁾ kiktől zálogba vagy vétel útján a monoszlai Csuporok, az enyingi Törökök, a csáktornyai Ernusztok, a Mindszentiek, gerebeni Hermanfi László, majd bizonyos Luszcizki Miklós nevű cseh úr bírták részeit vagy időnként. 1486-ban a kövendi Székelyek kapták kir. adományúl, s ettől fogva az övék pl. 1495-ben, 1496-ban és a XVI. század folyamán szintén.⁵⁾ Ugy látszik azonban csak részben, mert a Nelepeczek később is e helyről nevezik magokat, s a vár részei fölött pl. 1515-ben rendelkeznek is.⁶⁾ — 1486-ban 64 m.-város, helység vagy pusztá tar-

¹⁾ 1486: Körmendi lt. Alm. V. lad. 8. n. 279; 1508: DL. 34425; 1512: DL. 32829.

²⁾ »Alio nomine« kitételvel.

³⁾ 1358: Haz. okmt. I. 223; 1488?: DL. 35656; 1469: DL. 35659; 1470: DL. 35661; 1476?: szentmikl. Pongrácz es. lt.; 1495., 1499., 1513. és 1527: U. o. — V. ö. Kövárhoz 1481: Körmendi lt. Alm. V. lad. 3. n. 260; 1484: U. o. lad. 2. n. 191; 1500: U. o. Misc. Németujv. 3. 42. n. 90.

⁴⁾ Másként: Nelepeczek, Nelepecziek is.

⁵⁾ Pl. 1508., 1509., 1514., 1550.

⁶⁾ 1335—1550: számos okl. a szentmikl. Pongrácz es. lt.-ban. Karácsonyi János t. barátom szívessegéből; 1351: Acta post advoc. 29—104; 1368: DL. 32896; 1374: Körmendi lt. Alm. IV. lad. 1. n. 24 412: DL.

tozott hozzá. Ez alkalommal nem említik a máskor kis falunak mondott Dobrakuesa helységet, melytől nem messze a Nelepecz-fi Benedek által 1412-ben Szent-Anna tiszteletére alapított pálos kolostor állt.¹⁾ Ma Pozsegamegyében, Daruvártól k. é. találunk egy kis Dobrakuesa nevű falut, észak felé pedig az Hova és Riecska mentén egy Szveta Ana nevű helyet és ennek közelében egy Szveto-anszko bilo nevű hegységet. E tájon, az Hovától dél felé, Daruvár és Biela irányában feküdtek tehát Dobrakuesa régi tartományai.

Daruvártól ny.-nyd. felé nyílik párhuzamosan a Toplicza és Csavlovicza völgye.²⁾ E két folyó közt terült el hajdan a *kristallo(v)cezi* uradalom, élén a hasonló nevű mező-várossal és benne levő kastélylyal. A XIII. század első fele óta a Kristolföldi (Kristallovezi) rokonságé volt s részben később is; a XV. század folyamán. E rokonságból valók a kristallovezi Artov-ok vagy Artov-fiak, Ugron-ok vagy Ugrinfiak, a kristallovezi vagy popovezi Kopács-ok is. 1428-ban Zsigmond király egyes részeit, (a magva szakadt Kr. László fia Tamás birtokát) gerecezi Szaraczen Miklósnak és Török Józsnak adta, a kik aztán utódaikkal (néha: Szerecsen illetve Józsafi vagy Józsa néven is) együtt állandóan meg is maradtak e jöszág birtokában, sőt 1435-ben részeibe rokonukat a Nábrádiakat is bebecsátották. Más részei szent-mártoni Nagy Simon kezére kerültek tőlök, ezeket azonban, a nevezett Simon hűtlensége következtében, 1456-ban Bitovecz Jan-nak adta V. László király. 1471-ben gerebeni Hermanfi László nyerte Mátyás királytól a Kristallovezi Péter, s szerezte meg a Józsafi László örökös, 1477-ben pedig a Pleternicze-szentmiklósi János mester itteni (Nagy Simon-féle) részeit. Utána Battyáni Boldizsár és családja örökölte eme jöszágokat. Kivülök zölgban még: a décei

35386., 35388.; 1468: Dl. 35656; 1477: Fejérvári ker. konv. lázi lt.; 1486: Körömdi lt. Alm. V. lad. 8. n. 279; 1487: Dl. 35721; 1500 körüli: Dl. 34147. — V. ö. 1479-hoz: Dl. 35698; 1496-hoz: Dl. 34249; és 1517-hoz: gr. Zay es. lt. D. 15.

¹⁾ V. ö. 1452: Dl. 35601; 1466: Dl. 35655; 1479: Dl. 35699; 1487: Dl. 35721.

²⁾ Utóbbi, miként fentebb meghatároztuk, hajdan Meesenice nevet viselt.

Roh-ok, Csernarekaiak, kereszturi Garázdák, Repicz János császári praedialis nemes, a sz.-léleki Adefiak, a korbovai Vidfiak és Mindszentiek birták egyes részeit. 1428-ban 7, 1477-ben 10, 1482-ben pedig már 17 falu tartozott hozzá, melyek közül ma csak egyet is hiába keresünk. Szerencsére maga Kristallovecz kikerülte az enyészetet és Krestalovecz néven korunkra fönmaradt, jelezvén legalább nagyjából a hozzá tartozott uradalom fekvését.¹⁾

Kristallovecz tartozékai közt egy *Me(k)esenice* nevű helység is előfordul, mely néven már fűntebb: Berivoj-Sz.-Iván város tartozékai közt is találtunk egy falut. Hihetőleg ugyanazon, vagy ha több, egymáshoz közel fekvő helységek részeit kell értenünk, melyek a hajdani Mekesenice (mint meghatároztuk: a mai Csavlovicza) mellékén, Daruvártól ny.-d. felé feküdtek. Fűldesurak itt időnként a kereszturi Garázdák, a Beludoveziak, Pakosiak, enyingi Törökök, kereszturi Vojkiak, a kövendi Székelyek és dobrakuesai Nelepeczek is, részint örökös részint ideiglenes jogon.²⁾

Nem messze feküdt ide (éék.) irányban: *Keresztur* helység, mely ezenkívül Vojk-Keresztur, Vojkovez-Keresztur, Garázda-Keresztur, Garazdincez-Keresztur, Garazdincez, Szent-Kereszt és Vojk-Szent-Kereszt néven is előfordul. Fűldesurai a Vojk vagy Vajk nemzetség tagjai, már a tatárjárás előtt. E nemzetség elágazásai a XV. században: a Vojkovezi, Vojk-kereszturi, másként Vojk vagy Vojkfi (Vajkfi), — a Kereszturi, Szentkeresztli vagy másként Dur, Durovez vagy Durovezi, — a Garázda, — a Bajnok vagy Bojnik (bajnokovezi), — s hihetőleg a Peziedolcei és peziedolezi Huza (Hoza), a Belyevezi és Sutinovezi családok is.³⁾

¹⁾ A vonatkozó adatok szintén a körömdi hercegi ltárban, Acta antiqua, leginkább Alm. V. lad. 2., 3., 8. Alm. IV. lad. 1., 6., 7. és 9. találhatóak. — V. ö. ezenkívül 1229: Árpádk. új okmt. VII. 74., 75.; 1353: Anjouk. okmt. VI. 2; 1363: Dl. 33610; 1405: Dl. 34300; 1428: Fejér. X. ö. 916; 1423: Körömdi lt. Himfyana, n. 419; 1430: U. o. Misc. Németujv. f. 102. n. 6; 1444: Dl. 13810.

²⁾ 1228: Árpádk. új okmt. VI. 459; 1237: U. o. VII. 38; 1239: U. o. XI. 307; 1409: gr. Teleki es. gyömrői lt.; számos okl. a szentmiklósi Pongrácz család s főleg a fűntebbi idézetek szerint a hg. Battyány es. körömdi ltárban.

³⁾ 1228: Árpádk. új okmt. VI. 458; 1237: U. o. VII. 38; 1374:

A Toplicza (hajdan: Tapoleza) szomszédos völgyének: *Tapoleza-Szent-György* egyik főhelye mely más néven mint: Tapoleza-melléki-Szent-György vagy Tapoleza-Szent-György-melléke avagy egyszerűen mint Tapolezamelléke is szerepel. Birtokosai e században a Tapoleza-szentgyörgyi s az ebből elágazott Pósa (Pósa, Povsity), Simonfi (Simonity), Zeres vagy Zeles, Baryas vagy Bragyas és Bakator családok. Egy Tapolezamelléki nevű falut 1457-ben a kereszturi Garázda es. birtokában is találunk.¹⁾

Azt a tért, mely e helységekől és uradalmaktól északi irányban, az Ilova mentén fennmaradt, Szaploneza vár (némely) tartozékai foglalták el.²⁾

Szaplonca vár története eleinte eléggé változatos. I. Károly korában még ez is a Tibold nemzetségé, jelesül a Mihály fia Pálé volt. Ez a Pál a Száva vidékén elkövetett hatalmaskodásai miatt fogságba jutván, Szaploneza várát testvére Miklós foglalta el, de a ki aztán okosabbnak látta átadni a királynak. 1359-ben már a (kapi) Poharos Péter abaujmegyei ispán birtokában találjuk, a ki I. Lajos királytól adományba kapta. Az ő fia Miklós birta pl. 1378-ban és 1382-ben, s ennek utódai: Péter, Miklós és Ozsvát pl. 1388-ban. Az Ozsváté 1408-ban is. Benne családjának magva szakadván, e vár megint a királyra szállt vissza, ki azt előbb nejének: Borbála királynénak adta, néhány év múlva 1424-ben (május 31.) pedig Bazini Györgynek és fiának Péternek 10,500 forintban, zálog czímen; majd még ugyanez évben (aug. 14.) Garai Miklós

Anjouk. okmt. IV. 4. 1. jegyz.; 1378: Dl. 35258; 1406: Fejérv. ker. konv. házi lt. a pozsonyi káptalanban, 2. 9. 88; 1412: Dl. 35388; 1424: Dl. 35496; 1453: Dl. 33354; 1455: Dl. 14953; 1457: Dl. 15200; 1475: Dl. 32781; 1488: Dl. 147. A többi jelentékeny számú okl. Kőrmenten a hercegi ltárban, főkép: Acta antiqua Alm. IV. lsd. 1., 4., 6., 7., 8., 9. és Alm. V. lsd. 2.; végül a Miscell. Németújv. cz. gyűjteményben.

¹⁾ 1365: Dl. 33180; 1448: Dl. 35588; 1452: Dl. 34800; 1476: Dl. 33488., 34033; 1478: Dl. 34926; 1527: szentmiklósi Pongrácz es. lt. A többi okl. Kőrmenten, főleg: Acta antiqua Alm. IV. lsd. 1., 3., 4., 5., 6., 8. és Alm. V. lsd. 6. és 8.

²⁾ E vár tartozékainak egy része ugyanis az Ilova folyó vidékén feküdt. 1429-ben és 1430-ban 45 falu.

nádornak, szintén zálogul, 10,000 forintban, arra az időre, a míg a nádor a neki ígért Atina várát megkaphatja. A bazini Grófok még 1429-ben is jogot tartottak e vár birtokához, de még ugyanez évben (nov. 27.) Garai Miklós kapta azt örök adományul. Ő és utódai bírták aztán Szaplonezát később (pl. 1474-ben és 1476-ban) is, egész a Jób haláláig, a midőn e családuak magva szakadván, 1481-ben alsó-leudvai Bánfi Miklós és testvére Jakab kapta, kik illetve utódaik az egész században megtartották. — 1359-ben, mikor határát megjárják, a Raholezaiak (verőczemegyei bakvai), a nevnei Treutel-ek (ilovai), az Atinaiak (atinaí) és a bélai apátság birtokaival határos, 1485-ben szintén az ilovai, bélai és atinai uradalmak fogják körül tartozékainak bizonyos részeit. Megfelel tehát a mai Pozsegamegye ény. határvidékén. Daruvártól nem messze ék. felé látható Sztupcsanicza¹⁾ nevű váromladéknak, melytől északra folyik az Ilova, keletre esik Vocsin, dny. Biela s végre nyugotra Dobrakuesa, mely utóbbinak határfolyói gyanánt sokat emlegetik a középkorban az Ilovát és a beléje ömlő Szaplonezát.²⁾ — Két mező-városon kívül 1429-ben és 1430-ban 62 falu vagy pusza, 1481-ben 58 falu, 1491-ben pedig 45 falu tartozott hozzá. Mindezek közül ma egyetlenegy sincs meg. Mikor e tartozékokat a mondott években felsorolják, Szaploneza nevű helységet vagy várost egyáltalában nem említenek az egész uradalomban. E helyett mindig két m.-város szerepel a helységek élén, ú. m. *Bödögasszonyfalva* és *Szent-Mihályfalva* vagy *Szent-Mihály*. Nem lehet tehát mást gondolnunk, mint hogy e m.-városok értendők a többi okiratokban emlegetett Alsó- és (Felső-) Szaploneza alatt, melyek egyikében a Bold. Szűz, másikában pedig Szent-Mihály tiszteletére épült templom állt.³⁾ E két város szintén Szaploneza vár környékén kereshető, még pedig minthogy kelet felé az atinai uradalom terült el, délre messze földön csupán hegységek, nyugot és d.-nyugot felé pedig más

¹⁾ Stupčania.

²⁾ Utóbbi — mint láttuk — a mai Rieka vagy Rietska, éék. irányban.

³⁾ A mint hogy 1464-ben egy ízben: Szent-Mihály mellett Bödögasszonyfalva mint Felső-Szaplonca merül föl. (Dl. 35647.)

uradalmak¹⁾ következtek, legbiztosabban a mai Riecska völgyében, melynek mentén ma Basztaji, Korjenicsani, Potocsani, Katinacz stb. nevű falukat találjuk.²⁾

Szaplonczával a régi oklevelek szerint egy felől *Atina* vár, város és tartozékai is szomszédosak. Ezt az uradalmat pontosan nem ismerjük, mert tartozékait teljesen sohasem sorolják föl, s a miket felsorolnak,³⁾ sem igen tudjuk ma megtalálni. Azt azonban mihamar belátjuk, hogy ez uradalom számára a mai Pozsegamegye területén nincs többé hely, nem is szólva a mai Belovár vagy Körös megyékről.

Ismét más szomszédos megyében kell kereskednünk, minden mai felosztás ellenére, hogy Atinát megtaláljuk. S ez a mai Verőczemegye, melynek területéből — miként látni fogjuk — még sokat el kell foglalnunk a régi Körösmegye számára.

A sztupesaniczai várral Verőczemegye felé nyugotra ma Voecin város szomszédos. Nem szenved kétséget, hogy benne a régi Atinával van dolgunk, melynek uradalma szépen belefér a mai voecini völgybe és az ahoz főleg észak felé csatlakozó hegyvidék apróbb völgyeibe. — Mikor Atina vár a XV. század elején föltűnik, még mindig az Aba nemből való Atinai család bírja, mely az Anjouk alatt előkelő állásra és magas hírnévre emelkedett. Zsigmond uralkodása elején azonban ők is hűtlenségbe estek. 1403-ban Zsigmond király a Lőrincz fia László és István fia Zsigmond e várbeli részeit gordovai Fancs(fi) László volt horvát-dalmát-szlavon bárnak⁴⁾ adományozta. Ez adománynak nem lett fogantatja, mert a király megkegyelmezett az Atinaiaknak. Atinai Zsigmond 1418-ban

¹⁾ A dobraknesai, kővári, fenyőfaljai, béliai, szirési stb.

²⁾ 1332: DL 34099; 1359: DL 4879; 1377: Anjouk. okmt. III. 338; 1378—88: DL 34107; 1382: DL 6884; 1408: DL 9410; 1424: DL 11514., 33411; 1429: DL 12037., 12156; 1430: DL 12156; 1432: Haz. okmt. VII. 453; 1474: DL 33421; 1481: DL 33433; 1486: DL 33443; 1485: DL 19054; 1491: DL 33451; 1496: DL 34249; 1501: DL 21068. V. G. Szaploncza városához: Starine. Kujiga IV. 206., az 1334. és 1501. évekhez, továbbá 1467 körül: DL 35135; 1476: DL 17876; 1487: DL 35721.

³⁾ 1418-ban: 8. 1424-ben mintegy 33, később ismét kevesebb helységet említenek föl tartozékaiból; az összes tartozékokról soha sincs szó.

⁴⁾ László fiaának.

az elhunyt A. Miklós fia Péter részein egyezkedett a Kőrógyiakkal, kik a nótázott Péter részeit kapták e várban és tartozékaiban.¹⁾ A Kőrógyiak, későbbi végleges öröklésük kikötése mellett, ez alkalommal még önként visszabocsátották eme részeket az Atinai Zsigmond kezébe. De a király 1424-ben beleegyezett, hogy az említett Zsigmond, a ki immár az egész uradalmat egyedül bírta, halála esetére nejenek e vár tartozékaiból részeket hagyományozzon, s egyszersmind útját vágta a Zsigmond részéről történő bármiféle elidegenítésnek azzal, hogy a maga királyi jogát e várban és uradalmában — a Zsigmond magtalan halála esetére — 6000 forintért Garai Miklós nádornak előre elzálogosítá. Atinai Zsigmond még 1430-ban is élt, és szent-léleki Kasztellánfi Péterrel — kinek neje Atinai leány volt — és gyermekeivel egyezkedett ez uradalom némely részeire nézve. 1434-ben igtatják be végre a Garaiakat — Zsigmondnak magvaszakadtával — e vár zálogos birtokába, majd 1435-ben és 1436-ban ismét, utóbbi évben úgy látszik már örökös adományul. 1440-ben Garai László macsói bán e várban birt részét »eme zavaros időkben néhány napra szállásul« Tallóczy Matkó horvát-dalmát-szlavon bárnak és nejenek; lévai Cseh Margitnak adta át, a várban levő nagy toronnyal együtt. Később (1461. 1476.) ismét a Garaiak kezén találjuk. A Jób halálával Mátyás király foglalta el s rendelt belé várnagyot. 1485-ben azonban már Iván korbáviai gróf özvegye Katalin asszony bírta, valamint 1491-ben is. A Mátyás király halála után (1490.) Korvin Jánossal Farkashidán kötött egyezségben kikötötték, hogy ha e vár adományozás alá kerül, az ehhez való jog egyedül Korvin Jánost illesse. Ő azonban sohasem kapta meg Atinát. 1500-ban Somi Józsa, később (pl. 1512.) pedig a Battyániak birták.

E vár tartozékai közül természetesen legtöbbször Atinát emlegetik, a XV. század második felében mint mező-várost. Kivüle csupán az 1424-ben említett Szent-Kozma-Damján falut találjuk föl ma Kuzma helységben, mely Voecinak nyugot

¹⁾ Atinai Zsigmond különben a Kőrógyiakkal a kölcsönös öröklés tekintetében már 1410-ben szerződésre lépett.

felől tőszomszédja.¹⁾ A többi tartozékok mind elpusztultak. Közülök e helyütt még *Rosonecz*-ot kell említenünk, hol az 1460-as évek elején a Garaiak erősséget építettek, mely — mint vár — még 1508-ban is állt. E helységről annyit legalább mégis tudunk, hogy nem a mai vocsini völgyben, hanem attól észak felé feküdt, a hegység tulsó oldalán, a mai Csad-javicza (régén: Zagyoleza) mentén, hol a benne épült erősség az uradalomnak e tájon feküdt többi részeit őrizé.²⁾

E vidéken: Szaploneza, Dobrakucsá és Atina szomszéd-ságában kereshetjük az Ujlakiak egy kisebb jöszágát: a *kontovczit* is, melyben a XV. század végén és a XVI. elején kastély vagy hegyi vár emelkedett.³⁾

Odább kelet felé pedig egy másik nagyobb terjedelmű jöszágra bukkanunk: a *darnóczyi-ra*, melynek fejét Darnócz vár és városa, testét pedig 1421-ben 41, 1467-ben 21, majd 1506-ban 33 helység képezé. Mint a környék összes uradalmi, a darnóczyi is csaknem egészen eltűnt régi helyéről a török hódítás alatt; szerencsés véletlenből csupán Darnócz város maradt meg a mai Drenovác faluban (Vocsintól dk. felé), melynek közelében a katonai térképen is föltüntetett Klak nevű váromladék a régi Darnócz várral azonosítható; továbbá Pusina falu, mely ma is egykori nevét viseli s Drenovacztól kelet felé fekszik, éppen ama völgy kijáratánál, a melyben a régi darnóczyi uradalom vagy annak nagy része elterült.

Darnócz vár és város története különben sokáig szintén az Atinaiak nevéhez kapcsolódik. 1308-ban a Monoszló nemből való (Gergely fia) Egyed — vejének: az Aba nembeli Lőrincz

¹⁾ A plebániák 1334. évi összeírásában mint: ecclesia sanctorum Cosme et Damiani — Ochina mellett soroltatik föl. (Starine. IV. 222.)

²⁾ 1359: DL 4879; 1403: DL 8908; 1418: DL 33550; 1419: Kismart. lt. 43. C. 52; 1424: DL 33785; és Neoreg. act. fasc. 1520. n. 9; 1434: U. o. fasc. 1523. n. 10; 1435: DL 33941., 33788; 1436: Müncheni áll. lt. Ung. doc. IV. 19; 1440: Kismart. lt. 43. C. 54; 1476: DL 17875; 1485: DL 19054; 1490: DL 19657; 1491: DL 33454; 1500: Kismart. lt. 43. C. 56; 1512: DL 32829. — V. ö. Rosoneczhoz: Kismart. lt. 43. C. 55. és 1508: szentmikl. Pongrácz es. lt.

³⁾ 1494: DL 35559; 1495: DL 32798; 1497: Kőrmenői lt. Alm. I. lad. 1. n. 9; 1507., 1509: szentmiklósi Pongrácz esal. lt. 1512: DL 33834.

fiának Miklósnak (kétség kívül az Atinaiak ősenek) adta örökre. 1418-ban Atinai (István fia) Zsigmond, mint e vár tulajdonosa egyezkedik fölötté a Kőrógyiakkal, kikre magtalan halála esetére e birtokát is átruházza. Darnócz részeit ugyanis (mint a hűtlen Atinai Miklós fia Péter birtokát) a Kőrógyiak már előbb szintén (mint Atinát) kir. adományul nyerték, de utóbb az Atinai Zsigmond kezébe visszabocsátották. A király is megkegyelmezett — mint Atinánál láttuk — e családnak, s megengedé, hogy e várat kiválthassa a Pelsőczyi (Bebek) Ferencz özvegyétől s ennek testvérétől Ujvári (Tamási) Jánostól, kiknek — mint a koronára szállt birtokot — annak idején a király 4000 forintban elzálogosította. Mivel azonban Atinai Zsigmond (s a Kőrógyi család) nem váltotta ki e várat a közben szintén nótázott zálog-birtokosoktól, a király 1421-ben Garai Dezsőnek (István fia Pál fiának) és Jánosnak (a Pál fia László fiának) 7000 forintért örökre eladta, más szóval eladományozta. Ettől fogva Darnócz vár állandóan a Garai család birtokában maradt, melynek fi- és leány-ága e század közepe táján hosszasan pörlekedett miatta, köztök Garai Erzsébet is, a Kőrógyi János felesége. Kőrógyi Jánost 1450-ben be is igtatták e vár és tartozékai felének birtokába, bár hogy épp mily jogon, nem tudom. 1467-ben aztán az ő utódai: özvegye és fia János e várban birt részüket Rozgonyi János tárnokmesternek adták át. Csakhogy — miként 1481-ben megtudjuk — nem jöszántukból. Mert proskribáltatván, e birtokukat különben is elvesztették volna. Ugyancsak 1467-ben a Kőrógyiak elítéltetése után egy ideig a szlaven bán¹⁾ nemes szolgálai tartották e várrészt elfoglalva, a többi részt pedig állandóan a Garaiak. Később (1484. 1495.) ugyancsak a Garaiak s a velök rokoni hlapsityi Kishorvátok birják (s 1506-ban és 1507-ben kir. új-adományul is kapják) az egész várat, összes tartozékaikkal.²⁾ Ez idő tájt a Garai család ez ága e váráról: darnóczyi Bánfi nevet is viselt.³⁾

¹⁾ János pécsi püspök.

²⁾ II. Ulászló uralkodása elején hűtlenségük miatt egyidőre elvesztették.

³⁾ 1308: Kismart. lt. 47. M. 6; 1418: DL 33550., 33781; 1419: DL 33551. és Kismart. lt. 43. C. 52; 1421—40: DL 33520; 1421—45: DL 34303; 1421: gr. Zay es. lt. C. 8; 1450: DL 34505; 1484: DL

Hasonló sorsa volt a XV. század vége felé *Szent-Miklós* (Nart-Szent-Miklós) városnak is. 1481-ben hlapsityi Kishorvát János és gáji Horvát Gergely özvegye egyezkedett a Garai (Dezsői) János itteni részei fölött, melyek eddig a nevezett gáji Horvát Gergelynél voltak zálogban. 1490-ben Kishorvát Jánosnak hihetőleg szintén részei voltak benne s 1495-ben is, a midőn darnóczi Bánfi (azaz: Garai) Lőrinczcel együtt vesz-tik el. hűtlenségük miatt, s 1506-ban és 1507-ben, a midőn megint együtt nyerik új-adományul: az itteni várat, továbbá Szent-Miklóst mint mezővárost és Nart-Szent-Miklóst mint egyszerű falut. Ekkor összesen 22 helység tartozik hozzá. Mindezek közül azonban egy sínes meg. Ezért (Nart-)Szent-Miklós fekvésének meghatározása nem éppen könnyű feladat. Részem-ről azt tartom, hogy a mai Verőczemegye nyugoti részében Voecintől keletre eső Miklos-nak (Miklós) felel meg, mint a mely közel esik a (Nart-)Szent-Miklóssal együtt emlegetett Darnóczhoz s a régi térképeken is Szent-Miklós néven szerepel.¹⁾

Atinától és Darnócztól észak felé kiint a síkon egész a Drávaig a zágrábi püspök terjedelmes birtokai következnek. Ez uradalmak fő-pontjai: *Zalatnok* (Szalatnok), a mai Szlatina, 1460-ban kastélylyal;²⁾ innen északra a Száva mellett *Szopja* (Sztopja), a mai Szopje, szintén erősséggel;³⁾ *Vaska* az előbbtől nyugot-északra,⁴⁾ *Gvestye* vagy *Gvestya*, Gvesse

18980; 1495: gr. Zay es. lt. fasc. C. szám nélkül, 1495: Dl. 20269; 1506-7: gr. Zay es. lt. C. 29.

¹⁾ 1481: gr. Zay es. lt. C. 22; 1490: Bécsi áll. lt. Pesty Fr. iratai nyomán, 1495: Dl. 20269; 1506: gr. Zay es. lt. C. 29.

²⁾ 1460: Körmentő lt. Misc. Némethy, f. 105. n. 212. — V. 5. 1474-hoz: Dl. 33889.

³⁾ 1460: U. o. 1462: Dl. 33811., 33812.—3., 33949. V. 5. Dl. 32776. — 1462-ben és 1463-ban bizonyos Raekus (Rachkws. Rachkus) Jan és Betlen vagy Beglin (Bethlen, Bedlyn) Márton kezén találjuk. Sőt utóbbi határozottan Szopja-ról nevezik. — E helyütt még azt is megjegyezhetjük, hogy Sztopja nevű falu a verőczvári uradalomban is volt, melynek azonban sem a zágrábi püspökséggel, sem az említett Raeskussal és Bedlinnel sínes semmi köze. (1448: Dl. 14168; 1474: Dl. 33420., 33423—4; 1488: Dl. 33445; 1491: Dl. 33452—3.)

⁴⁾ Tkalcid. Mon. ep. Zagrab. I. 65., 103; 1393: Fejér. X. 2. 127; és Pesty, Eltűnt r. vm. II. 361.

Gvestye, ma Gatyistye (Gacišće), Vaskától nyugot felé,⁵⁾ és *Iváncz*⁶⁾ ugyane tájon.

Ezenkívül Zalatnoknak egy fiók-erőssége is volt e tájon: *Kracino(v)cz-on*.⁷⁾

Mely megyéhez tartoztak eme püspökségi birtokok, — a XV. század második felében és a XVI. század elején elég világosan megírják. Így 1486-ban Vaskát (város). — 1487-ben és 1508-ban Gessét vagy Gvestyét, 1492-ben, 1495-ben, és 1510-ben Ivánczot (vár és város), 1495-ben Kracsinovczot és Szopját (kastélyok). — 1510-ben Zalatnokot határozottan Körösmegyéhez számítják.⁸⁾

Ezzel a mai Sztupesanicza váromladéktól (a hajdani Szaplonczától) a Drávaig: Szopja vidékéig részut átszeltük a mai Verőczemegyét. Odább kelet felé két terjedelmesebb köznemesi birtok-test vonul észak-nyugotról a Drávától, délkelet felé a Klokocevác és Vuesicza folyók vidékeig. Ezek egyike a *Bakovezai-aké*, melyből Mátyás király 1473-ban laki Thuz Ozsvát zágrábi püspöknek adta 18 falu részét, de a mely mégis 24 faluból állt, mikor három év múlva a Bakovezaiak a zalamegyei Osánikiakkal cserélték.⁹⁾ A másik birtok a baranyamegyei *Bakonyai-aké*, mintegy 11 falu, melyeket 1480-ban (Várad) Péter prépost, a későbbi kalocsai érsek és általa Várad Pál és Máté, továbbá (Nagylucsei) Orbán prépost, a későbbi győri majd egri püspök és általa Nagylucsei Balázs és János kapták kir. adományul, mint a néhai Bakonyai István birtokait.¹⁰⁾ Ez uradalmak fekvését e tájon ma is több helység mutatja. Közülök ugyanis a régi Bakoveza-nak vagy Bakoczának a mai Bukovicza gornya és dolnya, Naszkovez-nak a mai Noszkovezi, Dobrafalvának a mai Dobrovity, Villyo-nak a mai

¹⁾ U. o. 231. V. 5. 1393: Fejér. X. 2. 127. és 1479: Körmentő lt. Alm. V. lúd. 5. n. 32.

²⁾ 1421: Dl. 11123; 1488: Dl. 33445; 1501: Dl. 34149.

³⁾ 1474: Dl. 33889. és 1495: gr. Csáky es. lt. fasc. 3. n. 17.

⁴⁾ L. ezekre nézve a neoaquist. commissio jegyzőkönyvét főleg az 537—543. lapokon. (Orsz. Levéltár.)

⁵⁾ 1473: Dl. 17501; 1476: Dl. 17884; 1476: Dl. 17884; 1492: Dl. 19829; 1494—5: Dl. 20235—6.

⁶⁾ 1480: Dl. 18391; 1489: Dl. 19603; 1498: Dl. 20718.

Vilyevo gorye felel meg; a szomszédos Bakonyai birtokban pedig: a régi Zagvoleza a mai Csagyaviczsa, Szuhandaka a mai Szuhomlaka, Czernaec a mai Czrnaec helységekkel azonos; míg a régi Klokocsovecz falu emlékét az épp itt elfolyó mai Klokocsevacz vize őrzi.

Odább délre a mai Orahovicza helység, bár kissé átváltozott néven, szintén a régi Körösmegyének egyik előkelő helyét mutatja. Szó: *Raholeza* vagy Rahoveza, vár és város, ősi birtoka az Ujlakiakkal egy tőből eredő Raholezaiaknak, s a XV. század közepe óta magokéak az Ujlakiaknak is. Terjedelmét nem ismerjük, csupán azt tudjuk egy 1228. évi határlevélből,¹⁾ hogy észak-kelet felé az asszuági uradalommal volt határos.²⁾

Ez az *Asszuágy* idáig igen mostoha gyermeke volt történet-tudományunknak. Abból az elfogult véleményből kiindulva, hogy a régi Osceag, Oziag, Aziwag stb. csakis a mai Eszéknek felelhet meg, a kettőt minden további vizsgálódás nélkül egynek vették s ez által egyszerűen megtagadták Asszuágy létezését. Pedig a helyről oly részletes határ levelek maradtak fenn, hogy akár a mérnök is kezébe veheti. S érdemes is beszélni róla. Oly uradalomról van itt szó, mely a tatár-járást megelőző időkből mint egy-ugyanazon magyar nemzetség (a Tétény-ek) birtoka szállt át a Hunyadiak századába s a melyhez a Mátyás király uralkodása végén nem kevesebb mint hat mező-város és vagy 162 falu tartozott.³⁾

Határjáró levele 1228-ból legújabbán is megjelent,⁴⁾ de már régebben is ismeretes volt a Fejér Codex Diplomaticu-

¹⁾ Hazai okmt. VIII. 23.

²⁾ Észak-kelet-kelet felé pedig sejtethetőleg a matucsinaival és nekeseivel. Hozzá tartozott *Pestenyé* vagy Pestenyu (Posthenye, Pesthena), hajdan részben köznemesi birtok, melynek ma két Pistana nevű falu is megfelelő, Orahovicza mellett. (1450: DI. 34305; 1481: DI. 25704.) — (V. 6. 1463: DI. 12860; 1411: Fejér. X. 5. 207; 1446—49: Körmenői lt. Alm. III. lad. 4. n. 48; 1453: DI. 14661; 1465: Körmenői lt. Alm. I. lad. 1. n. 5; 1471: U. o. n. 7; 1471: DI. 17162; 1492: Körmenői lt. i. h. n. 8. és 9.)

³⁾ Ezek közül ma is több megvan, a melyek, ha technikailag lehetséges, a mellékelt térképre is felrakattak, természetesen *egyedül jogosult* — régi nevükön.

⁴⁾ Haz. okmt. VIII. 21. és köv. l.

sárból.) Ezek szerint a Dráva partján kezdődik ez uradalom határa s nemsokára Villyo (Villon) faluhoz ér. Ez az első biztos pont, melyet szabatosan meghatározhatunk. Láttuk fentebb a Bakovezai uradalomnál, hogy az ottani Villyo a mai Vilyevo gorye-val ugyanegy. Szlatinától keletre; az Asszuágy melletti Villyo tehát nem lehet más, mint a Dolnyi-Miholjacstól nyugatra fekvő mai Vilyevo.⁵⁾ Hogy csakugyan ez, a határjárás további menete világosan bizonyítja. Mindjárt ugyanis a falu mellett a »Saas« nevű erdőt érinti a határ, melynek, a mai Vilyevo dolnye közelében annyi évszázad után megfelel egy »Sas« nevű hely. Innen a Karassó (Carassou) folyó felé haladunk, mely szépen megfelel a mai Karasiczának, majd a Klokocsovecz (Clockochouch) tóhoz, mely ma mint folyó, épp a tájon ömlik a Karasiczába. Azután a Rezna nevű tó (lacus) következik, melynek nevét korunkra is megőrizte a tájon egy kiszáradt folyam-meder, Kapelna helységtől dél felé, közel az említett folyókhoz; odább Kis- és Nagy-Dragosztrinecz (Dragosztrinch), mely név ma Dragosztinác alakban egy terjedelmes erdőséget jelöl épp a tájon. Petrovopolje helység és a Klokocsevacz folyó között. Közben a Raholezából Asszuágyba vezető úton haladunk át s csakugyan hal kéz felől nem messze van már ide Orahovicza, a régi Raholeza; odább pedig a Pesztina (Pezthina) folyón, mely ma Pistanacz nevet visel (Petrovopolje mellett); még odább az Ulesicza (Wlelycha) vizén, melyet ma Vuicsicza-nak ejtenek, s a Lokavecezen (Lokauech), mely ma Dolnyi Lukasacz néven folytatása a Vuicsicza-nak. Azután Matucsina helység és folyó (Motuchyna) következik, melynek fekvését ma is jelzik Moticsina dolnya és gornya helységek. Fericsanczi közelében dél felé; majd a Bokvik (Bokvyk) folyó, mely ma is meg van Fericsanczi mellett Bukvikreka néven; a Nekese folyó és Nekese (Nekehe) helység, melyeknek ma Nasicze város és a Nasicski folyó felelnek meg; s a Breznicza folyó (Brez-

¹⁾ III. 2. 134. és köv. l.

²⁾ E helységgel azonosnak veendő az a Vyllyo, Wyllyo, Wylyo is, melyet Nagy Lajos korában a Kont-ok. 1481-ben (*mint kastélyt és várost*) és 1495-ben pedig mint az Ujlakiak birtokát sorolnak föl (1357—81: DI. 33924; 1481: Körmenői lt. Alm. V. lad. 7. n. 236; 1495: U. o. Alm. I. lad. 1. n. 2.)

nicha), mely nevét azóta sem változtatta. Innen kezdve a határ Kos föld mellett halad el, mely a Brezniczához közel fekvő mai Koska faluval azonos, odább ismét az Ulesicza folyóhoz tér át, mely (Vucsicza néven) ma is Koskától északra foly s ömlik a Brezniczába; aztán a Medves (Medues) vizéhez, melynek kelet felé, Valpótól délre és délkeletre két ily nevű hely is őrzi emlékét. Innen kezdve megint csak az Ulesicza medrébe tér vissza, majd — Valpót nem érintve — ismét a Karassóhoz vagy mai nevén Karasiczához, s e folyó folyása ellenében haladva (tehát nyugot-észak-nyugoti irányban) a Drávához ér, s ugyanily irányban a Dráva mentén ahhoz a ponthoz, a honnan kiindult, mely miként láttuk, a mai Vilyevotól nagyjából északra esik. — Eme, csaknem kör alakú vonaltól határolt területen feküdt a régi Asszuágy és hatalmas uradalma, melyből korunkra is fennmaradt három város, i. e. Szent-Mihály (ma Dolnyi Miholjacz), Szent-György (ma Szv. Gyuragy), és Mariancz (ma Marjancze falu), továbbá 23 falu, valamennyi a Dolnyi Miholjacz és Valpó között s a leírt határvonaltól bezárt vidéken. Maga Asszuágy ma város ma már nincs meg, nevét azonban eléggé magyarázza a vidék, melyen kerülete feküdt. E tájékat ugyanis, mint láttuk, a Vucsicza, Karasicza, Nekese, Dráva stb. folyók szegik, határolják, melyek, főleg az első, változékony folyásukban, hol eltűnnek, hol meg előbukkannak s itt-ott hosszú medreket (asszu-ágyakat) hagynak magok után.

Asszuágy története különben 1444-ig összevág Pekar (-Szerdahely) történetével. Mind a kettő a Tétény nemzetséggé és az ebből származott Pekarieké és Asszuágyiaké volt; az utóbbiaktól részben a Marótiak kezére ment át, kiknek 1436-ban a Pekariek is átengedték itteni némely részeiket, eszerében Garigniczáért, majd 1444-ben a szintén körösmegyei Petrovináért. 1470-ben Maróti Mátyus ez uradalom java részét a király jóváhagyásával nejére; borogszegi Szilágyi (Ozsvát leányára) Margitára ruházta át, kit azokba nemsokára be is igtattak. Ő rendelkezik aztán ezek fölött 1504-ben, tehát teljes 34 év múlva, a Csákiak javára.¹⁾

¹⁾ 1228: Haz. okmt. VIII. 21. V. ó. Fejér IV. 5. 169., III. 2. 135.

II.

Idáig terjedt a régi Körösmegye, Szomszédságában, d.-nyugotról északkeletnek a Raholezától Asszuágyig terjedő egész vonalon *Baranyamegye* volt a szomszédja. Ehez tartoztak az Asszuágy határjárásakor is említett: *Matucsina, Nekese, Po(d)-gorács, Kos, Szeglak* (ma nincs meg), *Vercőföly* (szintén eltűnt); *Szombathely*, melynek emlékét ma, bár a legterjedelmesebb madalmak egyike volt, csupán a Szuboticza nevű pusztá őrzi; végül *Valpó* a Dráva partján; nem is szólva *Észék*-ről, mely már távolabb esik innen s mely hajdan, mindig e néven, nem is annyira Baranya- mint inkább Valkómegyéhez tartozott.

A mi mindezek után legelőször szemünkbe ötlik, az a hajdani Körösmegyének rendkívüli nagysága. Mintegy 76 várat és vagy 72 várost találunk hatalmas területén. Későbbi történelmi fejlődés kisebb darabokra szaggatá szét e nagy tömeget s korunkban is négy vármegyének jutnak kisebb-nagyobb részek belőle. Mai közigazgatási felosztás szerint hozzá tartoztak az újabban Körösmegyét elnyelt Belovármegye törzské, s ezenkívül nyugoton a mai Zágráb- és Varasdmegyéből a Lónya folyó felső völgye; Biszág és Greben vidéke, apróbb darabok a Bednya közép folyásából, alsó folyása Ludbregtől kelet felé a Dráváig teljesen, végül az egész Kalnik (hajdan Kemlek) hegység is. A másik oldalon: a mai Pozsegamegyének jó fele-része, t. i. a Száva menti sík Uj-Gradiska tájáig s Pakrácz és Daruvár egész vidéke, melyektől kelet felé csupán az Orlyava völgye és mellék-völgyei képezék hajdan Pozsega vármegyét.

De még itt sem végződik e terjedős megye. A hogy átesapott az egész Kemlek és Biló hegységen a Bednyaig és a Dráváig, a hogy magába vette föl a Dráva- és Száva-menti síkokat, azonképen túllépi a Daruvártól északkelet-kelet felé

— 1281: Haz. okmt. VIII. 211; 1290: U. o. 286; 1362: Dl. 6000, 6016; 1378: Dl. 6504; 1392: Körösmendi It. Alm. V. l. d. 1. n. 27; 1393: U. o. n. 28; 1403—5: Dl. 8901; 1436: Körösmendi It. 3. h. n. 56; 1437: Dl. 13091; 1441: Dl. 13613, 13616; 1444: gr. Toldalagi Viktor It.; 1462: Dl. 13715; 1470: Dl. 13715; 1470—2: Dl. 17095; 1481: Dl. 18482.

vonuló vízválasztót és behatol arra a vidékre is, melyet ma Verőczemegye néven ismerünk; s nyugat-délről kelet-északra haladva, ebből is kihalásit egy jókora darab földet, melyet nagyjából egy felől a Voestintól Szopje-ig, másfelől az Orahoviczától Valpó vidékeig terjedő egyenes vonal határol.

Ez óriási területen belül összezsugorodva szerénykedik a Dráva menti síkon Verőczemegye. Tulajdonkép csak alig nagyobb mint maga a verőczei uradalom, mert azok a kisebb nemesi jószágok, melyek még hozzája tartoznak, területi szempontból keveset számítanak s részben talán magából a verőczei uradalomból váltak ki.

Az ember önkéntelen gondolkodóba esik, honnan Körösmegyének eme rendkívüli terjeszkedő ereje, s Verőczemegye csekély ellenálló képessége.

Azok, a kik az Árpádok és Anjouk korának történetével foglalkoznak, eme csodálatos fejlődésnek egykor bizonyára számos apró részleteit fogják kimutathatni: én e helyütt csupán azt tartom kötelességemnek, hogy azokat az általános, de mélyreható körülményeket kiemeljem, a melyeknek hítem szerint eme sajátos alakulás létrejöttében legnagyobb részük volt.

Ezek egyike kétségkívül a Száva-Dráva-köz egyházi korományzati felosztása.

Tudjuk, hogy e tájakon is jóval előbb állapodott meg az egyházi mint a világi szervezkedés, s hogy az utóbbi kezdetben a helyett, hogy természeti határok szerint nagyobb csoportokban egyesítette volna, több apró kerületre — comitatus — darabolta föl e területet. Körös, Kemlek, Rojesa, Garity, Gerzeneze, Csázma, Ivanity, Dombró, Csezmicze, Gordova, (Dubjeza), Marócsa, Vaska mind ilyen apró comitatusok; pedig híhetőleg még sokkal több állt fenn e területen, a mit kézzelfoghatólag bizonyít az a körülmény, hogy a régi Körösmegyének jóformán minden nagyobb világi uradalma tele praedialisokkal még a XV. század folyamán is.

Vizsgáljuk: mi hatása volt e széttagolt földterületre az egyházi felosztásnak a fejlődés ama korszakában, a midőn a comitatus-ok szervezete megyei szervezetnek adott helyet, s a középkori Körösmegye végleges alakját ölté magára.

A pápai tized-lajstrom az 1330-as években az egész

Magyarországot már mint egyháziilag teljesen szervezett egészet mutatja föl. Sajnos, hogy épp ez a vidék: a zágrábi püspökség megyéje, csak vázlatos följegyzésben maradt ránk, mely kérdésünkre alig ad valamicske feleletet: úgyhogy a ki egyedül ezen indul el, nem kerülheti ki a nagyobb tévedéseket. Szerencsére épp ez időből: 1334-ből s hozzá még 1501-ből is maradtak fenn összeírások a zágrábi káptalanban a zágrábi egyházmegye plébániáiról.¹⁾

E följegyzések a fő vonásokra nézve teljesen pótolják a pápai tized-lajstrom fogyatékoságait. Eddigi tájékozódásunk alapján megtudhatjuk belőlök, hogy a régi Szlavoniának az a része, melyet imént mint Körös- (és Verőcze-)megyét mutatunk be, a középkorban egyháziilag hány és miféle kerületre volt felosztva.

Hogy azonban ezt megtehessek, apróra kell vennünk és magyarázgatnunk emez egyházi összeírásokat.²⁾

¹⁾ Monumenta hist. Episcopatus Zagrabiensis. II. 84—95. l. V. ö. u. o. 10—11. l. és Starine. Knjiga IV. 203 és köv. l.

²⁾ E vállalkozásom felületes szemlélő előtt feleslegesnek és szükségtelennak látszhatik, mert hiszen a pápai tizedlajstromnak (1891-ben) megjelent magyarizációjában (Magyarország egyházi földleírása. Szerk. Ortvay T. I. II. a Mon. Vaticana-ban.) a Dráva-Száva-köz egyházi leírása is benne van. Eltekintve azonban attól, hogy e munkálat az 1501. évi adatokat (a Starine IV. kötetében) nem használja föl, az azzal való behatóbb foglalkozás arról győző meg, hogy a régi Körös- és Pozsegamegyére, a régi Baranya-megyének a Dráván túl terjedő s Valkörmegyének nyugoti részére (szóval a zágrábi püspökségnek a eszémai prépostság alatt álló, továbbá vaskai, gvestyai, kapronczai, kemleki és eszémai, a pécsi püspökségnek pozsegi és asszuági főesperességeire) vonatkozó fejezetei majdnem teljesen megbízhatatlanok. Itt-ott a részletekben, főleg a hol járt már valaki előtte, eitalálja ugyan az igazságot, de túlnyomó részben, s a mi fő: szervezetében, főleg a mai Pozsega- és Verőczemegyére vonatkozó rész, elhibáztottnak mondható. Pétreismerhetetlenül bizonyítja ez, mily bajos és káros ily munkára a nyomtatásban meglevő csekély anyaggal vállalkozni még oly sok tudású és szorgalmas kutatónak is, mint Ortvay Tivadar. Ez hibája és egyttal mentsége; lehetetlenre vállalkozott. Nekem pedig szolgáljon mentségül az ő dolgozata, melyet mielőbb ki kell javítanunk. A feladat rendkívül nehéz, de az Orsz. Levéltár, a M. Nemz. Múzeum lt., a körmenői, kismartoni levéltárak, a Tört. Társ. letéte, az említett 1501. évi plébánia-összeírás és más kisebb források alapján sikerülni fog talán a kuszált anyagba rendet hoznom s legalább tudásunk határait szabato-

A) Ott, a hol az uradalmak és helységek leírásakor útnak indultunk, a megye nyugoti határán a **zágrábi püspökség kemleki főesperessége** területéig el.)

Kiterjedt a mai Belovármegye nyug.-ész. vidékére, itt-ott azonban átnyúlt a mai Zágráb- és Varasdmegyébe is. (Utóbbi megyéket a megfjtéseknél mindig följegyezzük.)

Plébániái (1334. és 1501. táján) a következők:

1. Eccl. B. Joh. Bapt. de Marocha. Item eccl. OSS. de eadem M. (1501-ben: Pleb. in Marocha, S talán az alábbi is: Pleb. Omnium Sanctorum.) Ma Moravese, Zágrábmegyének ény. csücskében.

2. Eccl. B. Virginis de Artechina. (Hraschina helyett. 1501-ben: Pleb. de Hraschina.) Ma Varasdmegyében találjuk (Hrastyina), Varasdtól d. a zágrábm. határszélén.

3. Eccl. S. Martini de Lona. (1501-ben: Pleb. S. Martini in Lonyza.) Ma Lojnicza, Körös várostól dny., a Lónya f. mellett a zágrábmegyei határszélén.

4. Eccl. S. Stephani (helyesebben: S. Viti) de Greben. Megfelel az 1501. évi »S. Viti in Margelac« egyháznak. A XV. sz.-ban Magyarlak néven m.-város. Ma Magyarovo (Madjarovo), Varasdmegyében, Varasdtól d., Greben vár aljában.

5. Eccl. B. Virginis de minori Kemluk. Eccl. B. Martini de maiori Kemluk. (1501-ben: Pleb. sub minori Kemlek. Pleb. S. Martini sub maiori Kemlek.) Az oklevelek csak: Kis- és Nagy-Kemlek várakat emlegetnek, melyeknek tartozékában: Brezovicza (sub castró Kemluk) a főhely, azaz: város. (Péld. 1349: Anjouk. okm.

sabban megállapítanom. Kétségtelen, hogy a régi Zágrábmegye pontosabb ismerete, s a galgóczi és zágrábi levéltárak adatai alapján bővebb még világosabb képet alkothatunk. Végül itt megjegyzem, hogy a **zágrábi püspökséghez tartozó főesperességeknél** a püspökségnek a Starineben megjelent (s Tkaldic II. kötetében is olvasható) 1334. évi, s a vele párhuzamosan csupán a Starine-ben közölt 1501. évi plébánia-összeírása nyomán haladok; a **pécsi püspökség asszuági és pozsegai főesperességeinél** ellenben az Ortway-féle dolgozat csoportosított helyneveit veszem alapul, de **meghatározásaim mindig a pápai tized-tajstrom alapkötete illetve középkori oklevelek alapján készülnek.**

) Ortway e főesperesség területén levő 20 plébániában még biztos léptekkel halad; csupán a (ndla) 8. (és 12.) számú plébániánál téved meg s az 5., 13. és 14. számúakat hagyja megfjtetlenül. Az 1501. évi összeírás szerint ezenkívül mintegy 11—14 plébánia fekvése magyarázható. — (V. ö. Starine. IV. 220—222. l., Ortway i. m. II. 758., 759.)

V. 284., 1480: Dl. 18415.) Ma Kalnik, Belovár-(Körös-)megye ény. határszélén, a Kalnik hegység alján.

6. Eccl. B. Petri de possessione Georgii filii Pauli. (1501-ben: Pleb. S. Petri in Orehowez.) A XIV., XV. sz.-ban: Orehowez, Oreholez, Orehowecz. (Péld. 1370: Dl. 5834; 1467: Dl. 33355; 1475: Dl. 17554; 1490: Dl. 33360.) Ma Orehowecz Szv.-Petar, Körös várostól nyug.-é.

7. Eccl. B. Margarethé de Dobouch. (1501-ben: Pleb. S. Margarethé in Dobowecz. 221. l.) Ma Dubováecz, Köröstől nyd., Sz.-Margit tiszti. szentelt templommal.

8. Eccl. S. Crucis in Crisio. (1501-ben: Pleb. S. Crucis in Crisio. 221. l.) A XV. sz.-ban város. Ma Körös, Belovár-(Körös-) megye ény. vidékén.

9. Eccl. B. Georgii de Glogounicha. Glogovnicza néven Köröstől é. találjuk.

10. Eccl. B. Nicolai de Gragenna. (1501-ben: Pleb. S. Nicolai in Gragenna.) 1476-ban: Gragyany Zenthmiklos. (Dl. 33428., 33429.) 1491-ben Gragenna. (Dl. 33450.) Kétlem, hogy a mai Graesinával lenne ugyanegy. (Köröstől d.) Pósahegy-Sz.-Mártonhoz tartozván hajdan, csakis Glogovnicza és Oszek vidékén kereshető.

11. Eccl. B. Virg. de Bradna. Eccl. B. Ladislai de eadem Bradna. (1501-ben: Pleb. de superiori B., pleb. de inferiori B.) 1458-ban (a mai) Topolovacz vidékén fordul elő ily nevű helység (Dl. 32845.) Úgy látszik Köröstől ék. felé feküdt valahol.

12. Eccl. B. Petri de Chrostuech. (1501-ben: Pleb. S. Petri in Chertzhowecz. 221. l.) Ma Čsversztecz (Szv.-Petar), Köröstől kd.

13. Eccl. B. Virg. de poss. filiorum Hegen. (1501-ben: Eccl. B. Virg. in Hegen. 221. l.) Ma Hageny (Hagenj), Köröstől d.

14. Eccl. B. Johannis de Sabnicza. (1501-ben: Pleb. S. Joh. in Sabnyeza. 221. l.) Ma Szveti-Ivan-Zsabno, Köröstől dk.

15. Eccl. S. Laurencii de Vrbouch. (1501-ben: Pleb. in Vrbowecz. 221. l.) A XV. sz.-ban: Vrbowecz, Verbovecz, Orbovecz stb. néven: város. Ma Vrbovecz, Köröstől kissé távolabb dny.

16. Eccl. B. Petri de Preseka. (1501-ben: Pleb. S. Petri in Prezeka. 221. l.) Ma is megvan Köröstől dny. felé. Plébánia egyháza ma is Sz.-Péter nevét viseli.

17. Eccl. B. Georgii de Rokonnok. (1501-ben: in Rakonok.) A XV. sz.-ban város. Ma Rakovacz, Köröstől dny.

Itt az 1334. évi összeírás bevezetődik. Az 1501. évi *lajstrom* a kemleki főesperességnek még következő plébániáit ismeri. n. m.

18. Pleb. de Novo loco. 1489-ben e hely »Wyhelzenthpetere» és »Wyhelc» alakban merül föl. (Dl. 35722.)

19. Pleb. in Byzagh. A XIV. és XV. sz.-ban: Bikszád. 1488-ban: város. Ma Biszág (Zágráb.) Rakovacztól ény., a Lónyn völgyében.

20. Pleb. in Wyzoka. 1480-ban Nagy-Kemlek vár tartozéka. (Dl. 18415.) Ma Viszoko, Varasdmegyében, Biszágtól é. felé.

21. Pleb. Omnium Sanctorum in Capellis ultra montes. Tán a mai Kapela (Varasdm.), a Kalnik hegyen túl, a Bednya folyó völgyében. (Ma még a kemleki főesperességhez tartozik.)

22. Pleb. S. Michaelis. A mai Miholjeec vagy Miholeec; Köröstől nyug. Temploma ma is Sz.-Mihály arkangyal tisztt. van szentelve.

23. Pleb. S. Irinei in Kwscherowcz. A mai Gustyerovecz, az előbbi mellett, Köröstől ny.-északra. 1370-ben »Scenth-erneye», 1390-ben: »Kwsthyerolecz al. nom Zenthernyh.» (Dl. 5834. és 33360.)

24. Pleb. Omnium Sanctorum in Blyznazye (Blyznafye helyett). Blyznafő helys. a ma is meglévő Blizna folyó forrásvidékénél a mai Szeszmete falu táján kereshető. (Blyznafow. 1418; Dl. 35857; 1471; Dl. 32849., v. 5. 1280; Dl. 35837.)

25. Eccl. S. Michaelis in Zdench. Köröstől dk. felé (a Velika folyóig) kereshetjük. Itt merül föl 1489-ben egy: »Zdenchechz» nevű falu. (Dl. 19483.)

26. Capellanus Elie Bosnyak.

27. Pleb. S. Marię in Cirquena. Czirkvena Köröstől dk. ma is megvan; egyháza Sz.-Mária nevét viseli.

28. Pleb. B. Virginis in Cirkewcza.

29. Pleb. ecclesie S. Georgii in Lemes. Körös közelében dny. találjuk.

30. Eccl. S. Martini in Mykethynez. Az előbbinek vidékén fektetett. 1464-ben köznemesi birtok. (Dl. 35645.)

31. Pleb. S. Laurencii. Ma Lovreosina odább dny. (Körös várostól.)

32. Pleb. ecclesie S. Dionisii. Ma Dianes, az előbbitől dny.

E főesperességnek ismeretes legszélső pontjait tehát Kemlek-ből (ma Kalnik) kiindulva dk. felé: Glogovnicza, Bliznafő (a mai Czarovdar táján); odább délre Csersztvecz-Sz.-Péter, Czirkvena, Sabnicza-Sz.-Iván, Hageny; odább nyugoti irányban: Vrbovecz (ma Vrbovecz), Lónyicza; odább ény. felé, a mai Zág-ráb- és Varasdmegyében: Marocsa (ma Moravcse); innét észak felé Bikszád (ma Biszág), Viszoka, Hrastyina, Magyarlak (ma Magyarovo); s innen keletre talán: Kápolna (a mai Kapela) képezék.

B) Odább éék. felé a zágrábi püspökség kamarecai főesperessége következik.¹⁾

Kiterjedt a mai *Belovár*-(Körös-)megyének ény. vidékére; némely részei azonban a mai Varasdmegye területére is átértek. (Utóbbi megyét a megfjtéseknél kitüntetjük.)

Plébániái a következők:

1. Eccl. B. regis Ladislai predicta (idest de Kamarcha). Meglehet, hogy csakugyan a mai Komarnicza értendő, Ludbregtől ény. (Varasdmegyében); bár kétségtelen, hogy e főesperesség nem ettől, hanem a mai Belovármegye ény. részében feküdt Kamareza folyótól és helységtől vette nevét. (L. alább.) A tizedlajstromban felsorolt következő plébániák azonban leginkább a mai Kamarnicza környékéről valók.

2. Eccl. B. Nicolai de Kaproncha. (1501-ben: Pleb. in Kaproncza.) Sz.-Miklós tisztt. szentelt egyházát 1352-ben is említik. (Zalai oklt. I. 532.) A megye ény. sarkának főhelye.

3. Eccl. S. Clementis in archidiaconatu Varasdiensi. Ez ma Kelemen, Varasdmegyében, Varasd várostól dk. felé. Itt csupán közbe van szúrva.

¹⁾ E főesperességnél Ortway helyes nyomon indúl. Adatainak elégtelensége az oka, hogy a 13., (14.), 23., 27., (29.), 31., 35., 37., 43. és 44. sz. alatti plébániái megfjtését elhibázta s a 9., 11., 15., 20., 21., 30., 32., 33., 34., 36., 42., 46., 49. számúakat nem fejtette meg. (Az 5., 10., 16., 38., 39., 40., 41. és 47. számúakkal egyikünk sem bír. Viszont az 1501. évi összeírásból a XV. századhoz még vagy 14 plébániánál tájékozódhatunk (V. ö. Starine IV. 213—216 l. Ortway, i. m. II. 755—758. l.)

4. Eccl. S. Elizabeth filiorum Egidii. Ha az előbbi pleb. a mai Kelemennek, ez kétségkívül a mai Jalszabetnek felel meg Varasdmegyében, Ludbregtől nyugot felé.

5. Eccl. B. Virginis.

6. Eccl. S. Martini. A mai Martianecz lehet, Varasdmegyében, Ludbregtől nyug.

7. Eccl. S. Crucis de Zlaurina. A mai Szlanyo lehet u. o.

8. Eccl. S. Georgii. A mai Szveti-Gyuragy, Ludbregtől é. (Varasdm.)

9. Eccl. S. Trinitatis de Ludbreg. A mai Ludbreg. (Varasdm.) 1501-ben a varasdi főesperességben sorolják föl. (L. h. 227., 228. l.)

10. Eccl. Virginis Cruciferorum.

11. Eccl. S. Petri de Belgna. (1501-ben: Pleb. in Bednya Szent Peter.) Ma Sz.-Petar, Varasdmegyében, Ludbreg mellett kel.

12. Eccl. S. Crucis de Razina. (1501-ben: Pleb. in Razy-nya.) A XIV. és XV. sz.-ban leginkább Keresztur vagy Raszinya-Keresztur. Ma Raszinya, Ludbregtől dk.

13. Eccl. S. Johannis de Hergorchia. (1501-ben: Pleb. in Herborthya.) Ker. Sz.-Jánosról nev. templomát 1330-ban oklevélben is említik. (Anjouk. okmt. II. 461.) Kétségtelenül szomszédos volt Raszinyával, mint látszik ddny. felé.

14. Eccl. Sanctorum Cosme et Damiani. (1501-ben: u. (gy.) 1444-ben is említik. (Dl. 35581.) A mai Kuzminecz, Ludbregtől kel.

15. Eccl. S. Martini de Kopina. (1501-ben: Pleb. in Koppyna.) 1465-ben: possessio Powsahege al. nom. Kopyna-zenth-marthon. (Dl. 33418.) Kaproneczától nyd. felé, a mai Öszek táján feküdt.

16. Eccl. S. Stephani regis circa Draum.

17. Eccl. B. Virginis de Gelekowcz. (1501-ben: Pleb. in Gelekowcz. 213. l.) Ma Gyolekovecz, Kaproneczától é., a Dráva mentén.

18. Eccl. S. Petri circa portam Draue. (1501-ben: Pleb. S. Petri in Portu Draue. 213. l.) Kétségtelenül a mai Peteranez, Kapronecza közelében k. é. 1458-ban említették mint: possessio Zenth-pethër simulcum tributo portuque seu vado in fluv. Drave etc. (Múz. lltár.)

19. Eccl. B. Virginis de Struga. (1501-ben: pleb. in Zthrwga.) Sztruga ma Varasdmegyében fekszik, Ludbregtől é.

20. Eccl. B. Johannis de Cerouicha. (1501-ben: Pleb. S. Johannis in Cherenyeca.) 1383. óta mindkét alakban föl-fölmerül. (Pl. 1383: Dl. 7023; 1425—6: Múz. llt., 1439: Huny. kora X., 59.) Kapronecza vidékén feküdt

21. Eccl. B. Margarethe de Sabaria. (1501-ben: Pleb. de Sabaria. 213. l.) Hihetőleg a mai Szuboticza, Varasdmegyében, Kaproneczától nem messze ny. é.

22. Eccl. S. Michaelis de Kaproneza. A Kaproneza városi második egyház ez.

23. Eccl. B. Virginis de Kamarcha. Item eccl. B. Georgii ibidem. (1501-ben: Pleb. B. Virginis in Kamaricza.) A Kamaricza folyó mentén feküdt, mely Kamarnicza néven ma egyebek közt Novigrad mellett foly el.

24. Eccl. S. Michaelis. A mai Miholjanecz, Kaproneczától dk.

25. Eccl. S. Georgii. (1501-ben: Pleb. S. Georgii.) A mai Gyurgyevacz, Kaproneczától dk. Hajdan: Sz.-György vár és város.

26. Eccl. S. Martini de Prodaniz. (1501-ben: Pleb. in Prodaniz.) 1468-ban m.-város. A mai Molve táján feküdt, Kaproneczától dk., a Dráva m.

27. Eccl. S. Johannis de Susicha. (1501-ben: Pleb. in Zwsyca.) 1383-ban: Zusicha, 1425-ben Zwsyca cum loco veteris castr. (Dl. 7023. és Múz. lltár.) Sz.-György vára (Gyurgyevacz) vidékén feküdt; 1398-ban maga Sz.-György vára is: castrum Zwsicha-zenthgywrgh. (Dl. 34041.)

28. Eccl. S. Martini. Hihetőleg a mai Virje, melynek temploma Sz.-Mártonnak van szentelve. (Kaproneczától dk. felé.)

29. Eccl. Omnium Sanctorum de Grabounok. Tán Gorbokfő értendő, mely Sz.-György várához tartozott. (1396: Dl. 34041; 1408: Dl. 35348; 1420: Dl. 10963; 1425—6: Múz. llt., 1469: Dl. 16850. — V. ö. Gorbok és Grebenna a. a császmái préposts. a főesperesség gvestyai kerületében.) Sz.-Györgytől dél felé kereshető.

30. Eccl. S. Pauli de Descha. Hihetőleg azonos vele az 1501. évi: S. Pauli in paludibus. Ez is Sz.-György várához tartozott. (Pöbl. 1425—6.) A Kapronecza f. mentén feküdt, a Dráva felé.

31. Eccl. B. Virginis de Mosina. (1501-ben: Pleb. de Mosinya. 215. l.) A mai Belovártól kd. feketett, valahol a mai Patkovacz és Ravnes táján.

32. Eccl. S. Nicolai. (1501-ben: Pleb. in Bwthkafeld szenth. Miklos. 215. l.) A XV. sz.-ban: Botkafölde, Butkafölde. (Péld. 1435: Körmend. Alm. IV. lad. 8. n. 325. és 326.) Belovártól dk. Dautan, Patkovacz stb. vidékén feküdt.

33. Eccl. S. Petri de Palchna. (1501-ben: Pleb. de Palychna. 215. l.) A XV. században: Palicsna és Palicsna-Sz.-Péter név alatt sűrűn fordul elő. Sz.-Péterről nev. templomát pl. 1490-ben említik. (Körmend. Alm. IV. lad. 1. n. 45.) Azon a tájon feküdt, a hol a megelőző helység.

34. Ecclesia S. Pauli. Megfelel neki 1501-ben: Pleb. Sancti in Othna. (215. l.) 1272 óta sűrűn föltűnik, mint kettős sőt hármas (alio nomine) helység. (Otnya, Sz.-Pál, Otnya-Sz.-Pál, Galovez és Herisinez.) Belovár közelében délre, Galovacz és Pavlyani őrzik emlékét.

35. Eccl. S. Nicolai de Soboch. (1501-ben Pleb. in Zobochnyna. 215. l.) A XV. sz.-ban város. Belovár közelében dél felé feküdt, a Csázma mentén.

36. Eccl. S. Trinitatis. (1501-ben: Pleb. in Meglech. 215. l.) 1479-ben: »Myglecz«, a Sz.-Háromság tiszt. szentelt egyházzal. (Dl. 18211., 33135.) Musina táján kereshetjük. (L. fentebb 31. szám.)

37. Eccl. B. Virginis in Chesuricha, helyesebben: Chesmicha. Azaz: Csezmicza, Csezmicze. (1501-ben: Pleb. de inferiori Chesmycze. 215. l.) Belovár környékén (kel.) feküdt.

38. Eccl. S. Virginis.

39. Eccl. B. Martini.

40. Capella S. Martini.

41. Eccl. B. Petri. Mindezek bizonyára kisebb közmesei birtokok a XV. században, Belovár környékén. Valamelyik Sz.-Márton azonos lehet az 1501-ben felsorolt: Nowa Szenth Marthon nevű plébániával. (215. l.)

42. Capella B. Virginis de Ztreza. (1501-ben: plebanus in Ztresza. 215. l.) A mai Pavlin-Klostar helység, Belovártól é. Hajdan pálos kolostorral. A Bold. Szűz. tiszt. szentelt egyházát 1366-ban említik. (Dl. 34636., 34637.)

43. Eccl. S. Crucis. (1501-ben: Pleb. S. Crucis in Velyka. 215. l.) A XV. sz.-ban hol Keresztur, hol Velika-Keresztur, hol Sz.-Kereszt néven város. Kétségtelenül a mai Krizs, a Velika f. közelében, Belovártól ény.

44. Eccl. B. Benedicti. A XV. sz.-ban: Besenyő-Sz.-Benedek vagy Sz.-Benedek város. Topolovacz vidékén feküdt. (Megkülönböztetendő: Plavnicza-Szt.-Benedek helységtől, ugyane főesperességben. L. alább.)

45. Eccl. S. Trinitatis de Rauicha. (1501-ben: Pleb. in Roycha. 214. l.) A XV. sz.-ban város. (Rojesa.) Ma Rovistye. Belovártól ény. felé.

46. Eccl. S. Nicolai. (1501-ben Pleb. S. Nicolai in Klokos.) A mai Klokocevacz. Belovár mellett ny.-é. (A XV. sz.-ban: Klokocevez. Péld. 1422; Dl. 34851; 1477; Dl. 34923.)

47. Eccl. S. Petri.

48. Eccl. B. Virginis de Koren. (1501-ben Pleb. B. V. in Koren.) Ma Korenovo, Belovár közelében dny.

49. Eccl. S. Martini de Zerdahel. (1501-ben: Pleb. in Jakozerdahel.) A XV. sz.-ban: Szerdahely vagy Játkó-Szerdahely néven város. A mai Szredicze velike, Belovár térszomszédságában dny.

Itt az 1334. évi összeírás bevezetődik. Az 1501. évben ezenkívül még a következő plébániák ismeretesek a kamarczai főesperességben, még pedig a felsőben (superior Kamarcza):

50. Capellanus dominorum Fronothher. A Frodnohar es. (1496—1502.) Bedaya mentén volt birtokos. (Ma Varasdm. ék. sarka. — Dl. 33301., 22548.)

51. Pleb. in Emryhowcz. Ma Imbriovecz. Kapronczától é., a Dráva m., Varasdmegyében.

52. Rector capelle in Qwar. Kaproncza vagy Kövár vár értendő.

53. Pleb. in Spiniš. Hihetőleg a mai Torcsez értendő, Kaproncza mellett ék. Ugyanezt 1501-ben a varasdi főesperességben is felsorolják. (227. l.) Különben kétségtelen, hogy hajdan legalább is két ily nevű helység állt fenn Ludbreg város környékén. (1380: Körmendi lt. Majorat. I. 17. n. 11; 1394: Dl. 8000; 1461: Körmendi lt. Majorat. I. 17., 21.)

54. Pleb. in Zredysche. Hihetőleg a mai Szredicze, Kapronczától dél felé, a hegységben. A XIV., XV. sz.-ban: Szerdahely,

Szredahely és Zredase nevek alatt Sz.-György vár tartozéka. (Péld. 1383; Dl. 7023; 1439: Huny. kora. X. 64.)

55. Capella B. Marie in Molina. 1439-ben: possessio Molna, Sz.-Györgyvár tartozékában. (Huny. kora. X. 64.) Ma Molva, Kaproncától dk. a Dráva mellett.

56. Pleb. Omnium Sanctorum ibidem (sc. in paludibus). De(j)esa(-Sz.-Pál) vidékén a Dráva m. feküdt.

57. Pleb. S. Margarethe.

Az alsó-kamarczai kerületben (inferior Kamarcza):

58. Pleb. de Sancto Dominico. Ma Domankus, Belovártól é.-nyugotra.

59. Pleb. in Morawcz. 1472-ben kis nemesi birtok: »Marowcz» néven, a mai Belovár és Rovistye vidékén. (Dl. 17313.)

60. Pleb. in Filethyncz. 1458-ban kisnemesi birtok: »Filethyncz» néven ugyanott. (Dl. 32845.)

61. Pleb. in Verbowa. A középkorban (1244-től 1501-ig stb.): Vrbona, Orbona, Orbowa stb. néven, a XV. sz.-ban mint város szerepel. Ma Obrovnicza, Belovártól ddk. felé.

62. Pleb. S. Benedicti in Plawnycza. 1381-ben: eccl. S. Benedicti. (Dl. 34645.) 1422-ben: Plawnycza Zenthbenedék. (Dl. 34851.) 1462-ben: eccl. S. B. in Plawnicha. (Dl. 34896.) A Plavnicza folyó mellett feküdt; hihetőleg a mai Plavnice sztare helységnek felel meg, Belovár közelében nyug.

63. Pleb. in Mylethyncz. A XV. században mint (részben) köznemesi birtok sűrűn fölmerül. (Péld. 1395; Dl. 34656; 1405; Dl. 9011; 1457; Dl. 15201; 1469; Dl. 33392. stb.) A mai Belovár és Rovistye vidékén kereszthjük.

64. Pleb. in Gwdowcz. A XV. sz.-ban mint köznemesi birtok sűrűn fölmerül. (Idéz. fentebb.) Ma Gudowacz, Belovár mellett nyd. felé.

A kamarczai főesperesség ismeretes szélső pontjai tehát: a mai Varasdmegyében Varasdól dk. (Szent-Kelemen, ma Kelemen), Sz.-Erzsébet (ma Jelzsabet) és Sztruga a Drávánál; azután dk. Szent-Márton (ma Martinecz), Szlavina (ma Szlanye), Raszinya(-Keresztur), Herbortya (az előbbtől nyd.), Kopinna-Sz.-Márton (odább nyd. a mai Oszek táján); innen dk. csapva Velika-Keresztur (a mai Krizs), a honnan a határ dél felé

hihetőleg a Velika folyót követte, mert odább délen, a mai Topolovacz táján feküdt az ide tartozó Besenyő-Sz.-Benedék, odább Rojesa (ma Rovistye), Klokošovcz, Gudovcz, és Koren, már a Csázma folyó mellett; innen dk. Orbona (ma Obrovnicza). Innen k.-é. felé a Bilo hegységig vonulhatott a határ s azon túl éeny. Sz.-György mellett s innen ék. felé a Drávaig. E főesperesség különben az 1501. évi összeírás szerint, alsó- és felső-kamarczai kerületre oszlott: a felsőhöz a Kaproncza az alsóhoz a Rojesa vidéki rész tartozott.

C) A zágrábi püspökség eszamai főesperessége a kamarczaitól ddny. irányban terült el s legnagyobb részben a mai Belovármegye dk. részére terjedt ki.¹⁾

Plebániái a következők:

1. Eccl. B. Virginis de Chasma. Eccl. S. Stephani de eodem. (1501-ben: Pleb. de veteri Chasma. 225. l.) A mai Csázma vagy Császma. (Csazma.)

2. Eccl. B. Johannis Baptiste. Szintén Csázma még pedig Ó-Csázma értendő. 1494-ben mint itteni egyházat említik. (Körmendi llt. Alm. V. lad. 8. n. 279.)

3. Eccl. Omnium Sanctorum de Nard. Ma Narta, Belovártól ddny. Minden Szentek tiszt. épült templomát 1494-ben is említik. (Körmendi llt. Alm. V. lad. 8. n. 279.) Ekkor a eszamai »kerület»-hez (világi értelemben) tartozott.

4. Eccl. B. Elyzabeth.

5. Eccl. B. Georgii. Hihetőleg a mai Gyurgyity-nak felel meg, Belovártól d. Csakhogy hajdan hihetőleg *Hejmovcz* nevet viselt. (Az 1501. évi összeírásban: pleb. de Hemovcz.) Mert 1465-ben épp e ponton említik mint a zágrábi püspök birtokait; Kis- és Nagy Hejmovczot, 1494-ben pedig mint Hejmovczot, a

¹⁾ V. ö. Starine. IV. 223—225. l., Ortvay, i. m. II. 734—737. l. Ortvay a főesperességnél is helyes úton indúl, de a (adta) 12., 13. és 31. sz. plebániáknál megtévedt, a 29., 31., 32., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29., 32., 33., 35., 36., 37., 39. és 40. sz. plebániákat pedig — adatok híján — nem bírja megfeyteni. (Az 5. és 8. számúakat én sem ismerem.) Az 1501. évi összeírásból ezenkívül még mintegy 14 falut bírnunk többé-kevésbé magyarázni.

melyben Sz.-György tiszt. szentelt templom áll. (Körmend. Alm. IV. lad. 5. n. 4., Alm. V. lad. 8. n. 279.)

6. Eccl. S. Martini. Hihetőleg a mai Martincez, Csázmától kel.

7. Eccl. B. Petri Apostoli de Dubnicha etc. 1309-ben, mint a zágrábi püspökségnek a *császmái ispánságban* fekvő (praedialis) birtoka említetik. (Pozsonyi kápt. orsz. llt. 9. D. 6.)

8. Eccl. S. Nicolai conf. preter ecclesias de Chasma nova. Csázma részei (helyrajzilag) értendők.

9. Dombro eccl. B. Margarethe V., eccl. B. Martini etc. Ma Dubrava, Csázmától ény.

10. Eccl. S. Petri de Goricha.

11. Eccl. S. Nicolai de Lubena. Hogy e két egyház a Körös város vidékén fekvő mai Goricza és Lubena helységgel ugyanegy, — nem hihető. E vidék messze benn esett már a kemleki főesperességben. Lubenáról *kétségtelen*, hogy a Dubravától ény. fekvő (mai Csugovecz melletti) Lubena pusztának felel meg, melyet 1494-ben mint a zágrábi püspökség birtokát (Dombro is az övé volt) sorolnak föl. (Körmendi llt. Alm. V. lad. 8. n. 279.) E tájon fekketett Goricza is. (Lubenához v. ö. 1438; Dl. 34711., a hol Sz.-Miklós egyháza és a szomszédos Remetincez is említetik.)

12. In Iuanch eccl. B. Virginis. Capella S. Nicolai de Lupoglav. A mai Ivanity Belovár-, és Lupoglav, tőle ény. Zágrábmegyében.

13. Eccl. S. Crucis et eccl. OSS. A mai Krizs értendő (vagy a mai Krizszi) Ivanitytól dk. (illetve é.) Az: »eccl. S. Crucis« azonban az alább (l. a 48. sz. pleb. a.) 1501-ből felsorolt Obed-nek is megfelelhet. E helység 1628-ban az ivanityi (püspökségi) kerületben »oppidum S. Crucis in Obed« alakban merül föl. (Spomenici Hrvatske krajine. II. Monum. slav. merid. XVI. 151. l.)

14. Eccl. B. Jacobi Apostoli de Polosnicha. (1501-ben: S. Petri de Polosyticza.) Kétségtelenül ugyanegy helyről van szó. Péld. Poloziticha. (1250; Haz. okmt. VII. 39.) Palwsnicha. (1396; Kismart. llt. 47. Z. 11.) Polosithicza. (1464; Dl. 32846.) A décei Roh-oké volt. Ma Plosocicza sztara, Belovártól ddk.

15. Eccl. B. Virginis de Garigh. Ma Garesnicza gornya, Csázmától dk. (V. ö. alább 1501-hez: Sz.-Katalinnál.)

16. Eccl. S. Andree. (1501-ben: Pleb. de Sancto Andrea.) Az előbbtől dk. felé fekketett, valahol Garesnicza dolnya táján.

17. Capella B. Virginis. Hihetőleg azonos az 1501. évi »de Palychna« plebániával, melyről tudjuk, hogy egyháza a Bold. Száz tiszt. volt szentelve. (1466: Körmendi llt. Misc. Németujv. 2. 42. n. 17. A.) A mai Palesnik, közel az Ilovához, Belovártól távolabb dk. felé.

18. Eccl. S. regis Stephani in Chernareka. (1501-ben: ecclesia S. Regis?) Ezt a helységet az Ilova közép folyása mentén 1454-ben és 1483-ban is említik. (Körmendi llt. Alm. IV. lad. 6. n. 128. és lad. 7. n. 192.) Térképen elhelyezni azonban nem bírom.

19. Eccl. B. Nicolai in Vyodner. (1501-ben: Pleb. de Nova Curia.) Térképre tenni nehéz. De Palesnik vidékére illik, a Garity folyó mentén. Sz.-Miklósról nevezeti templomát 1439-ben említik. (Körmendi llt. Alm. IV. lad. 4. n. 62. és 63.)

20. Eccl. B. Johannis evangelistae. (1501-ben: Pleb. de Zenth Iwan.) A XV. századi Berivoj-Sz.-Iván értendő, mely szintén a mai Palesnik és Kajgana vidékén feküdt, közel az Ilovához.

21. Eccl. B. Martini.

22. Eccl. B. Johannis Baptiste.

23. Eccl. B. Virginis in possessione heredum Roh. Minden valószínűség szerint Décese (1487-ben város) értendő, a Roh-ok vagy Roh-fiak egyik törzsbirtoka. Disnik vidékén feküdt, a Garity hegység dk. lejtőjén.

24. Eccl. B. Virginis de Mechchenicha. Az Ilova túlsó partján, tehát a mai Pozsegamegyében feküdt, a mai Csadjavicza folyó mentén, Ujegyház szomszédságában, Daruvártól dny. felé. (1228–1517: sok okl., id. fentebb.)

25. Eccl. B. Virginis de Goyl. A XV. században sokat emlegetik: Gaywl, Goyl, Gayl alakban. (1429: Körmendi llt. Alm. IV. lad. 8. n. 310., 1484: U. o. n. 311., 1516: U. o. n. 314. stb.) A hajdani Szaploneza (ma: Ilova) folyó mentén, Garesnicza táján feküdt valahol.

26. Eccl. S. Thome Apostoli. (1501-ben: Pleb. de Therchech, helyesebben: Thorchech. 224. l.) A XIV. sz.-ban: Sz.-Tamás, a XV-ikben: Teresecz vagy: Vtoresecz, ekkor m.-város. Sz.-Tamás-

ról nev. egyházát pl. 1429-ben és 1475-ben említik. (1363: Kör-
mendi lt. Alm. IV. lad. 8. n. 250.; 1429: Múzeumú lt., 1475:
Körm. lt. Alm. IV. lad. 7. n. 277. és lad. 1. n. 37.) A mai
Tomasiczka-nak felelhet meg, szintén Garesnicza mellett ék.

27. Eccl. B. Johannis de Zobechechina. A XIV. és XV.
században sűrűn emlegetik Szoboesina néven. Egy ízben 1477-ben
másként: Szent-Ivanecz. (Körmendi lt. Alm. IV. lad. 1. n. 37.)
Sz.-János evang. tiszt. szentelt templomáról egy 1364. évi okl.
emlékezik. (U. o. lad. 8. n. 246.) Benne állt Mogor vára. Birto-
kósáról (Latk) Latkovina, »Wlathkowna« nevet is viselt. E néven
(Glatzkowina) szerepel pl. 1501-ben. (224. l. — V. 5. 1490:
Körmendi lt. Alm. IV. lad. 1. n. 45.) A mai Palesnik vidékén,
tán é-ny. felé feküdt.

28. Eccl. Omnium Sanctorum. (L. alább 30. sz.)

29. Eccl. B. Martini. Hihetőleg Berstyanovez értendő, mely-
nek Sz.-Mártonról nevezett templomát péld. 1415-ben említik.
(Dl. 35415.) Meglehet azonban, hogy a fentebbi (324. l.) Sz.-Már-
ton egyháza felel meg e helységnek. (1501-ben: Pleb. in Bers-
chyanowcz.) Ma Berslyanicza, Kutinától é.

30. Capella in Kotenna. (1501-ben: Pleb. de Kothenya,
224. l.) Ma Kutina, Belovármegye dk. zugában. 1364-ben Minden-
szentek. 1488-ban Sz.-Katalin itteni egyházát említik. (Körmend.
Alm. IV. lad. 8. n. 246. és n. 290.) Az előbbi tán a fentebbi
Minden-Szentek egyházával azonos? (28. sz.)

31. Eccl. S. Nicolai de Gersench. (1501-ben: pleb. de
Gerzenca. 224. l.) A mai Graesenicza, Kutinától nyugot felé.
Sz.-Miklós tiszt. szentelt templomát 1407-től kezdve gyakran
említik. (Péld. 1407: Dl. 35357; 1426: Dl. 35507; 1464: Dl.
35099; 1465: Dl. 25093.)

32. Eccl. B. Margarethe.

33. Eccl. Omn. Sanctorum. Mindkettőt a mai Kutina, Graese-
nicza és Moszlavina táján kereshetjük, Belovármegye dk. zugában.

34. Eccl. S. Thome ap. de Monozlou. (1501-ben: Pleb. de
Monozlo. 224. l.) A mai Moszlavina, Csázmától ddk. Sz.-Tamás
tiszt. szentelt paroch. templomát 1491-ben említik. (Dl. 35725.)

35. Eccl. S. Martini. Hihetőleg az 1501. évi »de longo
monte« értendő alatta. Mert 1494-ben e tájon egy ily nevű falut

említnek, mint a zágrábi püspökség birtokát, a melyben Szent-
Mártonnak szentelt templom áll. (Körmendi lt. Alm. V. lad. 8.
n. 279.)

36. Capella sub Castro Cosuchak. Ma Csázmától dk. felé a
Garity hegységben egy Kosuta grad nevű vár áll, kétségkívül on-
nek aljában feküdt kápolnáról van szó. Ezzel látszik azonosnak az
1501-ben említett: Werthlyn (224. l.), mely a mai V(e)rtinszka-
nak felel meg, nem messzé az említett régi vártól.

37. Eccl. S. Michaelis de Byenik prepositure Chasmensis.
Ma Pobjenik, az előbbi mellett, Csázmától d. (1232-ben: predium
Byenik. Fejér. III. 2. 277.)

Itt az 1334. évi összeírás megszakad: 1501-ben ezenkívül
még a következő plébániák ismereteseek a császmái főesperes-
ségben, ú. m.

38. Pleb. de Dolch. (Helyesebben: Dolch.) 1447-ben és
1491-ben Dolez (Dolezi), Garignicza város tartozéka. (Körmend.
Alm. V. lad. 3. n. 260. és lad. 2. n. 91.) L. a követk. n.

39. Pleb. de Gwyzcza. Helyesebben: Guzygdnycza. Való-
jában pedig: »Garygnicza«. A XV. században város volt s hihe-
tőleg a mai Trnovitika táján feküdt, Csázmától (kissé távolabb)
kkd. felé.

40. Pleb. de Sancto Jacobo. 1477-ben: m.-város. (Körmend.
Miscell. Németujv. 2. 41. szám nélkül.) Belovártól (távolabb) ddk.
felé, a mai Ruskovacz és Ploscsicza nova táján feketett.

41. Pleb. de Kamaria. A XV. sz.-ban sokat emlegetik e
falut. (Pl. 1437: Körmend. Alm. IV. lad. 9. n. 392., 1462: U. o.
n. 355. stb.) Sz.-Mártonról nevezett temploma volt. A Garity
hegység keleti lejtőjén, a két Garesnicza közti vidéken feküdt.

42. Eccl. S. Ladislai de Drauffeld. A mai Ladiszlav?
Zdenézi közelében. (Belovárm.) Tán e plébániának felel meg a
XV. században a zágrábi püspökség birtokában emlegetett Szent-
László város? melyet a dombrói, csázmái stb. püspöki kerületek-
től pl. 1494-ben határozottan megkülönböztetnek. (1458: Dl.
34211; 1494: Körmendi lt. Alm. V. lad. 8. n. 279.)

43. Pleb. de Corylo.

44. Pleb. de Ceknowo. A XV. században Berstyanovez vár
tartozéka. (Czekno. Czeknowo. 1439: Körmend. Alm. IV. lad. 8.

n. 275. 277., 1481: U. o. n. 264., 1500: U. o. lad. 6. n. 78.) A mai Berslyanieza vidékén feküdt tehát, (Kutinától éék.)

45. Pleb. de Kapholomez. A XV. sz.-ban: Villa Capituli, Kaptolomez stb. (1444: DL 35581; 1476: Körmend. Alm. IV. lad. 8. n. 294.) A Garity hegység keleti (ék.?) lejtőjén feküdt.

46. Pleb. de Zloboda. (1465-ben és 1466-ban Zloboda major.) Monoszlóhoz tartozott (a mely után következik az összezeírásban is), s ennek környékén feküdt. (V. ö. DL 35107. és 35118.)

47. Pleb. in pertinenciis Monozlo.

48. Pleb. in Waralya. Ez is Monoszló tőszomszédja vagy inkább része volt. (1491-ben: pleb. de Warallya. 1492-ben: Claustr. B. Marie. V. et guardianus in Warallya. DL 35725., 35727.)

49. Pleb. in Obed. Ma Obedistye, Csázmától d. a Csázma folyó m. (L. főntebb is a 13. sz. pleb. a.)

50. Pleb. Omnium Sanctorum.

51. Pleb. in Gerecz. (Tán Gradecz akar lenni? Köröstől ddny. felé. V. ö. alább a zágrábi püspökség dombrai kerületénél.)

52. Pleb. S. Nicolai Twebany. A mai Tocsenik (közel Gradeczhez), Köröstől délre. 1494-ben: eccl. B. Nicolai in Tochenyk (a főesperesség kitétele nélkül). (Körmendi lt. Alm. V. lad. 8. n. 279.)

53. Pleb. in Bonthusewez. Hihetleg a mai Belovármegye területén, Csázmától éeny. feküdt.

54. Pleb. in Rakythnyeza. — 1494-ben mint a zágrábi püspökség csázmai uradalmaiban (provincia) fekvő helységet említik, Sz.-István tiszti. szentelt templomával. (Körmendi lt. Alm. V. lad. 8. n. 279.) A mai Stefanye sztaró értendő alatta. Narta m., a melylyel együtt említik.

55. Pleb. de Podgorya. Berstyanovez vára körül feküdt. (1408: DL 35346; 1409: DL 35356.) 1494-ben az itteni Sz.-Miklós egyházat említik. (Körmendi lt. Alm. V. lad. 8. n. 279.)

56. Pleb. de Desnyeza. A XV. sz.-ban város. Ma Disnik, a Garity hegy keleti lejtőjén.

57. Pleb. S. Katherine. Hihetleg a mai Podgarity értendő, a Garity hegy gerince és G. vár alatt. 1494-ben az eccl. B. Katharine sub Garigh« említették e táján. (Körmendi lt. Alm. V. lad. 8. n. 279.)

58. Pleb. de Punigrachewych. A XV. században Pongraesovez. (1413: DL 35395; 1426: DL 35507; 1465: DL 35108. stb.) A mai Disnik (l. főntebb) táján feküdt.

59. Pleb. S. Nicolai.

60. Pleb. in Poped. A XV. sz.-ban: »Popowd, Popad«. (1438: DL 34395; 1465: DL 35114. stb.) Ez is valahol Berslyanieza táján feküdt.

61. Pleb. S. Michaelis. A XV. sz.-ban: Podgorja-Szent-Mihály, ugyane vidéken. (1424: DL 35502; 1454: DL 24493. stb.)

E főesperesség ismeretes szélső pontjai tehát nyugaton Ivancz-tól (ma Ivanity) kezdve (észak majd ék. és dk. felé félkörben le a Lónyáig s innen ény. föl ismét Ivanczig); Sz.-Kereszt (ma Krizszi), Lupoglav (ma Zágrábmegyében), Dombró (ma Dubrave?), Narta (ma Nard), Sz.-György (ma Gyurgyity), Poloziticza vagy Ploscsicza, Sz.-László (? ma Ladiszlav), Palicsna (ma Palesnik), Sz.-Tamás vagy Torcsesz (ma Tomasicza), Kotenna vagy Kutina, Gerzencze (ma Gracsenicza): s csupán a mai Garesnicza táján nyúlt át egy kis része a mai Pozsegamegye területére: a hajdani Meessenice.

D) Keletnek és észak-keletnek e főesperességtől — terült el a zágrábi püspökségnek a csázmai prépostság alá rendelt főesperessége, szencsei (szincsei) és gvestyai (gvestyci) kerületeivel vagyis alesperességeivel együtt,¹⁾ a régi Körös- azaz a mai Pozsegamegyében.

a) E főesperesség *szencsei* (*szincsei*) kerületében²⁾ a következő plébániák voltak, u. m.

¹⁾ Mivel kétségtelen, hogy e kerületek a nevezett prépostsági főesperesség alá voltak rendelve, másról mint alesperességekről nem beszélhetünk, habár mindkettő, főleg a szencsei, igen terjedelmes volt s a XIV. századi tizedlajstrom, éppen nem szabatosan, főesperességeknak nevezi is őket. (V. ö. 1464. és 1487: DL 32777., 32795., hol: »Gessa« alakban említik, és páp. tiz. lajstr. Alapkötet 162., 167. l.)

²⁾ Starine. IV. 205—207., Orvay, i. m. II. 759. 780. l., a hol a 34 közül csupán egyetlen plébániát (31. sz.) találunk megfejtve s azt is hibásan. T. i. A hajdani Pakur nem = a mai Pakrácz, Pozsegamegyében, hanem a mai Szegyani, hajdan Paker-Szerdahely vagy Paker. Pökor, Pakrácztól é. felé, u. o.

1. Eccl. S. Michaelis prope castrum nepotum Thybaldí. — Szenese vagy Színese (Szincze), a Tibold nembeliek (később Szenecsek) birtoka, a főesperesség eme kerületének névadó plebániája (1501-ben: S. Martius in Zynche. S. Michael in Zynchesew. s alább S. Demetrius?) A XV. században egy ízben: Szenese-Szent-Márton (1481: Körmendi lt. Misc. Németujv. 2. 41. szám nélk.); szomszédja: Szenese-Sz.-Demeter. A mai Pozsegamegye dny. részében, a Száva mentén Jaszenovacz, Krapje stb. táján kereshetjük.

2. Eccl. S. Georgii de Putnich.

3. Eccl. B. Katherine prope metas Leznik. (1501-ben: S. Katharina. U. o.)

4. Eccl. nova S. Ladislai prope ibidem. (1501-ben: S. Ladislaus in Schwkancz. U. o.) A XV. sz.-ban: Szent-László vára emelkedik e tájon, melyhez pl. Zahuljancz helys. tartozik. (1448: Tört. Társ. létét.) Valahol Szenese vidékén feküdt.

5. Eccl. S. Marie de Cirkuenicha. 1294-től 1504-ig föl-föltűnik. Eleinte a Tibold nemzetségé; később Fejérkö vár tartozéka. (1294: Dl. 33744: 1343: Anjouk. okmt. IV. 367: 1504: Dl. 34319 - 21.)

6. Eccl. S. Thome de Dragalnia. (1501-ben: Dragalin. U. o.) Meglehet, hogy a mai Dragality értendő. Uj-Gradiska mellett nyd., Pozsegamegyében.

7. Eccl. OSS. de Terztennicha. Később is föltűnik. (1402: Dl. 35907; 1487: Dl. 32833.) Ugy látszik azonban, már föntebb a Peker vize felé keresendő.

8. Eccl. S. Demetrii de Bolina. Hihetőleg a későbbi Fejérkö (Bjelasztina) Pakrácztól d., vagy a szomszédos Bjelanovacz (hajdan Fejérkö tartozéka). (Megfelel az 1501. évi Sz.-Demeternek??)

9. Eccl. S. Martini de Diconoma.

10. Eccl. B. Virginis de eadem.

11. Eccl. B. Virginis de Boyauch. (1501-ben: Plebanus de Bwiaweh.) 1500 körül: oppidum Bwyowcz (Dl. 34148.) Tán a mai Bujavicza, Pozsegamegyében. Pakrácztól nyd. felé.

12. Eccl. S. Michaelis de Velika. A mai Kraljeva Velika, Pozsegam. nyd. határszélén.

13. Eccl. S. Nicolai de Ruenicha.

14. Eccl. S. Georgii de Megurechya. (1501-ben: Pleb. in Wasmeagywrechy. Rector hospitalis ibidem. 207. l.) A XV. században: Megyericsé, Vás-Megyericsé stb. Sz.-György tisztt. szentelt templomát az oklevelek is említik. Ma Megyurity, Pozsegamegyében, az Ilova folyó m., a határszélén.

15. Eccl. B. Virginis prope flu. Saploncha. A Szaploncha (ma Ilova) folyó alsó folyása mentén feküdt. Tán a XV. században sűrűn emlegetett kismemesi birtok: Szaplonczamelléke vagy Szoplonczamelléke. (Pl. 1411: Körmendi lt. Alm. IV. lad. 7. n. 191., 1465: Dl. 35649: 1471: Dl. 35665. stb.) Utóbbi helység azonban már inkább föntebb: Zdenecz(i) vidékén keresendő. (Hihetőleg mai Pozsegam. területen.)

16. Eccl. S. Michaelis de Dewecher. Tán azonos az 1501-ben említett: Powelychye plébániával (206. l.), melyről 1487-ből tudjuk, hogy egyháza Sz.-Mihálynak volt szentelve. (Dl. 32833.)

17. Eccl. S. Spiritus de Clechkovichi. (1501-ben: Zenthlelek. 207. l.) A XIV., XV. században: Szentlélek (város). A mai Pozsegamegyében, tán Dezsánovacz táján, Daruvártól nyd. feküdt.

18. Eccl. S. Crucis de Woykowichi. (1501-ben: S. Crucis in Woykowcz. 207. l.) Azaz: Vojk-Keresztur, Vajk-Keresztur. A mai Pozsegamegyében, Daruvártól ny.-nyd. felé feküdt.

19. Eccl. Sanctorum Cosme et Damiani in possessione Christophori. (1501-ben: Crysthalowcz. 207. l.) Ma Krestelovacz. Pozsegamegyében, Daruvártól nyug. Szent-Kozma és Danján tisztt. szentelt templomát péld. 1429-ben és 1490-ben említik. (Múz. ltár és Körmendi lt. Alm. IV. lad. l.-n. 45.)

20. Eccl. Omnium Sanctorum in possessione filiorum Fabiani. A XV. század vége felé mint: Fabianovcz (Habianovcz) a Vojk nembeliek birtoka Vojk-Keresztur és Kristallovez vidékén. (Pl. 1481: Körm. lt. Alm. V. lad. 2. n. 118., 119.)

21. Eccl. S. Michaelis.

22. Eccl. S. Georgii de generatione Tolineg. (1501-ben: S. Georgii in Thopoleza. 207. l.) A XIV. és főleg XV. században Tapoleza-Sz.-György vagy Tapoleza-melléki-Szent-György. A mai Pozsegamegyében, Daruvártól nyugot felé feküdt, a mai Toplicza közép folyása mentén.

23. Eccl. B. Virginis in possessione filiorum Ysan. S. Michaelis ibidem.

24. Eccl. B. Margarethæ de Crayetina. 1300 óta a XVI. század elejéig: Krefym, Kreytin, Chrethen, Creten nevek alatt fordul elő (sz.-miklósi Pongrácz es. llt.), a mai Bresztovác vidékén, Pozsegamegyében, Daruvártól ny. é. felé.

25. Eccl. B. Virginis de Soploncha. S Michaelis de eadem. (1501-ben: Inferior Soploncha, Superior Seploncha. 206. l.) A XV. századi oklevelekben inkább: opidum Bodogazzonfalva, és op. Zentmihal vagy Zenthmyhalsfalva. A mai Pozsegamegyében, Daruvártól ék. felé helyezhetők.

26. Eccl. B. Virginis de Thoplica. Hihetőleg megfelel neki az 1501. évi »capella de Subkw«, legalább helyrajzilag. (306. l.) A XV. században leginkább: Hévíz (m.-város). Benne épült Kő vagy Kővár vára. A mai Daruvár része értendő.

27. Eccl. B. Virginis de Bela. (1501-ben: Plebanus de Bela. 206. l.) Ma Biela (Pozsegam.), Daruvár mellett ék.

28. Eccl. B. Virginis de Zirch. (1501-ben: B. Virginis in Zirch. 206. l.) A XV. században: Szíres. A mai Sziracs, Daruvártól dél felé. (Pozsegam.)

29. Eccl. B. Virginis de Pukur. (1501-ben: Pleb. de Peker-zerdahel). A XIV., XV. században: Peker, Peker-Vásárhely, Peker-Szerdahely stb. A mai Szregyani (Pozsegam.), Daruvártól dny., a Biela (hajdan kétségtelenül: Peker) folyó m.

30. Eccl. S. Crucis de Bagen. (1501-ben: S. Crucis in Bagenowcz.) A XV. században: Bagyanovez. Tán a mai Badlyevina, az előbbi közelében kelet felé. (Pozsegam.)

31. Eccl. B. Virginis de Scencheula. (A későbbi: Csőtörtökhely város — a mai Daruvár része — értendő? L. a követk. a.)

32. Eccl. S. Ladislai de Podbor. A XV. században inkább: Fenyőudja, olykor Podbor vagy Podborje is. 1460-ban és 1472-ben minorita kolostor állt itt Sz.-László tiszteletére. (Körmendi llt. Miscell. Németujvár. 2. 42. n. 14. A., U. o. Acta antiqua, Alm. IV. l. 1. n. 45.) 1440-ben Szent-Lászlóról nevezett kápolnájáról említik, hogy előbb a (szomszédos) csőtörtökhelyi Bold. Szűz templomhoz tartozott. (Dl. 35567.)

E plébániákon kívül az 1501. évi összeíráskor (u. o. 206. 207. l.) a *császmái prépostsági fűesperesség szencsei kerületéhez* számítják még hihetőleg a következőket is. ű. m.

33. Capella S. Petri de Wsathecz.

34. In Krawaryna. A XV. században: Crauarna, Krawaryna. (1351: Acta post Advoc. n. 29—104., 1500: Körmendi llt. Misc. Németujv. 2. 42. n. 90.) A mai Daruvár és Dobrakuesa vidékén kereshetjük. (Pozsegam.)

35. Pleb. Sanctorum Cosme et Damiani. (Hihetőleg nem Kristallovecz értendő, melyről már szólunk s mely 1501-ben alább e néven fordul elő.)

36. Pleb. S. Petri in Petrowyna. Értsd: a Petrovinában, azaz Petrovina nevű uradalomban (részben a Pekerieké vagy Pekrieké) lévő Szent-Péter nevű falu plébániája. (Előfordul pl. 1393-ban: Körmendi llt. Alm. V. l. 1. n. 28.) Peker-Szerdahely környékén feküdt, a mai Pozsegamegyében, észak felé a (mai) Biela folyótól.

37. Pleb. de Myholez. A XV. században: Miholez, Mikholez, Miholyanez m.-város. Tán a mai Biela és Pakra közti vidéken feküdt, mindenesetre a mai Pozsegamegye eme nyugoti felének közepe táján.

38. Pleb. S. Georgii in Abbacia.

39. Pl. de Grobya.

40. Pl. in Zombathel. A XV. században: Szombathely, Sabaria, Szobota m.-város, hihetőleg a mai Szfara Szuboczka helységnek felel meg, a mai Pozsegamegye dny. zugában.

41. Pl. de Treschan. Hihetőleg azonos az 1487-ben fölmérlő »Thersthyan« helységgel (Dl. 32833), melyben Sz.-András tiszteletére szentelt templom állt s mely épp a mai Pozsegamegye nyd. vidékén feküdt valahol.

42. Pl. in Herwence. (Herwence helyett. 207. l.) A XV. században állandóan: Ervence. A mai Pozsegamegye nyugoti felében az Hova folyó felső folyása mentén feküdt.

43. Pl. de Nova ecclesia. A XV. században: Ujegyház, Nova Czirka, Luska Czirka. (Péld. 1456. 1482. 1498: Körmendi llt. Alm. IV. l. 6. n. 130., l. 1. n. 41., l. 7. n. 155.) Kristallovecz (ma: Krestelovacz) város és a Me(k)esenicza (ma: Csagyavicza) folyó mentén feküdt, (Ma Pozsegam., Daruvártól nyd.)

44. Pl. in Dimchkofeld. A XIV. és XV. században: Dimieskfölde, Dimitykfölde, Dimicskfölde, Dimieskovina vagy Dmieskovina m.-város. A Bold. Szűz. szentelt templommal. —

(1501: Körömdi It. Alm. IV. lad. 8. n. 264.) Daruvártól nyugot felé, a Toplicza déli partján feküdt. (?)

Ezután 1501-ben Zdenecz(i) következik. Minthogy azonban az 1334. évi összeírás innen kezdve már a *csázmái prépostsági főesperesség »gueschas«-i kerületébe* sorozza a plebániákat, az 1501. éveket is e szerint osztjuk be. Annál is inkább, minthogy az 1501. évi összeírásban ezután következő helyek mind a *mai Pozsegamegye nyugoti felén* (hajdan: Körösmegye) *avagy helyesebben mondva: az Ilova (Szaploneza) folyón túl* (t. i. a mai Belovár- és Verőczemegye területén) feküdtek.

E főesperesség *szencsei* kerületének ismeretes szélső pontjai tehát, a *mai Pozsegamegye nyugoti felében*. Szencsétől vagy Szinesétől azaz a Száva vidékéről kiindulva az Ilova f. menti vonalon nyug. ny.-é, s azután ék. k. felé: Szombathely (a mai Sztara Szuboczka), Velika (ma Kralyeva Velika), (Vas-)Megyericsé vagy Megyurecsa (ma Megyurity), Kristallovcz (ma Krestelovacz), Tapolcza-Sz.-György (a mai Bresztovacz vidékén), Sz.-Mihály és Bódogasszonyfalva (a Daruvártól ék. elterülő szomszédos völgyben); innen dél felé pedig: Béla (ma Biela), Szires (ma Sziraes), Bagyanovcz (ma Badlyevina?), odább délre tán Bjelina (Fejérkő, Bjelasztina), Czirkvenicza (a Tiboldoknak később Fejérkő vagy Bjelasztina tart. közt föltűnő birtoka) s végül: Dragalyna (ma Dragality?), közel a Szávához.

b) A *csázmái prépostsági főesperesség gvestyai kerületében* feküdt *) plebániák a következők:

1. Eccl. B. Virginis de Zdench inferiori. Eccl. B. Virg. de Zdench superiori. (1501-ben: Blasius Omnium Sanctorum de

*) Starine IV. 207—209. l., Ortway, i. m. 752—755. l. — E főesperességi kerületben szintén hamis úton indúl Ortway. Bevezetése a gvestyai főesperességhez (i. h. 752., 753. l.) telve tévedésekkel; Pestynek van igaza: a kerület központja a verőczemegyei Gvestya; a mai Gucišće (azaz: Gatyistye). Helyesen fejtí meg a 32 plebánia közül a *(nála)* 1., 2., 3., 4. s a 24., 25., 26., 28. (†) 29. szám alattiakat. De a többi meghatározásoknál, a mai Belovár- és főleg Pozsegamegyében, csak sajnálatosan tévelyeg. Az a terület, melyet ő Pozsegamegyéből ide csatol, már a pécsi püspökséghez, jelesül ennek pozsegai főesperességéhez tartozott.

Zdench. 207. l. Alább: Pleb. de Felsew Zdenecz. Capella castri Zdenecz. Prebendarius Zdenecz. Altarista de Zdenecz. 209. l.) A XV. században is: Alsó- és Felső-Zdenecz. A mai két Zdeneczi, Belovármegye k.-é. zugában, Belovártól dk. felé. (Az alsó-zdeneczi Sz.-Mária-templomot 1497-ben is említik. N. Múzeumi Itár.)

2. Eccl. S. regis Stephani ibidem prope. (Zdenecz mellett.) A mai Herczegovacz-nak látszik megfelelni, mely Zdenecz mellett fekszik s temploma ma is Sz.-István királyról neveztetik. (Belovármegyében, Belovártól dk. felé, a pozsegai határon.) E tájon 1306-ban is fölmerül: »via de eccl. S. regis Stephani versus forum et castrum Izdench«. (Dl. 33746.)

3. Eccl. S. Nicolai similiter. (Azaz: hasonlókép Zdenecz mellett.)

4. Eccl. S. Georgii de Ilova. (1501-ben: pleb. de Ilova. 208. l.) A XIV. és XV. században szintén Ilova vagy Ilova-Szent-György. (1337: Anjouk. okm. III. 338., 1399: Dl. 8480; 1424: Dl. 35498; 1464: Dl. 35647. stb.) Az Ilova (másként Szaploneza) folyó forrás-vidékén, hihetőleg a mai Belovármegye kelet-északi, Verőcze és Pozsaga megyék közé benyúló esücskében feküdt.

5. Eccl. B. Bartholomei. Kétségtelenül a hajdani Bakva helység része, azaz: Felső-Bakva értendő alatta, melyben Sz.-Bertalanról nevezett templom állt, s a melyről aztán: Szent-Bertalannak is neveztetett. A helység másik részében, azaz Alsó-Bakván: Szent-Benedekről nevezett pálos kolostor és Szent-Péterről nevezett plebánia-templom (és — a XV. században — kastély) állt. Csakugyan tíz sorral alább ily tételt találunk lajstromunkban: item ecclesia S. Petri de Beoa. Bakva e része a XV. században Bakva-Szent-Péter és a klastromról (Bakva-) Szent-Benedek nevet is viselt. (1501-ben: pleb. de Bakwa és pleb. de Zenth Peter. 208. l. — V. 5. 1394: Dl. 7999; 1437: Eszterg. prim. Itár. fasc. 3. T. 50; 1464: Dl. 32777; 1480: Dl. 32792., 32793., 32794. stb.) Ma Spisity-Bukovicza, Verőcze mellett ny.-é. Verőczemegyében.

6. Eccl. S. Emerici. A mai Verőczemegye területén (hihetőleg hajdan is Verőczemegyében) Verőcze vidékén feküdt.

7. Eccl. S. Andree apostoli. (1501-ben: plebanus de Zenth Endrey. 208. l.) A középkorban Verőczemegyében: Zenth Endre

néven fordul elő. (1385—1410: DL 24494; 1415: Kismart. hg. Eszterházy llt. 43. A. 18., 1518: DL 34181.) A mai Verőczemegye területén Gačićée (olv: Gatyistye) környékén feküdt. (Verőczétől kel.)

8. Eccl. S. Georgii de Brezounicha. (1501-ben: Pleb. S. Georgii de Brezewicza. 208. l.) Ma Brezovicza, Verőczemegyében, Gatyistye tőszomszédságában.

9. Eccl. S. Joannis. (1501-ben: Pleb. de *insula* Zenth Iwan. 208. l.) Oklevél is említi 1501-ben. (DL 34149.) A Dráva m. feküdt, bizonyára közel Brezoviczához.

10. Eccl. S. Nicolai. (1501-ben: Pleb. S. Nicolai de *paludibus* Drawe. 208. l.) A verőczei uradalomhoz tartozott. (Péld. 1437: DL 33414; 1501: DL 34149.) Verőczemegye területén feküdt (hajdan is), valahol a Dráva partján.

11. Eccl. Sanctorum Cosme et Damiani de Verouche. (1501-ben: Pleb. de Wewewcze stb. 208. l.) A mai Verőcze (Viroviticza), hajdan is ma is a róla nevezett megyében, Szent-Kozma és Damján vért. tiszt. szentelt templomát pl. 1455-ben említik. (DL 14915.)

12. Eccl. Omnium Sanctorum. (1501-ben: Pleb. Omnium Sanctorum. 208. l.) Az oklevelekben Verőcze vidékén: Mind-szent néven emlegetik. (1379: DL 35260; 1416: DL 35433; 1474: DL 33421; 1495: DL 33455. stb.)

13. Eccl. B. Elisabeth de Tholilouch. (1501-ben: Pleb. de Tollocz. 208. l.) A XV. században: Thallowcz, Verőcze környékén, e megyében. (Péld. 1462: DL 33810; 1479: DL 18196; 1480: DL 32792. stb.)

14. Eccl. S. Francisci de Lypoua. (1501-ben: Pleb. de Lypkowa. 208. l.) 1280 óta 1480-ig Verőcze vidékén s V.-megyében találom. (1280—81: Árpádk. új okmt. XII. 307., 338., 392., 414; 1353: DL 33408; 1480: DL 33792. stb.)

15. Eccl. S. Martini de Twuiski. (1501-ben: Pleb. de Spiniis. 208. l.) Ez is Verőczemegye nyugoti határvidékén kereshető.

16. Eccl. S. Ambrosii. 1501-ben nem ismerik, de ismerjük Szent-Ambrus (Zenthambraz, Zenthambros, Zenthambrous) néven mint Verőcze vár tartozékát az 1417., 1437., 1439. évekből. (DL 33414., 33415., 33416.)

17. Capella B. Virginis de Grech. (1501-ben: Plebanus in Gerecz. 208. l.) Sokszor emlegetik a régi Körösmegyében. Ottan tájon feküdt, a hol ma Belovár, Pozsega és Verőcze megyék összeérnek, hihetőleg a mai belovármegyei területen. (V. ö. 1379: DL 35260; 1421: Múz. lltár. 1439: Huny. kora. X. 59., 1481: Tört. Társ. letét a M. Nemz. Múz.-ban stb.)

18. Eccl. S. Bartholomei. (1501-ben: Pleb. S. Bartholomei. 208. l. Gerecz mellett sorolják föl.) »Berthalamowcz« néven 1430-ban és 1506-ban Gorbonok város tartozéka. (Körömdi llt. Alm. V. lad. 3. n. 258., és Alm. III. lad. 5. n. 36.) A mai Belovármegye ék. vidékén, Verőczétől ény. feküdt.

19. Eccl. S. Martini de Cheresneu. (1501-ben: Pleb. de Chersno. 207. l.) Ma Csresnyevicza, agyanott. Hajdan is körösmegyei terület már. (Péld. 1493: DL 34123.)

20. Eccl. S. Nicolai filiorum de Porog. (1501-ben: Pleb. de Progowcz. 207. l.) Ma Prugovacz, n. o., kissé odább ény. felé. (Oklevélben péld. 1439: Huny. kora. X. 59., 1453: DL 35604.)

21. Eccl. S. Adriani de Grabounok. (Véletlenül innen kimaradt. V. ö. Tkalčić. Monum. eccl. Zagrabien. II. 84., 1501-ben: Pleb. S. Adriani. 207. l.) 1295-től 1506-ig nyomon követhető Gorbonok, Gorbonak stb. néven, a XV. században mint város. A mai Klostár, Belovármegyében, a Podravinán, Gyurgyevacztól dk. felé. (Lehet azonban, hogy a nem messze innen található mai Grabrovnicza. l. alább: Grebema n.)

22. Eccl. B. Virginis de Megurech. (1501-ben: Blasius de Megyurechye. 207. l.) A XV. században körösmegyei város. Ma Megyuracsa, Belovármegyében, Belovártól dk.

23. Eccl. S. Nicolai de Radcha. (1501-ben: in Rachehya. 207. l.) A XV. sz.-ban város. Ma az előbbinek tőszomszédja: Raesa néven. Sz.-Miklósról nevezett egyházát 1410-ben is említik. (Múz. llt.)

24. Eccl. B. Virginis de Gordowa. (1501-ben: in Gordowa. 207. l.) A XV. sz.-ban város. Ma két Grgyevacz, Belovártól távolabb dk. (Belovárm.)

25. Eccl. S. Michaelis de Hothko. (1501-ben: de Hothko. 208. l.) Belovártól kel. felé kereshetjük, a hegyvidéken, Grgyevacz felé.

26. Eccl. S. Stephani protomart. de Radehicha. (1501-ben: Pleb. in Rachehyca. 207. l.) A XIV. és XV. sz.-ban sűrűn emlegetik: Raesicza és Raesicza-Sz.-István néven. (Péld. 1335: Anjouk. o. III. 131., 1430; Körmenői lt. Alm. V. lad. 3. n. 258., 1498; U. o. Misc. Németujv. 2. 42. szám nélkül.) Ugyanott kereshetjük. Talán a mai Rasenicza-val azonos. (Odább délkeletre, a pozsegamegyei határszélen.)

27. Eccl. S. Benedicti. (1501-ben: Pleb. S. Benedicti. 207. l.) Hihetőleg a mai Bedenik, Belovártól dk. felé, nem messze Raesához. (V. ö. 1334: Anjouk. okmt. III. 84.)

28. Eccl. Omnium Sanctorum. (1501-ben: Pleb. Om. SS. 207. l. V. ö. péld. 1517: Dl. 32806., a 30. sz. plebániához is.)

29. Capella B. Virginis.

30. Eccl. S. Crucis de generatione Gatal. (1501-ben: Pleb. in Gathalwez. 208. l.) Ez is Belovártól dk. kereshető.

Az 1334. évi szöveg itt végződik. Az 1501. évi plebániatörszeivés hővebb lévén, a császári prépostsági főesperesség *qvestyai* körletébe utóbbi időszakból még a következő plebániákat sorozhatjuk (a 207. és 208. ll.) u. m.

31. Capella in Obramech. 1474-ben: Obranes-Sz.-Mihály. (Dl. 33424.) 1481-ben: Obranovecz-Sz.-Mihály. (Dl. 33434.) 1482-ben: Obramelez-Szent-Mihály. (Dl. 35708.) 1484-ben: Obranovecz-Sz.-Mihály. (Körmenői lt. Alm. IV. lad. 8. n. 264.) A mai Verőcze, Belovár és Pozsega megyék összeszőgellésénél feküdt valahol. Tán a Belovármegyében. Grabisnopolyától é. felé elterülő (mai) Obrovas pusztának felel meg. (V. ö. 1412-höz: Dl. 35388.)

32. S. Pauli in Radowan. (V. ö. 1244: Árpádk. új. okmt. VII. 159., 1363: Dl. 24806.) A mai Belovármegye területén, a Grgyevacz és Zdeneci közt elterülő tájon feküdt. Az itt levő mai Pavlovacz lehet.

33. Eccl. de Grohenna. A mai Grabrovnicza (?), Cresnye-vecza mellett, a melylyel (Chersno) együtt sorolják föl. (Verőczétől eny., Belovárm. (V. ö. föntebb: Gorbonoknál.)

34. Pleb. de Kopachewcz. Szintén itten tájon feküdt.

35. Pleb. de Zelanahraztye. 1446-ban és 1465-ben: Zeyanahrazthya, 1462-ben: Zeyanahrazthya, 1478-ban: Zelianahrazthya — alakban merül föl, mindig a mai Verőcze és Belovár megyék

érintkezésének vidékén. (Dl. 35584., 35638., 35650. és Körmenői lt. Alm. IV. lad. 8. n. 295.)

36. Pleb. de Bwsowcz. Ismét Verőczemegyébe léptünk át, a hol e helység a verőczei uradalomban (Busovacz néven is) sokszor fölmerül. (1437: Dl. 33414.; 1448: Dl. 14168.; v. ö. 1501: Dl. 34149.) Meglehet, hogy a mai Busatina-nak felel meg, Verőczétől ény. felé.

37. Pleb. de Ebrees. A régi Körösmegyében két ily nevű falu is volt odább dk., Szlatina felé. (A mai Verőczemegyében. 1421: gr. Zay es. lt. C. 8., 1467: Dl. 33483.; 1489: Dl. 19603. stb.) De nem ezeket kell értenünk. 1248-ban Verőcze város szomszédságában sorolnak fel egy ily nevű helyet, mely a XVI. század elején mint Gatyistye szomszédja (az Ujlakiak birtoka, szintén Körösmegyében!) merül föl. Kétségkívül ez értendő. (Árpádk. új. okmt. II. 204., Prot. neoacquist. com. 83. l., v. ö. 1501-hez: Dl. 34149.)

38. Pleb. de Joboyno.

39. Pleb. de Gossa. Nem más, mint az 1334. évi »Guescha«-i kerület név-adó plebániája, a mai Gatyistye.

40. Pleb. de Jantholoucz. A XIV. században: Antoluschina, Antholouch, Antholowcz. (1385—1410: Dl. 24494.; 1416: Dl. 35433.; 1501: Dl. 34149.) A mai Antunovo (?), Verőcze mellett kel., hajdan is ma is Verőczemegyében.

41. Pleb. de Bothowcz. 1416-ban: »Bachouch, Bachowch.« (Dl. 35433.) Ugyanitt feküdt. A mai Bacsévacz? Verőczétől k. é.

42. Pleb. de Orehowcz. A XIII. század vége óta 1491-ig követhetem e néven. (Árpádk. új. okmt. XI. 419., 1416: Dl. 35433.; 1474: Dl. 33421.; 1491: Dl. 33453. stb.) Verőcze környékén, Verőczemegyében feküdt.

43. Pleb. Sancte Elene. Az előbbivel volt szomszédos.

44. Pleb. S. Egidii. 1427., 1481., 1489. években is fölmerül Verőczemegyében (Dl. 32769., 33433., 33448. stb.) ugyane tájon.

45. Pleb. Sancti Regis. 1416-ban: Szent-Király, Verőczemegyében. (Dl. 35433.)

46. Pleb. de Klethy. 1480-ban és 1501-ben Verőczemegyében, a körös- (ma belovár-)megyei határ felé merül föl. (Dl. 35700., 34149.)

47. Pleb. de Grobogyecz. Ismét Körösmegyében járunk, de nem messze a verőcei határtól. A XV. században m.-város. A mai Grubisnopolye (Belovárm.), Verőcztől dny.

A *gvestyei* főesperességi kerület szélső vonala illetve ismert pontjai tehát, a mai verőcemegyei Gatyistye (hajdan: Gvestye) vidékéről kiindulva, ny.-ny.-é. felé nagyjából a Dráva folyó, egész a belovármegyei Klostár vidékéig, innen d.-dny. felé (ugyane megyében) Prógovecz (ma Prugovacz), Csresnye-viceza, Sz.-Benedek (ma Bedenik?), Raicsa és Megyuraicsa; innen k. d.-k. felé: Radován (a mai Pavlovacz), Zdenecz (ma Zdeneczi), Grubisinez (ma Grubisnopolye), Raicsicza-Sz.-István (ma Rascenicza?), Ilova-Sz.-György (ugyane tájon); végül ismét a mai Verőcemegyében a Gatyistye melletti Antunovo, hajdan (tán): Antolovecz.

E) A zágrábi püspökség vaskai főesperessége a gvestyei főesperességi kerülettől k. felé terült el, a mai Verőcemegye területén. A mai Pozsegamegyéből csupán Dobrakucsát számítják hozzá (Daruvártól nem messze k. é.). — 1501-ben.)

Plébániái a következők:

1. Eccl. Omnium Sanctorum de Zalatnuk. (1501-ben: pleb. de Zalatnuk stb. a 223. l. is.) A mai Szlatina, Verőcemegyében, Verőcztől dk.

2. Eccl. B. Apostolorum Philippi et Jacobi de Vaska. (1501-ben: Pleb. de Waska). A mai Vaska, Verőcztől kel., a Dráva m.

3. Eccl. B. Virginis de Dornouch. (1501-ben: Pleb. de Darnowecz.) Középkori körösmegyei város. Kétségtelenül a mai verőcemegyei Drenovacz, Voecintől dk., a pozsegamegyei határon.

4. Eccl. S. Crucis. (1501-ben: Pleb. S. Crucis.)

9) E főesperességnél Ortvaý már helyesebb úton indul; de jogyarákos adataival a 7., 8., 9. és 11. sz. a. jelentékeny helyeket nem magyarázhatja. S előbbi tévedéseinek következménye, hogy a vaskai főesperességet Verőcemegye egész nyugoti részére kiterjeszti, oda is, a hol már a gvestyai főesperességi kerület feküdt s így a 3., 4., 9., 14. és főleg a 16. sz. plébániánál megtéved. A 4. és 9. plébániánál további adatok híján, ítéletet magam sem mondhatok. Lehet hogy Ortvaýnak van igazsága. (Starino. IV. 222—223. l., Ortvaý, i. m. II. 762—765. l.)

5. Eccl. B. Martini. (1501-ben: Pleb. de Szent Marthon.) A mai Voecin vidékén feküdt. (V. ö. 1467. körül: Dl. 35135; 1481: Dl. 33433; 1485: Dl. 19054.) Plébánosát 1467 táján is említik.

6. Eccl. S. Nicolai filiorum Gurecha.

7. Eccl. S. Nicolai de sub castro Othina. (1501-ben: Pleb. de Achyna stb.) A mai Voecin, a hajdani Atina város.

8. Eccl. Sanctorum Cosme et Damiani. (1501-ben: Pleb. de S. Cosma et Damiano.) A mai Kuzma, Voecin m., hajdan Atina tartozéka.

9. Cap. S. Marie de Bresnicha. (1501-ben: Pleb. de Bresnyeza.) Ugyane vidéken kereshetjük.

10. Eccl. S. Martini de Zogocha. A XV. sz.-ban: »Zagyolca, Zagyoeca, Zagocza.« (Dl. 12958., 1839 L., 20718.) A mai Csagyavicza.

11. Eccl. S. Elyzabeth. (1501-ben: pleb. de S. Elyzabeth.) A Vaska vidékén feküdt Sz.-Erzsébet vár és város értendő.

12. Eccl. S. Petri de Noak. (1501-ben: Pleb. de Nowak.) A mai Novaki, szintén Vaska mellett. A XV. sz.-ban Tallo(v)ecz tartozéka Verőcemegyében. (1462: Dl. 33812; 1489: Dl. 33447., 33448.)

13. Eccl. S. Michaelis Cruciferorum. (1501-ben: Pleb. de Miholancz.) A mai Miholjacz gorye, Novaki mellett dk. (V. ö. 1231: Árpádk. új okmt. XI. 229.)

14. Eccl. S. Anne de Turbina. — Turbina (1405.), Thurbine (1450., 1451.), Therbenye (1462.) és Thewrbenye (1478.) alakban merül föl az oklevelekben. (Körömdi lt. Alm. V. lad. 7. n. 219., Dl. 34305., 14491., 33811. és Körömdi lt. Alm. V. lad. 7. n. 260.) Ma Turbina néven puszta, Szlatina mellett északra.

15. Eccl. S. Marie de Zopia. A mai Szopje, Vaskától kel., a Dráva partján.

16. Eccl. S. Viti. A XV. században: Vidowecz, Wydowecz. (1476: Dl. 17884; 1492: Dl. 19829.) Bakolca környékén feküdt. (L. a következőt.)

17. Eccl. S. Cosme et Damiani de Bocoucha. (1501-ben: Pleb. de Bacocza.) A XV. sz.-ban Alsó- és Felső-Bakolca, Bakoveca. A mai két Bukovicza, Szlatinától dk.

18. Cap. S. Marie de Dragouen. (1501-ben: pleb. de Dragowa.) 1231-ben Dragun, Drageu. (Árpádk. új okmt. XI. 229.) A mai Verőcemegyében, Novaki vidékén feküdt.

19. Eccl. S. Marie de Martonpataka. (1501-ben: Pleb. de Marthonpathaka, V. ö. 1450; Dl. 34305.) Ma Martinpotok néven mint puszta, egyházilag a voesini egyház fiókja. (Voecin és Szlatina közt.)

Az 1334. évi lajstrom itt végződik; 1501-ben még a következő plebániát ismerik ezenkívül a vaskai főesperességben, ú. m.

20. Pleb. de Hum. Ma Hum és Humvaros, Voecin mellett északra.

A vaskai főesperességnek tehát Vaskától duy. kiindulva: Novák (ma Novaki), Hum, Dobrakucsá (utóbbi ma Pozsega-megyében); innen keletre: Szent-Kozma-Damján (ma: Kuzma), Atina (ma Voecin), Darnócz (ma Drenovacz); innen északi irányban (talán a mai Miklós, hajdan Sz.-Miklós?), Bakolcza ma Bukovicza és Zagyolcza (ma Csagyavicza) és ettől ény. Szopja a végső ismert pontjai.

Keleten nagyjából a Klokočevacz folyót vehetjük határvonalnak. Azontúl már a pécsi püspökség területe következett: az asszuági és pozsegai főesperesség.

E főesperességekkel még szintén behatóbban kell foglalkoznunk, úgy a régi Körösmegye, mint az egyházi felosztások határainak szabatosabb megállapíthatása végett.

F) A pécsi püspökség asszuági főesperessége¹⁾ a mai Verőczemegye Drávamenti közép vidékén terült el, de átért a mai Szerémegye területére is.

¹⁾ Az Ortvay-féle dolgozat e helyütt telve tévedésekkel. Először is a főesperesség neve nem: *eszéki, hanem asszuági* (asszuági): a mi a tárgyat 51 plebániát illeti, ezek közül a *(nála)* 1., 2., 3., 6., 10., 18., 21., 25., 27., 29., 30., 34., 40., 44., 47., 49. (tehát összesen 16) megnevezése teljesen el van hibázva; az 5., 8., 9., 14., 17., 19., 20., 26., 37., 38. (összesen 10) csak részben, zavarosan vannak megnevezve; a 7., 12., 24., 31., 33., 36. bír magyarízlhatók, nem magyarízlhatnak; csupán a 4., 11., 13., 15., (16.) 22., 23., 28., 35., 39., 41. (45.), 46., 48. és 50. sz. (összesen 15) plebániák megnevezése helyes és megbízható. (A 32., 42., 43. és 51. számúakhoz én sem tudok hozzászólni.) Ezenkívül nagy hiány, hogy a pápai tized-lajstrom alapkötetének 244–245. lapján foglalt adatokat e főesperesség-nél egyáltalában nem használja; a mit meg kell vallanom, magyarázni nem bírok. (Itt megjegyzem, hogy az alábbi összeállításnál az Ortvay-féle dolgozatot idézem; ezenkívül a hol szükséges, az »Alapkötet«-et, azaz a páp. tíz-lajstrom eredeti, magyarázatlan kiadását.)

Plebániái¹⁾ a következők:

1. *Asszuagfalva.*

Asunfolua, Azunfolua, Azurifolua. (I. 264.) Assumfelua. (Páp. tíz. I. Alapkötet. 244.) A középkorban valkómegyei hely volt. (Nem = Marjanezi, mely a középkorban Körösmegyéhez tartozott.) 1469-ben a Kőrógyiaké. Eszék és Tenye vidékén feküdt. (Dl. 32365.)

2. *A(s)szuágy.*

Archidiaconus, archidiaconatus de Omiad, Oziag, Oziach, Ozyuagh, Ozyagh, Ozyuag, Ozyvagh. (Páp. tíz.-I. Alapkötet. 244. 269., 271., 280., 288., 300., 313. l.) Bartholomeus de Osmiad. (244. l.) Dionisius de Ozyak. (U. ö. 314. l.) Körösmegyei hely, a főesperesség központja volt: a XV. sz.-ban m.-város. (Nem = a mai Eszék, mely hajdan mint baranya- vagy valkó-megyei hely mindig Ezeb, Ezek, Ezel stb. néven szerepel.) A mai Dolny-Miholjacz és Szv.-Gyuragy környékén feküdt. (Verőczem.)

3. *Barnaba* vagy *Barraba.*

Barnaba, Barraba. (I. 265.) Bunaba. (Alapkötet. 244. l.) Valkómegyei hely volt s Tardtól nyug. feküdt. (Tehát a szerém-megyei mai Tordinczetől nyug.) A XV. sz.-ban már: Borroba. (1469: Dl. 16024. stb.)

4. *Benchech.*

Benchech, Benchen, Benchench. Rechens. (I. 265.) Valkó-megyei hely a középkorban. (Nem = a mai Benicsaneze, mely hajdan már Körösmegyéhez tartozott.) Tarddal volt határos. (Ma Tordinczi, Szerémm., Nustar mellett ény. Pl. 1416: Dl. 10483; 1480: Dl. 18438.)

5. *Bódogasszuagfalva.*

Bodukasunfolua. Sacerdos B. Marie. Sac. S. Marie. (Páp. tíz.-lajstr. Alapkötet. 281., 289., 300. l.) Hihetőleg a mai Mar-

¹⁾ Eme valamint a pozsegai főesperesség plebániáinál másképp soroljuk föl a (pápai tized-lajstrom illetve az Ortvay-féle munkát *különböző lapjairól csoportosított*) plebániákat, mint a zágrábi püspökségnél, a hol csupán egy évből (1334.) összeírást kellett végig magyaráznunk, s ehhez egyszerűen csatolhattuk az 1501. évi plebánia-lajstrom adatait. A püspökség eme két főesperességénél a *lehető középkori elnevezés szerint betűrendben* (a rövidség végett az írás-változatoknak utalása nélkül) soroljuk föl az egyházakat s végül együtt adjuk, szintén betűrendben, *eredeti alakjukban*, a megjelölten hely-neveket.

jancsaczi, Valpótól dél felé. Ez esetben baranyamegyei hely volt s Valpó várához tartozott. Meglehet azonban, hogy azzal a Marjancz-csalj ugyanegy, mely 1392-ben Kos várához, 1506-ban pedig Szombathely kastélyhoz tartozott. (Dl. 17095., 7767., 21535.) Ez esetben odább dny. felé feküdt, de szintén a régi Baranyamegyében.

6. *Bona-hida-Krassó.*

Bohidagrassó, Bona Hydagresso, Bunaheda. (I. 265.) Crosa. (Hihetőleg. Alapkötet. 244.) Baranyamegyei hely volt a középkorban. 1312-ben: Bonahida Krassó. (Anjouk. okmt. I. 248. és 514. V. ö. Dl. 21535.) A mai Hrkanovezi, Koska stb. vidékén feküdt.

7. *Csapa.*

Cappa, Chapa, Chappa. (I. 265.) A középkorban Csapa néven valkómegyei helység (1454-ben: város) volt. (Dl. 24541.) Ma Csepin, Eszéktől dny.

8. *Császár.*

Chasar. (I. 265.) Chusar. (Alapkötet. 244.) Valkómegyei hely volt a középkorban. 1469-ben egy: »Chazar Korogh» nevű falut találunk a kórógyi uradalomban. (Dl. 32365.) Tán ennek felel meg. (Kórógy maga a valkói főesperességben feküdt. V. ö. Gelgyes.)

9. *Derzs.*

Ders. (I. 265.) Dero. (Alapkötet. 244.) Valkómegyei hely volt a középkorban. Ma a Csepintől dk. eső Jovanovacz másként: Német-Derzsanicza, a szomszédos Antunovacz pedig Magyar-Derzsanicza nevet is visel. (Katonai térk. 1:144,000.)

10. *Erdőd.*

Erdewd. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 281. I.) Az Ortway-féle dolg. nem említi. (I. 264—268.) Csupán a Dráva-Duna-szögben ismerünk ily nevű helységet. Meglehet, ez értendő; de nem kell felednünk, hogy a valkói főesperességben is említenek egy: Erdőd plebániát. (Alapkötet. 290. és 302. I.)

11. *Eszék.*

Esel, Ezek, Essek, Ezeel. (Páp. tiz.-I. Alapkötet. 244., 270., 281., 289., 314.) A középkorban mint várost hol Baranya- hol Valkó-megyéhez számítják. A mai verőczemeyei Eszék.

12. *Gelgyes.*

Gelges, Golges, Kelges, Kewlhec, Kuldies. (I. 266.) Relges. (Alapkötet. 244.) Valkómegyei hely volt a középkorban. (Nem = a mai Gelicse. Létezik ily pusztá? A pécsi püspökség schematismusában = Szeliscse.) Minek felel meg? — bajos eldönteni. Úgy látszik: az Eszéktől dk. felé elterülő vidéken kell keresnünk, s így talán a kórógyi uradalom egyik helysége, az 1469. évi »Kelges Korogh» értendő. (Dl. 32365. V. ö. Császár.)

13. *Gerech.*

Geuich, Gerech. (Páp. tiz. I. Alapk. 244., 281. I.) (Nem = a mai Kesinczi.) 1399-ben Ivánka-Szent-György kerületében két ily nevű valkómegyei falut sorolnak fel. (Gerech. Gr. Zay os. III. D. 33.)

14. *Herman.*

Harman, Herman, Hirznan. (I. 266.) Valkómegyei hely volt a középkorban. A mai verőczemeyei Dopszin vidékén feküdt. (Eszéktől d.)

15. *Horvátí.*

Hurmasy, Hurachi, Chorwati, Arroad. (Páp. tiz. I. Alapk. 245., 270., 299., 314. I.) (Nem = a mai Porecs, mely hajdan körösmeyei hely volt.) Megfelel a történelemben sokat emlegetett valkómegyei Horvátí-nak, mely a XIV. század végén ment át a Garaiak kezébe a hűtlen Horvátiakéből. (1244: Theiner. Mon. Slav. Mer. 298., 1395: Dl. 8028; 1408: Fejér. X. 4. 660., 1432: Haz. okmt. VII. 453; 1477—8: Dl. 18145.) Hol feküdt? — igen nehéz meghatározni. Részemről, főleg az 1477—8. évi Garai-Szécsi-féle osztálylevél s az 1244. évi boszniai püspökségi határleírás nyomán, a Diakovártól kel. eső mai Ó-Mikanovezi vidékére helyezem.

16. *Ivánka-Szent-György.*

Ivanka Zegurke, Ivankagurge, Ivanka zegurge. (I. 266.) Ezenkívül: Bonakazengurge, S. Georgius. (Páp. tiz. I. alapkötet. 289., 314. I.) A középkorban valkómegyei hely volt. Ma Ivankovo, Szerémmegeyében, Vinkovezítől nyug. (1453: Dl. 14661; 1467: Dl. 16541. stb.)

17. *Jarum(p)na.*

Harumma, Jarumna. (I. 266.) Jarumpna. (Alapkötet. 245.) Valkómegyei hely volt a középkorban. (Jarumna.) Ma Jarmina,

Szerémmegyében, Nustartól nyugatra. (V. ö. 1324: Anjouk. okm. II. 130.)

18. *Kaporna.*

Coporna, Kaparna, Kaporua, Kapurna, Koporna. (I. 265.) A középkorban valkómegyei hely volt. Ma Koprivna (Verőczem.), Eszéktől d. felé. (1352: Anjouk. okm. V. 544., 1469: DL 32365.)

19. *Karatna.*

Karachna, Karathna. (I. 266.) A középkorban (Karatna) valkómegyei hely. (1443: DL 13706.) — Ma Koritna, Diakovártól ék. (L. Sz.-Miklós a. is.)

Kelgyes. — L. Gelgyes a.

Keresztur. — L. Szent-Kereszt alakban.

20. *Kese.*

Kesee, Keze, Kesse. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 270., 288., 299.) A XV. században: Kese, Kesse alakban valkómegyei hely. (1435: DL 12743; 1447: DL 14050; 1477—8: DL 18145.) Hihetőleg a mai Kesinczinek felel meg, Diakovártól k. é., a mai Verőczemegyében.

Krassó. — L. Bona-hida-Krassó néven.

21. *Kulni.*

Kulni, Kuni, Kunni. (I. 266.) Rani. (Alapkötet. 244.) A középkorban: Kuni néven valkómegyei hely volt. (Nem = a mai Kunisinczi, mely hajdan Körösmegyéhez tartozott.) A ezikadori apátságé volt (1366: DL 5451.) s Benczecz szomszédságában feküdt.

22. *Mindszent.*

Omnium Sanctorum. (I. 267.)

23. *Nagyfalv.*

Magna villa, Noglfelw, Noglfolwi, Nogfaln. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 245., 270., 280., 288., 299., 314. l.) (Nem = Veliskovezi; e helység neve a középkorban: Veliskovez, Körösmegyében.) Valkómegyéhez tartozott; sorsa azonos volt Horváti-éval s ennek vidékén feküdt is, de úgy látszik, inkább éék. irányban Diakovártól. (V. ö. a kútfökre nézve Horváti a.)

24. *Németi.*

Nemepty, Nemethi, Nemiti, Nempti. (I. 267.) A középkorban (Németi, Nemti) valkómegyei hely volt. (Péld. 1389: DL

7530; 1460: DL 15465. stb.) A mai Szerém és Verőcze megyék határvidékén Eszék és Szarvas között feküdt.

Osziágy. — L. A(s)szuágy néven.

25. *Páznán.*

Paznan, Posnan, Poznan. (I. 267.) A középkorban *valkómegyei* hely volt, Szöcs m.-városához tartozott (1437: Múz. III.) s hihetőleg Sz.-László vidékén feküdt. Egyébiránt ugyane főesperesség területén, a középkori *Baranyamegyében* is állt fenn egy ily nevű falu, mely 1392-ben mint: Paznanfalua Kos vár, 1506-ban mint: Poznanowcz Szombathely kastély tartozéka. (DL 7767. és 21535.) Utóbbi a Valpótól d. és Ladimirevcezi mellett ddny. felé feküdt.

26. *Radván(y).*

Erradwan, Raduan, Radvan. (I. 266.) A középkorban Baranyamegyében feküdt, Valpótól dny. felé, valahol a régi Szeglak vidékén. (Nem = a mai Radikoveze, mely hajdan már Körösmegyéhez tartozott. V. ö. 1299: DL 1538; 1311: Anjouk. okm. I. 242.)

27. *Rosl vagy Rusl.*

Rostl, Rüstl. (I. 267.) Rusl. (Alapkötet. 245.) Valkómegyei hely volt a középkorban. (Nem = a mai Bucsje, melynek vidéke hajdan már a pozsegai főesperességhez tartozott.) A mai Verőcze és Szerém megyék határán Vinkovezítól nyugatra feküdt valahol. (Rosl 1453: DL 14661; 1480: DL 18391.)

28. *Rücs.*

Sach, Buch, Ruch, Bach, Ruth. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 244., 270., 280., 288., 299. l.) (Nem = a mai Bocskinze, mely hajdan Körösmegyéhez tartozott.) Hihetőleg Rücs helység értendő, mely mint *valkómegyei* hely (a mai Szerémmegye ény. határvidékén vagy a szomszédos verőczemegyei területen) gyakran előfordul a középkori oklevelekben (Pl. 1405: gr. Zay es. III. A. 16., 1448: DL 14186; 1472: DL 34136.) Esetleg a Garaiak birtokában 1472-ben fölmerülő: Bucsfalva, bár ez kevésbé valószínű. (DL 34136.)

29. *Szeglak.*

Zeglogh, Zeklak, Zoslok, Zuglak. (I. 268.) Zubles. (Alapkötet. 244. l.) A középkorban (Szeglak) Baranyam.-ben feküdt. (Nem = a mai Zelesin, mely az 1392. évi baranyamegyei Kos

várához tartozott: Zulehin-nak s az 1507. évi Szombathelyhez tartozott: Selchyn-nek felel meg.) A mai Koskától é. felé, a Vn esicza és Breznicza folyók egyesülésének vidékén kereshetjük.

30. *Szék.*

Zek. (I. 268.) Valkómezei hely volt a középkorban. Ma puszta Kórógy és Laszlova közt, Eszéktől dk. (U. o.)

31. *Szent-Domokos.*

S. Dominicus. (Alapkötet. 244.) Ez adat szerint a középkorban valkómezei helység volt s Eszéktől dk. felé, Tenye vidékén feketett.

32. *Szent-György.*

Capella S. Georgii. (Páp. tíz. I. Alapkötet. 270., 281., 289., 300. l.) A másik Sz.-György (t. i. a város) vidékén feküdt. Megfelel tehát a középkori, ugyancsak Kőrösmezeiben s az asszuági uradalomban feküdt Karassó f. menti Sz.-György helységnek. (Körmend. Acta ant. Alm. V. lúd. I. n. 28.)

33. *Szent-György.*

S. Georgius, Georgius iuxta Draua, de iuxta Drana. (Páp. tíz. I. Alapkötet. 270., 281., 289., 313. l.) Prepos. superpelliciatorum de Bundugzengurge, Sacerdos de Renduc Scengurge, Prior S. Georgii. (U. o. 271., 300., 314. l.) A mai Szv.-Gyuragy, Valpótól ny.-é. a Dráva mellett. Hajdan: Sz.-György vagy Asszuági-Sz.-György város, Kőrösmezeiben, az asszuági uradalomban.

Szent-György. — L. Ivánka-Sz.-György.

34. *Szent-János.*

S. Johannes. Legalkább is két ily nevű plebánia volt e főesperességben. Az egyik (plebános: Mihály, s tün Péter is? egy ízben a plebánia: Zenth Iwan) hihetőleg megfelel a XV. századi kőrösmezei Iwanowcz-nak, mely Asszuági m.-város tart. volt, és azonos a mai Ivanovezi-val, Valpótól d. (Páp. tíz. I. Alapkötet. 270., 281., 289., 300. l. és Dl. 18482.) A másik Sz.-János (i. h. 280. l.) kétségtelenül a régi Valkómezeiben feküdt, s hihetőleg a Korotna vidéki Sz.-Jánosnak felel meg. (1447: Dl. 14050; 1477-8: Dl. 18145.) A 244. l. (Alapkötet) felsorolt ily nevű plebánia (plebános: Miklós) az utóbbiak valamelyikével azonos.

35. *Szent-Kereszt.*

S. Crux. (I. 267. és Alapkötet. 244. l., sorrend szerint a

második ily nevű plebánia). Mint *baranyamezei* helység, Szeg-lakhoz tartozott 1472-ben, s annak vidékén feküdt. (Füzy es. III.)

36. *Szent-Kereszt.*

S. Crux. (Alapkötet. 244. l., sorrend szerint az első plebánia.) *Kőrösmezei* hely volt a XV. sz.-ban: Keresztur néven. (1470: Dl. 17095; 1481: Dl. 18482; 1504: Dl. 21240. stb.) Asszuági m.-városához tartozott.

37. *Szent-Kozma-Damján.*

Sanctus Cosma. S. Cosma et Damianus. (I. 267.) Ma puszta (Sz.-Kozma-Dömjén?) Verőczemegyében, Ladimirevci m. Valpótól ddk. felé. (U. o. 1697-ben is említik az itteni romokban álló, ngyanily nevű templomot: Ladimirovich helységnél. Smičiklas, i. m. 38. l. Valamint 1702-ben is, a midőn: »Kusminczy« a neve. U. o. 131. l.)

38. *Szent-László.*

S. Ladislaus. (I. 267.) A középkorban: Szent-László néven valkómezei hely volt. Ma Laszlova vagy Szent-László (e néven nevezik a gyakovári püspökség 1880. évi schematismusában) Eszéktől d. (1470: Dl. 33496. stb. Zenthlaszlo.)

39. *Szent-Mária.*

Cap. B. Virginis. Cap. S. Marie Virg. Cap. B. Marie. Cap. S. Marie. (Páp. tíz. I. Alapkötet. 270., 281., 289., 300. l.) Kétségtelenül a hajdani Kőrösmezeiben, az asszuági uradalomban feküdt s véleményem szerint ez uradalom: Mariancz nevű m.-városának felel meg. (1470: Dl. 17095.) Tehát a mai Marjancze-val ugyanegy, Valpó közelében nyug.

40. *Szent-Mária.*

B. Virgo. S. Maria. (Páp. tíz. I. Alapkötet. 270., 314. l.) Hihetőleg a régi Valkómezeiben feküdt, a mai Verőcze és Szerém megyék határának vidékén.

Szent-Mária. — L. Bódogasszonyfalva a. is.

41. *Szent-Márton.*

S. Martinus. (I. 267.) A középkorban valkómezei hely volt. (Nem — a mai Martincze.) Úgy látszik: Ivánka-Sz.-György vidékén kereshetjük, a mai verőcze-szerémmezei határon. (V. 5. 1453: Dl. 14661.)

42. *Szent-Mihály.*

S. Michael. (I. 267.) Plebánuisukból következtetve három ily egyház is lehetett az asszuági főesperességben. Ezek egyike (a régi Kőrösmegeből) a mai Dolnyi-Miholjacz. A másik kettő talán Valkómegehez tartozott. (V. ö. Páp. tiz. I. Alapkötet, főleg a 244., 299., 300. és 314. ll.)

43. *Szent-Miklós.*

Sanctus Nicolaus. (I. 268.) A középkorban valkómegei hely lehetett. (Nem = Petrievezi, mely a középkorban Kőrös-mezőhöz tartozott.) Hihetőleg azonos az 1395. évben a Horvátiak birtokában fölmerülő: »Karachna zenthniclos« nevű faluval (Dl. 8028.) s Koritna táján feküdt. Volt Karatna-Sz. János is (1447: Dl. 14050.), mely tán Karatnával ugyanegy.

44. *Szombathely.*

Sombathel, Sombochel, Zobadhel, Zombothel. (I. 268.) A középkorban Szombathely néven Baranyam-ben feküdt. Ma Szuboticza; Podgoracstól k. é.

45. *Tehnye.*

Chebne, Thehene, Thehne, Tenha. (I. 265.) Čehne. (Alapkötet, 244.) Valkómegei hely volt a középkorban. Ma Tenye (Tenje), Eszéktől dk. (1469: Dl. 32365.)

46. *Tolmán(y).*

Thulmari, Tolman, Tulman. (I. 268.) Tolman. (Alapkötet, 245.) A középkorban valkómegei hely lehetett. Ma puszta (Tomány néven), Verőczemegyében, a Vuka folyó jobb partján, Korogytól dny. (1702-ben: Dolman, Smičiklas, Oslobodj. Slavonije 92. l.)

47. *Udvári.*

Hudwarcy, Wduari. (I. 266.) Valkómegei hely volt a középkorban. Hihetőleg a Garaiak birtokában 1477—8-ban előforduló: Dworanczezal azonos. (Dl. 18145.)

48. *Ujlak.*

Jwlak, Vlok, Wylak, Wylog, Wylok. (I. 266.) Minden valószínűség szerint a Horvátiak majd Garaiak birtokában fennállt ily nevű valkómegei helység értendő, mely valahol Gorjántól kelet-dk. felé feküdt. (1395: Dl. 8028; 1408: Fejér. X. 4. 660., 1477—8: Dl. 18145.) (Nem = a mai Vilyevo, mely hajdan Kőrösmegehez tartozott.)

49. *Valpó.*

Wolko, Wolpo, Wolpow. (I. 268.) Veyha. (Alapkötet, 244.) A középkorban Baranyamegehez tartozott. Ma: Valpó város a Dráva partján.

50. *Váralja.*

Sacerdos de Subcastro. (Alapkötet, 244. l.) A középkorban baranyamegei hely lehetett s minden valószínűség szerint Kosváraljának felel meg, mely a XIV. sz. második felében Varalya néven szerepel az oklevelekben s hihetőleg a mai Koska-nak felel meg, Verőczem-ben, Valpótól dny. (Dl. 6504., 6876., 7767.)

51. *Verőfegy.*

Verufen, Werferi, Werusen, Werufin. (I. 268.) A középkorban Baranyam-ben feküdt s *m. város* volt. (1454: Dl. 24541; 1507: Dl. 21712.) Nem = a mai Vera (Eszéktől dk. felé). Eszéktől nyugra, a mai Hahjanovezi táján feküdt. — Ily nevű *helységek* különben Szent-László (ma Laszlovo) és Ivánka-Sz.-György (ma Ivankovo) vidékén is sorolnak föl, *Valkómege*ben. (Péld. 1483: gr. Zay. és lit. A. 33. és 1399: U. o. D. 33.)

Megfejtetlenek:

52. Chinar, Dunar. (Páp. tiz. I. Alapkötet, 289., 300. l.)

53. Zusa. (U. o. 300. l.)

A pécsi püspökség asszuági főesperességének szélső ismert pontjai tehát a hajdani Asszuagy vidékéről, a Dráva mellől kiindulva ddk. felé: Szent-Mihály (ma Dolnyi-Miholjacz), Szent-Mária vagy Marjanec (ma Marjanecze), Szeglak (Valpótól dny. felé), Váralja (ma Koska), Szombathely (ma Szuboticza), Csapa (ma Csepin), Herman (a mai Dopszin táján), Karatna (ma Koritna), Kaporna (ma Koprivna), Barraba, Tolmán(y) és Rosd (jórészt már mai Szerémmegei területen Kórógy és Markusicza táján), Ivánka-Sz.-György (ma Ivankovo) s innen ék. felé: Jarum(p)na (ma Jarmina); Kuni és Benzenez plebániák, a mai Jarmina és Dálya közti vidéken egész a Dráváig, s innen nyugotra: a Dráva vonalán: Németi, Eszék és Valpó.

G) A pécsi püspökség pozsegei főesperessége az asszuagyitól dny. felé terült el, a mai Verőcze és Pozsega m. területén.¹⁾

¹⁾ Az Ortvay-éle munkálat a főesperességnél sok helyütt megbízhatat-

Plebániái a következők:

1. *Azorjás.*

Agrias, Azirias. (I. 269.) A középkorban valkómegyei hely volt. (Nem = a mai Sziracs, melynek vidéke a zágrábi püspökség császári prép. főesp. szencsei kerületéhez tartozott.) Az oklevelekben: Ozorjás, Azorjás. A mai Verőczem. dk. vidékén (Gorjan Podgoracs stb.) feküdt. (1477 - 8: Dl. 18145; 1506: gr. Zay cs. lt. C. 29.) Hihetőleg azonos vele a páp. tiz. l. 241. l. említett: Stimuas.

2. *Bakolya.*

Bakola, Bakalha. (Páp. tiz. l. Alapkönt. 272., 324. l.) Pochola de S. Margaretha. (E. o. 241. l.) Ez a három-féle elnevezés ugyanazt a helységet jelöli. Ezenkívül a 242. lapon még egy: ecclesia Beate Katherine de Pochola is fordul elő. A középkori Pozsegamegyében csakugyan két Bakolya nevű hely volt. Az egyik: város, Velike várához tartozott (Pozsegától északra); a másik Tomiczához. (Péld. 1435: Kismart. lt. 43. B. 21., 1482: Dl. 18609. stb.) Utóbbi ma is megvan Bukovje néven. Tomicza m., Bródtól ék. A másik Pozsegától északi irányban keresendő.

Borostyán. — L. Porostyán.

lan. Tévesen fejtí meg a *(nála)* 60 szám alatti felsorolt plebániák közül az: 1., 2., 6., 7., 8., (17.), 20., 24., 25., 27., 28., 29., 31., 34., 35., 36., 38., 39., 44., 45., 48., 49., 50., 52., (53.), 55., 58. és 60., nem fejtí meg az: 5., 12., 21., 26., 30., 32., 33., (43. és 46.), helyesen fejtí meg a: 9., 10., 11., (14.), 15., 16., (19.), (22.), 28., (37.), 42., (47.), 51., 54., (56., 57.), 59. számúakat. Magam sem bírok hozzászólni a: 3., 4., 13., (14.), 18., 24., 40., 41. és 49. számúakhoz. El kell ismernünk, hogy e főesperesség e tekintetben a legnehezebbek közé tartozik. Hogy magyarázatunk ne csupán gyerekes találgatás legyen, a középkori okleveleknek minél nagyobb tömegére s még nagyobb ovatosságra van szükségünk. És még így is csak alig-alig boldogulunk. Ezért feladatunk egyelőre inkább negatív természetű: nem szabad sokat kockáztatnunk, hogy a következő kutatókat el ne tévelyítsük. Végül itt is meg kell jegyeznem, hogy Ortvay a páp. tiz.-l. alapköntetnek 241. és 242. lapját e főesperességnél nem magyarázza. Az igaz, hogy nagy fáradságtól kímélte meg magát; mert az e lapokon közölt plebániák nevének nagy része már a hihetatlenségig el van fordítva. De azért alkalmóddal mégis csak lehet e résznek is hasznát venni s teljesen mellőznünk — azért mert nehéz — nem szabad.

3. *Brecsin(y).*

Brechin. (I. 269.) A XIV. és XV. sz.-ban Bercsin(y) vagy Bercsén(y) néven pozsegamegyei (két) falu. (1434: Kismart. lt. 43. B. 34., 1470: Thaly K. Bercsényi cs. tört. l. 330.) Ma Bercsino falu, Pleterniczától dk.

4. *Bresztog. (?)*

Brestog. (I. 269.) Bajos eldönteni, minek felel meg. Bresztovacznak semmikép; az a föld a zágrábi püspökség (császári ppostság a álló főesperesség) szencsei (szincsei) kerületéhez tartozott ekkor. Hihető, hogy a középkori »Brezkolowcz, Berchkoz, Breczkowcz« stb. helységgel azonos (1446: Forgách. cs. lt. 1448; Dl. 33798. stb.), mely a mai Tomicza vidékén feküdt, Bródtól ék. (Pozsegam.)

5. *Czerkvenik.*

Cerkemkoh, Cherkuenhek. (I. 269.) A középkorban pozsegam. hely: Czirkenik, Czerkvenik, Czirkenik-melléke néven. (1266: Haz. okmt. VI. 139., számos okl. a kismart. hg. Eszterh. lt.-ban.) (Nem = Czernik.) A Pozsegától é. eső mai Velika táján (nyug.) feküdt. Ezenkívül azonban az Ortyava és Száva folyók közti vidéken is állt valahol ily nevű falu a XV. sz.-ban. (Boronkay cs. lt.)

6. *Dedina-reka.*

Domyaryka, Dynnareke. (I. 269.) A középkorban Dedina-reka néven pozsegam. helység volt. (1454: Dl. 33390. stb.) Ma Djedina-ricka, Pleterniczától k. é. (Pozsegam. — V. ö. Sz.-Mihály a. is e főesperességben.)

7. *Dobragoszt.*

Dobragros. (I. 269.) Dubchaca. (? Páp. tiz. l. Alapkönt. 241. l.) A XV. sz.-ban Dobragoszt, Dobrogostya stb. néven pozsegam. falu. (Péld. 1436: Dl. 33474; 1462: Dl. 15726.) Ma Dobrogosztye, Bródtól é. (Pozsegam.) Migalovczi m. (Dubchaca lehet a középkori pozsegamegyei: Dobocsacz vagy Dubovsacz is. 1470: Dl. 33623; 1491: Dl. 19713.)

8. *Erdőszád.*

Herdoso. (Páp. tiz. l. Alapkönt. 242. l.) Erdawasd. (U. o. 268. l.) 1427-ben Pozsegamegye ék. részében egy Erdészád-i Pál fia János nevű nemes szerepel. (Dl. 33560.) Hihetőleg erre az Erdőszádra gondolhatunk, mely azonban a mai Verőczemegye dk. vidékén is feketett.

9. *Gara.*

Gara. (I. 269.) Gorra. (Páp. tiz. I. Alapkötet 241. l.) A XV. században valkómegegyei hely majd város (1414: Dl. 33542; 1506: gr. Zay es. lt. C. 29. stb.) volt. Ma Gorján, Diakovártól ény. felé.

10. *Glogouia.*

Glogouia. (I. 269.) A XV. sz.-ban Pozsegam.-ben Pet(e)nye vár tartozéka: Golgo(v)a néven. (Péld. 1434; Kismart. lt. 43. B. 34.) A mai Glogovicza, Bródtól é.

11. *Gnojnicza.*

Gloynissa. (I. 314.) (Nem = Granicza.) Inkább a XV. századi oklevelek: Gnojnicza-ja értendő, mely a régi Pozsegam.-ben Pleterniczától d. fekketett, valahol a mai Zagragye táján, (1375: Dl. 33977; 1484: Dl. 34317. stb.)

12. *Godó.*

Godho, Gucho. (I. 270.) Benczés-apátsággal a középkorban, a midőn szintén Pozsegamegyében feküdt. — A mai Kutyevo-nak felel meg, Pozsegától ék. a határszélén. (V. ő. 1250: Dl. 33707; 1367: Dl. 33616; 1478: Dl. 34222. stb.) Kutyevoról 1660-ban írják: »in pago dicto Kuttievo, nescio alio nomine quo vocabatur antiquitus fuit grande monasterium, fuit quasi oppidulum, erat abbatia, ignoratur cuius ordinis fuerat ... sit dirutum ... manent tamen muri intrinseci turresque aliqne ...« (Smičiklas, i. m. 8. l.)

13. *Gradpataka.*

Gradpotaca. (I. 270.) Gradpataka néven pozsegamegyei hely a középkorban. (1377: Dl. 34109; 1445: Dl. 33793. stb.) (Nem = Gradacz vagy Gradisce.) A mai Zagragye vidékén feküdt, Pleterniczától dny. felé.

14. *Granicza.*

Granichan. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 241. l.) Granicha. (U. o. 272. l.) Ma egy Granicza nevű falut találunk Pozsegamegye k. é. zugában. Hihetőleg erről van szó.

15. *Hrussova.*

Crussawa. (I. 269.) A XV. sz.-ban: Hruseva, Hrusova, Rusova stb. néven pozsegam. hely. (1440: Dl. 13565; 1470: Dl. 33623. stb.) A mai Rusevo, Pleterniczától k. é. (Pozsegam.)

16. *Hrusicza.*

Hwrzoa. (I. 270.) Horeica. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 241. l.)

Tán a XV. századi pozsegamegyei: Hrusticza, Hrusicza, Hrusicza stb. (1422: Dl. 11187; 1448: Dl. 33798; 1454: Dl. 33388. stb.), mely a mai Rusicza-nak felel meg. Bród közelében kel. (Az Ortway-féle dolg. nem ismeri.)

17. *Kő-Szent-György. (?)*

S. Georgius de Queo. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 241. l.) A régi Pozsegamegye területén (a mainak keleti fele) feküdt, hol az oklevelek egy Kővár nevű várat s egy Kővár nevű helységet említnek. (1421: Dl. 11108; 1413—16: Dl. 10046. Az Ortway-féle dolg. nem ismeri.) — A mai Kamenszko? Pozsegamegyében, Pozsegától ény.

18. *Lupinka. (?)*

Lupinka. (I. 270.) Lehet, hogy a mai Lyupina, Czerniktől dk.

19. *Motocsina.*

Mochochyna. (I. 270.) A középkorban: Matucsina néven baranyamegyei hely volt. (1441: Dl. 13616; 1472: Dl. 33216. stb.) Ma Moticsina (dőlnya és gornya) Verőczemegyében, Valpótól dny. a pozsegai határon.

20. *Nekese.*

Nelche, Nexe. (I. 270.) Neg. (?) Páp. tiz. I. Alapkötet 241.) A középkorban Nekese néven baranyamegyei helység vagy város. (1403., 1407: Dl. 9111., 9317.) volt. (Nem = Nyezsity.) Ma Nasicze (Verőczem.) Valpótól dny.

21. *Neyna.*

Neyna, Nemia, Zywnay, Ziwnia. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 241., 268., 272., 315. l. Az Ortway-féle dolg. I. 270., 272., a 26. és 60. sz. a. külön sorolja föl.) A középkorban valkómegegyei város volt, (péld. 1422: Dl. 11187; 1461: Dl. 33478.) Neyna vagy Nenna néven. — Ma Levanszka-Város, Diakovártól nyug. Verőczemegyében.

22. *Orbova.*

Orbua, Vrko. (I. 270.) Ordua Omnium Sanctorum. (Páp. tiz. I. 240. l. Alapkötet.) A mai Vrbova, Pozsegam.-ben, Pozsegától dny. A középkorban: Orbo(v)a néven mint pozsegamegyei helység sűrűn fölmerül. (Pl. 1374: Dl. 33618; 1491: Dl. 19713. stb.) Semmiképen a mai Ugarczi, mely a középkorban teljesen ismeretlen.

23. *Orjava. (Orlyava.)*

Orrihawa. (I. 270.) Orjava vagy Orjo(va) vára néven pozsega-

megei (vár és) város a XV. sz.-ban. (Péld. 1422: DL. 11187; 1454: DL. 33296.) (Nem — a verőczemegyei Orahovicza, mely a középkori körösmegyei Raholozának felel meg.) Bár igen sűrűn emlegetik, térképre tenni nem bírom. A mai Pozsegamegye nyug. felében, az Orjava f. mentén feküdt valahol. (Ott ma Pozsegától ny. é. egy Orlyavacz, keletre egy Orlyavicza és Bródtól nyug. egy Orlyovacz nevű falut találunk.)

24. Óvár.

Owar. (I. 270.) De veteri castro. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 241.) A XV. sz.-ban Pozsegam.-ben: Óvár m.-város. (Péld. 1440: DL. 13565; 1456: DL. 15025. stb.) Kétségtelen, hogy Pozsegától keleti (és nem nyugoti) irányban, s úgy látszik, a mai Pozsegam.-ben, Pozsegától ék., Tekity vidékén feküdt. (A de Brye térkép ily meghatározásokhoz csak ritkán nyújt helyes adatokat.)

25. Pagarács.

Pagarach, Pagrad. (I. 270.) A középkorban: Podgorács- vagy Pag(a)rács néven baranyamegyei helység, majd város. (1396: DL. 8441; 1407: DL. 9317. stb.) (Nem — Pakrácz, melynek neve a középkorban: Pekreecz, az auránsi perjelség birtoka.) Ma Podgorács (Verőczem.) Eszék-től dny.

26. Petnyye.

Peguinere. (I. 270.) A középkorban Petnya, Petnye, Petenye stb. néven (vár és) helység, Pozsegamegyében. Bródtól ny. é. feküdt, a mai Glogovicza vidékén. (Péld. 1434: Kismart. lt. 43. B. 34.)

27. Podolya (?).

Padya. (I. 270.) A középkori Pozsegamegyében (hol? nem tudom, de a mai Pozsegam. keleti felében) feküdt: Podolye falunak felelhet meg. (1470: Kismart. lt. 43. B. 38.)

28. Polina.

Polena, Polina. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 241., 268. és 314. l.) Minden valószínűség szerint a mai Verőczemegye dk. vidékén kereshetjük. Oklevelekben e tájon többször merül föl ily hely, mely hihetleg nem is egy helységnek felel meg. (A kútfők: 1395: DL. 8028; 1398: DL. 8370; 1427: DL. 11948; 1436: DL. 12958; 1442: DL. 13664; 1454: DL. 33389; 1475: Tört. Társ. letét. 1480: DL. 18391.)

29. Povostján.

Sacerdos circa castrum cruciferorum in villa Paruntian. (Páp. tiz. I. 242. l.) A XV. sz.-ban Pozsegam.-ben egy Borostján nevű falut (világiaké) sűrűn említenek, még pedig a Bródtól észak felé elterülő hegyvidéken. (1427: Kismart. lt. 23. A. 3., 1483: DL. 18888. stb.)

30. Pozsega.

Posago, Pozaga, Pozago, Pozege. (I. 270.) Hajdan: Pozsega-Szent-Péter is. A mai Kaptól, a hajdan itt állott, Sz.-Péterről nevezett társas káptalanról elnevezve. (V. ö. Smičiklas, i. m. 8. l. az 1660. és 152. l. az 1702. évhez. — L. a következő t. i. Pozsegavár pleb. a. is.)

31. Pozsegavár.

Pozegauar, Pozogawar. (I. 270.) A mai Pozsega város érteendő és nem mint az Ortyay-féle munkálat hiszi — a mai Kaptól. (T. i. épp megfordítva van, mint a hogy ott olvasható. V. ö. 1331: DL. 33578; 1443: Kismart. lt. 35. B. 41., a hol e vár tartozékai, köztök a mai Pozsega tőzsomszédos helyei is felsoroltatnak.)

32. Prebuna(-Szent-Múrton).

S. Martinus de Prebuna. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 241. l. Az Ortyay-féle munk. nem ismeri.) Tán a Bródtól dny. eső mai Bebrina-nak felel meg. Vagy talán ez is Pribinye?

33. Pribinya (?).

Pugna, Prigina. (I. 270.) Ez alatt valamelyik: Pribinye, vagy régiesen Pribinya rejtőzködik a XV. századi ily nevű faluk (egyik Pozsegavár, másik Velike vár tart., a harmadik, eshetőleg az előbbieket valamelyikével azonos, köznemesi birtok) közül. (1443: Kismart. lt. 35. B. 41., 1445: DL. 33793; 1488: Kismart. lt. 43. B. 45. stb.) A mai Pozsegamegye keleti felének ék. részében keresendő.

34. Resinik (?).

Resimigh. (I. 271.) Hogy a mai Resnik-nak felel meg, esetleg ráfoghatjuk.

35. Roholeza.

Rocholka. (I. 268.) Roholtan. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 241. l.) A középkorban Rohoveza, Raholeza néven körösmegyei hely,

1471-ben város (Körmendi lt. Alm. I. lad. 1. n. 7.) volt. 1404-ben Szent-Katalin tiszteletére szentelt egyházát is említik. (Dl. 2582.) (Nem = Rogolje.) A mai Orahovicza, Verőczemegyében, a pozsegamegyei határszélen.

36. Rudina.

Rodina. (I. 271.) A mai Pozsegamegyében, Pozsegától nyug. Podvrsko vidékén feküdt. Benczés apátsága volt. (Rudyna. 1443; Kismart. lt. 35. B. 41., 1444; Dl. 33790.) Semmikép sem a Csaglity vidéki mai Rudina; e-tájéék a zágrábi püspökséghez tartozott már.

37. Rypacza. (?)

Rubitha. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 241. lap.) Talán a XV. századi pozsegamegyei: Rypacha, Rypacha falu, mely a mai Tomicza vidékén feküdt. (1450: Dl. 33804., 33799. stb.)

38. Szelcze.

Zenlehe. (I. 272.) Szelcze vagy Szelez(a) néven valkómegyei hely volt. (1324: Anjouk. okmt. II. 156., 1422: Dl. 11187. stb.) Hihetőleg a mai Szelcze, Verőczemegyében, Diakovár mellett nyugotra.

39. Szent-Benedek.

Sanctus Benedictus. (I. 271.)

40. Szent-György.

Volus sacerdos de S. Georgio de Buda. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 241. l.) Belus sacerdos de S. Georgio. (U. o. 272. l.) Részéről Szent György néven a középkori Pozsegamegyében egy: Cothozenthyurg, Gothozenthyurg nevű falut ismerek (Dl. 10046.), mely a mai Kutyevo vidékén keresendő. A Páp. tiz. I. i. h. 269. l. ezenkívül egy: Gregorius sacerdos de S. Georgio is említetik. Ez talán a Nevena vidéki Sz.-Györgynek felel meg, mely a mai verőczemeyei Levanszka Varos táján fekehetett. (1428; Körmendi lt. Alm. I. lad. 2. n. 2., 1467; Dl. 32873. - V. o. különben 1400; Zichy okmt. V. 160.)

41. Szent-Imre.

S. Emericus. (I. 271.) S. Hemricus. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 241. l.) A középkorban: Emrechpaka al. nom. Kispaka (1396: Dl. 8141.), Emrehowcz al. nom. Kispaka (1461: Dl. 33478.), Pozsegamegyében. Ma Im(b)rievczi u. o., Paka szomszédságában, Pozsegától kel. a megye határán.

42. Szent-István.

S. Stephanus. Hogy a mai verőczemeyei Stipanovezi lenne, csak taláalomra való megjegyzés. 1443-ban Podversa vár (ma Podvrsko, Pozsegától nyug.) tart. közt egy Szent-István nevű helyet is emlitenek. (Kismart. lt. 35. B. 41.) Inkább erre gondolhatunk.

43. Szent-Katalin.

S. Katharina. (I. 271. I. V. ö. páp. tiz. I. Alapkötet 241. l.) Hihetőleg a mai pozsegamegyei Paka értendő (Bródtól dék.), mely hajdan (részben): Zenthkathalena vagy Zenthkatherina szlávosan Zwerinacz nevet viselt. (1455: Dl. 33693; 1461: Dl. 33478; 1462: Dl. 15726.) De semmikép sem Katinacz, melynek vidéke hajdan a zágrábi püspökség szentesei (szineszei) alesperességéhez tartozott.

44. Szent-Kereszt.

Sancta Crux. (I. 314.) Talán Bródtól k. vagy k.-é. kereshetjük.

45. Szent-Mária.

Johannes sacerdos B. Virginis. (Páp. tiz. I. 268. l.) Mikl sacerdos eccl. S. Marie. (U. o. 272. l.) Két külön megfejtethetlen plébánia.

46. Szent-Márk.

S. Marcus. (Páp. tiz. I. Alapkötet. 315. l. Az Ortway-tőle munk. nem ismeri.) Szent-Márk nevű helységet a régi Pozsegam-ben (= Pleterniczától dék. eső vidéken) több ízben emlitenek (Pl. 1375: Dl. 33977: 1445: Dl. 33793.)

47. Szent-Márton.

S. Martinus. (I. 271.) Két ily nevű plébánia is volt. Oklevelekben: 1327-ben (Dl. 834.) és 1483-ban (Dl. 18855.) csakugyan merülnek föl ily nevű helységek Pozsegam-ben. Utóbbi Sz.-Márton vásáros hely. De hogy hol feküdt egyik vagy másik, vagy hogy elfogadható-e a mai: Martin, nem tudom. (Oly határozottan azonban semmikép, mint az I. 271. l. olvassuk.) Különben 1367-ben egy Granicza nevű p.-megyei birtokban is Sz.-Márton temploma állt. (Dl. 33616.)

48. Szent-Mihály.

S. Michael. (I. 271.) Meglehet, hogy a mai Mihalyevczivel azonos. Ezenkívül azonban a páp. tiz.-lajstromban. (Alapkötet

242. l.) egy másik: »Sanctus Michael de Dinortha« is fölmerül. Lehet, hogy ez alatt: Djedina-rieka rejtőzik.

49. *Szent-Miklós.*

S. Nicolaus. (I. 271.) Tán a mai Pleternicze (hajdan: Pleternicze-Sz.-Miklós is) értendő, Pozsegam.-ben, Pozsegától dk. felé. (1427: Dl. 33560; 1464: Dl. 15982.) Semmikép sem azonos a verőczemeyei Miklós-sal, mely hajdan a zágrábi püspökség vaskai főesperességéhez tartozott. Ezenkívül a páp. tíz. l. alapkötet 241. lapján: S. Nicolaus de Grastischa nevű pleb. is található, melyet az Ortvay-féle munkálat nem ismer. Utóbbi a régi pozsegamegyei Gradistya (Gradistye) városnak (ma: Gradistye, Pozsegától ék.) felel meg, melynek Sz.-Miklós tiszt. szentelt templomát pl. 1347-ben stb. említik. (1347: Körmendi lt. Alm. II. lad. 9. n. 12., 1499: U. o. lad. 5. n. 43.)

50. *Szent-Péter.*

S. Peter. (I. 271.) A Vuésin vidéki Sz.-Péter, mint zágrábi püsp. megyéhez tartozó, ide semmikép sem sorolható. Megtejt-hetetlen.

51. *Sztrazsemlya.*

Strazelme, Strazembla. (I. 271.) Strasonila. (Páp. tíz. l. Alapkötet. 241. l.) A középkorban: Sztrazsemlya vagy Sztrazsemlye néven Pozsegamegyében feküdt. (Stlrasemlya, Strasesmlye stb. 1466: Dl. 34216; 1481: Dl. 34233.) A mai Sztrazsemlyának felelhet meg, Pozsegától ény. (1503-ban vár is állt e helyen. Gr. Zay es. lt. D. 49.)

52. *Tupilek. (?)*

Tupylek. (I. 271.) Kétségtől a Bródtól é. eső pozsegamegyei mai Dubovik értendő alatta, mely pl. az 1470. és 1489. években: Dobowyk néven szerepel. (Dl. 33623., 33496.)

53. *Vajratna.*

Warasna. (I. 271.) 1484-ben: Wrathna, Pozsegam.-ben; (Semmikép sem = Varos.) A Pleterniczától kel. elterülő vidéken kereshetjük.

54. *Velika.*

Volica. (I. 217.) Sub castro Velka. (Páp. tíz. l. Alapköt. 241. l.) A XIV. sz.-ban: Velike néven helység majd város Pozsegamegyében. (1374: Dl. 33618; 1435: Kismart. lt. 43. B. 21.) Ma Velika, Pozsegától é.

55. *Villet. (?)*

Villet. (I. 271.) Nem tudom megfejteni. Hogy Vilicsszele lenne, esetleg ráfoghatjuk, E helység a középkorból nem ismeretes.

56. *Zapolya.*

Zapula, Zihula. (I. 271.) A középkorban: Zapolya néven pozsegam. hely volt. (Péld. 1374: Dl. 33618; 1399: Dl. 8480; 1455: Dl. 34077. stb.) Ma puszta Godinyak m., Uj-Gradiskától kel. felé.

57. *Zdenecz. (?)*

Elzea. (I. 269.) Ugy látszik, a mai Zdenecz helységet kell értenünk, Pozsegam.-ben, Bródtól ény. A középkorban: Zdenecz, Izdenecz, szintén Pozsegamegyében. (1464: Dl. 33506; 1483: Dl. 33493.)

Ezenkívül az Ortvay-féle dolgozatban a pozsegai főesperességben összegyűjtött plébániák közül még *nevők is alig magyarázható a következő plébániáknak* ú. m.

58. *Brareka.* (I. 315.)

59. *Cranča.* (I. 269.)

Nagyjából ugyanazt mondhatjuk, a mit fentebb: Villet középkori plébániáról.

60. *Ferogéleti.* (I. 314.)

Egyszerűen ráfogni, hogy a mai Fericsanczi-nak felel meg (Verőczem., Nasiczetől ny. é.) könnyű, bizonyítani azonban nehéz. Lehet Farkashegy is, melyet igen sűrűn s mindig ily alakban emlegetnek a középkori oklevelek a régi Pozsegam.-ben. (Péld. 1454: Dl. 33390; 1470: Kismart. lt. 43. B. 38; 1474: Múz. lt. stb.) Lehet Ferkl(y)evéz(i) is, mely a mai Pozsegam. dk. felében fekszik. (1494: Dl. 34243.) Fericsanczinak különben, mint a régi baranyamegyei Matuesina (ma Motiesina) ugyane megyei tartományának középkori neve: Ferenczfalva, (1472: Tört. Társ. letét.)

61. *Gobrincza.* (I. 315.)

Tán valamelyik Grabarja, a XV. sz.-ban e néven föltűnő helységek közül. (1455: Dl. 33806; 1469: Dl. 34219. stb.) Csupán annyi bizonyos, hogy a mai Pozsegam. keleti felében feküdt.

62. *Magra.* (I. 270.)

Csak találgatni lehet. De részemről még alapot sem tudok rá. Macskovacz is csak ilyen találgatás.

63. *Zehisuhak*. (I. 272. V. ö. Alapkötet. 315. l.)

Ez valóban szintén csak találgatni lehet. De Szibokovacz nem igen lesz. E helység a középkori oklevelekben teljesen ismeretlen.

A pápai tized-lajstrom *alap-kötetének* (Ortvaytól mellőzött) 241. és 242. lapjain pedig a következő *megfejtethetlen plébániák* vannak, ú. m.

64. S. Nicolaus de Olma.
65. S. Martinus de Luna.
66. Mocca. (Tán: Podgracs?)
67. S. Johannes in terra regis.
68. S. Martinus de Brega. (Braraka? a 315. l.)
69. De Turpuc de S. Michaela. (Tupilek? a 315. l.)
70. Gumia.
71. Sanctus Helyas.
72. Terra Senua.
73. Braschana. (Brestog? a 315. l.)
74. Draua.
75. Druchun. (Breehin? a 315. l.)
76. Voholan. (Crussawa? a 314. l.)
77. Lupma S. Johannis.
78. B. Marie de Lupma.
79. Sacureoncho. (Cherkuenhek? a 315. l.)
80. Euscut.
81. Gylon.
82. Pohaea.
83. Oslua de Capella B. Virginis.

A pozsegai főesperesség ismeretes szélső pontjai tehát a mai Verőczemegeye területéről kiindulva: a mai Diakovár melletti Szeleze, ettől északra Gara (ma Gorján), ettől ny.-c. Podgoracs, Nekese (ma Nasicze), Motocsina (ma Matucsina), Ferenczfalva (? ma Fericsanczi), és Raholca (ma Orahovicza). Itt átkelve a hegyeken, a mai Pozsegamegyében Kő-Szent-György (? a mai Kamenzsko? Pozsegától ény.), Szent-István (? Podvrsko m.), Rudina, Pozsegavár (ma Pozsega), ettől dny. Lupinka (? ma Lyupina), Zapolya (a mai Godinyak táján), ettől keletre Orbova (ma Vrbova), s Bródtól keletre Hruscsicza (ma

Ruscsicza), ettől északkeletre Nevna (a mai Levanszka Varos), Szent-Katalin és Szent-Imre (a mai Paka és Imrievczi), végül a szomszédos Dobrogoszt (ma Dobrogosztje).¹⁾

III.

Ekként, mint látjuk, az a terület, melyet a középkorban Körösmegye néven ismerünk, nagyjából összevág a zágrábi püspöki megye kemleki, kapronczai, csázmái és csázmái prépostság alatti (szencsei és gvestyai esperességi) és vaskai főesperességével. Az egyházmegye többi esperességeit más-más világi közigazgatási központok vonzották magukhoz, jelesen a zágrábit, a zágrábi prépostságit, gercseit vagy goriczait és vrbovczit Zágrábmegye; odább keletre a dubiczait — a szannai és orbázi kerületekkel együtt: Dubicza; Szanna és Orbáz megyék; a varasdít a zagorjai kerülettel együtt Varasd-, a bekcsinit pedig Zalamegye.²⁾

¹⁾ Itt végül még megjegyezhetjük, hogy a főesperesség területén általában s így nyugoti határszélén is több, csupán temploma védő-szentjéről nevezett plébániát nem bírnak pontosan megfeyteni. Ezek közt lesz bizonyára Czernik is, melyet a középkorban: Csernek (Csernik, Czernek, Czernik) néven eleget emlegetnek. (Péld. 1381: DL 6840; 1408: DL 33778; 1451: DL 34070; 1488: DL 19429. stb. V. ö. különben erre nézve Smičiklas I. m., főleg a 8—12. l.)

²⁾ E helyütt meg kell röviden jegyeznem, hogy a mai egyházi beosztás e vidéken alapszámban megváltozott. Egyes jellemző elnevezések ugyan (pl. szencsei, kemleki, csázmái, bexini, kamarczai, vaskai főesperességek a zágrábi püspökségben) jól-rosszul megmaradtak, ezek alatt azonban ma mást értenek mint hajdan. Így a mai vaskai főesperesség (a mai) Verőczemegeye egész nyugoti felére kiterjed, holott hajdan csak egy kis részét foglalta el e területnek; a mai kemleki főesperesség Belováron túl kd. felé is lenyúlik, holott hajdan e terület már a kamarczai és csázmái prépostsági főesperességé volt; a mai gvestyai főesperesség (a mai) Pozsegamegye északi felét foglalja el, holott hajdan itt részben a szencsei főesperesség, részben pedig a pécsi püspökség pozsegai főesperessége feküdt; a szincsei főesperesség ma Pozsegamegye déli. Száva menti felére terjed ki, holott hajdan csak a nyugoti részét foglalta magában, a keleti már szintén a pécsi püspökség pozsegai főesperességéhez tartozott; Bródtól keletre Pozsegamegyében és ék. Verőczem.-ben is ma a gyakovári püspökség következik. Meddig terjedt e tájon a volt boszniai (diakovári) püspökség dioecesisza, csak hozzávetőleg mondhatjuk meg. A pápai tizedlaj-

A mutatkozó kisebb-nagyobb eltérések és ingadozások első sorban a földrajzi azaz területi alakulatoknak, második sorban pedig a birtoklási viszonyoknak tulajdoníthatók. Vegyük sorra őket egyenként, nyugotról keletre haladva.

Nyugaton Marocsa vidéke marad ki a régi Körösmegyéből s csatlakozik Zágrábmegyéhez, holott egyházilag a kemleki főesperességhez tartozott. Valóban e tájék már teljesen különvált megyénk testétől. Egy jelentékeny hegység: a Szlyeme kiágazása, s egy nagyocska folyó: a Lónya különítik el tőle természetes választó határokkal. Ez a Lónya különben is a sok apró ispánságból alakult régi Körösmegye határfolyója. Ha képzeletben északi irányban meghosszabbítjuk, megkapjuk *nagyjából*¹⁾ úgy a régi kemleki főesperesség, mint a régi Körösmegye határvonalát, fel a grebeni várig, a hol egyszerre az Ivanscsicza hegység állja útunkat, melyen túl már Varasdmegye következik. S dél felé is Bikszád (ma Bicszág) és Rakonok (ma Rakovacz) mellett, ugyane folyó a régi főesperességi és körösmegyei határ, le egész Lónyicza és Lupoglav vidékéig.

stromban e kérdésre igen kevés adatot találunk. (Leginkább a 172—174. lapon; a *tized-lajstrom-magyarózatban azonban ez adatokat nem fejtetik.*) Egyelőre csupán Diákó környékére s a püspökség és káptalan birtokaira kell gondolnunk. A püspökség birtokai között péld. Belezna (Bród vidékén), csakugyan e püspökség diocesiséhez tartozott. A térképre illetttem Garesin várát is, melyről bizonyos, hogy a Mátyás király korában a boszniai püspöké volt. (Tört. Társ. letét, Walterskirchen br. adománya. V. ö. Theimer, Mon. Slav. Merid. 297. l.) A pécsi püspökség *mai Dráván túli területe* csupán a mai Dolnyí-Miholyacztól (helyesebben: Vityevótól) dk. Eszékig, innen le dny. felé a mai Budimezi-ig terjedő vidéket foglalja magában, s az asszuányi főesperességnek neve is feloldásba ment, mert ma e részek is a székesegyházi főesperességhez tartoznak. A pécsi püspökségnek többi Dráván túli, Eszéktől délre és dk. eső hajdani területén ma már a gyakovári püspök uralkodik. Tehát mint politikai, egyházi tekintetben is elvesztette itt a talajt a magyar kormányzás, mert a pécsi püspökség hajdani területe, egy csekély rész kivételével, részben a zágrábi, nagyobb részben pedig a gyakovári püspökség közt oszlott fel.

¹⁾ Mert pl. Hrastyina a régi *Zágráb*, főntebb pedig (úgy látszik) Sz.-Márton (Martyancze), Sz.-Erzsébet (Jelzsabet) és Kamarcza (= Komarnicza) a régi *Varasd*-megyéhez tartoztak.

Manapság e ponton túl is a Lónya folyó a határ Belovár és Zágráb megyék között, valamint volt hajdan is, egyfelől a császári főesperesség, másfelől a zágrábi főesperesség és zágrábi prépostság területe között, egész addig a pontig, a hol e folyó a Szávába torkollik. De, hogy régente itt vonult-e Körösmegye határa, kétségtelenül be nem bizonyíthatjuk, csupán sejtjük. A kérdés azon dől el, vajjon Zágráb- vagy Körösmegyéhez tartozott-e a kései középkorban főképp a zágrábi püspökség három nagy uradalma: a császári, ivanyti és dombrói, melyek — mai műszóval élve — szinte egy tagban terültek el a Csázma folyó két oldalán, a Lónya folyóig, éék. felé pedig a mai Narta, Gyurgyity és Szredszka vidékéig. Részemről csupán egyetlen adatot találtam eddig, mely e kérdésben a XV. századra nézve útba igazíthat bennünket. E szerint Ó-Csázmát (az itteni káptalan birtokát) s vele együtt az egész császári kerületet (provincia) 1495-ben határozottan Körösmegyéhez számították, midőn arról volt szó, hogy az e városon és kerületen hatalmaskodó nemeseket mely törvényszék elé idézzék.²⁾ De ha több, jelesül a dombrói és ivanyti kerületekre vonatkozó adatunk nincs is, viszont olyan sincs, mely az ellenkezőt: e vidéknek más megyéhez tartozását vagy (*a XV. században*) teljes önállóságát bizonyítaná. Ezenkívül Ivanityról tudjuk, habár csak a középkor végéről 1524-ből, hogy Körösmegyéhez tartozott.³⁾

²⁾ Megidézik i. i. a Körös városában levő körösi bírói szék elé. (Méz. ltár.)

³⁾ Pesty. Eltűnt r. vm. II. 282. l. E helyütt azonban, ha egyébként nem, a mellékelt térkép megokolására, közölnöm kell még a következő adatokat, ú. m. *Dombró* mint város (oppidum) 1432-ben és 1485-ben említetik (Fojér. X. 7. 436., Körmendi lt. Alm. IV. l. ad. 5. n. 5.); ugyanott 1495-ben várnagyok szerepelnek. (Szent-miklósi Pongrácz es. lt.) Hozzá tartozik 1548-ban *Paruzovez*, a mai Paruzsevacz, Csázmától ény., Dubrava közelében (Pesty, i. m. II. 239.); 1494-ben pedig: Gradecz, Lubena, Toeseník (Tochenyk), Lemes, Kápolna (Capplna), Otok (Óthok) és Podluzsán (Podlusan), melyek közül: Gradecz, Lubena, Toeseník és Kápolna Dubravától ény. felé, Podluzsán Dubrava mellett, Lemes pedig odább ény., már közel Köröshöz ma is megvanak. (Utóbbi ekkor hihetőleg a dombrói kerület legészakibb pontja. Körmendi lt. Alm. V. l. ad. 8. n. 279.) — *Csázma*

Senmi okunk sincs föltenni, hogy azelőtt másként lett volna. Minthogy pedig e három uradalom közül épp az ivanityi a legszélső Zágrábmegye felé, alig szenved kétséget, hogy a másik kettőt is Körösmegyéhez kell számítanunk úgy a XVI. század elején, mint a XV. században.

Megjegyezhetjük azonban e helyütt, hogy ez a kérdés inkább csak a mi feladatunk szempontjából látszik lényegesnek, a középkorban kevésbé volt az. Mert e három uradalom hajdan oly teljes mértékben alá volt vetve a zágrábi püspökségnek s kivéve úgy a báni mint a megyei hatóság alól,¹⁾ hogy megyéhez tulajdonkép csak a közjök ékelődött kisebb egyházi vagy nemesi birtokok tartozhattak. S e részben az egész területet egyszerűen Körösmegyéhez utalták úgy a természeti viszonyok; a Csázma, Lónya s főleg a Glogoneza (ma Glogovnicza) ide nyúló völgyei, mint az egyházi beosztás is, mely kelet felé az Hováig, észak felé föl a Csázmaig az egész vidéket egy kerületbe: a csázmai főesperességbe egyesíté. S ez esperességnek

város és vár. (1493: Dl. 25373; 1494: Körmenji ltár. Misc. Németújv. 2. 41. szám nélk., v. ő. 1432; Pejér, X. 7. 436., a várra nézve pedig Pesty, I. m. II. 229. és 1517-hez: Körmenji lt. Alm. IV. lad. 8. n. 315.) Hozzá tartoznak: Grabroycha 1339-ben (Pesty. Eltűnt. v. vm. II. 228.), 1465-ben Grabrownicha néven (Múz. ltár), a mai Graňovnicza, Csázma mellett keletre: Szerdahely, a XV. század második felében város, a mai Szredszka, Csázmatól kel. (Zerdahel episcopalis. 1482: Körmenji lt. Alm. V. lad. 8. n. 278., 1494: U. o. Alm. V. lad. 8. n. 279.); 1485-ben: Bukovina (Bukowyna), hihetőleg a mai Vagovina, Csázmatól nem messze k. é. (U. o. Alm. IV. lad. 5. n. 4.); Baletinez (Baletynoz), a mai Blatnica, Csázmatól ék. (U. o.) — *Ivan(i)ty-va* nézve v. ő. Pesty: Eltűnt v. vm. II. 280. l. és Tkalčić. Mon. ep. Zagrab. II. 32. l., a hol 1337-ben «castrum novum de Iwanch» említtetik, mint a zágrábi püspök birtoka. — Végül megemlítem itt a zágrábi püspökségnek egy a középkorban *Gomnecz*, *Gomlecz*, *Gumlecz*, *Gemlecz* néven sűrűn emlegetett várát, melyről 1628-ban világosan írják, hogy a csázmai kerületben feküdt » másként » Bosziljevo» nevet visolt. (Sjemenici hrvatske krajine. II. 151. l.) Tehát a térképre a mai Bosziljevohoz toheto föl, Csázma mellett dny. felé; (Castrum Gomnech. Pesty Fr. Krassóm. tört. III. 167., C. Gomnech. 1423: Dl. 32929; C. Gwmlech. 1466: Körmenji lt. Misc. Németújv. f. 195. n. 212., C. Gomnech. 1472: Dl. 33033; C. Gemlech. 1495: sz. Pongrácz es. lt.)

¹⁾ V. ő. e részben: Kukuljević. Jura regni Croatiae etc. I. 82., 86., továbbá Tkalčić. Mon. hist. ep. Zagrabien. I. 7., 9., 38., 44., 103.

Köröstől jóval távolabb eső délkeleti pontjairól: Garityról, mely pedig szintén a zágrábi püspökségé volt, Monoslórlól, Kutenárlól, Gerzenczéről és szomszédaiokról jól tudjuk, hogy a kései középkorban állandóan Körösmegyének képezték tartozékát. Viszont egy tekintet a térképre meggyőz a felől, hogy Zágrábmegyének nem e tájon kellett gyarapodnia, hanem túl a Lónyán, a Száva és Kulpa mentén, a hol a zágrábi püspöki megyéből még hatalmas területek vartak politikai beosztás alá, s a hová a keletkező Zágrábmegyét súlypontja Zágráb város is vonzotta. Nem is szólva Dubiczáról, melyet úgy a természeti mint a birtoklási viszonyok teljesen elkülönítettek a Lónya folyón túl északra fekvő területektől. Dubiczamegye ugyanis inkább a Száván túl feküdt s állandóan az auranai perjel birtoka volt, ki e megye ispánságát is századokon át folyvást viselé.

Az ellentétes irányban, észak felé, Raszinya és Ludbreg vidékén a kemleki főesperesség határa összevágott a régi Körösmegye határaival. A mi pedig a zágrábi püspöki megyéből a Drávától északra esett, azaz a Muraköz és Alsó-Lendva vidéke, egy szóval az ú. n. *bekcsini főesperesség*, politikai tekintetben inkább a Zalamegye vonzásának engedett, melyhez kezdettől fogva a birtoklási viszonyok is utalák, mert földesurai sokáig vagy zalamegyei vagy legalább is magyarországi nagybirtokosok voltak.¹⁾ E főesperességből azonban a Muraköz, mint földrajzilag véve külön egész, politikai beosztás tekintetében a XV. században ingadozni kezd, s inkább Varasd- s olykor Körösmegyéhez is húz, hová a század legeleje óta stájer eredetű vagy varasd- és körösmegyei nagybirtokos földesurai (a Ozilceiek, Bitovecz, Lamberger sth.) vonzólták.²⁾

Kelet felé, a mai Pozsegamegyében, a zágrábi püspöki

¹⁾ A Csákok, kik Csáktornyát építették, a Laczkfiak, Szécsényiek, Ernusztok vagy maguk az uralkodók, a Muraközre, — a Haholtok sth. Alsó-Lendvára nézve.

²⁾ Kétségtelen, hogy a Muraköz a Laczkfiak földesuraságának végeig Zalamegyéhez tartozott s pl. 1464-ben Varasd-, 1474-ben (mint előbbi körösmegyei hely) Zala-, 1495-ben pedig ismét Körösmegyéhez tehát Szlavoniához. (Utóbbira nézve v. ő. Dl. 15945., 18143. és gr. Csáky es. lt. f. 3. n. 17.)

megyéhez tartozó császári főesperesség határa szintén összevágott a régi Körösmegye határaival, miként láttuk, a mai Uj-Gradiska vidékétől föl északnak Dobrakucsáig. E tájakon az eredeti egyházi beosztásnak a természetes határok adtak útmutatást. Egy felől hatalmas hegyvonalak, melyek az Orlyava völgyét a zágrábi egyházmegyétől elkülönítették, a pécsihez utalták, s politikai tekintetben külön, még pedig a pécsi püspökség révén közvetlen Magyarországhoz tartozó megyévé (Pozsega) alakították; másfelől kelet-nyugati irányban haladó folyók (a Toplicza, Mecsencze, Peker, Pekreez stb.) és kisebb hegyvonalak, melyek a mai uj-gradiska-dobrakucsei vonaltól nyugatra az Hováig elterülő részeket megfosztották az egységes központ előnyétől s az Hova vidékéhez való csatlakozásra utalták. A mint hogy a Biela és Pakra eme folyam-vidéke még korunkban sem tudott önállóságra vergődni, s mivel odább nyugoton Belovármegyét nélküle is kikerekíthették, szépen Pozsegamegyéhez csatlakozott, mikor Pozsegamegye végkép megszűnván az anyaország közvetlen része lenni, immár maga is Szlavóniához tartozik.

A mai Verőczemegye területén azonban már nem fedi egymást teljesen a régi zágrábi egyházmegye és Körösmegye, mert a keleti határszélen a raholezai uradalom, valamint a terjedelmes asszuági is, bár egyházilag a pécsi püspökséghez tartoztak, világi kormányzat tekintetében már Szlavóniához azaz Körösmegyéhez csatlakoznak.

E különös alakulás okát érdemes kutatni.

A Dráva-Száva-köz eme vidékén, Valpótól és Eszéktől déli irányban sohasem bírt a középkorban önálló megye keletkezni, holott hely lett volna számára bőven. De ily fejlődésnek kezdetben úgy a természeti, mint az egyház-kormányzati alakulások, később pedig a birtoklási viszonyok is ellene állottak. Pozsegamegye, bár a Száva mentén eléggé nyitva volt e táj felé, mégis sokkal elzártabb területet képezett, mintsem hogy keleten s főleg északon hódíthatott volna. Még a pozsegi főesperességet sem bírta teljesen hatósága alá keríteni. A hegységen innen Raholeza, Matucsina, Nekese, Pagaraes, Gara és Névna, mind e főesperesség területén, — már nem tartoztak hozzá. Valkómege erősebb volt. Mint síkon fekvő terület,

délen egész a pozsegi hegység lábáig nyomulhatott előre s Garát és Névna terjedelmes tartományukkal együtt állandóan magába zárta. Odább északon a szent-mihály-valpó-eszéki vonalra¹⁾ nagyobb és állandó nyomást Baranyamegye gyakorolt, melynek súlyát a benne levő püspöki székhely is tetemesen növelte. Csakugyan Baranyamegyéhez tartozott e vonal már igen korán, valamint odább délre a mögötte levő szeglaki, verőfényi, szombathelyi, kosi, matucsinai, nekesei és pagaraesi uradalmak is, egész a pozsegi hegyek lábáig.

Baranyamegyéhez vonzódtak e jószágtestek később már csak azért is, mert innen vagy legalább is a szomszédos, anyaországi Valkómegeből kapták földesuraikat. Nem így Asszuági és Raholeza. E helyek birtokosai inkább szlavóniai nagybirtokosoknak tekinthetők; a minthogy Raholeza urai (a Raholezaiak) egyszersmind a verőcze- vagyis inkább körösmegyei Bakva, — Asszuági urai (a Pekeriek és Asszuágiak) pedig a Peker-mellék nagy részének is — mindkettő bentebb Szlavóniában — régi birtokosai. Asszuágot a Tétény nemzetség tagjainak kérelmére már 1281-ben kivette IV. László király Baranyamegye hatósága alól, a melyhez többé — tudtommal — nem is tartozott. Holott mind a természeti, mind az egyházkormányzati sőt később még a birtoklási viszonyok is ide utalták, mert a XV. század közepe óta végkép a Marótiak kezére került. Csakhogy, ne feledjük, a mi Körösmegyének képezte kiegészítő részét, egyszersmind Szlavóniához is tartozott; s e részben az évszázados szokás maradánoobb határokat alkotott, mint a milyen pusztán két vármegye között szokott képződni.

Raholeza ezenkívül már jóval távolabb és oldaltabb is feküdt Baranyamegyétől.

De itt viszont az a kérdés vetődik föl, miért kellett ennek az egész vidéknek, ha Szlavóniához tartozott is, hegyeken és völgyeken keresztül Körösmegyéhez tartoznia, holott nem is oly messze innen a Száva és a hegység közötti síkon, szintén a zágrábi püspöki megye testében és Szlavóniában egy másik közigazgatási terület is képződött, t. i. *Verőczemegye*.

¹⁾ Nagyjából a Duna-torkolatig, mely tájon végződött hajdan Baranyamegye.

E kérdésre első sorban ismét a birtoklási viszonyok adják meg a feleletet. Verőcze város és vár, a hozzá tartozó helységekkel együtt, eleitől fogva a királyi hercegek, királynék és királyok birtoka volt. Ily uradalom egymagában is önálló, megyéhez nem tartozik, mert maga képez külön ispánságot, azaz külön bírósági, adózási és katonai kerületet. Ezért könnyen alakulhat át megyévé, a mikor is ispánsága természetesen magához az uradalomhoz kapcsolódik. Valóban Mátyás király, midőn később Verőczét eladományozza, joggal mondhatta, hogy e város birtokával a régi idők óta (ab antiquo) együtt jár a verőczemegyei (fő-)ispáni tisztt, a mint hogy azzal együtt zálogosította el már Zsigmond király is úgy 1395. körül, mint 1429-ben. De ezenkívül ugyanily rég óta Verőcze urát illette az ez uradalomból később pedig a Verőczemegyéből befolyó tized sőt a nyest-adó is. Ezért Verőczemegyéhez tartozni annyit tett, mint Verőcze urának bírósága és hatósága alá tartozni, neki fizetni tizedet és nyestbőr-adót. E különleges állapot Verőczemegyét inkább taszító mint vonzó erővel ruházta föl, szemközt a szomszédos nagyobb uradalmakkal. Pedig ez az ellentét még inkább kiélesedett, a mint a XV. század első felében a verőczei uradalom a királyi birtokból előbb (1429.) zálog majd (1437.) királyi adomány címén is magánosok¹⁾ kezére került. S véletlenül a szomszédságban épp kelet felé, a hol Verőczemegyének a terjeszkedésre legmesszebb nyílt volna tér, északról délnek a zágrábi püspökség birtokai következtek, a melyek, bíráskodás, tized-szedés és nyest-adózás tekintetében, miként egyébtől, itt sem tarthatottak közvetlenül másnak, mint egyedül a püspöknek vagy tisztjeinek hatósága alá. E birtokok tehát Verőczemegye terjeszkedésének kelet felé egyenesen útját állották. S a szomszédságban más oldalról is szakadatlanul ingadozott a határ. Legalább a síkon, nyugot, észak és északkelet felé, mely tájon terültek el a nagyobbacska bakvai, sz.-erzsébeti, berzev(i)zei és ivánczi uradalmak, az oklevelek szerint hol Körös- hol meg Verőczemegyében.²⁾ Épp Ivánczról (mely már inkább keletre esett

¹⁾ Ekkor a Marezialiak, később, Mátyás király alatt, sok viszontagság után az alsó-lendvai Bánfiak kapták.

²⁾ V. ö. *Bakvához* (mely a XV. sz. közepén az Ujlakiaké volt):

Verőczétől) tudjuk, hogy miatta hosszas pürt folytattak a lendvai Bánfiak mint Verőcze urai, a zágrábi püspökséggel, azon a czímen, hogy bár ez uradalom is a püspöké, mint verőczemegyei hely, máshová mint Verőczéhez tizedet nem fizethet. 1495-ben azonban, mint láttuk, már Iváncz is Körösmegyében tűnik föl. Ugyhogy Verőczemegyéhez a verőczei uradalmon kívül tulajdonkép alig tartozott egyéb, mint a körüli fekvő köznemesi birtokok, melyeknek nem volt elég erejük s érdekükben sem igen állt, hogy magukat Verőcze urainak hatósága alól emancipálják.

Mindezek után azt hiszem, sikerült rámutatnom azokra a területi viszonyokra, melyek hajdan a mai Verőcze- és Pozsega megye nyugoti fele részét is Körösmegyéhez utalták.

S ezekkel teljes összhangzásban vannak az akkori Körösmegye belső, élő intézményei, melyek, a mennyire elűttek a maiaktól, annyira alkalmasak voltak hajdan, hogy e hatalmas terület igazgatását szolgálják. Az institutiok világában is igazolva látjuk a természettudományok ama törvényét, hogy minden élő test, ha még oly torz-szülött is, megélhet, ha képes szerveit saját állapotához alkalmazni, módosítani.

Valóban Körösmegye ily torz-szülött. Mint az egykori Szlavonia valamennyi megyéje, szintén magyar mintára alakul meg, fő- és alispánokkal, szolgabírákkal, törvénytevé-gyűlésekkel, melyeket hol itt hol amott, valamely központi fekvésű helyen tartanak. De e megyének nagyságához képest állandóan két főispánja van, még pedig a rendszerint Körösön székelő szlavyon bán helyettesei, az al-bánok, kiknek személyében e nagyterjedelmű, tehát széthúzó megye állandóbb, erősebb és központibb közigazgatási és bírói hatóságot nyer, mint a miőt az anyaországi megyékben találunk.

E hatóság azonban, legalább bíráskodás tekintetében,

1401—6: Dl. 33532; 1465: Körösmendi lt. Alm. I. lad. 5. n. 5. és 6., 1471: U. o. n. 7., 1497: u. o. n. 9., *Szent-Erzsébethez* (Jugafi, Hunyadi majd Ujlaki birtok): 1401—6: Dl. 33532; 1459: U. o. lad. 1. n. 4; 1479: U. o. Alm. V. lad. 5. n. 32. és 53., *Berzevicséhez* (Ujlakiaké, megyesajjai Moróczoké): 1437: Fejér. X. 7. 885., 1451: Dl. 14491; 1465: Körösmendi lt. Alm. I. lad. 1. n. 5. és 6., *Ivánczhoz* péld.: 1481: Múz. lt., 1496: Dl. 34252., utóbbi l. föntebb is.

az egész területen élő lakosságnak inkább csak egy részére terjedt ki. Ugy látszik, több nagyobb uradalom élvezte azt a kiváltságot, hogy a bán és megye mellőzésével egyenesen a király bírósága alá tartozott; bár példát erre csakis egyet tudunk: a Drágfiakét, mint a vas-megyericsei uradalom birtokosaiét.¹⁾

Lényegesebb e részben a *várnemesek* vagy *prædialisták* intézménye, melyet e megyében még a XV. sz. folyamán is feltalálunk — bár kissé változott alakban. Pesty munkálkodása óta ismeretes, hogy a régi Szlavoniában általában, s Körösmegyében is, főleg azon a földön, a hol ma Belovár- (Körös-) megye áll, — azok a kisebb-nagyobb comitatusok tulajdonkép várispánságok, melyeknek kerületéhez kisebb-nagyobb számú várjobbágyok és várnépek tartoznak. E várispánságok idővel a korona birtokaihoz egyháziak vagy magánosok kezére kerülnek át, s miként az anyaországban. De míg az anyaországban a hozzájuk tartozó szabad- és szolga-állapotú népek egymásután beolvadnak a nemesek vagy jobbágyok társadalmi osztályába s egyedül az egyházi nemesség intézménye marad meg: Szlavoniában más irányt vesz a fejlődés. E tujakon a királyi vár-kerületek s ezekkel együtt a várjobbágyok vagy várnemesek intézménye az egész középkoron át fennmarad, sőt a prædialis nemesek rendje még akkor is, ha az uradalom, a melyhez tartoznak, valamely egyházi főúr avagy testület, vagy éppen világi urak kezére kerül. Ezért Körösmegyében a prædialistáknak három fajtája él a középkorban, ú. m. a királyi várak, az egyháziak és a világiak uradalmiban.

Az elsőre ez időből még mindig elég példát nyújt *Körös* vár kerülete,²⁾ mely, mint láttuk, a szlavin bánt, helyesebben bánii hivatalt illette, továbbá a *kenteki*,³⁾ melyet e korszakban gyakran elzálogosítottak királyaink; a másodikra a *zágrábi*

¹⁾ Dl. 32832.

²⁾ 1384: Dl. 35271; 1385: Dl. 35901; 1409: Dl. 35350; 1411: Dl. 35373; 1414: Dl. 35402; 1421: Dl. 35935; 1435: Dl. 35552; 1442: gr. Teleki es. gyömrői lt. XXIII. l. 64.

³⁾ 1359: Fejér. IX. 3. 35., 1407: Dl. 35911; 1409: Dl. 35912; 35913; 1436: Múz. lt., 1439: Dl. 13365; 1451: Dl. 33295; 1461: Dl. 35634.

püspökség, a csázmái prépostság, a glogonczai prépostság, a bélai apátság és az auránai perjelség uradalmai;¹⁾ végül a harmadikra a világiak birtokába jutott hajdani ispánságok egész sorozata. Első helyen áll ezek között a *rojcsai*, mely, mint láttuk, a XIV. század végén a szerdahelyi Derzsfiék kezére került, a melynek későbbi viszontagságai bő anyagot nyújtanak a prædialis intézmény tanulmányozására,²⁾ továbbá a *grebeni*,³⁾ *kővári*,⁴⁾ *szent-györgyvári*,⁵⁾ és (híhetetlen) a *gordocai*; ⁶⁾ továbbá a *zdeneczi*,⁷⁾ *szent-jakabi*⁸⁾ uradalmak; odább k. dk. majd ek. felé pedig: a desniczei *Kapitánfiak*,⁹⁾ décei *Rohok*,¹⁰⁾ a monoszlai *Csuporok*,¹¹⁾ a *Szencsiek*¹²⁾ jószágai, utóbbiak közt 1442-ben *Szombatholy* is;¹³⁾ *Vas-Megyericse*,¹⁴⁾ *Peker* vagy *Peker-Szer-*

¹⁾ L. néll. Vaskára néve: 1393: Fejér. X. 2. 127., Dombóvár es. Ivánczai néve: 1396: Dl. 35291; 1421: Dl. 11123; 1488: Dl. 33445. Csázmára néve: 1454: Körösm. lt. Alm. IV. l. 9. n. 355., 1473: Dl. 35676; 1485: Körösm. lt. Alm. IV. l. 3. n. 4., a glogonczai prépostságra néve: 1393: Zalam. okl. I. 121; 1322: U. o. 158., 1380: Dl. 6730; 1439—46: Dl. 33324. V. ö. 1224—1326: Dl. 35846; a bélai apátságra néve: 1508: Dl. 34425; a pekrezi uradalomra néve: 1476: Dl. 17875; 1486: Dl. 33495; 1487: Dl. 32833; 1498: Körösm. lt. Alm. IV. l. 7. n. 155; 1500: U. o. Misc. Németúj. 2. 42. n. 90.

²⁾ L. általában Rojcsa idézetit föntebb.

³⁾ 1498: Körösm. lt. Miscell. Németúj. 2. 43. szám néll.

⁴⁾ 1417: Dl. 34844; 1429: Dl. 34862.

⁵⁾ 1444: Dl. 33791; 1488: Dl. 19408.

⁶⁾ 1314: Dl. 1852; — V. ö. Pesty. Eltűnt r. vii. II. 275.

⁷⁾ 1349: Körösm. lt. Alm. V. l. 7. n. 211., 1495: U. o. Miscell. Németúj. 2. 42. szám nélkül; 1497: U. o. Alm. IV. l. 6. n. 147., 1498: U. o. Alm. V. l. 1. n. 84.

⁸⁾ 1450 körül: U. o. Alm. V. l. 3. n. 268.

⁹⁾ 1477: U. o. Alm. IV. l. 6. n. 78., 1478: U. o. l. 8. n. 284.

¹⁰⁾ 1415: U. o. Miscell. Németúj. 2. 42. n. 31., 1434: U. o. 2. 41. szám nélkül; 1492: U. o. Alm. IV. l. 8. n. 294. (Itt értendő: Kotena, Décsé es. Berstyanovecz.)

¹¹⁾ 1465: Dl. 35167; 1466: Dl. 35118.

¹²⁾ 1421: Dl. 11123; 1476 körül es. 1496: Tört. Tars. letét; 1486: Dl. 19210., 33495.

¹³⁾ Tört. Tars. letét.

¹⁴⁾ 1489: Körösm. lt. Alm. V. l. 8. n. 266., 1494: U. o. n. 278., 1520: Dl. 36984.

dahely,¹⁾ Velika,²⁾ Fejérvő;³⁾ a szent-léleki Kasztellánfiak birtokai,⁴⁾ az Alsániai birtokai; Bagyanovec és Kravarna,⁵⁾ Dobrakucca,⁶⁾ Szaplonecza,⁷⁾ Afina⁸⁾ és a Turbéltyiek jószágai,⁹⁾ s lihetőleg még más uradalmak is, a melyeknek praedialisairól a véletlen még nem juttatta kezünkhez az adatokat.¹⁰⁾

De eme, mintegy 23—24 világi uradalom is bőven elég példának. Különösen ha meggondoljuk, hogy fele a régi Körösmegye legtávolabbi részéből, a mai Pozsega- és Verőczemegye területéről való. Megtanulhatjuk ezekből, hogy Körösmegye tulajdonkép még sem volt oly nagy terjedelmű, mint külseje mutatja. Mert e praedialis kerületek úgy a katonáskodás, mint a bíráskodás, sőt lihetőleg az adózás tekintetében is első sorban földesuroknak voltak alárendelve, saját kebelökből választott (al-)ispánok (comes terrestris) alatt éltek, kik a földesuraiktól kirendelt ispánokkal együtt intézték ügyeiket, a szokás és olykor a király által külön is szentesített törvények szerint. Ily módon mintegy külön megyéket képeztek a nagy, nemesi (Körös-)megyében, a hol azonban már 1373. előtt és 1350-ben is állandóan két emberük ült a nemesi ítélőszéken, a hová tehát, (előbb mint közvetlen királyi, később mint kir. adományozás útján magánosok kezére került comitatusokat) a király képében való *bán személye* állandóan csoportosítja őket az egész hatalmas területen.¹¹⁾

¹⁾ 1450. körül: Körmendí It. Alm. V. l. ad. 8. n. 266.; 1481: U. o. Misc. Némstujy. 2. 41. szám nélkül.

²⁾ 1487: DL. 32833.

³⁾ 1476. körül: Tört. Társ. letét. 1487: DL. 32833; 1488—9: Körmendí It. Alm. V. l. ad. 8. n. 266.

⁴⁾ 1416: DL. 35431; 1497: DL. 35746.

⁵⁾ 1427: Körmendí It. Miscell. Némstujy. 2. 41. szám nélkül

⁶⁾ 1427. és 1428: U. o.

⁷⁾ 1408: DL. 9410; 1465: DL. 35649.

⁸⁾ 1411: DL. 9763; 1421: DL. 11123; 1485: DL. 19054.

⁹⁾ 1485: DL. 19054.

¹⁰⁾ V. ö. különben még: 1451-hez: DL. 34794; 1507-hez: DL. 33013.

¹¹⁾ V. ö. Kukuljević. I. m. II. 1. 5. l. E tárgygyal főleg a Rojcsaiak történetének fonalán, érdeemes lenne bővebben is foglalkozni. A magyarországi egyházi praedialis nemesekről Ozorai József ír. néhaiúy év előtt (1887.) igen értékes adatok alapján jeles kis művet.

IV.

Másik megfigyelésünk a *helynevekre és a közbirtokosságra* vonatkozik.

A mint ugyanis az elősorolt uradalmakat és az azokhoz tartozó városokat és falvakat egyenként végig járjuk és számba vesszük, azt látjuk, hogy a helynevek legnagyobb része szláv s csupán egy kisebb része magyar. Eddigi kutatásaim nyomán mintegy 1600 helynév ismeretes előttem a középkori Körösmegyéből s ezek közül mintegy 1250 a szláv és csupán 350 körül van magyar hangzású.¹⁾ De még e magyar nevű helységek közt is sok olykor szláv néven is előfordul. Ilyenek: Abrakvölgy (Obrokdol), Andrásfalva (Andrasdol), Beluthegy (Beludovec, Belyudovina), Benedekfalva (Benedikovecz), Benedek (Benetke), Bereg (Breg), Bikkalja vagy Bikkfalja (Podbukovina), Bóthegye (Botoverh), Csákányvölgy (Csakandol), Doroszlófi-Andorjás-laka (Doroszlovec), Dianföldre (Diankovec, Dianovec), Dimieskföldre (Dmieskovina), Dobrafalva (Dobrovity), Doroszlófi-Andorjás-laka (Doroszlovec), Draganfalva (Dragandol), Endréd (Endrecec), Farkasmezője (Farkasovec), Fenyő-alja (Podbor vagy Podborje), Haraszt (Hraszt, Hrasztyán vagy Hrasztyancz), Hévíz (Tapolca), Hrochfalva (Hrusovec), Imentő (Imenszki), Ivanczfalva (Iváncz), Szent-Iván vagy Ivánfalva (Ivanovec), Két-híd-köz (Mosztyancz), Mihályvölgye (Mihalovec), Milovan-

¹⁾ A fentebbi mintegy 1250 szláv helység-névbe inkább csak a tisztá szláv képzésűek vannak fölvéve. A magyarokúl fölvevett helynevek közt tehát még szintén sok a szlávos. — A leggyűrtbben előforduló szláv helynév-képzők vagy összetételek a következők, ú. m. -avec, -ovec, -olec, -olec, -ecz, -oec stb. (Abradovec, Antalovec, Apatolec, Bobosevec, Mihályovec, Hedriholec, Csernecz stb.); -oveca, -oleca, (Bakoveca; Bakoleca); -inec, -anez, (Baloginec, Beketinec, Lusanez, Bogdanez); -iceza, -iceze (Bresztovieca, Cseszmicze, Cserevicze); -ja, -je (Turja, Zegerje, Lipje, Bruzja, Podgorja); -vina (Bosjakovina, Petrovina, Csamarovina); -lazi (Dugilazi, Bolesinlazi); -verh (Botoverh, Stefanoverh, Deduseverh); -sztina (Belyudovsztina, Petrobansztina, Csokosztina); -lja (Apatilja); -dol (Andreasdol, Boeskovdol); -ity (Garity, Kokority, Babity); -zela (Cseperne-zela, Paszkova-zela, Sztarkova-zela); -szoboda (Brozova-szoboda); -polye (Opaczepolye); -greda (Duga-greda, Zovanova-greda); -reka (Cserna-reka); -borda (Czerova-borda); -brega (Bela-brega); -mlaka (Szulna-mlaka) stb.

völgy (Milovandol), Pálfalva (Pavlovicz), Péterfi-Andorjás-laka (Peterkovez), Preborvölgy (Prebordol), Sámsonvölgy (Samson-dol), Saulföld (Koncsicza), Szerdahely (Szredase, Szredistye), Vokenvölgy (Voken-ov-dol); valamint Fejérvölgy (Bjelasztena) és Szombathely (Szobota).

Azok a városok és falvak, melyek csupán magyar néven szerepelnek, a következők, ú. m. Adorjánfalva, Alberthege, Alsófalva, Ásvány, Asszonyfalva, Bak-Péter-földe, Bánkfalva, Bánkvölgye, Becsetelke, Belham-szabadsága, Bereckhelye, Bertalanfalva, Bikszád, Birófalva, Blizna-fő, Bódogasszonyegyháza, Bódogasszonyfalva (Szent-Mária), Bódogasszonyháza, Bogatő, Bresniczameléki, Botkafölde, Csáznafalva, Csázmafő, Csázma-melléki, Csehonityfalva, Csernatelke, Cserneckvölgye, Csernovitylaka, Csernotity-szabadsága, Czerazovitylaka, Czmendovityhelye, Domokos- és Mártonlaka, Décsé-melléke (Desnika-melléke), Diák-völgye, Dragonyfalva, Egyedlaka, Emre-vajdafalva, Fábri- és Gergelylaka, Ferenczlaka, Fülöpszabadsága, Fogoshelye, Frank-szabadsága, Gercsityszabadsága, Golgonczameléke, Gorbónokfő, Gordvató, Grabrian-földe, Gyepű-Szent-Péter, Hejkatelke, Hume-seniczameléke, Hosszúfalva, Hosszúvölgy, Hotvafő, Inokfalva, Ivánhegye, Jucevityhelye (Jucevitylaka), Jusavölgye, Kalmár-hely, Kamarjamelléke, Kapornokmelléke, Káshegye, Kedhely, Keresztúr, Két-Csázma-köz, Kis-Balázslaka, Kokoresfalva, Konysskamelléke, Koszlohegye, Kotenamelléke, Kukcsfalva, Kusinczlaka, Kútfő, Laesityfalva, Laczkhegye, Laczkófalva, Lesnek-melléke, Lónyató, Makófalva, Marsigszabadsága, Mártonlaka, Mártonpataka, Mátyusfölde, Mihályfalva, Mihályhelye, Mihálylaka, Modrinafalva, Modrusvölgy, Magyar-Szente-földe, Musinameléke, Nagy-tó, Oratabegye, Ördöghegye, Ördög-Jánoslaka, Pankfalva, Papfalva, Pekerrév, Péter-szabadsága, Pétertelke, Plaviczameléke, Póshelye, Preszecsna-fő, Rajnahegy, Ramanyameléke, Ramocsavölgye, Raszinyameléke, Silimelléke, Simonfalva, Simon-földe, Szabadfalva, Szaplóczameléke, Szávameléke, Sziget, Tapolczameléke, Tételfalva, Ujgyház, Ujfalva, Ujhegy, Ujhely, Ujvár, Uzmafölde, Vajdafalva, Vámbúda, Váralja, Velikefő, Velike-melléke, Verőczefalva, Vinczefalva, Vocsinfalva, Vogonityfalva, Vojszticzafő, Vojavczafalu, Zadarhelye, Zedelhelye, Zredna-melléke, Zerenghegye, Zovsákvölgye; továbbá: Asszuagy, Apaj-

vára, Csötörtőkhely, Jákó-Szerdahely, Kővár, Magyarlak és Ujvár; nem is említve a Kis-, Nagy-, Alsó-, Felső-, Közép-Hosszu-, Uj-, stb. összetételű, valamint a templomaik védőszentjeiről elnevezett helységeket, melyek rendszeresen mindig magyarul neveztetnek. Ugyancs csoporthoz tartoznak még a következő összetett helységnevek ú. m. Gragyan-Sz.-Miklós (máskor: Gragema), Kamarja-Sz.-Márton, Berivoj-Szent-Iván, Obramecz-Sz.-Mihály, Palota-Sz.-Miklós, Plavicz-Sz.-Benedek, Podgorja-Sz.-Mihály, Pribiszló-Mindszent, Racsicza-Sz.-Iván, Raven-Sz.-András, Tapolcza-Sz.-György, Palicsua-Sz.-Péter, Ujhely-Sz.-Péter, Zasicza-Sz.-György, Besenyő-Sz.-Benedek, Kopinna-Szent-Márton, Pekar-Szerdahely és Szenesé-Szent-Demeter is.

Eme mintegy 160 elősorolt magyar képzésű helynév legnagyobb része valamely folyó-, hegy-, de legfőként személynévből van képezve s köztök vagy 80 olyan, melynek tője szintén szláv s csupán képzője vagy képzése magyar s ezenkívül több (mintegy 23) olyan, melynek tőjét a katolikus naptár szentjeinek magyarul írott neve képezi, mely tehát tárgyunkra nézve közönyös. Magok azok a magyar helynév-képzők is abból a fajtából valók, minőket teljesen magyar vidéken általában nem vagy ily nagy csoportban sohasem találunk, ú. m. -falva, -hegye, -föld, -völgye, -telke, -szabadsága, -helye, -laka, vagy -tó, -fő, -melléke stb., világos bizonyosságául annak, hogy e helynevek eredetileg nem annyira magyar mint inkább szláv észjárás szerint alkottattak, s a főntebb felsorolt szlávok helynévképzőknek felelnek meg.

Azonkívül e helynevek nagyrészt csak a legterjedelmesebb latifundiumok (pl. Asszuagy, Szaplócz, Kristalovez, Musina, Mogor, Atina, Sz.-György, Velike stb.) legapróbb földjeit jelölik, a melyekben, mint legtöbbször elzárt völgyek mentén alakult új telepítvényekben, lehetetlen ily csoportosan magyar lakosságot keresnünk.

Egy ízben, a középkori Máramarosmegyéről írott dolgozatomban, volt már alkalmam kifejteni, mennyiben lehet a régi oklevelek szlávok és magyar helyneveiből a lakosság eredetére következtetnünk. Szabályul fölláthatjuk, hogy a *szlávoktól lakott vidéken a magyar helynevek nem annyira magyar lakos-*

ságra mint inkább *magyar birtoklásra mutatnak*. Kétségtelen, hogy a szlavóniai Körösmegyében is ezzel az esettel állunk szemközt: s hogy ennélfogva azok az elősorolt magyar helységnevek nagyrészt csupán a szláv helyneveknek magyarul gyakran nem is jól hangzó¹⁾ fordításai, és csupán a véletlen műve, hogy eredeti szláv alakjokat is pontosan nem ismerjük.

Ez állításunkkal összhangban van az a körülmény, hogy a régi Körösmegyében határjárások, tanuzások, osztályok stb. alkalmával szakadatlanul *szláv nevű praedialisokat és jobbágyokat, a nagyobb birtokosok között pedig aránylag igen kevés benszülöttet, de annál több magyar eredetűt, sőt sok ősrégi magyarországi nemzetségekből eredő családot* is találunk.

Nézzük utóbbiakat külön is, hogy az ellentét annál jobban szemünkbe tűnjék.²⁾ Nyugaton a *Bő* nemzetség ivadékai birtokosok: a laki Thuzok, kik egyideig Rakonok vár urai. Odább a *Haholt-Buzád* nemzetség tagjai: a lendvai Bánfiak birtokosok; a megye szívében: Orbonát, és ugyanitt már előbb más kisebb birtokosokat is, melyek aztán a *Győr* nembeli Derzsfiekre szállottak; még tovább k. felé a körös-és pozsegamegyei határon a terjedelmes szaplonezai uradalmat. Szomszédjuk Pósahegy táján a *Gut-Keled* nemzetség, melyből valók a rasznya-kereszturi Boeskaiai és Apaj-fiak, Apaj bán ivadékai: Rasznya-Keresztur mezővárosban, Apajvárosban és Kedhely kastélyban; továbbá a Marótiak, kik a XV. század folyamán odább kelet felé óriási birtokokat szereztek össze. Ővük lett Velika vára, a vas-megyericssei kastély, Pekar-Szerdahely és Mikholcz m.-városok, a Drávánál az asszuági óriási uradalom, már előbb Orbona, Pósahegy és Czerovaborda, szóval néhány a megye legterjedelmesebb uradalmi közül, nem is számítva az apróbb birtokosokat. Ugyanc nemből valók a Batoriak, kikre a XV. század végén a zdenői vár szállott át, két hasonló nevű jelentékeny várossal együtt; végül a Ráskaiaiak, kik közül Balázs 1486-ban a majkovezi kastélyt bírta.

¹⁾ Pl. Alberthegye, Belham-szabadsága, Bresnicamezléki, Csernovity-laka, Czemendovityhelye, Gercsity-szabadsága, Hlumcsenicamezléke, Modrus-völgy, Rajnahegy, Vocsinfalva, Zovsakvölgye stb.

²⁾ Az alábbiakhoz l. Werthner Magyar nemzetségek. (I. II.)

Ugyancsak Rasznyában, habár csupán egyideig és zálog czímen, a *Nádasd* nemből való nádasdi Darabosok is birtokosok.

A szomszédságban az *Osl* nemzetség már az Árpád-korból való birtokos. Tagjai az Ostiak IV. Bélától kapták Herbortyát, melyet nemzetségük egyik tagjáról neveztek el.

Odább keletre a Dráva mentén az *Ákos* nem származékai: a Prodavicziek vagyis Ördögök ismételve megkapták és elveszték a szentgyörgyvári uradalmat, melylyel Prodavicz városa is együtt járt, s megelőzőleg bírták a szomszédos Tapalovezt is. Az ugyanc nemből való pelsőzei Bebekeknek odább keletre Bakoveza vidékén voltak részeik a XV. század második felében.¹⁾

Szent-György várát egyideig a *Hunt-Pázmán* eredetű baziui Grófok is bírták. Tapalovez pedig Zsigmond király korában a *Győr*-nembeli szerdahelyi Derzsfiekre szállt, kik ezenkívül a szomszédságban Rojesa, Velika-Keresztur, Sztreza és Besenyő-Szent-Benedek városokat is megszerezték. E nemből valók a Gyulaiak is, a kiknek kezére került egyidőre a kusterolezi kastély és uradalom.

A Szent-Györgyvárral szomszédos Gorbonokban a *Rátold* nembeli fajszi Anyosoknak is volt némi részüik. E nemzetség azonban e tájakon inkább a Pak(o)siakban és pak(o)si Szemerekben tűnt ki, a kik egyideig a megyericssei kastélyt — és úgy látszik állandóbban — Szent-László várát is bírták.

A Bilo hegység délnyugati lejtőjén a *Geregye és Pécz* nemzetség ivadékai közép-birtokok urai. Előbbihez tartoznak az Egerváriak és Geregyeiek Csezmicze, utóbbihoz pedig a Berzenceiek vagyis Lorántfiak Musina vidékén. Ugyancsak a Pécz nemzetség másik ága: a Ludbregi vagy ludbregi Csuz (Csuzfi, Csuzovity) család a XIV. század első fele óta a terjedelmes ludbregi uradalom ura, egész a XV. sz. második feléig; a Marczali es. pedig odább kelet felé Zagoleza táján birt némi kisebb részeket.

A Garity hegység vidékén a Monoszló nemzetség az Árpádok korában s a XIV. század elején otthonos: Monoszló vidékén s a Csázma, Lónya és Száva mentén. Odább északkelet felé a *Tétény* nemzetség a tatárjárás előtti időből bírta

¹⁾ 1473: Dl. 17501.

a Peker mentén: Megyericsét és Peker-Szertahelyt, a Dráva és Karassó mentén pedig Asszuágyot. II. Ulászló idejében Kustyerolez is az e nemből való Pekeriek kezére került.¹⁾

E tájakon azonban, a mai Pozsegamegye nyugoti felében, a *Tibold* nemzetség ivadécai: a Szeneseiek a leghatalmasabbak, legalább a nápolyi Lászlóval folytatott szerezésellen harcok idejéig. A Száva menti sík legnagyobb része, s ettől északfelé a Sztrug mellékvölgyeiben Szombathely és Fejérkő várak tartománya, még följebb Szüres, s Daruvár helyén Podbor, együttvéve magában egész kis megye, mind az ő birtokuk.

Mielőtt e vidéket elhagynók, meg kell említenünk a Vojk vagy Vajk nemzetséget (melynek eredete azonban még ismeretlen), melyből a kereszturi Garázdák, Vojkfiak, Bajnokok stb. származtak s a *Pok* vagy *Puk* nemzetséget, melynek ivadécai: a Móriczhidaiak vagy Moróczok két évszázadon keresztül bírták (a Bátoriak előtt) a zenezi és olykor a berzevezei uradalmat is.

Odább keletre az *Aba* nemzetséget (az Atinaiakat) találjuk I. Károly király ideje óta: Atina és Darnócz várakban, a mai Verőczemegye területén.

Utánok, már Zsigmond király idejében, a *Dorozsma* nembeli Garaiak és garai Bánfiak következnek e várakban, valamint a szomszédos rosonezi és sagaviezei kastélyokban és Nart-Szent-Miklóson is. Ugyanők egy ideig, zálogban, Szaploneza és Kemlek várakat is bírták.

Ekként, ha nem is egy időben, de mégis a XV. sz.-ban: mintegy 16 régi magyarországi nemzetségből, jelesül a Bő, Hahoft-Buzád, Gut-Keled, Nádasd, Osl, Ákos, Hunt-Pázmán, Győr, Rütold, Geregye, Monoszló, Tétény, Tibold, (Vojk vagy Vajk), Pok, Aba és Dorozsma nemből eredő családok Körös-megye legnagyobb birtokosai. S ezenkívül más, nem kevésbbé előkelő avagy régi *anyaországbeli* családok ivadécai ú. m. *Korvén János*, a ki egy időben Rakolnok és Kemlek várakat — az esztergommegyei bajnai *Both*-ok, kik szintén Kemlek várát, — a somogy megyei *Korotnaiak*, a kik Kustyerolez kas-

télyt, — a hontmegyei litvai *Horvátok*, a kik Beketinczet és tartozékait, továbbá Verbovez m.-várost, a kustyerolezi és bagyanovezi kastélyokat, — a zalamegyei csebi *Pogányok*, a kik Herbortyát és az oslovezi kastélyt, előbb a herbortyai Oslfiak fészkeiket, — a turócsmegyei *Turócziak*, a kik Ludbreg városát, — a zalamegyei laki *Kaczor*-ok, kik a Dráva-menti Szent-Pétert,¹⁾ — a csáktornyai *Ernusz*-ok, a kik Szent-György várát, Szent-György és Prodavicz m.-városokat, Kő-Kaproncza várát, Kaproncza és Kővár városokat s egyideig (zálogban) Dobrakuesa várát is, — a somogy megyei *Dombai*-ak (Gorbonokiak), a kik Gorbonokot, — a *Hungadiak* jelesül János, a ki Fejérkő várát Sz.-Erzsébet kastélyt és Raesa várost, — a somogyi eredetű gordovai *Fancsok*, a kik Gordovát, — a szintén somogyi nagybirtokos: szent-erzsébeti *Forster* György, a ki Musinát, — a belteki *Drágyfi*-ak, a kik Vas-Megyericsét, — a válkörmegyei *Kórógyi*-ak, a kik Palična részeit, Darnócz és Atina várakat, — az erdélyi köyendi *Székel*-ek, a kik Dobrakuesa várát, — a Rozgonyi-ak a kik Darnócz várát, — a pozsonymegyei *NagyLucsei*-ek, a kik a bakonyai uradalom részeit, — a zalamegyei *Csániki*-ak, a kik ugyanannak más részeit, — a rokon *Raholezai*-ak és *Ujlaki*-ak, a kik Raholeza és Bakva várakat, illetve a szent-erzsébeti, berzevezei, kontovezi, racsai kastélyokat, Grobosincz várost, a pestenyei kerületet stb., a *Battyáni*-ak és általok az *Alapí*-ak, a kik a gerebeni Hermanfi-féle uradalmakat, — a monoszlói *Csupor*-ok, kik a Monoszló nemzetség jószágait bírták. Ezenkívül az anyaországból valók a csepei *Zoltán*-ok, a kik Megyericsé, — a *Tornai*-ak, a kik Vas-Megyericsé és Sztreza részeihez tartottak igényt; *Lengyel* Miklós, a hevesmegyei *Kenderesi*-ek, s a somogy megyei *Battyáni*-ak, a kik időnkint kisebb birtokok urai e megyében.

Szintén *nem benszületett* családok a kristallovezi *Józsa*-ak és *Szaraczén*-ok, időnkint a kristallovezi kastély részeinek, — a lengyel eredetű *Jugafi*-ak, a szent-erzsébeti kastélynak és Raesa városának urai; továbbá a décei *Roh*-ok vagy *Rohfi*-ak. Roh ispán ivadécai, kik Décese és Kutena városokat s Polos-

¹⁾ Róluk olvassuk 1228-ból, hogy: «de prosapia nobilium regni Hungarie orti». (Ház. okm., VIII. 21.)

¹⁾ 1353—1458: Múzeumi ltár.

niczát IV. Béla kora óta bírták; Borics bán ivadécai: az inkább pozsegamegyei *Beriszló*-k; a *Czillei*-ek és *Bitovecz*-ek, kik e században több első rangú uradalmat kerítettek kezökre Körösmegyében; valamint a bosnyák (vagy horvát) eredetű: *Dobrakucsai*-ak vagy *Nelepecz*-ek, *Gerebeni*-ek vagy gerebeni *Punikfi*-ak és *Hermanfi*-ak, *Berstyánovezi*-ak, szobocsinai (mogori) *Latk*-ok vagy *Latkfi*-ak, s tén a *Bikszádi*-ak, *Rakólnoki*-ak és a *Pucsity*-ok; a palicsnai *Rauf*-ok és *Horvát*-ok; végül az olasz származású berstyánovezi *Turbeltfi*-ak vagy *Turbeltityek*. Ugyhogy a nagyobb birtokosok közül tulajdonképen csak a XIV. XV. század folyamán fölemelkedett *Desniczei*-ek vagy *desniczei Kapitánfi*-ak, és szentléleki *Kasztellánfi*-ak lehetnek körösmegyei eredetűek s ezek közül is az utóbbiak mindenöket a Tétény nembeli *Pekerieknek* köszönheték.

Kétségtelen benszülött nagy-birtokos családot tehát részemről az egész hatalmas megye területén nem ismerek. S jellemző, hogy még a körösmegyei eredetű kisebb családok közül is kettő: a *Zrodnai*-ak vagyis *zrodnai Gyeletity*-ek és a *Cseszmi*-czeiek — a kereszturi *Garázdákhoz* hasonlóan — mint *magyar* kitünőségek válnak ki az ismeretlenség homályából, a *Vitéz János* és *Janus Pannonius* személynében.

Ez állapotnak következménye és számunkra egyszersmind bizonyítéka is az a — hogy úgy mondjuk — magyaros stíl, mely az e tájakról eredő és az e vidékre vonatkozó középkori okleveleket általában jellemzi. Azt említenünk is alig szükséges, hogy *ez oklevelek mintája* teljesen magyar, akár egyházi hatóságtól, akár pedig a megyétől vagy a bánoktól erednek. De felütlőbb, hogy ez oklevelek, bár szövegük latin, főként ha a határhelyeket részletezik, aránylag gyakran használják a magyar szavakat, helyesebben: műkifejezéseket is. A *pozsegai, zágrábi* de különösen a *csázmái* képtalan okleveleiben sűrűn találhatók a: *via Keresztut*, *mons Havas dictus, fluvius Turjafő*, *fundus Lukácshelye*, *vallis Diankovölgye*, *lacus vulgo Fertős*, *clausura piscium vulgo vejsz*, *mons Paphegye*, *cumulatio terre wigo vakandagthuras*, *vallis Istenvölge*, *terra Remeteirtása* ¹⁾ stb. féle kitételek; a *határ-füknak*: *vulgo Töl, Hárs*,

¹⁾ E részben utalok általában a fent elősorolt oklevelekre, köztük

Haraszt, *Gyertyán*, *Oser*, *Szil*, *Alma* stb. megjelölése pedig az Árpádkorszak óta az egész középkoron át állandó.¹⁾

E jelenségre gyakran szokás hivatkozni, s mint látszik, nem is ok nélkül. Mert összhangzásban áll ez a megye köz-birtokossági viszonyával s intézményeivel. Kétségtelen bizonyossága a magyar nyelv állandó divatának úgy a hivatalos mint a mindennapi életben, s nemcsak az előkelők hanem a nép körében is, — még pedig oly nép között, melynek zöme szláv, s oly időben, mely különben ha írásra fogta a dolgot, élt-halt a *deák* szóért.

Az egész életnek főleg a közéletnek állandóan magyar zománca van itt, melyet évszázadokon át intézmények, birtoklás, hagyomány, megszokás állandósítanak.

De mi hozta létre?

E kérdésre a felelet a fentebbiek után mintegy magától kínálkozik.

Az a csaknem merevül anyaországi és teljesen adományos nagybirtokosság, mely ez időben már a megye legnagyobb részét elfoglalja, az a sok, részint a király részint pedig a magánosok és egyháziak birtokában levő *praedialis* helyesebben *vár-nemesi* kerület, — mind oly időszakra mutatnak vissza, melyben itt úgyszólván minden talpalattnyi föld a királyé volt, ki e földet a hódítás jogán vette birtokába.

E birtokba-vétel legegyszerűbb kifejezése és maradványai a *vár-kerületek*, melyekben régente az anyaországbeliek foglalták el a föltisztóságot s alkották itt-ott, előkelőbb helyeken némi részben a kiváltságosabb elemet is, bár utóbbiaknak épúgy mint a *szolga-sorsú* népeknek zömét kétségkívül a meghódított szlávság képezte. E *szolga-sorsúakból* került ki idővel a *jobbúgytság*, a *szabad-állapotúakból* pedig a *praedialisok*, valamint az érdemesebbekből, mindig hadi érdemek árán, az országos *nemesség*, mely a XV. században, különösen a mai *Belo-*

különösebben pl. a következőkre: *Anjouk. okmt. IV. 362., Dl. 34776., 34640., 34890., 35077., 35301., 35388., 4879., 4880., 35326., 35333. stb.*

¹⁾ E részben főleg a fentebb idézett Árpádk. oklevelek nyújtanak sok példát. Az újabbkoriak közül pedig pl. *Dl. 35077., 35301., 35234., 33976., 33974., 35284., 35288., 35408., 35388., 4879., 4880., 9228., 33857., Múz. III. az 1464. évrhez stb.*

vármegye középső vidékein, mint *köznemesség* mutatkozik csoportosan.

Különösebb, tömeges példának nincsen Körösmegyében: miként vált ki a szabad sorsú várnépségből a későbbi kisbirtokú nemesség. De van a szomszéd Zágrábmegyéből elég. Így szemünk előtt emelkedik országos nemességre a marocsaí várjobbágyság egy része 1354-ben István szlavoniai hercegnek, Nagy-Lajos király öcsésének jóvoltából.¹⁾ Ugyaníly változás mehetett végbe Körösmegyében pl. a csezmiczei várkerületben hol a későbbi Csezmiczeiek is, a Janus Pannonius rokonsága, hihetőleg szintén ily várnemesek voltak; avagy Gerzenczemegyében,²⁾ mely az Anjouk korában már megbomlik s számos köznemesi családnak ad helyet, pl. a Gerzenczeieknek s bizonyára a Zrednaiaknak vagy Geletityeknek is.³⁾

Kétségkívül ugyanily alapon támadt új élet főntebb; az anyaországban is, hol szintén szláv elemre rakódott le annak idején a hódító magyarország új, eleven rétege. De míg itt tömegével, erejének s intézményeinek súlyával lassankint beolvadásra kényszeríté a magyarság a régi lakosságot, *Körösmegyében csupán uralmát állapítá meg, bár közvetlen szervezett birtoklás, de nem egyszersmind telepítés által is.*

Az eredmény könnyen kiszámítható, mihelyt az uralkodó faj és a mai támogatta: a központi hatalom egy erősebb hódító fölléptével meggyöngül, s ennek következtében a közvetlen birtoklás is gyérebbé válik.

A török hódítás e tájakon nemesak pusztító, hanem a magyar birtoklásra bomlasztó hatását is volt. Alatta lassankint szétpattogzott az a mély, erősnek látszó zománcz, mely az itteni társadalmi és köz-életet a középkorban bevonta. Mikor a török elvonult, legalább az Ilovától keletre eső hajlani Körösmegyében, lehet mondani — végkép elhomályosult a régi magyar birtoklás ismerete; a középkori nagy-birtokosok közül a *Battyániakon* és *Vingárti Gerceken* kívül, kik pedig már aránylag

¹⁾ Kukuljević, i. m. I. 124.

²⁾ V. ö. pl. 1369-bez: DL. 35241.

³⁾ V. ö. pl. 1365: DL. 35233; 1369: DL. 35240; 1375: DL. 35249.

szintén csak újabbak, egyet sem ismernek.¹⁾ Odább nyugoton pedig pl. a szerdahelyi *Derzsjeik* már 1628-ban is csak alig tudják igazolni itteni régi birtokjogukat.²⁾

Meggyöngült az a régi, szláv eredetű és nyelvű köznemesesség is, mely a középkorban, mint a magyar nemesi társadalom szerves része, életének egyik hathatós tényezője volt s oly sok kiváló férfiút adott a közhazának. És mindinkább elhorvátosodott. Holott a magyar uralom kezdetén kétségkívül észak felől tódul, szorúl ide össze a szlávosság a hódító magyarság elől: a török hódítás alatt és után délről menekül majd telepszik át e nyugalmasabbnak vélt tájakra, megváltoztatva a régi szláv lakosság képét is, mely, jól tudjuk, a Mátyás századában még egyáltalában nem tartotta magát horvátnak.³⁾

Hogy a török hódítás elvonult, csüggedezve vagy ernyedten, a multnak csak révedező öntudatával élt tovább a szintén hódítóül föltolakodó német uralom, de magyar közjog, magyar korona alatt úgy a magyarság mint a szlávosság. De új eszmék új életet hoztak, új igényeket támasztottak. A szláv nemzeti eszme hatása alatt a horvátság, mely szervezetére nézve a magyar társadalomtól el tudta magát különíteni, mint szellemi hódító lép föl e tájakon is, támaszkodva hagyományaira, melyek őt a bár csupán odább délen, a tengerpart mentén, aránylag kicsinyke ponton támadt rövid életű régi nemzeti királyságra emlékeztették s az állam-alkotó képesség nimbuszával és önértetével ruházták föl.

A német hódítási eszme dőltevel tehát teljes erővel kellett kitörni a harcuk a horvát nemzeti vágyak s az erejének és történelmi közjogának világos tudatára ébredt magyar állam és társadalom között. E harc — mint tudjuk — azzal végződött hogy a *horvátság* nemesak a homán kiindult: a régi Horvátországot, hanem a középkori szlávon megyéket (Zágráb, Körös

¹⁾ T. Smičiklas, Dvijestogodišnjica Oslobođenja Slavonije, 73. és köv. I. és 95. l.

²⁾ V. ö. általában a régi magyar nemes közbirtokosságra nézve: Monum. spect. hist. slav. merid. Spomenici hrvatske krajine, II. 152. stb.

³⁾ E részben s általában a főntebb előadott alakulások tekintetében a részletes inductio még a jövő feladata. Mi ez alkalommal csak rámutatni kívántunk ennek szükségességére.

Varasd és Verőcze), sőt odább keletre a régi anyaországi Pozsega, Baranya (t. i. részben), Valkó és Szerém megyéket is, a hol pedig már a magyar település is erősebb gyökeret vert, — hatalmába tudta keríteni, s bár magyar közjog és magyar korona alatt, de új (horvát-szlavon) országgá alakította. A horvátság tehát a Dráva és Száva között rég óta nagy tömegekben élő szlávság alapján aránylag óriásit növekedett, a magyarság pedig, legalább területileg, közvetetlen birtoklás tekintetében tetemesen összezugsorodott e tájakon.

* * *

Eddig tart a história; ezen túl a napi politika kezdődik. De mintha a szemlélődő történetíró akadna még históriai tényre ezen a ponton is. S ez az, hogy a magyar közvélemény a dolgok ügyén, rá nézve kedvezőtlen alakulásán immár megnyugodott, s most íme a horvátokon a sor. És engedtessek meg nekem ez alkalommal, hogy épp e helyről, mint történet-kutató, ki nekem alkalmam volt a magyar és horvát történet-tudományt elváltató mély szakadékokba bepillantanom, amaz őszinte óhajtásonnak adjak kifejezést, hogy e szakadékokat — a fölvetett képnél maradva — mielőbb a történelmi hazugságok törmelékei töltsék be, s a kölesönös egyetértés, nyelvismeret és érintkezés alapján mielőbb az objektív kritika útjai szeldejék keresztül.

NÉVMUTATÓ.

Rövidítések: cs. = család; egyh. = egyház vagy egyháza; f. = folyó; h. = helység; p. = patak; pleb. = plebánia; v. = város.

Aba nem 50, 52, 128.
 Abbacia pleb. 81.
 Abradovez h. 123.
 Abrakvölgy h. 123.
 Achyna pleb. 89. — L. Atina alakban is.
 Ade, Adoň (sz.-léleki) cs. 44, 47.
 Adorjánfalva h. 124.
 Adorjáni cs. 38.
 Agrias h. 100.
 Ákos nem 14, 127, 128.
 Alapi cs. 129.
 Alberthegey h. 124, 126.
 Alsáú cs. 43, 122.
 Alsófalva h. 124.
 Andriáfalva (Andreasdol) h. 123.
 Antholouch (Antalovecz, Antholowecz) h. 87, 88, 123.
 Antoluschina h. 87.
 Antunovacz h. 92.
 Antunovo h. 87, 88.
 Anyos (fajszi) cs. 127.
 Apaj vár 12, 124, 126.
 Apaj, Apajfi (Cassinyá-keresztúri) cs. 11, 12, 126.
 Aporo(v)lez h. 43.
 Apatija h. 128.
 Apatovecz (Apatolcz) h. 12, 13, 123.
 Arroad pleb. 93.
 Artechina pleb. 92.
 Artov (Artovň, kristalovezi) cs. 46.
 Asszonyfalva h. és pleb. 91, 124.
 Asszúgy v. és pleb. 29, 56, 57, 58, 59, 91, 99, 116, 117, 124, 125, 126, 128.
 Asszúgy-Szt.-György v. 96.

Asszúgyi cs. 41, 58, 117.
 Asszúgyi fősperesség 90, 99, 112.
 Asunfolua h. — L. Asszonyfalva.
 Ásvány h. 124.
 Asztalnok (nyudvari) cs. 30.
 Atina vár és v. 49, 50, 51, 52, 53, 54, 89, 90, 122, 125, 128, 129.
 Atinai cs. 49, 50, 51, 52, 53, 128.
 Auránai perjelség 121.
 Aziwag v. — L. Asszúgy.
 Azorjás (Azíriás) pleb. 100.
 Azunfolua (Azurifolua) pleb. 91.

Babity h. 123.
 Baccalarius cs. 30.
 Bach pleb. 95.
 Bachouch (Bachoweh) pleb. 87.
 Bacoza pleb. 89. — (L. Bakocza h. a. is.)
 Bacozevacz h. 87.
 Badlyevina h. 43, 80, 82.
 Bagen (Bagenowecz) h. 80.
 Bagyanovecz vár 43, 80, 82, 122, 129.
 Bajnok cs. 47, 128.
 Bak-Péter-földe h. 124.
 Bakator cs. 48.
 Bakocza (Bakovecz, Bakolcz) h. 16, 55, 57, 89, 90, 123, 127. — L. Bacoza a. is.
 Bakolya (Bakola, Bakalha) pleb. 100.
 Bakonyai cs. 55, 56.
 Bakoveczai cs. 55.
 Baksity cs. 30.
 Bakva h. 83.
 Bakva vár 83, 117, 118, 129.
 Bakva-Szt.-Benedek h. 83.

- Bakva-Szt.-Péter h. 83.
 Baletincez (Baletincez) h. 114, 123.
 Bánfi (alsó-lendvai) cs. 22, 49, 118, 119, 126.
 Bánfi (darnóczi, garai) cs. 53, 54, 128.
 Bangota (Bangotity) cs. 29.
 Bánkfalva h. 124.
 Bánkvölgye h. 124.
 Baranyamegye 59, 117, 134.
 Baryas cs. 48.
 Barnaba (Barraba) pleb. 91, 99.
 Basztaji h. 50.
 Bátori cs. 25, 126.
 Battyáni cs. 10, 20, 21, 23, 26, 29, 30, 31, 33, 34, 39, 46, 51, 129, 132.
 Bazini cs. 48.
 Bebek (pelsőczy) cs. 14, 22, 53, 127.
 Bebrina h. 105.
 Becova (Bakva) h. 83.
 Becsetelke h. 124.
 Bedenicska f. 22.
 Bedenik h. 86, 88.
 Bedlin cs. 54.
 Bednya f. 9, 10, 11, 59.
 Bednya pleb. 66.
 Beglin cs. 54.
 Beksini főesperesség 111, 115.
 Beketinez (Beketinez) h. 29, 123, 129.
 Béla h. és vár 43, 82.
 Bela pleb. 80.
 Bela-brega h. 123.
 Bélai apátság 49, 121.
 Belanovez h. 39.
 Bélavár v. 19. — I. Belovár a. is.
 Belesinilazi h. 123.
 Belezna h. 112.
 Belgna pleb. 66.
 Belham-szabadsága h. 124, 126.
 Belina h. 78.
 Belovár (Körös-)megye 34, 82, 113, 116, 120.
 Beludovezi cs. 47.
 Beluthegy (Beludovez, Belyudovina) h. 123.
 Belyevcezi cs. 47.
 Belyudovszina h. 123.
 Benczenec (Benchech, Benchen, Benchench) h. és pleb. 91, 99.
 Benedek (Benetke) h. 36, 123.
 Benedekfalva (Benedikovez) h. 123.
 Benicsancze h. 91.
 Berchkoec h. 101.
 Beresino h. 101.
 Beresin(y) (Beresén[y]) h. 101. — V. ő. 110.
 Bereczkhetye h. 124.
- B(e)reg h. 16, 123.
 Berencsi cs. 40.
 Beriszló (grabarjai) cs. 37, 38, 39, 130.
 Berivoj-Szent-Iván v. 26, 47, 73, 125.
 Berivoj-szent-iváni cs. 26.
 Berslyanicza h. 27, 28, 29, 74.
 Berstyanovez (Berschanowez) pleb. 74.
 Berstyanovez vár 28.
 Berstyanovezi cs. 28, 130.
 Berthalamovez h. 85.
 Bertalanfalva h. 124.
 Berzenzei cs. 24, 127.
 Berzev(i)cze vár 118, 119, 128, 129.
 Besenyő (ezdegi [őzdőgei]) cs. 13, 18, 40.
 Besenyő-Szent-Benedek (Besenőcz) v. 18, 69, 71, 125, 127.
 Bethlen (Betlen) cs. 54.
 Bexini főesperesség 111, 115.
 Biczkele (zeleuavári) cs. 23.
 Biela f. és h. 7, 35, 39, 41, 42, 43, 46, 49, 80, 82, 116.
 Bikkalja (Bikkfaalja) h. 123.
 Bikszád (Biszág) v. és pleb. 6, 59, 64, 65, 112, 124.
 Bikszádi cs. 6, 130.
 Bilo hegy 14, 16, 17, 19, 59, 71, 127.
 Birófalva h. 124.
 Biszág v. — I. Bikszád.
 Bisztra csatorna 16.
 Bitovez cs. 10, 11, 15, 20, 21, 31, 52, 46, 115, 130.
 Bjelanovacz h. 39, 78.
 Bjelasztina h. 39, 82, 124.
 B(j)elina h. 82.
 Blatnicza h. 114.
 Blizna f. 64.
 Bliznafő (Blyznafye) h. 64, 65, 124.
 Bobosevez h. 123.
 Boconcha h. 89. — V. ő. Bakocza.
 Boeska (Boeska, Boeskañ) cs. 11, 12, 13, 126.
 Boeskincze h. 95.
 Boeskovdol h. 123.
 Bod cs. 26.
 Bódogasszonyegyháza h. 124.
 Bódogasszonyfalva (Bódogasszonyfalva stb.) h., pleb. és v. 49, 86, 82, 91, 124.
 Bódogasszonyháza h. 124.
 Bogacseva h. 9.
 Bogatő h. 124.
 Bogdancz h. 123.
 Bohidagrasso pleb. 92.
 Bojnik (bajnokovezi) cs. 47.

- Bokvik (Bokvyk) f. 57.
 Bokolya h. 109.
 Bold Szűz egyh. 66, 68, 73, 78, 79, 97, Bela 80, Boyauch 78, Bradua 63, Chasma 71, Chesuricha azaz Csezinice 68, Cirkewcza 64, Cirkvenicza 78, Czirkvena 64, Dornouch 88, Garigh 72, Gelekovez 66, Gordowa 85, Goyl 73, Hegen 63, Hraschina 62, Iuanch 72, Kamarcha 67, Kis-Kemlek 62, Koren 69, Lupna 101, Martonpotoka 90, Meshchenicha 73, Megurech 85, Mosina 68, Pukur 80, Seencheuta 80, Soploucha 90, Struga 67, Szaploneza f. melléke 79, Thoplica 80, Zdench 82, Zirch 80, Zopia 89.
 Bold Szűz kápolna 73, 86, Bresnicha 89, Dragouen 89, Grech 85, Molina 70, Zireza 68.
 Bom (osztópáni) cs. 33.
 Bona-hida-Krassó (Bona Hydagrasso) pleb. 92.
 Bonakazengurge pleb. 93.
 Bonthusewcz pleb. 76.
 Bontusovezi cs. 20.
 Bor alatti minorita kolostor 45.
 Borbála királyné 8, 14, 48.
 Borbála, Vok özevgye 39.
 Borics bán 130.
 Borostyán h. és pleb. 100, 105.
 Borotva (terasztenkezei vagy vrbovezi [orbóczy]) cs. 7.
 Borroba pleb. 91, (99).
 Bosjakovina h. 123.
 Bosnyák illés 64.
 Bosziljevo h. 114.
 Boszniai püspökség 111, 112.
 Both (bajnai) cs. 8, 128.
 Bóthegy h. 123.
 Bothowcz pleb. 87.
 Botkafölde (Botkafölde) h. 33, 68, 124.
 Botkaföldi cs. 26.
 Botoverh h. 123.
 Boyauch v. 78.
 Bozilveo vár 114.
 Bő nem 126, 128.
 Bradua pleb. 63.
 Bragyas cs. 48.
 Brareka h. és pleb. 109, 110.
 Brachana pleb. 110.
 Brecsiny (Brechin) pleb. 101, 110.
 Breg h. 123.
 Brega h. 110.
 Bregi h. 16.
 Bresniczemelléki h. 124, 126.
 Bresnyeza (Bresnicha) pleb. 89.
- Brestog (Bresztog) h. 101, 110.
 Bresztovacz h. 101.
 Bresztovicza h. 123.
 Brezane h. 5.
 Brezkolowcz (Brezkovez) h. 101.
 Breznicza f. 57, 58.
 Brezova-szoboda h. 123.
 Brezovicza (Brezowicza, Brezounicha stb.) h. 9, 62, 84. — V. ő. Berzev(i)cze v. a. 18.
 Briga cs. 19.
 Britvity cs. 7.
 Bruzja h. 123.
 Buch pleb. 95.
 Bucsfalva h. 95.
 Bucsje h. 95.
 Bujovez (Bujovicza) v. és h. 42, 78.
 Bukovesicza h. 10.
 Bukovicza h. 89, 90.
 Bukovicza dolnya h. 55.
 Bukovicza gornya h. 55.
 Bukovina (Bwkowyna) h. 114.
 Bukovje h. 100.
 Bukvikreka f. 57.
 Bunaba pleb. 91.
 Bunaheda pleb. 92.
 Busetina h. 87.
 Busovacz h. 87.
 Bwinach pleb. 78.
 Bwkowyna h. 114.
 Bwsowcz pleb. 87.
 Bwtlkaföld-Szent-Miklós pleb. 68.
 Bwyowcz v. 42, 78.
 Byenik h. 75.
- C**apolna h. — I. Kápolna.
 Cappa pleb. 92.
 Carassou f. 57.
 Celne pleb. 98.
 Celnovo pleb. 75.
 Cerkemkoh pleb. 101.
 Ceronicha h. 67.
 Chapa (Chappa) — I. Csapa.
 Chasar pleb. 92.
 Chasma. — I. Csázma.
 Chazar Korogh h. 92.
 Chehne pleb. 98.
 Cherenyca pleb. 67.
 Cherkuenhek h. 101, 110.
 Chernareka h. 73.
 Chersno (Cheresneu) pleb. 85.
 Chertzhweez h. 63.
 Chesmicha (Chesuricha) pleb. 68.
 Chinat pleb. 99.
 Chorutí pleb. 93.
 Chrothen h. 80.
 Chrostnech h. 63.

Chusar pleb. 92.
 Cirkewca pleb. 64.
 Cirkuenicha pleb. 78.
 Clechikovichi pleb. 76.
 Cloekochouch tó. 57.
 Coporna h. 94.
 Corylo pleb. 75.
 Cosuchak váralja pleb. 75.
 Cothozenthygung h. 106.
 Crancha pleb. 109.
 Craunna h. 81. (122.)
 Crayetina h. 80.
 Creten h. 86.
 Crisim pleb. 63.
 Crosa (azaz Krassó) pleb. 92.
 Crussawa h. 102, 119.
 Crysthalowcz h. 79.
 Csagyavicza f. 52, 73, 81.
 Csagyavicza h. 56, 89, 90.
 Csák es. 115.
 Csákiányvölgy (Csakandó) h. 123.
 Csáki es. 58.
 Csaklovicz h. 42.
 Csáktornya vár és v. 42, 115.
 Csamarovina h. 123.
 Csániki es. 55, 129.
 Csapa (Uapa) h., pleb. és v. 92, 99.
 Császár pleb. 92.
 Császna. — L. Császna
 Csavlovicza f. 35, 46, 47.
 Császna (Császna) f. 17, 19, 21, 22,
 23, 27, 28, 29, 31, 34, 42, 71, 113,
 114, 127.
 Császnai kerület 69.
 Császnamegye 12.
 Császna (Császna) pleb., vár és v.
 71, 72, 113, 121.
 Császnafalva h. 124.
 Császnafő h. 124.
 Császnai főesperesség 71, 111, 113,
 114, 116.
 Császnai káptalan 21, 120.
 Császnai prépostság 121.
 Császnai prépostság a főesperesség
 77, 80, 82, 89, 111.
 Császnamelléki h. 124.
 Cseh (lévai) es. 51.
 Csehonityfalva h. 124.
 Cseperno-zela h. 123.
 Csepín h. és pleb. 92, 99.
 Csevevica h. 123.
 Csornarekai es. 47.
 Csorna-reka h. 73, 123.
 Csornatölke h. 124.
 Csornecz f. 22.
 Csornecz h. 123.
 Csorneczvölgye h. 124.

Csernek (Csernik, Czernik) pleb. (54),
 111.
 Csernotity-szabadsága h. 124.
 Csernovitylaka h. 124, 126.
 Csersztvecz-Szent-Péter h. (63), 19, 65.
 Csezmice (Csezmicza, Cseszmicze) vár
 és h. 20, 33, 68, 123, 127, 132.
 Csezmicei es. 130, 132.
 Csezmicei kerület 69.
 Csokosztina h. 123.
 Csornarekai es. 20.
 Csőtörtőkhely v. 44, 45, 80, 125.
 Csresnyeovca h. 85, 88.
 Csutor (monoziái) es. 27, 45, 121,
 129.
 Csúz (Csuzf, Csuzovity [Iudbregi]) es.
 11, 127.
 Csversztecz h. 63.
 Csarovdar h. 65.
 Czekno (Czekonovo) h. 75.
 Czelme h. 5.
 Czere-borda h. 22.
 Czerkvenik pleb. 101, 110.
 Czernacz h. 56.
 Czernik (Czernek) h. és pleb. 34, 111.
 Czerovaborda h. 13, 22, 123, 126.
 Czezarovitylaka (Így helyes?) 124.
 Czigan (berivuj-szent-iváni) es. 26.
 Czigány es. 26.
 Cziglena h. 22.
 Czillei es. 4, 8, 13, 15, 32, 115, 130.
 Cziráki es. 20.
 Czirkewca pleb. 64.
 Czirkvena h. és pleb. 64, 65.
 Czirkvenicza h. és pleb. 78, 82.
 Czirkvenik (-melléke) h. 101.
 Czmenovityhelye h. 124, 126.
 Czrnaez h. 56.
 Czweta nem 7.

Danes (szerdahelyi) es. 44.
 Darabos (nádasfő) es. 12, 127.
 Darnócz (Darnovecz) pleb., vár és v.
 52, 53, 54, 88, 90, 128, 129.
 Darovár v. 35, 42, 44, 46, 47, 49,
 59, 80.
 Debreczeni es. 32, 33.
 Décsé (Décsa) v. 27, 42, 73, 129.
 Décsé-melléke h. 124.
 Dedina-reka h. 101.
 Deduseverli h. 123.
 Delch pleb. 75.
 Demecsőfőde v. 81.
 Derzs (szerdahelyi) es. 14, 15.
 Derzs (Ders, Dero) pleb. 92.
 Derzsanicza (Magyar- és Német-) h.
 92.

Derzs (szerdahelyi) es. 17, 18, 121,
 126, 127, 133.
 Derzsoivoy es. 23.
 Doscha pleb. 67.
 Deslicze (Desnicza) pleb., vár és v.
 28, 29, 76.
 Desniczei es. 29, 130.
 Desnika-melléke h. 124.
 Dewecher pleb. 79.
 Dezsőfő (garai) es. 54.
 Diákó v. 112.
 Diákóvári püspökség 111, (112.)
 Diákóvölgye h. 124.
 Dianfőde (Dian-váralja, Dianovsztina,
 Dianovecz) h. 42, 123.
 Diankovcz 7, 123.
 Diankovölgye 130.
 Dianvára (Dianovecz) vár 42.
 Dicemoua pleb. 78.
 Dimieskfőde (Dimityfőde, Dimichko-
 föld, Dimieskovina) v. és pleb. 44,
 81, 123.
 Disnik h. 27, 28, 29, 30, 76.
 Djedin-rieka h. 101, 105.
 Dmicskovina v. 81, 123.
 Dobocsacz h. 101.
 Dobovecz pleb. 63.
 Dobowyk h. 108.
 Dobrafalva h. 55, 123.
 Dobragoszt (Dobragostya, Dobragros
 stb.) h. 101, 111.
 Dobrakuesa vár és h. 45, 46, 49, 52,
 88, 90, 116, 122, 129.
 Dobrakuesai es. 139.
 Dobrovity h. 55, 123.
 Dolch (Dolez, Dolczi) pleb. 75.
 Dolman h. 98.
 Dolnyi Lukasacz f. 57.
 Dolnyi-Miholjacz h. 57, 58, 98, 99.
 Domankus h. 70.
 Dombai es. 16, 129.
 Dombó h. 16.
 Dombó h. 72, 77, 113, 121.
 Dombóri kerület 60.
 Domokos- és Márton-laka h. 124.
 Domyaryka pleb. 101.
 Dornouch pleb. 88.
 Doroszai es. 20.
 Doroszlőf-Andorjás-laka (Doroszlovez)
 h. 123.
 Dorozsma nem 128.
 Dragality h. 78, 82.
 Dragalya (Dragalin) h. 78, 82.
 Draganfalva (Dragandó) h. 123.
 Dragen (Dragowa, Dragan stb.) h. 89.
 Dráigi (bélteki) es. 40, 120, 129.
 Dragonyafalva h. 124.

Dragosztrincez (Kis- és Nagy-) h. 57.
 Dragosztinacz erdőség 57.
 Draun pleb. 110.
 Drauffeld (Sz.-László) pleb. 75.
 Dráva f. 11, 12, 14, 16, 54, 55, 57,
 58, 59.
 Drenováz h. 52, 88, 90.
 Druchun pleb. 119.
 Dubchna pleb. 101.
 Dubicza h. 115.
 Dubiczai kerület 69.
 Dubiczamegye 111, 115.
 Dubiczai esperesség 111.
 Dubnicha h. 72.
 Dubovacz h. 63.
 Dubovesacz h. 101.
 Dubovik h. 108.
 Dubrava h. 72.
 Duga-grada h. 123.
 Dugilazi h. 123.
 Dunar pleb. 99.
 Dur es. 47.
 Durovez (Durovez) es. 47.
 Dworancz h. 98.
 Dynnareko pleb. 101.

Ebrees pleb. 87.
 Egervári es. 8, 20, 36, 127.
 Egyedlaka h. 124.
 Elca pleb. 109.
 Emre-Vajdafalva h. 124.
 Emrechpaka (Emrechowcz) h. 106.
 Emryhowcz pleb. 69.
 Endréd (Endrevez) h. 123.
 Erdewzadi (Erdőszádi) es. 101.
 Erdőd pleb. 92.
 Erdőszád (Erdewas) h. és pleb. 101.
 Ernszt (csáktornyai) es. 14, 15, 16,
 45, 115, 129.
 Eradvan pleb. 95.
 Ervenze h. 81.
 Ervenzei es. 20.
 Eszgvári es. 20.
 Eszék (Esel, Ezol, Ezecl, Esek, Ezek)
 pleb. és v. 56, 59, 91, 92, 116.
 Euscut pleb. 110.

Fábián- és Gergelylaka h. 124.
 Fabianovecz h. 79.
 Fanes (Fancsi, Fancsi [gordovai]) es.
 24, 32, 50, 129.
 Farkashegy h. 109.
 Farkashida h. 51.
 Farkasmezeje (Farkasovecz) h. 123.
 Fejérvár vár 39, 78, 82, 122, 124, 128,
 129.
 Fejérvári es. 39.

Fenyőfalva h. 44, 80, 123.
 Ferenczfalva h. 109, 110,
 Ferenczlaka h. 124.
 Fertős tó 130.
 Fericsanói h. 57, 109, 110
 Ferkl(y)evéz(i) h. 109.
 Ferogeleti pleb. 109.
 Filéthynéz pleb. 76.
 Fogoshelye h. 124.
 Forster (sz.-erzsébeti) cs. 20, 24, 126.
 Frangepán cs. 5.
 Fránkszabadsága h. 124.
 Frodnohar cs. 11, 69.
 Fülöpszabadsága h. 124.

Gacsiée h. — L. Gatyistye.
 Galgócz h. 27.
 Galovez (Galovacz) h. 21, 68.
 Gara pleb. és v. 102, 110, 116, 117.
 Garai cs. 8, 48, 49, 51, 52, 53, 54,
 93, 95, 98, 128.
 Garázda (keresztúri) cs. 46, 47, 48,
 128, 130.
 Garázda-Keresztúr (Garazdincez-Ke-
 resztúr, Garazdincez) h. 47.
 Garesin vár 112.
 Garesnicza f. 30.
 Garesnicza h. 26, 29, 31, 34, 72.
 Garignicza v. 32, 33, 58, 75.
 Garigniczai cs. 32, 33.
 Garity (Garić, Garigh) hegy 26, 34,
 72, 127.
 Garityi kerület 60.
 Garity (stb.) v. és vár 34, 44, 115,
 123.
 Garity-alja h. 34.
 Gatal (Gatály) nem 86.
 Gathalovez pleb. 86.
 Gatyistye h. 55, 82, 87, 88.
 Gaywl (Gayl) h. 73.
 Gele (Geled, szrednyai) cs. 29, (130,
 132)
 Gelekovez pleb. 86.
 Geletity cs. 29, 130, 132.
 Gelgyes (Gelges) pleb. 93.
 Geliese h. 93.
 Gemlecz vár 114.
 Geresei esperesség 111.
 Gerecsityszabadsága h. 124, 126.
 Geréb (vingárti) cs. 132.
 Gerebeni cs. — L. Hermani néven.
 Gereben vár 10.
 Gerecz (Gerech) pleb. 76, 85, 93.
 Geregye nem 127, 128.
 Geregyei cs. 127.
 Gerzenče kerület 60.
 Gerzenčemegyje 132.

Gerzenče (Gersench) pleb. 74.
 Gerzenče v. 26, 77, 115.
 Gerzenčei cs. 132.
 Gesse h. 55.
 Geszi cs. 34.
 Giech pleb. 93.
 Giléfi (szrednyai) cs. 29
 Gliathkowina h. 74.
 Glogonca (Glogovnicza) f. 13, 114.
 Glogoneza (Glogovnicza) h. 13, 63, 65.
 Glogonczai prépostság 121.
 Glogovia (Glogonia, Glogovicza) h.
 102.
 Gloynissa h. 102.
 Gnojnicza pleb. 102.
 Gobrincza pleb. 109.
 Golges pleb. 93.
 Golgonczamelléke h. 124.
 Gomecz (Gomlecz) vár 114.
 Gorbonok (Gorbonak) h. 16, 67, 85,
 127, 129
 Gorbonokfő h. 16, 67, 124.
 Gorbonoki cs. 16, 129.
 Gordovai kerület 60.
 Gordva (Gordova) v. 24, 85, 121, 129.
 Gordvátó h. 124.
 Goricza h. 72.
 Goriczai fősperesség 111.
 Goriczai cs. 32.
 Gorján h. 102, 110.
 Gossa pleb. 87.
 Gosztovity h. 7.
 Gothozenthyurg h. 106.
 Gotó pleb. 102.
 Goyl h. 73.
 Grabarja h. 109.
 Grabovnok h. 67, 85.
 Grabrian-földe h. 124.
 Grabrovnicza h. 85, 86, 114.
 Grabroychia (Grabrownicza) h. 114.
 Graesnicza h. 27, 74, 77.
 Graesina h. 63.
 Gradacz h. 102.
 Gradez h. 76, 113.
 Gradez hegy 13.
 Gradezi cs. 20.
 Gradisez h. 102.
 Gradistya (Gradistye) v. 108.
 Gradpataka (Gradpotaca) pleb. 102.
 Gragen(n)a (Gragyan-Szt.-Miklós) h.
 és pleb. 63, 125.
 Granicza (Granichan) h. és pleb. 102,
 107.
 Granicze (Granitzay) vár 38.
 Grbavacz h. 24.
 Greben vár 10, 11, 59, 62, 112, 121.
 Grebenna egyh. 86.

Grech h. 85.
 Gregurovecz h. 8.
 Grezen(D)icza (Grezenca) v. 26.
 Grgyevacz h. 24, 85.
 Grgyevicza f. 17, 23, 24.
 Grobosyncz pleb. (24.) 88.
 Grohya pleb. 81.
 Gróf (bázini) cs. 49, 127.
 Grubisinez (Grubisnopolye) v. 24, 88.
 Gucho pleb. 102.
 Gudovez (Gudovacz) h. 19, 70, 71.
 Guestya (Guestha, Guestye) pleb. és h.
 54, 55, 82, 87, 88.
 Gumia pleb. 110.
 Gumlecz vár 114.
 Gustyerov(ce)z h. 9, 64.
 Gut-Keled nem 11, 126, 128.
 Guzygdnycza h. — L. Garignicza.
 Gvesse (Gvestya stb.) h. — L. Guestya.
 Gvestyai (grvestyei) alesperesség 77,
 82, 86, 88, 111.
 Gyakovári püspökség 111.
 Gyelekovecz h. 12, 66.
 Gyeletity (szrednyai) cs. 29, 130,
 132.
 Gyepü-Szt.-Péter h. 124.
 Gylen pleb. 110.
 Győr nem 126, 127, 128.
 Györkfi (szt.-andrás) cs. 25.
 Gyulai cs. 10, 127.
 Gyurgyevacz h. 14, 15, 16, 67.
 Gyurgyity h. 71, 77, 113.
 Gyurinovecz h. 9.

Habianovecz h. 79.
 Hadar vajda 38.
 Hageny h. 63, 65.
 Habolt-Buzád nem 115, 126, 128.
 Halász h. 40.
 Haraszt h. 123.
 Harman pleb. 93.
 Harumma pleb. 93.
 Hatva f. 16.
 Havas hegy 130.
 Hedriholecz h. 123.
 Hegen h. 63.
 Hegen nem 7.
 Hejkatelke h. 124.
 He(j)movez h. 71.
 Hektor, Ulkoszló fia 8, 10.
 Herbortya (Hergoróbia) h. és pleb. 12,
 66, 70, 127, 129.
 Herezegovacz h. 83.
 Herdoso h. 101.
 Herisincz h. 21, 68.
 Hericity (Herissa) cs. 21.
 Herman pleb. 93, 99.

Hermanfi (Herman, gerebeni) cs. 6,
 10, 20, 21, 22, 23, 26, 29, 30, 31,
 44, 45, 46, 129, 130.
 Herwencez (Herwencza) pleb. 81.
 Héviz v. 45, 80, 123.
 Hírznán pleb. 93.
 Hlumcseniczamelléke h. 124, 126.
 Hosszúfalva h. 124.
 Hosszúvölgy h. 124.
 Horcica pleb. 102.
 Horvát cs. 23, 25, 130.
 Horvát (brezovezi) cs. 20.
 Horvát (gáji) cs. 54.
 Horvát (litvai) cs. 7, 10, 43, 129.
 Horváti cs. 93, 95.
 Horváti pleb. 93.
 Hot(h)ko h. 85.
 Hotva (Hotova) f. 16.
 Hotvafő h. 124.
 Hoza (peziedolzi) cs. 47.
 Hraschina (Hrastyina) pleb. és h. 62,
 65, 112.
 Hraszt (Hrasztján, Hrasztjanovecz) h.
 123.
 Hrasztovacz h. 42.
 Hrkánovezi h. 92.
 Hrochfalva h. 123.
 Hruscicza h. 110.
 Hrusovez h. 123.
 Hrussova (Hrusseva) pleb. 102.
 Hrusticza (Hruscicza, Hrusicza) h.
 103.
 Hudwarey pleb. 98.
 Hum (Humvaros) pleb. 90.
 Humpovicza h. 16.
 Hunt-Pázmán nem 127, 128.
 Hunyadi cs. 23, 39, 119, 129.
 Hurachi (Hurnasy) pleb. 93.
 Huresicza pleb. 102.
 Huza (peziedolzi) cs. 47.
 Hvrzoa pleb. 102.

Ilova f. 26, 29, 31, 34, 35, 36, 40,
 42, 46, 48, 49, 82, 114, 116.
 Ilova-Szt.-György (Ilova) h. 88.
 Im(b)rievecz h. 100, 111.
 Imbriovecz h. 69.
 Imentő (Imenszki) h. 123.
 Inokfalva h. 124.
 Istenveige (völgy) 130.
 István, rácz despota 8, 15.
 István, Szlavonia hercege 13, 132.
 Ivanch h. — L. Ivanity.
 Ivánecz vár és v. 55, 77, 118, 119,
 121.
 Ivanczfalva (Ivánecz) h. 123.
 Ivánfalva (Ivanovecz) h. 123.

Ivánhegye h. 124.
 Iványi v. 60, 72, 77, 113, 114.
 Ivánka-Szt.-György (Ivankovo) pleb. 93, 99.
 Ivanovez(i) h. 96.
 Ivansesicza hegy 10, 112.
 Izdench (Izdencz) vár 83, 109.
J
 Jajczai bán 43.
 Jákó-Szerdahely pleb. és v. 19, 99, 125.
 Jákó-szerdahelyi cs. 19.
 Jaisovez h. 7, 26.
 Jan, zagorjai gróf 5, 8.
 János, esztergomi érsek 21.
 János, pécsi püspök 53.
 János, prutai comes 28.
 János, zágrábi püspök 8, 14, 36.
 Jantolonez pleb. 87.
 Janns Pannonius 20, 130, 132.
 Jarmina (Jarumna) h. és pleb. 93, 99.
 Jasenovacz h. 37.
 Javorev(o)cz h. 16.
 Jedusevocz (Jedusovez) h. 16.
 Jelzsbet h. 66, 70, 112.
 Joboyno pleb. 87.
 Jovanovacz h. 92.
 Józsaí (Józsa, kristallóvezi) cs. 25, 46, 129.
 Jucevityhelye (Jucevitylaka) h. 124.
 Juga (-fi, meszl, máskép szent-orosz-beti) cs. 23, 119, 129.
 Jwlak h. 98.
 Jusavölgye h. 124.
 Jürlei prépostság 12.
K
 Kaczor (lak) cs. 129.
 Kajgana h. 26.
 Kalmárhely h. 124.
 Kalnik h. 7, 9, 63, 65.
 Kalnik hegy 8, 9, 10, 59.
 Kamareza f. 18, 65.
 Kamareza h. 65, 67, 112.
 Kamarezei cs. 19.
 Kamarezei főesperesség 65, 69, 111.
 Kamarja pleb. és v. 30, 75.
 Kamarja f. 30.
 Kamarja-Szent-Márton v. 30, 125.
 Kamarjai cs. 30.
 Kamarjamelléke h. 124.
 Kamaricza h. 65.
 Kame(c)snicza h. 9, 10.
 Kamenszko h. 103, 110.
 Kanizsai cs. 36, 40, 41.
 Kapela h. 64, 65.
 Kapelna h. 57.

Kapitáni (desniczei) cs. 29, 33, 121, 130.
 Kápolna (Capolna) h. 64, 65, 113.
 Kaporna (Kaparna, Kapurna) h. és pleb. 94, 99.
 Kapornakmelléke h. 124.
 Kaproncha (Kaproncza) pleb. 65.
 Kaproncza f. 16.
 Kaproncza vár és v. 12, 13, 14, 67, 69, 71, 129.
 Kapronczai főesperesség 111.
 Kaptol (Kapholomez) h. és pleb. 76, 105.
 Karai cs. 32, 33.
 Karasicza f. 57, 58.
 Karassó f. 57, 58.
 Karatna (Karachna) pleb. 94, 99.
 Karatna-Szt.-János h. 98.
 Karatna-Szt.-Miklós h. 98.
 Káshhegye h. 124.
 Kasztelláni (szentléleki) cs. 6, 36, 37, 39, 41, 43, 44, 51, 122, 130.
 Katalin, Gizelló U. özevgye 5, 8, 14, 15.
 Katalin, Iván korbáviái gr. özevgye 51.
 Katinaez h. 50, 107.
 Kedhely (Kedhel) h. 12, 124, 126.
 Kelemen h. 65, 70.
 Kelges (Kelgyes, Kelgeskorogh) h. 93, 94.
 Kemlek hegy (8, 9), 10, 59.
 Kem'eki körület 60.
 Kemlek (Nagy- és Kis-) pleb. 62.
 Kemlek vár 7, 9, 10, 63, 66, 120, 128.
 Kemleki főesperesség 62, 111, 112, 115.
 Kenderes cs. 26, 129.
 Keresztes lovagok egyháza 66, 89.
 Kor.-Szent-János egyh. 71, 75, Horbortlyra 66, Marochia 62.
 Keresztur v. 17, 47, 69, 97, 124.
 Keresztur (Garczda-) h. 47.
 Keresztur (Raszinya-) h. 66.
 Keresztur (Vajks- vagy Vojk-) h. 47, 79.
 Keresztur pleb. 94.
 Kereszturi cs. 47.
 Keresztúti 130.
 Kése (Kesse, Kesse) pleb. 94.
 Kesincei h. 91, 94.
 Két-Osázmá-köz h. 124.
 Kő-híd-köz h. 136.
 Kowlhecz pleb. 93.
 Koze h. 94.
 Kis-Balászlaka h. 124.

Kis-Dragsztrinoz h. 57.
 Kis-Hejmovez h. 71.
 Kis-Kalnik vár 8.
 Kis-Kemlek vár 8, 62.
 Kishorvát (ilapsityi) cs. 53, 54.
 Kispaska h. 106.
 Klak, váromladék 52.
 Klethy pleb. 87.
 Klijnes h. 11.
 Klokoosevác f. 55, 56, 57, 90.
 Klokoosevacz (Klokoesevacz) h. 10, 56, 71.
 Klokoosevacz tó 57.
 Klokos pleb. 69.
 Kloster h. 16, 85, 88.
 Kokoresfalva h. 124.
 Kokority h. 123.
 Komarnicza f. 16.
 Komarnicza h. 65, 112.
 Konszkaí cs. 32.
 Kont cs. 57.
 Kontovez vár 52, 129.
 Konesicza h. 124.
 Kontyiszka (Kontyiszka-melléke) h. 19, 124.
 Kontyiszka f. 17, 18.
 Kopachewez pleb. 86.
 Kopács (kristallóvezi vagy popovezi) cs. 46.
 Kopina (-Szt.-Márton) h. 66, 70, 125.
 Koporna h. 94.
 Koprivna h. és pleb. 94, 99.
 Koprivnicza f. 16.
 Korbáviái Gróf cs. 23.
 Korbáviái gróf: Iván özevgye, Katalin 51.
 Korbova h. 24.
 Korbóvai cs. 24.
 Kóren (Koranovo) h. és pleb. 19, 69, 71.
 Koritna h. és pleb. 94, 99.
 Korjouisani h. 59.
 Körégyi cs. 25, 51, 53, 91, 129.
 Koroinai cs. 9, 128.
 Korvin J. 5, 8, 10, 39, 51, 128.
 Kos vár 58, 59, 92, 95, 117.
 Kos-Váralja (Koska) h. 58, 99.
 Kosovez cs. 23.
 Kosuta grad vár 75.
 Koszlohegy h. 124.
 Kotena (Kotunná) v. és pleb. 27, 28, 74, 77, 115, 129.
 Kotenamelléke h. 124.
 Kő-Kaproncza vár és v. 13, 17, 129.
 Kő-Szt.-György h. és pleb. 103, 110.
 Kőrös v. és pleb. 4, 7, 8, 9, 13, 17, 29, 63, 113, 119, 120.

Kőrösi körület 60.
 Kőrösmegye 3, 82, 111, 112, 113, 115, 116, 119, 120, 122, 126, 132, 133.
 Kőszeg vár 10.
 Kővágóórsi cs. 34.
 Kővár vár és v. 13, 45, 69, 80, 103, 121, 125, 129.
 Kővár (-ulja) v. 13.
 Kraesino(v)ez h. 55.
 Krajesity cs. 30.
 Krajetina h. 80.
 Kraljeva Velika v. 56, 38, 78, 82.
 Krasevacz p. 9.
 Krassó pleb. 94.
 Kravarčina h. (81), 122.
 Krestalovacz (Krestelovacz) h. 44, 47, 79, 82.
 Kretym (Kreytin) h. 80.
 Kristalovez v. és vár 44, 46, 47, 79, 81, 82, 125.
 Kristalovezi (Kristólföldi) cs. 46.
 Krizs h. 18, 99, 70, 72.
 Krízsezi h. 72, 77.
 Kukesfalva h. 124.
 Kuldies pleb. 93.
 Kulni (Kun) pleb. 94, 99.
 Kulpa f. 115.
 Kun pleb. — I. Kulni.
 Kunsincei h. 94.
 Kusinezlaka h. 124.
 Kusminez pleb. 97.
 Kustyer (szent-ersei) cs. 9, 25, 32.
 Kustyerolez (Kustyerovez) vár és v. 9, (64), 127, 128, 129.
 Kutena (Kutina) v. — I. Kotena.
 Kútff h. 124.
 Kutyovo h. 102.
 Kuzma h. 51, 89, 90.
 Kuzminecz h. 66.
 Kvschorowez (Kvsthyerolez) h. — I. Kustyerolez.

L
 Lábatlani cs. 5.
 Laesityfalva h. 124.
 Laezkó cs. 115.
 Laezkhegye h. 124.
 Laezkófalva h. 124.
 Ladiszlav h. 75, 77.
 Lajos (I.) király 9, 21, 28, 48.
 Lamberger cs. 115.
 László V., király 39, 46.
 Laszlovo h. 97.
 Latk (Latk, szobosinai, mogori) cs. 28, 31, 32, 130.
 Latk (Laezk), Ulkoszó fia 28.
 Latkovina h. 31, 74.
 Lausinger (bednyai) cs. 11.

Légrád h. 12.
 Lemes h. 64, 113.
 Lengyel es. 23, 129.
 Lesnekmellőke h. 124.
 Levanszka-Város h. 103, 111.
 Leznik h. 78.
 Lápje h. 123.
 Lipoval pleb. 84.
 Lójnicza h. 62, 65.
 Lokavecz (Lokanech) f. 57.
 Lonka f. 16.
 Lona h. 62.
 Lónya f. 9, 10, 27, 36, 37, 59, 112, 113, 114, 115, 127.
 Lónyai es. 44.
 Lónyató h. 124.
 Lónyicza pleb. és h. 62, 65.
 Lorántfi (herzenzei) es. 24, 127.
 Lubena h. 72, 113.
 Ludbreg vár és v. 11, 59, 66, 115, 129.
 Ludbregi es. 11, 127.
 Lukácshelye 130.
 Lukasacz (dolnyí) f. 57.
 Luna pleb. 110.
 Lupinka h. és pleb. 102, 110.
 Lupina pleb. 110.
 Lupoglav h. 72, 77.
 Lusanez h. 123.
 Luska Czirkva h. 81.
 Luszczi es. 45.
 Lyubiesza h. 9.
 Lyupina h. 103, 110.

Macskási (Tárnok) es. 20.
 Macskovacz h. 109.
 Magyar-Derzsanicza h. 92.
 Magyar-szente-föld h. 124.
 Magyarlak (Magyarovo, Madjarovo) h. 11, 62, 65, 125.
 Majkovecz vár 38, 126.
 Makófalva h. 124.
 Marczali es. 118, 127.
 Margelac h. 62.
 Margit herezegő 13.
 Marino szelo h. 35.
 Marjanecz (Marjanecz, Marjaneczei) h. és v. 58, 91, 97, 99.
 Marocsa (Marochia) h. és pleb. 62, 65, 112, 132.
 Marocsi kerület 60.
 Maróti es. 21, 23, 32, 36, 40, 41, 58, 117, 126.
 Marowecz h. 70.
 Marsigszabadsága (Marsityszabadsága) h. 124.
 Mártonpataka (Martopotoka) pleb. 90, 124.

Martianecz h. 66.
 Martin h. 107.
 Martineze h. 97.
 Martinecz h. 70, 72.
 Mártonlaka h. 124.
 Martyanecz h. 112.
 Mathows nem 7.
 Matucsina f. 57.
 Matucsina h. 56, 57, 59, 103, 109, 110, 116, 117.
 Mátyás király 5, 6, 8, 23, 29, 33, 38, 40, 43, 51, 55, 118.
 Mátyusföld h. 124.
 Mechchenicha h. — L. Meccenicze.
 Meccen(i)ce (Meccenicza) f. 35, 81, 116.
 Meccenicze (Meccenicza) h. és pleb. 26, 46, 47, 77.
 Medve vár 5.
 Medves (Medves) f. 58.
 Medynatschay Selassnay v. 40.
 Meglech pleb. 68.
 Megyerice (Vas-, Megurechya) v. 40, 41, 79, 82, 128, 129. — V. 5. Megyuracsa.
 Megyericsói (Megyuracsaí stb.) es. 23, 31, 40.
 Megyuracsa (Megyuracsa, Megyureca) v. 22, 28, 82, 85, 88. — V. 5. Megyerice.
 Me(k)csenicza f. — L. Meccenicze.
 Melles (pongracsovezi) es. 31.
 Meszicziezi es. 22.
 Mieskevina erdő 44.
 Micskföld v. 44.
 Miglész h. 68.
 Mihalyevci h. 107.
 Mihályfalva h. 124.
 Mihályhelye h. 124.
 Mihálylaka h. 124.
 Mihályvölgye (Mihalovez) h. 123.
 Miholancz pleb. 89.
 Miholecz (Miholyancz, Mikholecz) v. 41, 44, 81, 126.
 Miholjacz dolnyí v. 58.
 Miholjacz goronyi h. 89.
 Miholyancz h. 67.
 Miholjecz (Miholecz) h. 64.
 Mikos bán 6, 14, 15, 17, 19.
 Mikocz es. 30.
 Miketincz h. 64.
 Mi(k)holecz v. — L. Miholecz.
 Miklos h. 54, 90, 108.
 Miklós, pratsi comes 28.
 Mikulás (Mikulásity) es. 25.
 Miletincz pleb. 70.
 Miletinczi (Porkoláb) es. 20.

Milovanvölgy (Milovandol) h. 123.
 Mindenszentek egyh. 72, 74, 76, 79, 84, 86, Grubonok 67, Marochia 62, Nard 71, Terztennicha 78, Zalánuk 88.
 Mindszent pleb. 70, 94, Blysnafye 64, Kápolna 64.
 Mindszent h. 7, 84.
 Mindszenti es. 45, 47.
 Moera pleb. 110.
 Modrinafalva h. 124.
 Modrusvölgy h. 124, 126.
 Mogor vár 31, 32, 74, 125.
 Mol(i)na (Molve) h. 16, 67, 70.
 Monoszló h. és pleb. 27, 74, 76, 115.
 Monoszló nem 52, 127, 128, 129.
 Moravese h. — L. Marocsa.
 Moravez pleb. 70.
 Möriczhidai (Morócz) es. 25, 119, 128.
 Mosina (Mosinya) pleb. 68.
 Mosinai es. 24.
 Moszlavina h. 27, 74.
 Moszti h. 16.
 Mosztyancz h. 16, 123.
 Moticsina (Motocsina, dolnya és gornya) h. és pleb. — L. Matucsina h.
 Motucsina f. — L. Matucsina f.
 Mugra pleb. 109.
 Muraköz 115.
 Musina pleb. 68.
 Musina (Musinyai) vár 23, 24, 68, 125, 127, 129.
 Musinai es. 24.
 Musinamellőke h. 124.

Nábrádi es. 46.
 Nádasd nem 127, 128.
 Nagy (szent-mártoni) es. 32, 46.
 Nagy-Drágosztrincez h. 57.
 Nagy-Hejmovex h. 71.
 Nagy-Kemlek vár és v. 8, 9, 62, 64.
 Nagy-tó h. 124.
 Nagyfalva pleb. 94.
 Nagylucsei es. 55, 129.
 Nard h. 51, 77, 113.
 Nardella, Sabatinus neje 33.
 Nart-Szent-Miklós h. 54, 128.
 Narta h. — L. Nard.
 Nasiczki f. 57.
 Nasicez v. 57, 103, 110.
 Naszkovecz h. 55.
 Nekese v. 56, 57, 59, 103, 110, 116, 117.
 Nekese f. 57, 58.
 Nekese pleb. 103.

Nelepecz (-ő, Nelepeczi, dobrakucsaí) es. 31, 45, 46, 47, 130.
 Nemzetiségek: Aba 50, 52, 128, Ákos 14, 128, Bő 126, 128, Czwoia 7, Dorozsma 128, Gatal 86, Geregye 127, 128, Gut-Keled 11, 126, 127, Győr 126, 127, 128, Haholt-Buzid 126, 128, Hegen 7, Haut-Pázmán 127, 128, Mathows 7, Monoszló 52, 127, 128, 129, Nádasd 127, 128, Ost 127, 128, Pécz 11, 24, 127, Pok (Pak) 128, Preisa 7, Rátold 8, 127, 128, Tócsány 41, 44, 56, 58, 117, 127, 128, 130, Tibold 37, 38, 39, 48, 78, 82, 128, Tollneg 79, Vajk (Vojk) 47, 79, 128.
 Német-Derzsanicza h. 92.
 Németi (Nemepty, Nemethi, Nemiti) pleb. 94.
 Nemia pleb. 103.
 Nempti h. 94.
 Nenna (Nevna) v. 103, 111, 116, 117.
 Nerluk vár 42.
 Novna v. — L. Nenna.
 Nexe h. — L. Nekese.
 Neyna h. — L. Nenna.
 Noak pleb. 89.
 Noszkovezi h. 55.
 Nova Czirkva h. 81.
 Novák (Novaki) h. 89, 90.
 Nova-Szent-Marthon pleb. 68.
 Nyezsity h. 103.

Ó-Csázma h. 71, 113.
 Obed h. 72.
 Obed pleb. 76.
 Obedište h. 76.
 Obramolez-Szi.-Mihály (Obramolech, Obrancez stb.) h. és pleb. 86, 125.
 Obrokdol h. 123.
 Obrovás pusztá 80.
 Obrovicza h. 13, 21, 22, 70, 71.
 Olasz (orbónai) es. 21, 26.
 Olma pleb. 110.
 Opazepolye h. 126.
 Opoj bán 12.
 Oporovecz h. 43.
 Orahovica h. 56, 57, 60, 104, 106, 110.
 Orbázmegye 111.
 Orbázi esperességi ker. 111.
 Orbona (Orbova) pleb. és v. 13, 21, 22, 23, 70, 71, 103, 110, 126.
 Orbónai es. 21.
 Orbo(v)cz v. és pleb. 4, 63.

Orehov(e)z-Szent-Péter h. és pleb. 63.
 Orehovez pleb. 87.
 Oresjai es. 20.
 Orjava (Orlyava) pleb. 103.
 Orlyava f. 59, 116.
 Orlyavieza h. 104.
 Orlyovacz (Orlyavacz) h. 104.
 Orotahegye h. 124.
 Osceag v. — Értsd: Asszúagy v.
 Ost nem 127, 128.
 Ostfi (herbortyai) es. 12, 129.
 Oslovez vár 12, 129.
 Osmiad pleb. — Értsd: Asszúagy.
 Ost-fi es. 12, 13, 127.
 Oszeg (Oszék) h. 13, 63.
 Oszek h. 13, 63.
 Oszlág pleb. — Értsd: Asszúagy.
 Osztopáni es. 33.
 Othina vár. — Értsd: Atina.
 Otnya (Otnya-Szt.-Pál) h. 21, 68.
 Otok (Othok) h. 115.
 Óvár h. és pleb. 104.
 Oziag (Oziac) v. — Értsd: Asszúagy.
 Ozorjás h. 100.
 Ozyagh (Ozynag, Ozynagh, Ozyvagh) h. — Értsd: Asszúagy.
 Ördög (prodavicz) es. 14, 15, 17, 22, 127.
 Ördög-Jánoslaka h. 124.
 Ördöghegye h. 124.
 Padya pleb. 104.
 Pagarács (Pagarach, Pagrad) h. és pleb. — L. Podgorács.
 Paka h. 111.
 Paklenicza h. 37.
 Pak(ó)si es. 38, 40, 47, 127.
 Pakra f. 7, 35, 36, 37, 39, 40, 42, 116.
 Pakrácz v. 36, 37, 38, 39, 42, 59, 77, 104.
 Palacsity es. 29.
 Palesnik h. 25, 30, 73, 77.
 Pálfalva h. 124.
 Palicsna és (Palicsna-Szt.-Péter) v. és h. 23, 25, 26, 33, 68, 77, 125, 129.
 Palicsna pleb. 68, 73.
 Palicsnai (Palicsnai) es. 23, 25.
 Palicsna-szent-péteri es. 23.
 Palota-Szt.-Miklós h. 125.
 Palusnicha h. 72.
 Pankfalva h. 124.
 Pappfalva h. 124.
 Papphegye 130.
 Párisfi es. 30.
 Parisovez h. 113.
 Parumtiao pleb. 105.
 Paruzsevacz h. 113.
 Paszingar (Paszingor) es. 32, 33.
 Paszkova-zela h. 123.
 Pataki es. 23.
 Paulovina bírtok 41.
 Pauszingar es. — L. Paszingar.
 Pavlin Klostár h. 19, 68.
 Pavlovacz h. 86, 88.
 Pavlovez h. 5.
 Pavlovicz h. 124.
 Pavlyani h. 21, 68.
 Pavsincz h. 7.
 Pázmán pleb. 95.
 Paznanfalva h. 95.
 Pécsi es. 28.
 Pécsi püspökség 111, 112, 116.
 Pécsi püspökség főesperességei: asszúagy főesperesség 90, 99, pozsegai főesperesség 99, 110.
 Pécz nem 11, 24, 127.
 Pegvinere pleb. 104.
 Pekar f. 35, 37, 40, 41, 116.
 Pekar v. — Értsd: Pekar-Szerdahely.
 Pekar-Szerdahely (Pekar-Vásárhely) pleb. és v. 41, 58, 77, 80, 121, 125, 126, 128.
 Pekar(e)ri es. 10, 31, 32, 40, 41, 44, 58, 81, 117, 128, 130.
 Pekkerrév h. 124.
 Pekenicza h. 37.
 Pekreoz f. 36, 42, 116.
 Pekreoz (Pekerecz) vár és v. 42, 104.
 Pelsőcezi (Bebek) es. 53.
 Peschinger (Peszinger) es. — L. Paszingar.
 Pestyena (Pesthenye, Pesthena stb.) h. 56.
 Peszkovecz h. 5.
 Pesztina (Peztina) f. 57.
 Pet(e)nye (Petnya) pleb. 104.
 Peterancez h. 66.
 Péterfi-Andorjáslaka (Peterkovez) h. 124.
 Péter-szabadsága h. 124.
 Pétertelke h. 124.
 Petróbanszlina h. 123.
 Petrovopolje h. 57.
 Petrovina h. 41, 58, 81, 123.
 Petrievezi h. 98.
 Peziedolezi es. 47.
 Pirakov(e)z h. 5.
 Pirchich es. — Értsd: Pucsity.
 Pistana h. — Értsd: Pestyena.
 Pistanacz f. 57.
 Pjers es. 20.

Plavnicea f. 17.
 Plavnicea (-Szent-Benedek) h. és pleb. 19, 69, 70, 125.
 Plavnicezamelőke h. 10, 124.
 Pieternicze (-Szt.-Miklós) h. 108.
 Pieternicze-szentmiklósi es. 46.
 Piodin vár 42.
 Piossicza h. — Értsd: Polosátcza.
 Pobjenik h. 75.
 Podbor (Podborje) h. 44, 80, 100, 123, 128.
 Podbukovina h. 123.
 Podgarity h. 34, 76.
 Podgorács h. 59, 104, 110, 116, 117.
 Podgorja h. 44, 76, 123.
 Podgorja-Szent-Mihály h. 44, 77, 125.
 Podluzsan (Podluzsan) h. 113.
 Podolya (Podolye) pleb. 104.
 Podvrsko h. 110.
 Poganez h. 13.
 Pogány (esobi) es. 12, 13, 129.
 Pohaca pleb. 119.
 Pohárnok es. 23.
 Poharos (kupj) es. 48.
 Pok nem 128.
 Polina (Polena) pleb. 104.
 Polonicea h. 28, 129.
 Polosátcza (Polosnicha, Polosátcza) h. 23, 27, 28, 72, 77.
 Polyák es. 23.
 Polyana h. 5.
 Pongracsovez h. és pleb. 77.
 Pongracsovezi es. 30.
 Pongrácz (szentmiklósi) es. 45.
 Popad (Popad, Popowd) h. és pleb. 77.
 Porecs h. 93.
 Porog h. 85.
 Porostyán pleb. 105.
 Pósa (-fi, Povsity, tapoteza-szt-györgyi) es. 26, 48.
 Posago pleb. 105.
 Pósahegy (-Szent-Márton) h. és pleb. 13, 22, 63, 66, 126.
 Pósahegye h. 124.
 Posnan (Poznan) pleb. 95.
 Potosani h. 50.
 Potok h. 9.
 Povelkofvjity (Povlyak) es. 29.
 Povsity es. — L. Pósa.
 Powelyehye pleb. 79.
 Poznanowez h. 95.
 Pozsega (Pozaga, Pozaga, Pozega) h. és pleb. 105, 110.
 Pozsegai (garizniczai) es. 23, 33.
 Pozsegai főesperesség 90, 99, 109, 110, 111, 116.
 Pozsegai káptalan 130.
 Pozsegamegye 34, 82, 110, 115, 116, 119, 134.
 Pozsegavár (Pozegauar, Pozogawar) pleb. 105, 110.
 Pükör v. — Értsd: Pekar-Szerdahely.
 Püköri es. — Értsd: Pekar(e)ri.
 Prebina (-Szt.-Márton) pleb. 105.
 Preborvölgy (Prebordol) h. 124.
 Preisa nem 7.
 Preseka (Prezeka) h. 63.
 Preszacsnaftó h. 124.
 Preszacsna h. 9.
 Preszeka-szt-andrás es. 30.
 Pribinya (Prigina, Pribinye) h. és pleb. 105.
 Pribiszó-Mindszent h. 125.
 Prodavi(e)z v. 16, 67, 127, 129.
 Prodavicz es. — Értsd: Ördög (prodavicz).
 Progovez (Prugovacz) h. és pleb. 85, 88.
 Prokop es. 30.
 Pucsity es. 6, 130.
 Puk nem 128.
 Pukur h. — Értsd: Pekar-Szerdahely.
 Panigrachewych pleb. 77.
 Punik, Ulkoszó fia 10.
 Punikfi (gerebeni) es. 130.
 Pusina h. 52.
 Puszka h. 37.
 Putnich (Szt.-György) pleb. 78.
 Pwchych es. 6, 130.
 Raachya pleb. — Értsd: Raesa.
 Rachkus (Rachkws) es. 54.
 Raesa pleb., v. és vár 22, 23, 24, 28, 85, 88, 129.
 Raesaeska f. 22.
 Raesicza (-Szt.-István) h. és pleb. 86, 88, 125.
 Raeskus es. 54.
 Radcha h. — Értsd: Raesa.
 Radchicha h. — Értsd: Raesicza (-Szt.-István).
 Radesity h. 9.
 Radikoveze h. 95.
 Rad(o)ván h. és pleb. 89, 88, 95.
 Raholeza (Rahoveza) pleb., vár és v. 56, 57, 59, 104, 105, 110, 116, 117, 129.
 Raholezai (lakvai) es. 49, 56, 117, 129.
 Rajnahegy h. 124, 126.
 Rako(l)nok vár és v. 4, 5, 6, 7, 64, 112, 126, 128.
 Rako(l)noki es. 5, 6, 130.
 Rakovacz h. 4, 5, 64, 112.

Bakthmyca h. 76.
 Bamanyamelléke h. 124.
 Bamocsavölgye h. 124.
 Bap es. 25, (130).
 Basenicza h. 86, 88.
 Baskai es. 38, 126.
 Raszinya (-Keresztur) pleb. és v. 11, 12, 66, 70, 115, 126, 127.
 Raszinyamelléke h. 124.
 Bátold nem 8, 127, 128.
 Rauf (palesnai) es. 25, 130.
 Raucha h. — Értel: Rojesa.
 Raven h. 7, 30.
 Raven-Szt.-András h. 29, 30, 125.
 Raven-szt.-andrás es. 30.
 Razina (Razinya) pleb. — L. Raszinya-Keresztur.
 Récsa v. — L. Rojesa.
 Relges pleb. 95.
 Remeteirtása 130.
 Remetincz h. 72.
 Repicz es. 46.
 Res(ü)nik (Resimigh) pleb. 105.
 Reucsa (Reucse) v. — L. Rojesa.
 Rezna tó 57.
 Ribnyaeska f. 17.
 Ricse (Riucsa) v. — L. Rojesa.
 Ricska f. 35, 46, 49, 50.
 Rieka f. 35, 49.
 Rochoika — L. Rohoteza (Rahoteza).
 Rodina pleb. 106.
 Rogolye h. 106.
 Rogozna h. 21, 36.
 Rogoznai es. 21.
 Roh (Rohil, dései) es. 27, 28, 50, 31, 32, 42, 46, 72, 73, 121, 129.
 Rohoteza (Rohotan, Rohoveza) pleb. 105.
 Rojesa (Roycha, Récsa, Rőese, Rovistya, Reucsa, Reucse, Rőese, Riucsa, Riucse) v. 17, 18, 19, 69, 71, 121, 127.
 Rojessi kerület 60.
 Rokonyk v. — L. Rako(ü)nok.
 Robud bán 8.
 Rosacsnik h. 39, 44.
 Rosacsniki es. 39.
 Rosd (Rostd) pleb. 95, 99.
 Rosonez vár 52, 128.
 Rovistye h. — L. Rojesa.
 Ro(z)secz (szent-andrás es. 30, szent-andrás es. 30).
 Rozgonyi es. 53, 129.
 Rozsdanik h. 38.
 Rőese v. — L. Rojesa.
 Rubitha pleb. 106.
 Ruch pleb. 95.
 Rudina h. 110.

Rudina pleb. 106.
 Ruenicha pleb. 78.
 Rupacza (Rupacha) pleb. 106.
 Ruscsicza h. 103, 111.
 Rusd (Rustd) pleb. 95.
 Rusovo h. 102.
 Ruskovacz h. 34.
 Rusova h. 102.
 Ruth pleb. 95.
 Rűes pleb. 95.
 Rypacha h. 106.
 Saas erdő 57.
 Sabaria pleb. és v. 38, 67, 81.
 Sabatinus (Viola) 33.
 Sabnicza (-Szt.-Iván) h. és pleb. 19, 63, 65.
 Sach pleb. 95.
 Sagavicza kastély 128.
 Sámsonvölgy (Samsondol) h. 124.
 Sándorfi (musina) es. 24.
 Sartor es. 23.
 Sas hely 57.
 Saulfűlde h. 124.
 Seeneherla pleb. 80.
 Schwkaucez pleb. 78.
 Segvári es. 20.
 Selassnax Medynatschay vár 40.
 Selchyn h. 94.
 Selk (Selk) es. 20.
 Silimelléke h. 124.
 Simlyanóza h. 34.
 Simonfalva h. 124.
 Simonfi (Simonyi) es. 19, 48.
 Simonfűlde h. 124.
 Soboch pleb. 68.
 Somi es. 51.
 Soploncha (Soploncza) h. — L. Szaploneza.
 Sós es. 25, 30.
 Spinis (de) pleb. 69, 84.
 Spisity-Bukovicza h. 83.
 Stefanoverh h. 123.
 Stefanye (sztaro) h. 76.
 Stefek (-fi, temenniczai vagy szent-andrás) es. 39.
 Straseulya (Strasemlye stb.) h. 108.
 Stimuas pleb. 100.
 Stripanovezi h. 107.
 Strug f. 38.
 Struga h. 67.
 Stupčanica (azaz: Szaploneza) vár 49.
 Subkw (azaz: Kűalja) pleb. 80.
 Sueurocouho pleb. 110.
 Surdisi es. 21.
 Susicha h. 67.
 Sutinovezi es. 47.

Szabadfalu h. 124.
 Szabó (Sartor) es. 23, 26, 30.
 Szahatnok h. 54.
 Szamoborecz h. 5.
 Szamunegyje 121.
 Szanmai esp. kerület 111.
 Szaploneza f. 35, 49, 82.
 Szaploneza vár és v. 35, 48, 49, 50, 52, 55, 122, 125, 128.
 Szaplonezamelléke h. 79, 124.
 Szapolyai es. 43, 45.
 Szaraczón (gorezi, kristallovezi) es. 30, 31, 46, 129.
 Száva f. 27, 34, 36, 37, 38, 39, 54, 59, 113, 115, 127.
 Szavamelléke h. 124.
 Szecsenyi es. 115.
 Szeglak h. és pleb. 59, 95, 99, 117.
 Szek pleb. 96.
 Székely (kövendi) es. 45, 47, 129.
 Szelcse (Szeczi) h. és pleb. 106, 110.
 Szelczel es. 12.
 Szelicsse pusztá 93.
 Szemere (pakosi) es. 40, 127.
 Szemovít muzeumi herceg 8.
 Szencse-Szent-Demeter h. és pleb. 37, 78, 125.
 Szencse (-Szent-Márton) h. és pleb. 37, 44, 78, 82.
 Szencsei es. 37, 38, 39, 43, 78, 121, 128.
 Szencsei esperesség 77, 111.
 Szent-Adrián egyh. (Grabonok) 85.
 Szent-Ambros egyh. 84.
 Szent-András h. 29.
 Szent-András (Raven-) h. 30.
 Szent-András vár 30.
 Szent-Anna egyh. (Turbina) 89.
 Szent-Benedek egyh. 69, 86.
 Szent-Benedek h. 18, 88.
 Szent-Benedek (Bakva-) h. 83.
 Szent-Benedek (Plavnicza-) h. 19.
 Szent-Benedek pleb. 106.
 Szent-Benedek pleb. (Plawnyca) 70.
 Szent-Benedek (Besonyó-) v. 71, 127.
 Szent-Bertalan h. 83, 85.
 Szent-Demeter egyh. (Belina) 78.
 Szent-Demeter (Szencse-) h. és pleb. 37, 78.
 Szent-Domonkos h. és pleb. 70, 90.
 Szent-Egyed pleb. 87.
 Szent-Endre egyh. 75, 83.
 Szent-Ernő (Szt.-Iré) h. és pleb. (Kw-scherowcz) 9, 64.
 Szent-Erzsébet egyh. 66, 71, 89.
 Szent-Erzsébet egyh. (Thalilouch) 84.
 Szent-Erzsébet h. 70, 112, 118, 119.

Szent-Erzsébet vár 129.
 Szent-Ferencz egyh. (Lypona) 84.
 Szent-Filip és Jakab apost. egyh. (Vaska) 88.
 Szent-György egyh. 66, 87, 71, 79, Brezounicha 84, Glogovnicza 63, Howa 83, Kiamarcha 67, Megurechya 79, Putnich 78, Rokonok 64.
 Szent-György h. 71, 77, 125.
 Szent-György (Tapolca-, Tapolca-melléki-) h. 48.
 Szent-György pleb. 96, 106, Abbacia, 81, Lomes 64.
 Szent-György vár és v. 14, 15, 16, 17, 58, 67, 70, 121, 127, 129.
 Szent-György-melléke (Tapolca-) h. 48.
 Szent-Háromság egyh. 68, Lndbreg 66, Raucha 69.
 Szent-Ilona pleb. 87.
 Szent-Imre egyh. 83.
 Szent-Imre h. 111.
 Szent-Imre pleb. 106.
 Szent-István egyh. 83, Chasma 71, Greben 62, Radchicha 80.
 Szent-István h. 110.
 Szent-István (Rucsicza-) h. 88.
 Szent-István kir. egyh. 60, Charnreka 73.
 Szent-István pleb. 107.
 Szent-Iván h. 123.
 Szent-Iván (Berivoj-) v. 26, 73.
 Szent-Iván (Sabnicza-) h. 19, 65.
 Szent-Ivancz h. 74.
 Szent-Jakab apost. egyh. (Polosnicha) 72.
 Szent-Jakab pleb. 75.
 Szent-Jakab v. 33, 121.
 Szent-János egyh. 73, 84, Corouicha 67, Hergorichia 68, Sabnicza 63, Sas-icha 67, Zobochehina 74.
 Szent-János pleb. 96, 110.
 Szent-Katalin egyh. 74, 106.
 Szent-Katalin h. 111.
 Szent-Katalin pleb. 76, 78, 107.
 Szent-Kelemen egyh. 65.
 Szent-Kelemen h. 70.
 Szent-Kereszt egyh. 69, 72, 86, 88, Bagen 80, Crisium 63, Razina 66, Woykowiichi 79, Zlaurina 66.
 Szent-Kereszt h. 47, 77.
 Szent-Kereszt (Vojk-) h. 47.
 Szent-Kereszt pleb. 96, 97, 107.
 Szent-Király pleb. 87.
 Szent-Kozma és Donjén (Danján) egyh. 52, 66, 70, 89, Bocoucha 89, Veroucha 84.

Szent-Kozma-Demjén h. 51, 90.
 Szent-Kozma és Demjén pleb. 81, 97.
 Szent-László egyh. Bradna 63, Drauf-
 feld 75, Kamarcha 65, Podbor 80,
 Schwkanez 78.
 Szent-László pleb. 97.
 Szent-László vár 38, 77, 78, 127.
 Szent-Lélek egyh. (Ciechkoviichi) 79.
 Szent-Lőrincz egyh. (Vrboueh) 63.
 Szent-Margit egyh. 74, Crayetina 80.
 Dobowez 63, Dombro 72, Sabaria 67.
 Szent-Margit pleb. 70.
 Szent-Mária. — L. Bold.-Szüz.
 Szent-Mária pleb. 99, 107.
 Szent-Márk pleb. 107.
 Szent-Márton egyh. 66, 67, 68, 72,
 73, 74, 89, Cheresneu 85, Diconou
 78, Dombro 72, Kopina 66, Loma
 62, Mykethyucz 64, Nagy-Komlek
 62, Prodauz 67, Twniski 84, Zar-
 dabel 69, Zogocna 89.
 Szent-Márton h. 70, 112.
 Szent-Márton kápolna 68.
 Szent-Márton pleb. 97, 107, Brega
 119, Loma 119, Zynche 78.
 Szent-Márton (Kamarja-) v. 30.
 Szent-Márton (Pósahegy-) h. 22, 63.
 Szent-Márton (Szeness-) h. 37, 78.
 Szent-Mihály egyh. 67, 79, Byenik
 75, Dewacher 79, Hothiko 85, Kap-
 proneza 67, Sopluncha 80, Szencze
 78, Votika 78, Zdench 64.
 Szent-Mihály h. 82, 99.
 Szent-Mihály pleb. 64, 77, 98, 107,
 Turpuc 119, Zyncherew 78.
 Szent-Mihály (Obranovecz-) h. 86.
 Szent-Mihály (Podgorja-) h. 44, 77.
 Szent-Mihály v. 49, 58.
 Szent-Mihályfalva v. 49.
 Szent-Miklós egyh. 68, 69, 76, 83,
 84, Ghasma 72, Gersench 74, Gra-
 genna 65, Kaproncha 65, Lubena
 72, Othina 89, Porog 85, Radcha
 85, Rueniche 78, Soboch 68, To-
 chenyk 76, Vyodner 75.
 Szent-Miklós h. 90.
 Szent-Miklós pleb. 77, 98, 108, Lu-
 pogtau 72, Olma 110, Tvechany 76.
 Szent-Miklós (Nart-) v. 54.
 Szent-Pál egyh. 68, Descha 67, Ra-
 dowan 86.
 Szent-Pál (Otnya-) h. 21.
 Szent-Péter egyh. 63, 66, 68, 69,
 Becoa 83, Belgua 66, Chrostuech
 63, Dubnich 72, Goricha 72, Noak
 89, Paluchna 68, Polosyizeza 72,
 Presoka 63.
 Szent-Péter (Csersztvecs-) h. 19, 65,
 129, Palicsna- h. 23, Ujholy- h. 6.
 Szent-Péter kápolna (Wsatuecz) 81.
 Szent-Péter pleb. 108.
 Szent-Péter pleb. (Petrowyna) 81.
 Szent-Tamás apostol egyh. 73, Dra-
 galnia 78, Monozlov 74.
 Szent-Tamás h. 22, 31, 73, 77.
 Szent-Vid egyh. (Grebau) 62.
 Szent-Vid (Vitus) egyh. 89.
 Szentandrás es. 25, 30, 31.
 Szentiváni es. 26.
 Szentkereszt es. 47.
 Szentlélek vár és v. 43, 79.
 Szentléleki es. 44.
 Szardahely h. 16, 19, 20, 41, 69, 114,
 124.
 Szardahely (Jákó-) v. 69.
 Szardahely (Peker-) v. 41.
 Szardahelyi es. 32.
 Szerescen es. — L. Szaraczén.
 Szerémegye 134.
 Szerenezi vár 50.
 Szerk (kamarjai) es. 39.
 Szeszvete h. 64.
 Szilenik h. 36.
 Szibokovucz h. 110.
 Sziget h. 10, 124.
 Szigetez h. 16.
 Szilágyi (borogszegi) es. 58.
 Sziluce (Szinceze) h. 78, 82.
 Szilucei főesperesség 111.
 Szirmaes (Szires) h. 42, 43, 44, 80, 82,
 100, 128.
 Szlanye h. 66, 70.
 Szlatina h. 54, 57, 88.
 Szlavina h. 70.
 Sz(l)oboestina v. 20, 21.
 Szobestrina f. 39.
 Szlyeme hegy 112.
 Szoboestina v. 20, 31, 74.
 Szobocsinai Selk (-6) es. 29.
 Szobota v. 38, 81, 124.
 Szombathely pleb. 98.
 Szombathely vár és v. 38, 59, 81,
 82, 92, 95, 99, 117, 121, 124, 128.
 Szopja (Szopje) h. pleb. és vár 54,
 55, 60, 89, 90.
 Szopneczamelléke h. — L. Szaplon-
 czamelléke.
 Szűcs v. 95.
 Szardahely h. 70.
 Szardase (Szardistye) h. 124.
 Szardicze h. 16, 69.
 Szardicze velike v. 16, 69.
 Szardnya (Szardnyamelléke) h. 29.
 Szardnyai es. 29.

Szredszka h. 113, 114.
 Szregyani h. 41, 43, 77, 80.
 Szerkova-zela h. 123.
 Szopja vár. — L. Szopja.
 Szrazseman (Szrazsemlja) h. és pleb.
 108.
 Szreza (Szrezaatincz) v. 18, 19, 127,
 129.
 Sztrug (Veliki) f. 36, 37.
 Sztruga h. 67, 70.
 Szupesanieza vár 49, 55.
 Szuboticza h. 59, 67, 98, 99.
 Szuboczka sztara h. 37, 38, 81, 82.
 Szuboczki-grad h. 38.
 Szubna-mlaka (Szubomlaka) h. 56, 123.
 Szveta Ana (Szveto-Anszko bilo) h.
 46.
 Szv.-Gyuragy v. 58, 66, 96.
 Szvoti-Ivan-Zsabno h. 63.
 Szv.-Jakob hegy 34.
 Szv.-Petar h. 63, 66.
 Szvihovez h. és v. 20.

Tallo(v)ez h. és pleb. 84, 89.
 Tallózi es. 8, 15, 20, 51.
 Tamásf (Ujvári) es. 53.
 Tamasevez h. 26.
 Tapalovez h. és vár 17, 127.
 Tapolca f. 35, 48.
 Tapolca h. 123.
 Tapolca-Szent-György (-melléke) h.
 48, 79, 82, 124, 125.
 Tapolca-szentgyörgyi es. 48.
 Tapolczamelléke h. 48, 124.
 Tapolca-melléki-Szent-György h. 48,
 79.
 Tarkó es. 25.
 Tegla h. 22.
 Tegzes es. 26.
 Thobone (Thobno) h. — L. Th(h)nye.
 Te(h)nye (Tenye) h. és pleb. 98.
 Telinn pleb. 98.
 Temennicza k. 30.
 Tenha h. — L. Tenye.
 Terbenye 89.
 Tersztenicze (Tersztenicza) h. 7, 78.
 Terszek es. 25.
 Tötelfalva h. 124.
 Tötény nem 41, 44, 56, 58, 117, 128,
 130.
 Thallowez h. — L. Tallo(v)ez.
 Therbenye (Thewrbenye) h. 89.
 Thersthyan h. 81.
 Thollouch h. — L. Tallo(v)ez.
 Thoplica h. 80.
 Thopolca h. — L. Tapolca-Szent-
 György.

Thulmari h. — L. Tulman.
 Turbine h. — L. Turbina.
 Tlnz (taki) es. 5, 129.
 Thuz O, zágrábi püspök 55.
 Tulova v. — L. Tulova.
 Tibold nem 37, 38, 39, 48, 78, 82,
 128.
 Tocsenik (Tochonyk) h. 76, 113.
 Toling nem 79.
 Tollocz. — L. Tallo(v)ez.
 Tolmán(y) pleb. 98, 99.
 Tolobertus 28.
 Tomány pusztá 98.
 Tomas h. 22.
 Tomascza h. 31, 74, 77.
 Tomicza vár 100.
 Toplicza f. 35, 44, 46, 48, 116.
 Toplicza h. 80.
 Toplovez h. 17, 18.
 Torcsucz (Thorchech, Thorchech) h.
 és pleb. 31, 69, 75, 77.
 Tordincei h. 91.
 Tornai es. 41, 129.
 Török es. 23, 31, 46.
 Török (enyingi) es. 45, 47.
 Török (keményfalvi) es. 45.
 Török (kristallovézi) es. 25, 30.
 Török (resacsni) es. 30.
 Töviski pleb. 84.
 Traai es. 38.
 Treschan pleb. 81.
 Trental (nevna) es. 28, 49.
 Trnovitika h. 32.
 Tulman pleb. 98.
 Tulova h. 19.
 Tupilek (Tupylek) h. és pleb. 108, 110.
 Turbelti (Turbelti, Turbeltity, bers-
 tyanovezi) es. 28, 122, 150.
 Turbina h. 89.
 Turja h. 123.
 Turjafő f. 130.
 Túrcezi (tűdbregi) es. 11, 129.
 Turpuc pleb. 110.
 Turjei prépostság 12.
 Tvechany h. — L. Tocsenik.
 Twniski pleb. 84.
 Udvari pleb. 98.
 Ugarezi h. 103.
 Ugron (Ugronh) es. 46.
 Uj-Gradiska v. 34, 59, 116.
 Ujgyház h. és pleb. 26, 81, 124.
 Ujfalu h. 124.
 Ujhegy h. 124.
 Ujholy (Szt.-Péter) h. és pleb. 6, 64,
 124, 125.
 Ujhelyi es. 6.

Ujlak pleb. 98.
 Ujlaki es. 23, 24, 52, 56, 57, 87, 118, 119, 129.
 Ujudvar h., pleb. és v. 30, 31, 73, 125.
 Ujudvari es. 39.
 Újvár h. 124.
 Újvári (Tamás) es. 53.
 Ulászó (I.) király 41.
 Ulászó (II.) király 38, 39.
 Ulesicza f. 57, 58.
 Uikoszó 10, 31.
 Űznaföldé h. 124.
V
 Vagovina h. 114.
 Vajdafalva h. 124.
 Vajk (Vojk) nem 47, 79, 128.
 Vajk- (Vojk-) Keresztur (Vajkovez) h. 47, 79.
 Vajkfi (vajk-kereszturi) es. 32, 47.
 Valkömege 116, 117, 134.
 Valpó vár és pleb. 58, 59, 60, 92, 99, 116.
 Vámbida h. 124.
 Várali es. 38, 55.
 Váralja h. és pleb. 27, 76, 99, 124.
 Váralja (Dian-) v. 42.
 Varasmege 111, 112, 115, 134.
 Varasd v. 70.
 Varasdi főesperesség 65, 111.
 V(a)ratna pleb. 108.
 Varos h. 108.
 Vas-Megyeriése v. 40, 79, 121, 126, 129.
 Vaska h. és v. 54, 55, 88, 90, 121.
 Vaskai főesperesség 88, 90, 111.
 Vaskai korület 60.
 Vaseszslavity (vaseszslavez) es. 29.
 Velika f. 17, 18, 71.
 Velika (Velike) pleb. és vár 36, 37, 40, 78, 82, 100, 105, 108, 122, 125, 126.
 Velika-Keresztur v. 17, 18, 69, 70, 127.
 Velikeő h. 124.
 Velikemelléke h. 124.
 Veliki sztrag f. 56, 57.
 Veliko-brdo h. 133.
 Velikovezi h. 94.
 Vetyka pleb. 69.
 Vera h. 99.
 Verbóvecz v. 63, 129.
 Verbova pleb. 70.
 Verőcze (Verouche) v. és vár 84, 118, 119.
 Verőczefalva h. 124.
 Verőczmege 59, 60, 82, 110, 111, 116, 117, 118, 119, 134.
 Verőcze vár 54.

Verőfény (Vorsufen) h. és pleb. 59, 99, 117.
 Vertlin vár 75.
 V(e)rtlinszka h. 75.
 Vezelye vár 42.
 Vidb (korbovai) es. 24, 47.
 Vidovez h. 89.
 Viktorin, esch herceg 5.
 Vilacszele h. 109.
 Villet pleb. 109.
 Villyo (Villon) h., vár és v. 55, 57.
 Vilyevo h. 56, 57, 58, 98.
 Vinczefalva h. 124.
 Vinlesné h. 9.
 Viola (garignozai) es. 33.
 Virje h. 47.
 Virovitica h. 84.
 Viszoko (Wyzoka) pleb. v. 64, 65.
 Vitéz (Viteszity, kamarazai és kamarajai) es. 23, 30.
 Vitéz (szrednyai) es. 29, 130.
 Viok (azaz: Ujlak) pleb. 98.
 Vocsin v. 49, 50, 51, 52, 54, 60, 89, 90.
 Vocsinfalva h. 124, 126.
 Vozonityfalva h. 124.
 Voholan pleb. 110.
 Vojavezafalu h. 124.
 Vojk (Vojkfi) es. 32, 47, 128.
 Vojk nem. — I. Vajk.
 Vojk-Keresztur (Vojk-Szent-Kereszt) h. — I. Vajk-Keresztur.
 Vojk-kereszturi es. 32, 47.
 Vojkovezi (Vajkfi) es. 32, 47.
 Vojsticzafo h. 124.
 Voš (kölpényi) riez despota 39.
 Vokenvölgy (Voken-ov-dol) h. 124.
 Volica pleb. 108.
 Voyha (szaz: Valpó pleb. 99.
 Vrainai perjeség 42.
 Vrbovecz (Vrbovez, Vrbouch) v. 4, 5, 6, 63, 65.
 Vrbova (Vrbona) h. 70, 103, 119.
 Vrbovezi es. 7.
 Vrbovezi főesperesség 111.
 Vrko pleb. 103.
 Vroscocz h. 73.
 Vucsicza f. 55, 57, 58.
 Vyllyo vár és v. — I. Villyo.
 Vyodner h. — I. Ujudvar.

W
 Warasna pleb. 108.
 Waska pleb. 88.
 Weispriachler es. 5, 8, 15.
 Werfari (Werosen, Werufin) pleb. 99.
 Wlathkowyna vár 74.
 Wlehycha f. 57.

Wolko (Wolpo, Wolpow) pleb. 99.
 Woykowichi (Woykowecz) pleb. 79.
 Wrathna h. 108.
 Wsathecz h. 81.
 Wylak (Wylog, Wylek) pleb. 98.
Z
 Zadar (Zador) h. 36.
 Zadarhelye h. 124.
 Zagocza (Zagyolca, Zagyocza) h. 58, 89, 90.
 Zagorjai János) gr. 5, 8.
 Zagorjai főesperesség 111.
 Zágráb v. 115.
 Zágrábmegye 111, 112, 113, 115, 133.
 Zágrábi főesperesség 111, 113.
 Zágrábi káptalan 8, 130.
 Zágrábi prépostság 113.
 Zágrábi prépostsági főesperesség 77, 111.
 Zágrábi püspök 8, 14, 26, 34, 36, 54, 59, 71.
 Zágrábi püspökség 61, 72, 75, 76, 111, 113, 114, 115, 116, 118, 129.
 Zágrábi püspökség főesperességei: eszmai főesperesség 71, eszmai prépostsági főesperesség 77, kamarazai főesperesség 65, kemleki főesperesség 62, vaskai főesperesség 88.
 Zagyolca f. 52.
 Zalanycz h. 78.
 Zaisztovecz h. 9.
 Zalamegye 111, 115.
 Zalathnok (Zalatrak) pleb. 54, 55, 88.
 Zapolya (Zapula) h. és pleb. 109, 110.
 Zaverski (palesna-szt.-pétari) es. 23.
 Zdelya f. 16.
 Zdenec (Zdeneci) h. és vár 25, 64, 82, 83, 88, 109, 121, 126, 128.
 Zdeneci es. 25.
 Zedellhelye h. 124.
 Zegerje h. 123.
 Zeglob (Zeklak) pleb. 95.
 Zehisuhah pleb. 110.
 Zelanahrazthya (Zelanahraztye) h. és pleb. 86.
 Zek pleb. 96.
 Zelesin h. 95.
 Zeles es. 48.

Zenisze h. 37.
 Zenth-Endrey pleb. 83.
 Zenth Iwan pleb. 73, 84, 96.
 Zenthambroz (Zenthambros, Zenthambros) h. 84.
 Zenthernyh h. 9.
 Zenthkathalena (Zenthkatherina) h. 107.
 Zenthlelek v. 79.
 Zenthmihal (Zenthmyhalfalva) v. 80.
 Zerdahel h. 69, 114.
 Zerenghegye h. 124.
 Zeres es. 48.
 Zeulche pleb. 106.
 Zihula pleb. 109.
 Zireh h. 80.
 Zivnia pleb. 103.
 Zlaurna h. 66.
 Zloboda pleb. 76.
 Zobadhel (Zombodhel) pleb. 98.
 Zobochelina h. és pleb. 68, 74.
 Zobodu h. 76.
 Zogochu h. 89.
 Zoltán (csejci) es. 41, 129.
 Zombathel pleb. 81.
 Zopla pleb. 89.
 Zoslok pleb. 95.
 Zovanova-greda h. 123.
 Zovsakovgye h. 124, 126.
 Zöld es. 25.
 Zrodase h. 70.
 Zrodna h. 29.
 Zrodnai es. 130, 132.
 Zrednemelléke h. 29, 124.
 Zrudysche pleb. 69.
 Zsibrinovecz h. 9.
 Zsigmond király 13, 14, 22, 25, 29, 33, 36, 37, 40, 46, 50, 118.
 Zihruh f. 37.
 Zihrwga pleb. 87.
 Ztroza (Ztress) pleb. 68.
 Zuglak pleb. 95.
 Zulchin h. 96.
 Zuscicza-Szt.-György h. 67, 125.
 Zuza pleb. 99.
 Zwerinacz h. 107.
 Zynche (Zynchesew) pleb. 78.
 Zynray pleb. 103.

IGAZÍTANDÓK.

- A 33. lapon a 2. sorban: Osztopán helyett olvasd: **Osztopáni.**
 A 77. lapon a 14. sorban: (ma Dubrava?) helyett olvasd: **(ma Dubrava).**
 A 125. lapon a 9. sorban: Raacsicza-Sz.-Iván h. olvasd: **Racsicza-Sz.-István.**

tekintettel hazánk műépítészeti emlékeire. *Miskovszky Victor* I. tagtól. 40 kr. — IX. Szám. Marsigli élete és munkái. *Bellizay Jónástól.* 60 kr. — X. Szám. Az európai vasuti ügy fejleményei és eredményei a magyar magánjog szempontjából. *Wenzel Gusztáv* r. tagtól. 50 kr. — XI. Szám. A paraszt vármegye. *Gyárfás István* I. tagtól. 30 kr. — XII. Szám. Adatok a helynevek történetéhez. *Majláth B. I. I.* 20 kr.

Tizedik kötet.

I. Szám. Bethlen Gábor és a svéd diplomácia. A stockholmi kir. svéd államlevéltárakban s az upsalai egyetemi könyvtárban őrzött adatok alapján írta *Szilágyi Sándor* r. r. 20 kr. — II. Szám. Az 1609-ki pozsonyi országgyűlés történetéhez. *Zsilinszky Mihály* levelező tagtól. 30 kr. — III. Szám. Forgách Ádám és Báthory Sónia ékszerének történetéből. *Majláth Béla* I. tagtól. 20 kr. — IV. Szám. A Fuggerek jelentősége Magyarországon történetében. *Wenzel Gusztáv* r. tagtól. 40 kr. — V. Szám. A jászkúnok nyelve és nemzetisége. *Gyárfás István* lev. tagtól. 50 kr. — VI. Szám. Mythologiai elemek a székely népköltészet- és népdalokban. Székfoglaló *Kozma Ferencz* I. tagtól. 30 kr. — VII. Szám. A Hajduk kibékítési kísérlete Inánchen 1667-ben. *Majláth Béla* I. tagtól. 20 kr. — VIII. Szám. A Petrarka Codex kún nyelve. *Gyárfás I. I.* tagtól. 60 kr. — IX. Szám. I. Rákóczy György első összeköttetési a svédekkel. *Szilágyi Sándor* akad. r. tagtól. 10 kr. — X. Szám. Franciaország magatartása II. József császárnak II. Erigyes porosz királlyal történt találkozásaival szemben. Kérdatlan források alapján írta *Wertheimer Ede* I. tag. 20 kr.

Tizenegyedik kötet.

I. Szám. Másoltna olasz képfő művei. Adalékok a magyar műtörténethez. Írta *Vaisz Ignác*. 10 kr. — II. Szám. Az 1681-ki soproni országgyűlés történetéhez. *Zsilinszky Mihály* I. tagtól. 50 kr. — III. Szám. A magyar alkotmány felelőssége 1673-ban. Dr. *Károlyi Árpád* I. tagtól. 40 kr. — IV. Szám. Az 1683-ki táborozás történetéhez. A kétszázados éviordulat alkalmából herceg Eszterházy Pál nádor kiadatlan kéziratai s levelezései nyomán írta *Dobly Kálmán* r. tag. 30 kr. — V. Szám. Kritikai tanulmányok a Frangepán család történetéhez. *Wenzel Gusztáv* r. tagtól. 40 kr. — VI. Szám. Bethlen Gábor fahérvári síremléke és alapítványai. *Szilágyi Sándor* r. tagtól. Ára 10 kr. — VII. Szám. Egy alhitelagos római mediterrán-út Pannoniában. Dr. *Ortway Tivadar* I. tagtól. (Egy térképpel.) 50 kr. — VIII. Szám. A keszthely-dobogói sírmező. Dr. *Lipp Vilmostól.* 10 kr. — IX. Szám. Gróf Pálffy Miklós főkancellár emlékiratai Magyarországon kormányzásáról. Adalék Maria Terézia korának történetéhez. Írta *Mareczali Henrik*. 40 kr. — X. Szám. Erdély katolai védereje átalakulása a XVIII. században. *Jakab Elek* I. tagtól. 60 kr.

Tizenkettedik kötet.

I. Szám. Adalék Pannónia történetéhez. Antonius Pius korában. Írta *Hampel József*. 20 kr. — II. Szám. Szabolcs vármegye alakulása. Írta *Kandra Kákos*. 30 kr. — III. Szám. Az 1637/38-iki pozsonyi országgyűlés történetéhez. *Zsilinszky Mihály* I. tagtól. 30 kr. — IV. Szám. Mabilion János a diplomatika megállapítója. Székfoglaló-értékezésül írta *Hordéthy Árpád* I. tag. 30 kr. — V. szám. Az 1642-ik évi szőnyi bélekkötés története. Írta *Majláth Béla* I. tag. 70 kr. — VI. A mai Nagyvárad megalapítása. *Bungitay Vincze* lev. tagtól. 20 kr. — VII. Összehasonlító vizsgálatok a hazai és észak-európai praehistorikus